

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף יב: יג: יד: טו:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה ז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
תהלים מא (ב) אשרי משכיל
אל דל ביום צעה ויפלוטו
יוד: תהלים נה (כ) ושמע אל
וענם וישב קדם סלה אשר
אין חליפות קמו ולא יראו
אלהים:
ישעיהו מה (יח) כי כה אמר
יקוק בורא השמים הוא
האלהים יצר הארץ ועשה
הוא כוננה לא תהו בראש
לשבת וצרה אני יקוק ואין
עוד:
בראשית א (כח) ויברך אתם
אלהים ויאמר להם אלהים
פרו ורבו ומלאו את הארץ
ובשקו ורדו בנדגת הים
ובעוף השמים ובכל חיה
הרמשת על הארץ:
בראשית א (ב) והארץ היתה
תהו ובהו וחשך על פני
תהום ורוח אלהים מרחפת
על פני המים:
תהלים מט (ד) פי ידבר
חכמות ונקות לבי תבונות:

וזהו הרחמנות הגדול מן הכל, שצריכין לרחם עליו להכניס בו דעת, בבחי' (תהלים מא) **אשרי משכיל אל דל**. כי אין עני אלא מן הדעת [א], וצריכין לרחם עליו להכניס בו דעת :

ד ואפילו כשמגיע זמנו להסתלק, והנשמה עולה ומתדבקת במקום שעולה בעולמות עליונים, אין זה תכלית ושלימות שתהיה הנשמה רק דבוקה למעלה, רק עיקר השלימות של הנשמה היא שבעת שהיא למעלה, תהיה למטה ג"כ [ב]. ע"כ צריך שישאר אחריו ברכה בן או תלמיד. כדי שישאר דעתו למטה ג"כ בעת שנסתלק למעלה. כשארז"ל (ב"ב קיו). **אשר אין חליפות למו** [ג] חד אמר בן וחי'א תלמיד. כי התלמיד מקבל דעת הרב, גם הבן, בוודאי אין מעלה כשנשאר בן רשע ח"ו, והעיקר להשאיר בן שיהיה בחי' תלמיד ג"כ, שיקבל ממנו שכלו ודעתו. ולאידך מ"ד די בתלמיד לבד. כי מאחר שעיקר הוא כדי שישאר דעתו בעולם, ע"כ די גם בתלמיד לבד. כי זהו עיקר השלימות שישאר דעתו בעוה"ז גם בעת ההסתלקות כשהנשמה עולה למעלה [ד]. כי מי שיודע קצת בידיעתו ית' הוא יודע שעיקר התענוגים והשעשועים של הש"י הוא' רק שאנחנו מעולם הזה השפל נגדל ונקדש שמו ית'. וזהו עיקר התענוגים והשעשועים של הש"י, כ"ש [ה] ואכית תהלה מגושי עפר מקרוצי חומר וכו'. כי הש"י יש לו שרפים וחיות ואופנים ועולמות עליונים שהם עובדים אותו ית', ואעפ"כ עיקר התענוג והשעשועי"ן שלו, כשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה [ו]. וע"כ צריכין להשאיר אחריו בן או תלמיד, כדי שישאר דעתו למטה שיאיר בבני עוה"ז השפל. כי כשנשאר דעתו למטה ע"י בן או תלמיד, נחשב כאלו הוא בעצמו ממש נשאר בעולם [ז]:

וכל אדם יכול לקיים זאת להעמיד תלמידים, כי כששנים מדברים יחד ביראת שמים, אזי כשאחד מאיר לחבירו באיזה דיבור, נחשב חבירו אצלו בחי' תלמיד. ולפעמים נעשה להיפך, דהיינו כשאח"כ הוא מקבל מחבירו איזה דיבור אזי נעשה הוא בבחי' תלמיד לגבי חבירו. וצריך כל אדם לזהר להשתדל ולעסוק בזה, כי **לא תהו בראה לשבת יצרה** (ישעיהו מה) כי צריך כל אחד לעסוק בישובו של עולם, שיהיה העולם ממולא מבני אדם כ"ש (בראשית א) [ח] **ומלאו את הארץ**. כי זה עיקר ישוב העולם כשהעולם ממולא מבני אדם היינו מבני אדם כ"ש (בראשית א) [ח] **ומלאו את הארץ**. כי זה עיקר מצווה להעמיד בנים בעולם בשביל קיום העולם. כן הוא מצווה להכניס דעת ויראת שמים בבניו ובתלמידים. כי זה עיקר המצוה שמצווה להעמיד תולדות לקיים" העולם. כי העיקר להעמיד תולדות ממין בני אדם דייקא", ולא מין בהמות וחיות בדמות אדם. ע"כ כל זמן שאין מאיר הדעת בבני אדם ואינם יודעים ומרגישים אלקותו ית' וממשלתו אינם בכלל בני אדם, מאחר שאין בהם דעת לדעת את ה', שזה עיקר גדר האדם. וע"כ נחשב העולם **כתהו ובהו** [ט], וע"ז נאמר **לא תהו בראה**

לשבת יצרה. כי צריכין ליישב את העולם שיהי' מיושב העולם מבני אדם דייקא, דהיינו מבני דעה, שיודעין את הש"י. וזהו ג"כ מצוות **ומלאו את הארץ**, שצריכין למלאות את הארץ בבני אדם. היינו שכל אדם מצווה שידבר עם חבירו ביראת שמים כדי להכניס דעת בחבירו, שזה עיקר ישוב העולם, שיהיה העולם מיושב מבני אדם היינו מבני דעה שיודעין את הש"י כנ"ל. ע"כ צריך כ"א לעסוק בזה להכניס דעת ויראת שמים בחבירו, שע"י נעשה חבירו בחי' תלמיד אצלו. ואזי כשימלאו ימיו ויגיע זמן הסתלקותו, אזי יתלבש בזה הדיבור שהכניס בחבירו, ויהיה נחשב כאלו הוא בעצמו ממש קיים בזה העולם. כמ"ש **אשר אין חליפות למו** ח"א בן וחד אמר תלמיד, נמצא כשנשאר בן או תלמיד אחריו, אזי יש חליפות למו. היינו כי יש לו חליפין מאחר שנשאר דעתו אחריו ע"י בן או תלמיד כנ"ל. כי עיקר הוא הדעת" וכשנשאר הדעת אחריו ע"י בן או תלמיד נחשב כאלו הוא ממש נשאר קיים בעולם. וזה **חליפות ר"ת פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות** (תהלים מט). כי עיקר הוא הדעת שהוא בחי' **פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות**, שזהו עיקר ההשארה והחליפות שנשאר מן האדם אחריו, דהיינו מה שהיה מדבר חכמה ותבונה עם חבירו והכניס בו דעת אמת ויראת שמים כנ"ל. וע"כ **פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות** ר"ת חליפות, כי זה עיקר החליפות וההשארה כנ"ל :

ובאמת בן ותלמיד הוא כולו חד. כי הבן הוא ג"כ תלמיד כנ"ל. וגם התלמיד הוא בחי' בן, כשארז"ל (סנהדרין צט): וע"ש גם בדרך יטו: כל המלמד בן חבירו תורה כאלו עשאו [י]. כי נחשב כאלו עשה את הגוף של התלמיד ג"כ, כי מקודם לא היה נקרא בשם אדם כלל מאחר שלא היה בו דעת ולא היה רק דמות אדם. נמצא שע"י שלמד עמו תורה והכניס בו דעת ע"י נעשה אדם ע"כ נחשב כאלו עשאו ממש, ע"כ גם התלמיד הוא בחי' בן :

ה אמנם מי שרוצה לדבר עם חבירו ביראת שמים כנ"ל, הוא צריך שיהי' לו יראת שמים. כדי שיהיו דבריו נשמעין אצל חבירו, כשארז"ל (ברכות ו' ע"ב) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין. וגם כדי שיתקיימו דבריו אצל חבירו, כי לפעמים מדבר א' עם חבירו ותיכף ומיד עובר והולך הדיבור מלב חבירו ואינו מתקיים אצלו כלל. ע"כ צריך לזה יראת שמים, כי מי שיראת הטאו קודמת לחכמתו הכמתו מתקיימת (אבות פ"ג), היינו שיש קיום לדבריו אצל חבירו. נמצא מי שרוצה להכניס דעת בחבירו, הוא צריך שיהי' לו י"ש, כדי שיהיו" דבריו נשמעין וכדי שיתקיימו דבריו. וזהו **אשר אין חליפות למו ולא יראו אלקים** (תהלים נה), היינו כשאין נשאר דעתו אחריו ע"י בן או תלמיד שזה בחי' חליפות כנ"ל, זה סי' שלא יראו אלקים כי ע"י יראה נשאר דעתו אחריו כנ"ל :

² ביאור זה בסוגרים נוסף בתקפא ואינו בדפוס
³ מתרצו - ליקום
⁴ מתרצו - דווקא
⁵ לשה"כ בראשית א' ב'
⁶ בתרלד - הדעי' (מחוסר מקום בסוף שורה)
⁷ הלשון שם מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו כמ"ש הנפש אשר עשו בחרן ופרש"י דמתרגמינן דשעבדו לאורייתא ובדף י"ט שם הלשון מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו וכו'
⁸ בתרלד - שיהי' (אע"פ שלא חסר מקום)

* נדרים מא
² עיין יבמות צו: ובכורות לא: ע"פ אגורה באהלך עולמים, ולעיל תורה יב אות א'
³ בתרלד - תלמוד
⁴ תהלים נה כ'
⁵ עיין תורה לט תנינא ד"ה ובאמת הוא חידוש נפלא
⁶ בתרלד - היא (בתקפא ו' מחוק ונשאר שתי נקודות)
⁷ כעין לשון הפיוט שלפני ונתנה תוקף במוסף ליום כפור. ועיין לעיל תורה ד' אות ט' [דף ד:]. ועיין בעש"ט עה"ל דף לז: אות צב ובבמ"ח שם אות עה' פי' הבעש"ט על מאמח"ל אין שמחה אלא בבשר ואין אשה אלא ליופי.
⁸ בתרלד - והשנשיע
⁹ עיין ריש תורה ו' ותורה יד עיקר כבודו ית' מהרוקים דייקא.
¹⁰ עיין חיי מוהר"ן סימן מט
¹¹ בראשית א' כח ובראשית ט' א'

ו **ועי"ז** שעוסקים לדבר אחד עם חבירו להכניס בו דעת ויראת שמים ולהעמיד תלמידים כנ"ל, עי"ז נכנסין אורות המקיפים, דהיינו שזוכה להבין ולדע מה שלא היה מובין ויודע מתחלה (א) כי מה שאדם מובין ומשיג בשכלו זה בחי פנימי, כי זה השכל נכנס לתוך שכלו, אבל מה שאין יכול ליכנס לתוך שכלו דהיינו מה שא"א לו להבין, זה בחי מקיפים, כי זה הדבר מקיף סביבות שכלו וא"א לו להכניסו בפנים בתוך שכלו, כי א"א לו להבין זאת, מחמת שהוא בחי מקיף אצלו. וכשעוסק לדבר עם בני אדם ומכניס בהם דעתו, נמצא שנתרוקן מוחו מהשכל והדעת שהיה לו, אזי עי"ז נכנס השכל המקיף לפנים. כי עי"ז שנתרוקן שכלו עי"ז שהכניס דעתו בחבירו (ב), עי"ז נכנס המקיף לפנים, וזוכה להבין בחי השכל המקיף, דהיינו שמבין מה שלא היה יכול להבין מתחילה: כנ"ל:

וי"ש כמה בחינות במקיפים, כי מה שמקיף לזה הוא בחי פנימי אצל חבירו שהוא במדריגה למעלה ממנו, וכן למעלה מעלה. ויש שכל שהוא בחי מקיף לזה, ואצל אחר, זה השכל הוא נמוך אפי' מבחי פנימי מחמת שהוא במדריגה גבוה ממנו הרבה. ועי"ז שמדבר אחד עם חבירו כו"ש ומכניס בו דעתו, עי"ז נכנס מקיף שלו לפנים כנ"ל. וכן למעלה מעלה, שכ"א לפי בחינתו ומדרגתו, נכנס מקיף שלו לפנים, עי"ז שמדבר עם חבירו ותלמידו ומכניס בו דעתו כנ"ל. וזהו, (דברים ל) **כי קרוב אליך הדבר מאודי: בפוך ובלבבך לעשותו. כי קרוב אליך הדבר מאוד היינו לקרב אליך הדבר שהוא בבחי מאודי**, בחי מקיפים, שהם נעלמים ורחוקים מאד מן האדם. ולקרבים אליך להכניסם בפנים, זה תלוי **בפוך ובלבבך לעשותו. בפוך ובלבבך זה בחי פי ידבר הכמות והנותן לבי תכונות**, היינו שיגלה חכמתו ותכונתו לתלמידו כנ"ל. וזהו **לעשותו** בחי כאלו עשאו הנ"ל. ועי"ז יוכל להכניס ולקרוב המקיפים שהם בחי מאד להכניסם לפנים כנ"ל: ולמעלה מן הכל הם המקיפים העליונים של חכם הדור שהוא הרבי שבדור. שע"י שזה הרבי והחכם שבדור עוסק לדבר עם תלמידיו ומכניס בהם דעתו, עי"ז נכנסים המקיפים שלו לפנים. והמקיפים שלו הם בחי אריכות ימים ושנים, כי המקיפים שלו הם בחי עוה"ב שהוא יום שכולו ארוך (קדושים לט: חולין קמב.). כי שם הוא למעלה מהזמן, כי כל הזמן של כל העוה"ז כולו מה שהיה ומה שיהי, הוא כולו אין ואפס נגד יום א' ואפי' נגד רגע אחת של עוה"ב שהוא יום שכולו ארוך. ושם אין שום זמן, כי הוא בחי למעלה מהזמן. רק סדר הזמנים שיש שם הם בחי השנות של המקיפים שיש מקיפים שהם בחי ימים ויש מקיפים שהם בחי שנים. בחי **תקופות הימים** (שמואל א א) **תקופות השנים** (שמות לד וד"ה ב כד). ואלו המקיפים שיש שם, הם בחי סדר הזמנים שם. והשנות מקיפים הללו, זה עיקר

התענוג והשעשוע של עוה"ב, אשרי מי שזוכה להשיגם. וזה בחי תכלית הידיעה, כי תכלית הידיעה אשר לא נדע (ב). כי השנות אלו המקיפים, שהם בחי שעשוע עוה"ב, זה בחי **מה רב טובך אשר צפנת ליראיך** (תהלים לא), כי הם הם רב טוב הצפון וטמון וסתום מעין כל. וזהו **מה רב טובך, מזה דייקא**. כי הם בחי **מזה**, בחי מה חמית מה פשפשת (ו) בחי תכלית הידיעה אשר לא נדע (א). וזה בחי שפע הכתר, כי כתר הוא בחי מקיף כ"ש (שופטים כ) **כתרו את בנימין וכו'**:

ז וזה החכם שזוכה לאלו המקיפים הנ"ל בחי שפע הכתר, הוא צריך **ישיהו** לו בחי **כל**. בחי (ד"ה א כט) **כי כל בשמים ובארץ** (ב), ותרגמוהו דאחיד בשמיא וארעא (וזהו בראשית לא. ובתיקון כב (ל)). היינו שיהי' אוהו ומקיים שני העולמות (ב), עולם העליון ועולם התחתון, שהם בחי שמים וארץ. כי הצדיק והחכם הנ"ל הוא צריך שיהי' אוהו בשניהם, לקיים את כ"א וא' בכחינתו. כי יש דרי מעלה, ויש דרי מטה. דהיינו עולם העליון, ועולם התחתון. בחי שמים וארץ. וצריך הצדיק להראות לדרי מעלה שאינם יודעים כלל בידיעתו ית' (ב), שזה בחי השגה של **מזה**, בחי מה חמית מה פשפשת, בחי **איה** מקום כבודו (ו). ולהיפך צריך להראות לדרי מטה, שאדרכא **מלא כל הארץ כבודו** (י). כי יש **שוכני עפר**, שהם בני אדם המונחים במדריגה התחתונה, ונדמה להם שהם רחוקים מאד ממנו ית'. וצריך הצדיק לעוררם ולהקיצם בבחי' (ישעי' כו) **קיצו ורננו שוכני עפר**. ולגלות להם שה' עמם, והם סמוכים אליו ית', כי **מלא כל הארץ כבודו**. ולהקום ולעוררם שלא יהיו מייאשין עצמן ח"ו, כי עדיין הם אצל הש"י וקרובים אליו, כי **מלא כל הארץ כבודו**. וזה בחי **כל** שיש להצדיק (ב). בחי **פי כל בשמים ובארץ** (ב), בחי שמיא וארעא. היינו שהוא אוהו ומקיים שני העולמות, עולם העליון הוא אוהו ומקיים בבחי' מה, בחי איה מקום כבודו, ועולם התחתון הוא מקיים בבחי' **מלא כל הארץ כבודו**: (ועי' לקמן וסי' סח) שם מבואר ג"כ ענין זה בביאור יותר קצת. והכלל שהצדיק עיקר שלימותו (כ), כשיש לו שני הבחי' הנ"ל. דהיינו שידע איך לדבר וללמוד ולהאיר בכ"א וא', בדרי מעלה ודרי מטה, בעליונים ובתחתונים, בשמים ובארץ, שהם בחי גדולים וקטנים. היינו שלהגדולים במעלה בני עלי, בחי דרי מעלה, צריך שיהי' כח להצדיק להראות להם ולגלות להם, שעדיין אינם יודעים כלל מהש"י, בחי מה חמית מה פשפשת וכו'. וזה הלימוד וההשגה הוא צריך להאיר ולהכניס בהגדולים במעלה שהם בחי דרי מעלה. ולהיפך יש בני אדם שמונחים במדריגה התחתונה מאד, עד שהיו מייאשין א"ע לגמרי ח"ו, כי נדמה להם שהם רחוקים מאד מהש"י, וכבר **אבד נצחם ותחלתם מזה** (כ). צריך הצדיק שיהי' לו כח לעוררם ולהקיצם שלא יהיו מייאשין עצמן בשום

תורה אור
דברים ל נצבים (יד) פי קרוב אליך הדבר מאד בפוך ובלקיף לעשות:
תהלים מט (ד) פי נדבר חכמות והגות לפי תבונות. שמואל א א (כ) ויהי לתקופות הימים ומחר חנה ותלד בן ומקרא את שמו שמואל כי מידוד שאלתיו: שמות כי תשא לד (כב) ומג שבעת תעשה לך בפורי קציר חטים ומג האסיף תקופת השנה:
דברי הימים ב כד (כג) ויהי לתקופת השנה עלה עליו חיל ארם ויבאו אל יהודה וירושלם וישחיתו את כל שרי העץ מעים וכל שללם שלחו למלך דן משק:
תהלים לא (כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחטים פך נגד בני אדם:
שופטים כ (נג) כתרו את בנימין הרדיפהו מנתה ממזרח שמש:
דברי הימים א כט (יא) לך יודך הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל בשמים ובארץ לך יודך הממלכה והממשל לכל לראש:
ישעיהו ו (ג) וקרא יה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יקוק צבאות מלא כל הארץ כבודו:
ישעיהו כו (יט) יהי מתיק נבילי יקוטן הקיצו ורננו שכני עפר כי של אורת שלך וארץ רפאים מפיל: ס
איכה ג (יח) ואמר אבד נצחתי ותחילתי מיקוק: ס

²¹ כפי שיבואר ועיין לק"ה נדרים ד' יג שרק מכת המקיפים הנ"ל זוכה לזה
²² דף סו:
²³ עיין לק"ה נדרים ד' יב זה עיקר שעשועיו ית' כשהאדם מחבר ומקשר שני העולמות
²⁴ עיין חיי מוהר"ן סימן מו וסימן קמה ולק"ה נדרים ד' יג
²⁵ לשון קדושת כתר במוקף שבת יו"ט ור"ח ועיין וזהו משפטים ק: שלא קנט. ורע"מ קדושים פב. וכי תצא רפא. ותיקון ה' דף כ. ותיקון י' דף כד. כה. תיקון כא דף סא: ועוד
²⁶ * ישעיהו ו' ג'
²⁷ עיין לק"ה נדרים ד' אות יד שאת הנמוכים יכול לחזק כנ"ל רק צדיק שבעצמו זוכה לבחי' איה ומה חמית ועיין גם תורה ו' דרכי התשובה אם אסק ואציע שאול. גם עיין לק"ה נט"ו ו' אות לג שבוה מבואר גם ענין הנ"ל באות ב' כיצד מנהיג רחמן מיישב את העולם בבני"א להכניס בהם דעת עי"ש ובוה מתבאר כיצד כל התורה קשורה בקשר נפלא עי"ש.
²⁸ מכאן ועד סוף אות ד' הוא ביאור מוהר"ן שהוסיף בתקפא ולא נמצא בדפוס
²⁹ עיין ריש תורה סח שהוסיף ובלא זה אינו צדיק כלל ועיין לק"ה נדרים ד' אות טו ד"ה כמו שכתב רבנו
³⁰ לשה"כ באיכה ג' יח
³¹ גם בתרדד שיהיו, ומתורלו - שיהיה

^א **עיין מסכת ע"ז לה:** [ת"ח המלמד לאחרים דומה לצלוחית שטן פלייטין מגולה שריחה נודף וזוכה לשם ועוד שמתגלים לו דברים שהיו מכוּסוּים ממנו ועי"ש מהרש"א]
^ב כ"ע נמשעם סלף נתקון אלף חלף עד עכנכס בחיבור ולא כאמורה לכד וכ"ש סלף מועיל כסלומר לעלמו. ומשמע שחמוד כסלומר קטא מיר כח תיורן וכסלומר תיורן כח קושא כלי סוף אי"כ כ"ע כל התיקון עכנכס
^ג מתורלו - מתחלה
^ד מתורלו - במדריגה
^ה מתורלו - ומדריגתו
^ו מתורלו - מאד
^ז מתורלו - מאד
^ח בתרדד - והגית
^ט ספר בחינות עולם לרבי ידעיה דרשי (שנת ק) (מהדורת ברלין תרפו ורשא תרכד דף כא.) פרק יג אות לג. ובספר העיקרים (רבי אלבו שנת ר') מאמר ב' סוף פרק ל'. ועיין לעיל תורה כד אות ה' ולקמן תורה פג תנינא ושבחי הר"ן אות לה ושיחות הר"ן אות ג' ובבש"ט ע"ת פ' נח עמוד התפילה מקור מים חיים שם אות קגו בשם פורת יוסף שטעם מהבשע"ט שתי בחי' בזה. תולדות יעקב יוסף פרשת בלק אות ג'.
^י פ"ה מה ראתה מה עינתה * עיין הקדמת הוהר דף א: [ועי"ש מתוק מדבש ומה שהוסיף בשם הכתם פז]
^{יא} עיין לעיל תורה סג [דף עז:]: ובהערות שם
^{יב} בתרדד - שיהיה

תורה אור
דברי הימים א – כט (יא) לך
יָדוּךְ הַגְּדִלָה וְהַגְּבִירָה
וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנְּצִיחַ וְהַהוֹדוּ כִּי
כָּל בְּשָׂמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָדוּךְ
הַמַּמְלָכָה וְהַמְּתַנַּשֵּׂא לְכָל
לְרֹאשׁ:
ישעיהו (ג) וְקָרָא יְהוָה אֱלֹהֵי
וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ
יְיָדוּךְ צְבָאוֹת מֶלֶךְ כָּל הָאָרֶץ
כְּבוֹדוֹ:
תהילים עה (ח) כִּי אֱלֹהִים
שֹׁפֵט יְהוָה יִשְׁפִּיל יְוָה יָרִים:

אופן בעולם, יהיו איך שיהיו. ולהראות להם ולהאיר בהם, כי עדיין ה' עמם ואצלם וקרוב להם ואפיו בתוך הארץ ממש, אפיו אם נפל לשאול תחתיות [יא] ח"ו, אעפ"כ שם דייקא נמצא כבודו ית' כי מלא כל הארץ כבודו, וזה בחי' כל שיש להצדיק וכו' כנ"ל):

זה ההכם הדור הנ"ל, צריך לידע איזה מקיפים שהוא צריך להמשיכם, ואיזה מקיפים שאין צריך להמשיכם. ובשביל זה יש דברים שאין רשאים לגלותם בפני התלמידים. כי אם יגלה אותן הדברים יכנסו מקיפים אחרים בתוך שכלו כנ"ל, ולפעמים אין צריך לקבל אלו המקיפים. כמו למשל כשהרב מדבר עם תלמידו איזה פשט בגמפ"ת [ב], ובתוך דבריו הוא בא על איזה קשיא, ואותו הקשיא הי' בתחילה בבחי' מקיף אצלו, כי לא ידע ממנה בתחילה. ותיכף כשנופל בשכלו זאת הקשיא, הוא אומרה בפני תלמידו, ובתוך כך כשמסביר לו הקשיא, נופל בשכלו תירוץ על הקשיא. נמצא שהזור ומשיג מקיף אחר שהוא תירוץ על הקשיא. ואזי אומר גם התירוץ בפני התלמיד, אך כשמגלה גם התירוץ בפני התלמיד, אזי נכנס בו עוד מקיף אחר. ואז עי"ז השכל שבא עליו עתה, הדרא קושיא לדוכתא [ב], ואדרכא עתה הקשיא הזקה ורחבה יותר מבתחילה, נמצא שע"י שגילה התירוץ בפני התלמיד שע"י נכנס בו מקיף אחר, דהיינו שכל חדש, עי"ז חזרה הקשיא למקומה ביתר עוז, כי עתה הקשיא הזקה ורחבה יותר מבתחילה. כמו כן יש בהשגות שיש דברים שאסור לגלותם, כי אם יגלה זה התירוץ בפני התלמיד, יכנס בו מקיף חדש שעל ידו יהיו הקשיא הזקה ורחבה יותר מבתחילה. עד שיוכל ליכנס בהשגות מקיפים שהם למעלה מהזמן, שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתירוצים שיש שם, כי הם למעלה מהזמן. כי כל מה שהוא מגלה איזה שכל קשיא או תירוץ, נכנס בו שכל חדש שהוא בחי' מקיף כנ"ל. ע"כ אם לא יהיו נזהר בדבריו לדקדק איזה דבר לגלות ואיזהו דבר שלא לגלות, עי"ז יהיו נכנס בקשיות ותרוצים שאין הזמן מספיק לבארם, כי הם בחי' מקיפים שהם למעלה מהזמן כנ"ל [ג]. ע"כ מוכרח ההכם לעשות סייג [ד] לדבריו, לדקדק וליזהר מה לגלות ומה שלא לגלות, באופן שלא ישיג רק אותן המקיפים שצריך להשיג ולא ייבוא להשיג מקיפים שאין צריך להשיג [ה]:

וזו בחינת משארז"ל (מנחות כט עב), כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהי' קושר כתרים לאותיות [ו] א"ל רבש"ע מי מעכב על ידך [ז], א"ל עתיד א' לעמוד ועקיבא בן יוסף שמו שיהי' דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות. א"ל רבש"ע ראוי שתנתן תורה על ידו, א"ל שתוק כך עלה במחשבה. ולכאורה קשה מה אמר לו הש"י שתוק וכו' הלא כבר אמר הקשיא ומה זו שתוקה מאחר שכבר הקשה מה שהקשה. אך תיכף כשאמר משה הקשיא, נפל בשכלו תירוץ על

הקשיא. אך אם הי' אומר את התירוץ הי' נכנס בו מקיף אחר, והי' בא על קשיא יותר חזקה ורחבה מבתחילה. ע"כ אמר לו הש"י שתוק על התירוץ, היינו שישתוק ולא יגלה את התירוץ, כדי שלא יבא על קשיא יותר חזקה מבתחילה. וזהו כך עלה במחשבה, היינו שתיכף כשמגלין את השכל הפנימי, אזי עולה במחשבה שכל אחר חדש, כי נכנס מקיף אחר לפניו, וע"כ צריכין לשתוק כדי שלא יבא למקיפים שאין צריכין להשיגם כנ"ל. וזהו שתוק כך עלה במחשבה *כ כנ"ל:

וזהו (אבות פ"א) הוּו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סיג' לתורה. הוּו מתונים

בדין, זה בחי' שצריך ההכם הנ"ל להיות לו מתינות לידע איך לדבר עם כ"א וא', שלפני בחי' דרי מעלה יגלה להם ההשגה של מ"ה בחי' מה המית וכו'. ולפני דרי מטה יגלה להם ההשגה של מלא כל הארץ כבודו. וזה בחי' דין בחי' משפט. בחי' (תהלים עה) כי אלקיב" שופט זה ישפיל וזה ירים, שהגבוהים הוא צריך להשפיל להראות להם שאינם יודעים כלל בידיעתו ית'. והקטנים בחי' שוכני עפר צריך להרים לעוררם ולהקיצם שלא יתייאשו, כי מכה"כ כנ"ל. וזהו העמידו תלמידים הרבה, כי כשזוכה להשגה כזו להאיר בגדולים וקטנים וכו' כנ"ל, בוודאי יעמיד תלמידים הרבה. כי כולם צריכים אליו, כי יש לו כח ללמוד עם כולם כנ"ל. וזהו ועשו סייג לתורה, בחי' סייג לחכמה שתוקה (אבות פ"ג). כי צריך לעשות סייג לדבריו לשתוק לפעמים, בחי' שתוק כך עלה במחשבה כנ"ל. כי על ידי שזוכה להעמיד תלמידים הרבה, עי"ז הוא זוכה להשיג את המקיפים, דהיינו שמושיג ומבין מה שלא הי' יכול להשיג מתחילה. ע"כ הוא צריך לעשות סייג' לדבריו ולשתוק לפעמים, כדי שלא יכנסו במקיפים שהם למעלה מהזמן, שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתירוצים שיש שם כנ"ל:

וזהו השני בחי' של דרי מעלה ודרי מטה, דהיינו השגה של בחי' מה, והשגה של בחי' מלא כל הארץ כבודו, הם בחי' השגה של בחי' בן והשגה של בחי' תלמיד. כי אף על פי שבן ותלמיד כולו חד כנ"ל, כי הבן הוא גם כן תלמיד כנ"ל, והתלמיד הוא גם כן בחי' בן כי נחשב כאלו עשאו כנ"ל. אף על פי כן יש הפרש בין בן לתלמיד. כי הבן שהוא תלמיד, הוא כמעלה יתירה מתלמיד לבד. כי הבן הוא כולו נמשך מן האב מראשו עד רגלו ואין בו שום שיערה שאינה נמשכת ממוח האב [ח]. על כן בחי' ההשגה של הבן גדולה יותר כמעלה מהשגה של בחי' התלמיד. וזהו בחי' החילוק שבין נבואת משה רבינו לשאר נביאים, כי משה ראה באספקלריא המאירה והם ראו באספקלרי' שאינה מאירה (יבמות מט ע"ב) [ט],

^א עיין תורה ו' מש"כ ע"פ אציע שאול הנך. ומכתבי מוהר"ן סימן שלו, ולק"ה אבר מן החי ב' ד'.
^ב גמרא פשט תוספות
^ג חזרות הקשיא למקומה
^ד גם בתרלז - יכנסו, ומתורלו - יכנס
^ה גם בתרלז - הקשיות, ומתורלו - הקשיות
^ו עיין חיי מוהר"ן כד ולק"ה ברכת השחר ג' אות לו
^ז עיין ברטנאור על אבות א' א' סייג - גדר. ועיין אבות פ"ג יג ר"ע אומר סייג לחכמה שתוקה. וכדלקמן.
^ח מתורלו - יבא
^ט דהינו מקיפים שהם למעלה מהזמן כנ"ל וצ"ע לדעיל באתו ו' אמר מקיפים של חכם הדור הם בחי' עוה"ב שהוא למעלה מהזמן ועיין פל"ח אות ד' ובאה"ל אות יט מה שתירצו.
^י עיין פתיחת הרמב"ן לפירושו על התורה ד"ה וכל הנמשך למשה
^{יא} כתרים - תני האותיות. מי מעכב - שאתה צריך להוסיף תנים לאותיות (עפ"י פרש"י בגמ' שם ע"ש) ועיין פל"ח אות ו' תנים בחי' רמזים כיון שצריך ההכם לעשות סייג לדבריו. לפ"ז מי מעכב בעדך היינו מה שידך אצלך סייג דלא שידך אצלו ית' שיכנס מקיף גבוה מדאי. ע"ש.
^{יב} הערות השידך להנה
^{יג} בדפוס - כתרי, בתקפא תרלז תרלו ותורצו - סתרי, בתשכט - (סתרי) [כתרי], וציין כאן הערה למטה שכך היא גרסת התפוס של מוהר"ן (ע"ש צילוס 186) (ואמנם גם בהמשך נקט רבינו לשון כתרי אותיות וכן הלשון במדע"ס).
^{יד} עיין אוצר המדרשים (איינושטיין) עשרה הוגי מלכות עמוד 441 - ואחריו הוציא את רבי עקיבא בן יוסף הדרוש כתרי אותיות ומגלה פנים בתורה כמו שגמטרו למשה בנינו.
^{טו} מתורצו - ישיג
^{טז} מתורצו - אלהים

^{טז} מתורצו - וזהו
^{טז} מתורצו - סייג
^{יז} בתקפא טעה וסימן כאן שוב אות ח' במקום ט' וכך הדפיסו בכל המהדורות רק בתשכט מחק ולא ציין שום אות דמחה נופש הכל נכלל אות ח' (וצ"ע כיון שמוהר"ן ציין כאן אות הבין שבאן מתחיל ענין חדש אלא שמאידך כיון שכבר נדפסו ספרי מפרשים שצינו כאן לעיני לפי האותיות הקיימות א"א לשנות את האותיות ונדאה לציין ח' כמו שנוהגים בכ"ב). ועיין פל"ח כאן אות טו שהחכם צריך לעשות סייג לדבריו נמצא באתו ו' ולפ"ז אם לא שמעה הרי סבר שצריך לחמוק את אות ח' הראשונה ולא את ו' שכתב.
^{יח} ע"ה שער כב פ"א, ולעיל ח"א תורה לג אות ה', ולקמן תורה ח' תנינא אות ב' ושם נרשם תיקון ית דף לה. ובתורה סח תנינא וסכי נמי יקלאל קמייס נניס לחם לה אלקיכס אין כהם שערה שלק נמשכת ממות האב
^{יט} בדפוס - ותורלו ומתורלו - התלמיד (צ"ע גם לקמן תחילת עמוד הבא כתב בתקפא תלמוד במקום תלמיד וגם אח"כ שם שינה מלשון דפוס וכתב השיג במקום אטר)
^כ בתרלז ומתורלו - באספקלריא (וצ"ע מדוע לא השלים התיבה מאחר שיש הרבה מקום)
^{כא} ע"ש פרש"י - וכסבורים לראות ולא ראו ומשה נסתכל באספקלריא המאירה וידע שלא ראוה בפניו.

תהלים קד (כה) זה ה'ם גדול ורחב ימים שם רבש ואין מספר תיות קטנות עם גדלות: (כו) שם אגיות ימלכו ליתן זה צדק לשלשן בו: (כז) שלם אלד' שפרון לתת אכלם בעת: במדבר בלק כג (כג) כי לא נמשך בניעקב ולא קסם בישאל פעת יאמר ליעקב ולישאל מה פעת אל: תהלים קמה (טו) עיני כל אלד' ישברו ואמה נתן להם את אכלם בעת: (טז) פותח את ידו ומשביע ל' כל חי רצון: תהלים מד (ד) כי לא בחרם רש' ארץ ורועם לא הושיעה למו כי ימית ורועץ ואור פניו כי רציתם: קהלת י' (יז) אשרי ארץ שמלכך בן חורים ושריך פעת יאכלו בגבורה ולא בשתי: ישעיהו נד (יג) וכל בניך למודי יקוק ורב שלום בניך: במדבר שלח יד (יט) סלה נא לעון העם הזה כגדל הסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה: ישעיה א (כא) איכה היתה לזונה קרנה כמזנה מלאתי משפט צדק ולין בה זעמה קרציתם: מלכים ב- יא (ב) ותקח יהושבע בת הפלך ירים אחות אמנוה את יואש בן אחזיה ותגב אלו מתוך בני הפלך הממותים המוקמים אלו ואת מינקתו מותר המשות ויסתר אלו מפני עמלתו ולא הותם: בראשית ורא כב (ב) ויאמר קח נא את פניך את יחידך אשר אתבת את יעקב וכל לך אל ארץ המדינה ותעלה שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר אלד': שמואל ב- כו (כא) ויאמר אדונה מדוע פא אדני הפלך אל עבדו ויאמר דוד לקנות מעמך את הגרן לבנות מזבח ליקוק ומצצר המצפה מעל העם: דברי הימים ב ג (א) ויקח שלמה לבנות את בית יקוק בירושלם כהר המוריה אשר נראה ליריד אביוה אשר הכין במקום דוד בגרן ארץ הירבוט: תהלים קד (טז) ויין ישפח לבב אגוש להצהיל פנים משמן וילחם לבב אגוש יסעד: במדבר נשא ו (כה) יאר ידו פניו אלד' ויחנך: שמוט ג (ד) ויאר יקוק כי סר לראות ויקרא אליו אלמים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני: מלכים א- כד (ד) ויבא אחאב אל ביתו סר ונעץ על סדך אשר דבר אליו נבות הירקאלי ויאמר לא אמר לך את נחלת אבתי וישכב על משתו ויסב את פניו ולא אכל להם:

וזהו לשחק בו, בחי' שחקים ששם שוחקין מן. כי הפרנסה שהיא בחי' מן, נשחקת ונכתשת אצל בחי' המלכות שהוא בחי' לויתן, שמקבל הפרנסה מבחי' זה הים גדול ורחב ידים, היינו מן הידים שיש בים החכמה שהם בחי' רמוזים כנ"ל. וזהו, כולם אלד' ישברון לתת אכלם בעתו. כי הכל מסתכלין ומצפין על פרנסה, והמלכות מלקט ומקבץ כל אלו הבטחוונות של כל באי עולם, מה שכולם מצפין ומסתכלין על פרנסה וכו', ועם אלו הבטחוונות עולה המלכות ומקבל פרנסה מן ידים הנ"ל. וזהו כולם אלד' ישברון, היינו ע"י הבטחוונות הנ"ל שכולם ישברון אליו ומצפין ומסתכלין על פרנסה, על ידי זה נמשך הפרנסה ע"י המלכות כנ"ל. וזהו לתת אכלם בעתו, בעתו דייקא, בחי' הארת הרצון שמתגלה בתוך הפרנסה, שהוא בחי' כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, בחי' ואתה נתן להם את אכלם בעתו, בחי' פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון כנ"ל: וזהו (תהלים מד) כי ימיתך ורועץ ואור פניו כי רציתם. ימיתך ורועץ, זה בחי' הידים הנ"ל, שבהם מתגלה הארת המקיפים שהוא בחי' הארת הרצון כנ"ל. וזהו ואור פניו כי רציתם, כי המקיפים הם אור הפנים. וזה כי רציתם, כי הם בחי' הארת הרצון כנ"ל: וזהו קהלת י' אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו וכו'. חירות זה בחי' יובל שהוא בחי' כלליות בן ותלמיד. כי יובל הוא אותיות וכל בניך לימודי י"י (ישעיה נד), דהיינו כלליות בן ותלמיד. כי בניך זה בן. לימודי ה' הם תלמידים. ומכלליות בן ותלמיד שהוא בחי' יובל בחי' חירות, משם מקבל המלכות הפרנסה כנ"ל. וזהו אשריך ארץ שמלכך בן חורין, שמלכות מקבל הפרנסה מבחי' חירות, בחי' יובל וכו' כנ"ל. וזהו ושריך בעת יאכלו, בעת זה בחי' התגלות הרצון שמתגלה בשעת אכילה, בחי' כעת יאמר וכו' כנ"ל: וזה בחי' (תענית ה ע"ב) אין מסיחין בסעודה, כי אז בשעת סעודה מאיר הארת הרצון שהוא בחי' הארת המקיפים, שהם בחי' שתיקה, בחי' שתוק כך עלה במחשבה כנ"ל:

ודקותם אין יכולין לישא עליהם המשא של עון אפי' יום א', ע"כ אנו צריכין את הביהמ"ק שיכפר עלינו בכל יום. ומעת אשר חרב בית מקדשינו, אין אנו יכולים לנקות עצמינו מן העוונות, כי אין מי שיכפר בעדינו. ומשה רבינו ע"ה שידע כל זאת, ע"כ מסר נפשו על ישראל וביקש סלה נא לעון העם הזה וכו'. כי ידע שבוה החטא תלוי חורבן הבית שהוא כולל כל החטאים כנ"ל. וכשזכה לפעול בקשתו, מזה נעשה בחי' הנוכת הבית, בחי' הנוכה, היפך חורבן הבית. וכן כ"א כפי מה שזוכה לפעול בקשת סלה נא ביוה"כ, שע"ז נתתקן פגם חורבן הבית, כמו כן נעשה בחי' הנוכת הבית, בחי' הנוכה. נמצא שהנוכה נעשה ע"י סלה נא כנ"ל. וע"כ רמז משרע"ה צירוף חנוכה בפסוק סלה נא, כי סלה נא לעון העם הזה כגודל הסדך וכאשר נשאתה וכו', הוא ר"ת חנוכה, כי הנוכה נעשה ע"י סלה נא וכו' כנ"ל. וכן כל הבחינות הנ"ל כולם כלולים בביהמ"ק. כי ביהמ"ק כלול מבחי' בן ותלמיד, כי ארז"ל (תענית יו). למה נקרא שמו הר המוריה [1] שממנו הוראה' יוצאה לישראל, זה בחי' תלמידה'. גם אמרו רז"ל ומדרש שה"ש [2] ע"פ ערשנו רעננה למה נקרא שמו הר המות [1] שעל ידו פרים ורבים ישראל זה בחי' בן. ועל כן ביהמ"ק במקום הגורד (שמואל ב כד) זה בחי' פרנסה שנמשך ע"י כלליות בן ותלמיד כנ"ל. וזה בחי' לחם הפנים שהיה בביהמ"ק, זה בחי' האכילה והפרנסה שנמשך ע"י כלליות בן ותלמיד שבו נתגלה אורות המקיפים שהם בחי' אור הפנים כנ"ל. כי אור הפנים זה בחי' ש"ע נהורין כידוע [2], וש"ע הוא כ"פ הקף כמוכא [2]. וזה בחי' (תהלים להצהיל פנים משמן ולחם לבב אגוש יסעד, היינו שבתוך האכילה מתגלה הארת המקיפים שהוא בחי' אור הפנים, בחי' להצהיל פנים משמן ולחם וכו'. וע"כ מצות הנוכה בשמן, כי הנוכה הוא בחי' הנוכת הבית, שע"ז נמשך פרנסה ונתגלה אור הפנים שזה בחינות לחם הפנים בחינות להצהיל פנים משמן ולחם וכו' כנ"ל. וזה בחינות (במדבר ו) יאר ה' פניו אלד' ויחונך. ויחונך זה בחינות הנוכה, שעל ידו נתגלה אור הפנים בחי' יאר ה' פניו וכו' כנ"ל. ומשה רבינו זכה לסוד הנוכה, על ידי שמסר נפשו בשביל ישראל ונתן לבו עליהם להסתכל בצרתם, כי הוא היה רחמן ומנחין אמיתי כנ"ל. ועיקר צרת ישראל הוא המשא של עוונות ה"ו כנ"ל. ועל כן ביקש עליהם סלה נא כנ"ל, וע"ז נעשה בחי' הנוכה בחי' הנוכת הבית שבוה תלוי תיקון כל הבחינות הנ"ל כנ"ל. וזהו הנוכה חנו כה (י"ז) היינו כ"ה בכסליו. כסליו [2] הוא אותיות וירא י"י כי סר לראות (שמות ג) כי משה רבינו נתן לבו להסתכל בצרתן של ישראל. וזהו כי סר לראות לשון סר זעף (מלכים א כא) [2] [3]. ועיקר צרתן הוא המשא של עוונות ה"ו כנ"ל. והש"י כשראה שהוא נתן לבו על זה, קראו אליו ויאמר [2] משה משה,

^א בחסון הוא הסתכלות עיני לעיל תורה עו
^ב עיין זוהר לך לך צה: וחיי שרה קנד:
^ג בתקפא (ישעיה מד) בתרלד ובתשכט תוקו
^ד עיין זוהר תרומה קעה. ובאבות דרבי נתן פרק כא א'
^ה עיין לק"ה נדרים ד' מאות יב ער יו
^ו בראשית כב ב', ודברי הימים ב ג' א'. ועיין פרשי' תענית טז.
^ז בדפו"ד הוראה, בתקפא לא בורד ונראה היראה, בתרלד- הוראה
^ח בתרלד- תלמוד
^ט שיר השירים רבה פרשה א' פסקא סט. (על שה"ש פ"א פסוק טז)
^י מלכים ב- יא ב' ודברי הימים ב- כב יא
^{יא} ע"ה שער ד' סוף פ"ה ושער יג פרקים יג יד. שער הפסוקים פרשת נשא ד"ה וענין ש"ע. ועוד
^{יב} שער הגלגולים אמצע הקדמה לט טעמי המצות אמצע פרשת עקב ושער יג סוף פרק יג
^{יג} בתרלד- ויחנך, ויחנך

^ט * תיקון יג [דף כט]. ר"ן על ר"ף שבת דף ט: בדפי הר"ף ולעיל בסוף תורה ב' תנינא [דף יד]
^י עיין בספר גט פשוט [הוא פירוש על שו"ע אהע"ז] סימן קכו [סעיף ו' כסלו צריך לכתוב חסר וכתב הגט פשוט שאם נכתב כסליו מלא עם יוד אין להקפיד] שכן הוא הגרסא בתרגום [תרגום יונתן וזכירה ו' א' וגם בדה"א- א' כו יב]
^{יא} ושם כ' מג
^{יב} עיין שמות רבה פרשה ב [פסקא ו]
^{יג} המשך הפסוק הנ"ל שמות ג' ד'.

ויאמר הנני. הנני לכהונה, הנני למלכות כשדרז"ל (מ"ר שמות פ"ב). הנני לכהונה, זה בחי' הנוכח הבית, כי משה שימש בז' ימי המילואים (ובחים קב) כ"ש (תהלים צט) **משה ואהרן בכהניו**. גם כהן הוא בחי' כלליות בן ותלמיד, כי בכהן נאמר (ויקרא י') **להורות את בני ישראל**. להורות לשון הוראה זה בחי' תלמיד. גם להורות לשון הריון בחי' בן. הנני למלכות, זה בחי' מלכות הנ"ל שעל ידו נמשך הפרנסה שבו נתגלה אור הפנים כנ"ל: וזה בחי' (בראשית יד) **ומלכי צדק מלך שלם הוציא להם ויין והוא כהן לאל עליון**. מלכי צדק מלך שלם זה בחי' מלכות. הוציא להם ויין היינו בחי' פרנסה שנמשך על י"ד המלכות כנ"ל. והוא כהן, זה בחי' כהונה הנ"ל שהוא בחי' כלליות בן ותלמיד שמשם נמשך הפרנסה ע"י המלכות כנ"ל: **יב וזה** בחי' מוג הריאה, כשהריאה היא כמוג השוה היא כלולה מכל הבחינות הנ"ל. כי הריאה היא מאירת עינים כשארז"ל (חולין מט), זה בחי' תלמיד שהשגתו בחי' **ואראה את ה'.** גם ע"י הריאה בא שינה (כמבואר ר"מ"א לעיל בס"י ה' [1]) זה בחי' השגת הכן, שהשגתו בחי' מה, בחי' מה המית וכו', שזהו בחי' שינה, בחי' **עין לא ראתה אלקים וזאתך** (ישעי' סד). ורוח החיים שבתוך הריאה, זה בחי' מקיפים הנ"ל, בחי' **סוכב סוכב הולך הרוח** (קהלת א) בחי' **רוח על פני יחלוף** (איוב ד) בחי' אור הפנים. וכשהשמים של הריאה [2] הם כמוג השוה, ע"י מאור אור הפנים בבחי' [3] **להצחיל פנים משמן**. היינו ע"י השמנים של הריאה, מאור אור הפנים בחי' מקיפים. והידים הנ"ל שיש בהם החכמה כנ"ל, בהם נתגלה אור הפנים בחי' מקיפים שהם בחי' הארת הרצון, בבחי' **פותח את ידך וכו' כנ"ל**. וזהו בחי' הת"ך שהוא ס"ת של **פותח את ידך** שהוא השם של הפרנסה כמוכא [4]. הת"ך כ"פ רוח" [5], היינו שבאלו הידים הנ"ל נתגלה בחי' המקיפים שהם בחי' **סוכב סוכב הולך הרוח** [6]. בחי' **רוח על פני יחלוף כנ"ל**. וזה בחי' (יחזקאל י) **וידי אדם מתחת כנפיהם**, זה בחי' כנפי הריאה ששם סוכב הרוח, בחי' מקיפים, שמשם נמשך בחי' הארת הידים כנ"ל: **וזה** בחי' (משלי יח) **רוח איש יכלכל מחלחו**. רוח איש, זה בחי' רוח החיים הנ"ל, שהוא בחי' **סוכב סוכב הולך הרוח**, בחי' מקיפים, שמשם נמשך פרנסה וכלכלה, בחי' **יכלכל וכו' כנ"ל**: **יג וע"כ** כשמעיינים ומדברים מאיזה חידוש שהחידוש החכם שבדור, אזי נופל יראה על זה שמדבר ומעייין בהחידוש. כי כשהחידוש את החידוש, אזי נתעורר ונתגלה ים החכמה שמשם מקבל המלכות את הפרנסה, ואזי בא בחי' המלכות להמשיך פרנסה, ועיקר היראה היא במלכות, כי מלכות היא מקור היראה, כ"ש (אבות פ"ג) אלמלא מוראה של מלכות. ואזי נתעורר היראה של החכם [7] שהחידוש זה החידוש, כי הכל תלוי ביראה. כי צריך שיהיה לו יראה, כדי שיהיה דבריו נשמעין וכדי

שיתקיימו דבריו כנ"ל. וע"כ כשהחידוש את החידוש, שאזי בא בחי' המלכות לקבל משם פרנסה, ומלכות היא"ל בחי' יראה כנ"ל וע"י נתעורר יראה של החכם הנ"ל, ע"כ נופל יראה על זה שמעייין בהחידוש:

וז"פ (כ"ב ע"ד): **מעשה בר' אליעזר ור' יהושע שהיו באין בספינה והיה רבי אליעזר ישן ור' יהושע נייעור. נודעוץ ר' יהושע ונינער ר' אליעזר. א"ל מה זה יהושע, מפני מה נודעוץ אתה. אמר לו, מאור גדול ראיתי בים. א"ל שמא עיניו של לויטן ראית שנאמר עיניו כעפעפי שחר [8]:**

ר' אליעזר ור' יהושע זה בחי' בן ותלמיד. **ר' אליעזר**, זה בחי' בן, שהשגתו בחי' מה, בחי' מה המית וכו', בחי' **פי לא יראני האדם, בחי' עין לא ראתה אלקים וזאתך וכו' כנ"ל**. וזה בחי' ר"מ אליעזר, כי **אליעזר ר"ת עין לא ראתה אלקים וזאתך יעשה וכו'**, שזה בחי' בן כנ"ל. **ר' יהושע**, זה בחי' תלמיד שהשגתו הוא בחי' מכה"כ, בחי' **ואראה את ה'.** שזהו בחי' ההשגה של דרי מטה, שצריך לעוררם ולהקיפם שלא יתייאשו עצמן כנ"ל בבחי' הקיצו **ורננו שוכני עפר**, ולהראות להם כי מכה"כ. וזה בחי' ר' יהושע, כי **יהושע הוא ר"ת יהיו מתיך נבלתי יקומוץ הקיצו ורננו שוכני עפר יומשה רבינו** שהוא בחי' חכם הדור, שהוא מאיר בבן ותלמיד כנ"ל. ע"כ היה לו בן שהי' שמו אליעזר, ותלמיד ששמו יהושע. כי אליעזר בן משה, הוא בחי' ר' אליעזר הגדול הנ"ל כמוכא במדרש וכמדובר רבה פ' יט [9] על פ' [10] **ושם האחד אליעזר** האחד המיוחד כי משה רבינו ביקש על זה שיהי' ר' אליעזר מיוצאי הלציו, ונתקיים כן:

וזה מעשה בר' אליעזר ור' יהושע וכו'. **מעשה הוא מה ש"ע** כמוכא בכתבים [11], היינו בחי' מקיפים הנ"ל, שהם בחי' **שע** נהורין של אור הפנים בחי' **מה כנ"ל**. וזה שהיו באין בספינה. היינו שר' אליעזר ור' יהושע שהם בחי' בן ותלמיד, היו מהלכין בים החכמה, ששם מתגלין אורות המקיפים. וזה בחי' **ספינה**, לשון ספון ושמן, בחי' המקיפים שהם ספונים וטומונין מעין כל. [12] (כי הם בחי' מה רב **סוכב אשר צפת ליראיך כנ"ל**). וזה בחי' (משלי לא) **היתה כאניות סוחר**, לשון סוחר סוחר, בחי' מקיפים שהם בחי' ספינה כנ"ל: **וזה והי' ר' אליעזר ישן, ור' יהושע נייעור**. כי השגת ר' אליעזר שהוא בחי' בן, הוא בחי' שינה, בחי' **עין לא ראתה וכו'**, בחי' מה, בחי' מה המית וכו'

תורה אור
 תהלים צט (ו) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקראי שמו יקראים אל ידך והוא יענם: ויקרא שמני י (יא) וזהו קלות את בני ישראל את כל המקום אשר דבר ידך אליהם ביד משה: בראשית יד (יח) ומלכי צדק מלך שלם הוציא להם ויין והוא כהן לאל עליון: ישעיה ו (א) בשנת מות מלך מצרים וזהו וראה את ארצי ישב על סאה רם ונשא ושליו מלאים את ההיכל: ישעיה סד (א) ומעולם לא שבעו לא האינו עין לא ראתה אלהים וזאתך יעשה לטובה לו: קהלת א (ו) הולך אל דרום וסובב אל צפון סובב סובב הולך הרוח וצל סביבתי שב הריית: איוב ד (טו) ויהי על פני יחלוף מספר שעות בש"י: תהלים קד (טו) ויין יפחה לבב אגוש לתצהיל פנים משמן וקחם לבב אגוש יסוד:
 תהלים קמה (טז) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון: יחזקאל א (ח) וידו וידיני אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבועיהם ופניהם וכנפיהם לארבעותם: משלי יח (יד) רוח איש יכלכל מחלחו ויהי נבאה מי יסאנה:
 איוב מא (י) עשיתיו מהלך אור ועיניו כעפעפי שחר: שמות כי תשא לג (כ) ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי:
 ישעיהו כו (יט) יהיו מתיך נבלתי יקומוץ הקיצו ורננו שוכני עפר כי של אורת שלך וארץ רפאים מפיל: שם שמת יתרו יח (ד) ושם האחד אליעזר פי אליה אבי בעורי וצלני מתרב פרעה: תהלים לא (כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך שקלת להיים כן נגד בני אדם: משלי לא (יד) היתה כאניות סוחר מןרזק מביא לתמה:

17 פסקא ז' בשעה שעלה משה למרום שמע שהקב"ה אומר רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה וכו' אמר לפני יה"ד שיהא מחלצי וכו' א"ל חייך שהוא מחלצך הה"ד ושם האחד אליעזר. ועיין לעיל תורה רטו דף קיג: 18 שמות יח ד' 19 פרי עץ חיים שער חג המצות פ"ז ד"ה מעשה בר"א. ומשנת חסידים מסכת סדר ליל הפסח פ"ח אות א' 20 בדפ"ר - וטומנים, בתולד - וטומנים, ומתולד - וטומנין 21 נמצא כבר בדפ"ר

א גם בתולדו ותורצו - על יד, בדפ"ר - ע"י, ובתולדו ותשכח - על ידו 2 בדפ"ר כתוב רק כמבואר במ"א ובלי טוגרים ובתקפא כתב את ההמשך 3 בתשכח הקיף בסוגרים חיבת (במ"א) שכיון שבתקפא כתב היכן, לא צריך לכתוב במ"א. 4 תורה ה' תנינא אות טו 5 מתורצו - יחלוף (כמ"ש בפסוק) 6 עיין תורה רכה ותורה ה' תנינא אות יב 7 תהלים קד טו 8 פרי עץ חיים שער הזמירות פ"ה. ושער עמידה פ"כ. ושער קריאת התורה פ"ג. שער הכוונות תפלת השחר דרוש א. משנת חסידים תפלת היצירה פ"ד. 9 פע"ח וזמירות הנ"ל. ושער בכוונות ה' השחר הנ"ל 10 קהלת א' ו' 11 בתולד (יחזקאל א) 12 עיין חיי מוהר"ן סימן רצד 13 גם בדפ"ר ותולד - היא, ומתולד - הוא 14 איוב מא י' 15 מתורצו - רבי 16 בדפ"ר מכאן ועד ונתקיים כן, סגור בסוגרים.

כנ"ל. אבל השגת ר' יהושע שהיא בחי' תלמיד, בחי' דרי מטה, הוא בחי' ניעור, בחי' ואראה את ה', בחי' מכח"כ בחי' חקיצו ורננו שובני עפר. וזה והיה ר' אליעזר ישן ור' יהושע ניעור כנ"ל. נודעו ר' יהושע ונינער ר"א. נינער ר"א, זה בחי' כלליות בן בתלמיד. כי צריך לכלול בן בתלמיד, להראות לבחי' בן בחי' ההשגה של התלמיד כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזהו ונינער ר"א, היינו שר"א שהוא בחי' בן בחי' שינה כנ"ל [2], נכלל בבחי' תלמיד, שהשגתו בחי' ניעור כנ"ל. אמר לו מזה זה יהושע. מזה דייקא, זה בחי' השגה של בחי' בן שהוא בחי' מה כנ"ל. זה בחי' כלליות תלמיד בבן, כי התלמיד צריך שיהיה נכלל בבחי' בן, שהוא בחי' מה, כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזה, (דברים י') מזה ה' אלקיך שואל מעמך כ"א ליראה. מה דייקא, כי צריך שיהיה נכלל בבחי' מה, כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזה מזה זה יהושע, היינו שר"א הביא את ר' יהושע לבחי' השגה של מזה כדי שיהיה ר' יהושע שהוא בחי' תלמיד נכלל בבן כנ"ל [2]. מפני מזה נודעו עזות, א"ל מאור גדול ראיתי בים, שראה אור גדול בים החכמה. א"ל שמוא עיניו של לוייתן ראית וכו'. לוייתן, זה בחי' מלכות, בחי' לוייתן זה יצרת לשחק בו כולם אליך ישברון וכו' כנ"ל [1]. היינו שהשיב לו שראה עיניו של לוייתן, דהיינו מה שבחי' מלכות מלקט ומקבץ כל הבטחונות של כל באי עולם, שכולם עיניהם תלויות ומצפין על פרנסה, ומלכות בחי' לוייתן, מקבץ כל אלו הבטחונות, ונכנס עמם לים החכמה לקבל משם פרנסה. ועי"ז נודעו ר' יהושע, כי נפל עליו יראה, מחמת שנכנס בים החכמה, ששם נתגלה בחי' מלכות, שבא לקבל פרנסה, שזה בחי' עיניו של לוייתן כנ"ל, ועי"ז נפל יראה, כי מלכות היא מקור היראה כנ"ל :

וזה ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר: שמואל-א א (כ) ויהי לתקופת הימים ומתר מה ותלך בן ותקרא את שמו שמואל כי מידוך שאלתי: שבת כי תשא לך (כב) ותג שבעת חשה לך בכורי קציר מטה יתג הארץ תקופת השנה: דברי הימים-ב כד (כג) ויהי לתקופת השנה עקה עליו חיל ארם ויבא אל הנהר וירושלם וישחיתו את כל שרי העם מים וכל שקלם שלחו ללךך וירשקו: דברי הימים-א טו (יא) לך ידוך הנדלה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל בשמים ובארץ לך ידוך הממלכה והתמשא לכל לראש: ישעיהו ו (ג) וקרא יה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יקון צבאות מלא כל הארץ כבודו: ישעיהו ו (א) בשנת מת המלך צפניה ואראה את אדני ישב על פסא רם ונשא וישלח ימיו את מלקי: במדבר בהעלותך יב (ג) והאיש משה עני מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: דברים וזאת הברכה לו (ט) ויהושע בן נון קלא את ריח המקה כי ספק שאל את ד'י עליו וישמענו אליו בני ישראל ויצעשו כאשר צוה ד'י את משה: בראשית א (כח) ויברך אתם אלהים ויאמר לךם אלהים פרו ורבו ומלא את הארץ וכבשה תרדו בנדת תהם ובעוף השמים ובכל הבהמות של הארץ: מטיל ל (ד) מי עקה שמים וידר מי אסף רוח בתפניו מי צרר מים בשמלה מי הקים קל אפסי ארץ מה שמו ומה שם בני כן תדע: ישעיהו נד (יג) וכל בניך לימודי יקון ויב שלום בניך:

ח תקעו בחודש שופר בכנס ליום הנינו, כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב [2]:

א אע"פ שתוכחה הוא דבר גדול ומוטל על כ"א מישראל להוכיח את חיבורו כשרואה בו שאינו מתנהג כשורה [24], כ"ש (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך. אע"כ לאו כל אדם ראוי להוכיח, כ"ש ר"ע (ערכין ט"ז ע"ב [22]) תמה אני אם יש בדור הזה מי שיכול להוכיח. ואם ר"ע אמר זאת בדורו כ"ש בדור הזה של עכשיו [22]. כי כשהמוכיח אינו ראוי להוכיח, אזי לא די שאינו מועיל בתוכחתו, אף גם הוא מבאיש ריח של הנשמות השומעים תוכחתו. כי ע"י תוכחתו הוא מעורר הריח רע של המעשים רעים ומדות רעות של האנשים שהוא מוכיחם כמו כשמונח איזה דבר שיש לו ריח שאינו טוב, כל זמן שאין מזוין אותו הדבר אין מרגישין הריח רע. אבל כשמתחילין להזיז אותו הדבר, אזי מעוררין הריח רע. כמו כן, ע"י תוכחה של מי שאינו ראוי להוכיח, עי"ז מזוין ומעוררין הריח רע של המעשי רעים ומדות רעות [22] של האנשים שמוכיחם, ועל כן הוא מבאיש ריחם. ועי"ז הוא מחליש את הנשמות שלהם, ועי"ז נפסק השפע מכל העולמות התלויים באלו הנשמות. כי עיקר יניקת הנשמה הוא מהריח, כשארז"ל (ברכות מג ע"ב) מנין שמברכין על הריח שנאמר [23] כל הנשמה תחלה יה, איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף הוי אומר זה הריח וע"כ עי"ז זה המוכיח שהוא מבאיש ריחם, עי"ז נחלשת הנשמה שניקתה מהריח כנ"ל, וממילא נפסק

תורה אור דברים עקב י (יב) ונתנה ישראל מה ידוך אלקיך שאל מעקף כי אם ליראה את ידוך אלקיך ללכת בכל ידךיו ולתקפה אתו ולעבד את ידוך אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך: תהלים קד (כו) שם אניית והלכתי לויתן זה צרף לשחק בו: (כו) כלם אלקיך ישברון לתת אכלם בעתו: ויהי בראשית מא (א) ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על היאר: שמואל-א א (כ) ויהי לתקופת הימים ומתר מה ותלך בן ותקרא את שמו שמואל כי מידוך שאלתי: שבת כי תשא לך (כב) ותג שבעת חשה לך בכורי קציר מטה יתג הארץ תקופת השנה: דברי הימים-ב כד (כג) ויהי לתקופת השנה עקה עליו חיל ארם ויבא אל הנהר וירושלם וישחיתו את כל שרי העם מים וכל שקלם שלחו ללךך וירשקו: דברי הימים-א טו (יא) לך ידוך הנדלה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל בשמים ובארץ לך ידוך הממלכה והתמשא לכל לראש: ישעיהו ו (ג) וקרא יה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש יקון צבאות מלא כל הארץ כבודו: ישעיהו ו (א) בשנת מת המלך צפניה ואראה את אדני ישב על פסא רם ונשא וישלח ימיו את מלקי: במדבר בהעלותך יב (ג) והאיש משה עני מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: דברים וזאת הברכה לו (ט) ויהושע בן נון קלא את ריח המקה כי ספק שאל את ד'י עליו וישמענו אליו בני ישראל ויצעשו כאשר צוה ד'י את משה: בראשית א (כח) ויברך אתם אלהים ויאמר לךם אלהים פרו ורבו ומלא את הארץ וכבשה תרדו בנדת תהם ובעוף השמים ובכל הבהמות של הארץ: מטיל ל (ד) מי עקה שמים וידר מי אסף רוח בתפניו מי צרר מים בשמלה מי הקים קל אפסי ארץ מה שמו ומה שם בני כן תדע: ישעיהו נד (יג) וכל בניך לימודי יקון ויב שלום בניך:

א בתקפא ותולד - שהיא, בתרלוו שהא (שעות דפוס) בדפורי - שהיא, ותורצו - שהיא
 ב אות יב
 ג שם מבוואר שהחכם עושה זאת וצ"ע שכאן מבוואר שר"א הביא את ר"י להשגתו כדי לכלול תלמיד מבין ועיין פל"ח אות יט וביאר"ל אות כח.
 ד גם בדפורי ותולד ותורלו ותורצו נודעו, ומתשכס - מודעו
 ה אות י'
 ו בדפורי ותורלד - היא, בתקפא נראה - היא. ומתולד הוא
 ז אות י'
 ח לשון התוספה ליר"ש בהרחמן שבסוף ברכת המזון
 ט בתקפא ותורלו נדפס התיים הזה בין הטרסיר ובמקומו
 ט"ו ס'טו ו' ובתולד ותורצו תוקן
 י ועיין לק"ה נדרים ד' אות כו

א בדפורי מכוון עד סוף התורה באות מרובעת
 ב עיין חיי מוהר"ן סימן מב
 ג ללכוהינה שנה נכח מהפסק שהקרב נמנה להם למטה ולפיוסוק נמנה להם סהם למטה מהקרב, ועוד כולל זו מלת כל הכי לשניהם נמנה סהוא רחוק מהם, ולולי סוגונו לכחו שכלמח הקרב היה למעלה על כל נכו.
 ד בתולד- בדיעת
 ה * במדבר יב
 ו אמר רבי פנחס בן יאיר וכו' וחולק על רבי יהושע בן לוי שאומר ענה גדולה מכולך
 ז אות ד'
 ח עיין תורה קנד
 ט עיין פל"ח על תורה רגו וחיי מוהר"ן סימן קלו
 ז פרשת נשא בארדא רבה
 ט בתולד (נשא ד' קלו ע"ב)

א עיין חיי מוהר"ן סימן מב ושיש"ק ח"ב סימן רפג.
 ב דבורי אמונה ח"ד שיהיה נ' עמ' סט
 ג עיין לק"ה גטילת ידים ו' עז ד"ה כי עיקר
 ד משיל ל' ד'
 ה ישעיהו נד יג
 ו נצח הוד. ועיין זוהר חדש כי תשא דף עה: ועיין לעיל תורה כב
 ז נמצא כבר בדפורי
 ח נאמר במדבא שבת של ראש השנה שנת תקעא (חל בשבת וראשון) חי ימים לפני פסירת רבינו והיא תורה אחרונה שאמר (פל"ח אות יא יב ע"ש) והיה חולה מאד (חיי מוהר"ן ר"ט) נכתב ע"י מוהר"ג"ל והורש בער (עיין שיש"ק ח"א תקצד) והוגה ע"י רבינו (עיין ימי מוהר"ג ח"א סימן גג).
 ט במשך הנחל - בכסה (כלשון הפסוק ועיין לעיל ריש תורה י"ז)
 י תהלים פא

מאמר כי מרחמם ינהגם

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן תנינא

זמן ומקום אמירת התורה

נאמר בשבת שניה של חנוכה שנת
תק"ע (חי"מ נט). ב' טבת (פל"ח)
פרשת מקץ.

פתיחה

אחרי שאמר תורה ה' תנינא בר"ה, אמר תורה זו בשבת חנוכה, ויש קשר ביניהן (שיש"ק ח"ו ה) וקצת לפני חנוכה אמר תורה סח תנינא שמי שלא יכול לומר תורה לדרי מטה בחי' מלא ולדרי מעלה מה חמית אינו צדיק.

תורה זו נאמרה בזאת חנוכה ומבאר בה שבכל שנה בחנוכה מתעורר אור חנוכה בית המקדש שנבנה מחדש אחר שחיללוהו היונים, כי חכמת יון היא חרבן הדעת וחנוכה הבית הוא בניין הדעת ובית המקדש הוא מקום חיבור שמים וארץ, דהיינו מקום המסוגל ביותר לדעת, דהיינו חיבור בין האדם להקב"ה. ומבאר שעיקר הפרוד הוא מחמת העוונות ועל כן ע"י סלח נא דהיינו כפרת עוון נבנה בית המקדש, והחטא שהוא שרש לכל החטאים הוא חטא המרגלים שמחמתו נחרב הבית ומשה רבנו המשיך מדת ארך אפיים ע"י תפילתו סלח נא לעוון העם הזה וכו'. ובלשון הזה אנו מבקשים כל שנה ביום כיפור, על כן כפי הסלח נא של יום כפור כן יש לנו אור חנוכה, כי בכל שנה נחרב בניין הדעת של ישראל ע"י רוח שטות שגורם לעוונות ישראל, וע"י סלח נא של יום כפור חוזר ונבנה בית הדעת דהיינו חנוכה הבית שהוא חג החנוכה, שבו מדליקים נר בפתח הבית, בחי' יראה (כמבואר בשבת לא: שהיא מפתחות החיצונים) והנר הוא אור הדעת של הצדיק שמאיר למטה מ"י טפחים לכל דרי מטה שבשוק והחוף עד שאפילו התרמודים הרשעים מתעוררים ממנו לתשובה.

בתורה זו מבאר רבנו שעיקר הרחמנות על עם ישראל הוא להכניס בהם דעת לגרום להם להיות מחוברים תמיד להש"י בדעתם עד שידעו בכל רגע שה' הוא האלקים, ואלקים הוא ה', כפי שיתבאר. על כן רק מרחמם ינהגם ומנהיג אמיתי הוא המוסר נפשו על כך וגם שזכה לתכלית הידיעה שלא נדע למקיפין הגבוהים של שפע הכתר, ומי שמקושר לצדיק כזה יכול לזכות על ידו להארת הרצון מופלג בשעת האכילה דהיינו תכלית החיבור להש"י שהיא אור פניו ית' שזו המעלה הגדולה מהכל תכלית הידיעה שלא נדע. ועל כן חייבים להתקרב לצדיק הזה שהוא רחמן אמיתי, שיכול להכניס דעת אפילו בקטני השכל ביותר ואפילו בגדולי השכל ביותר, לחזק את הקטנים שמלא כל הארץ כבודו, ואת הגדולים שעדיין הם בבחי' איה מקום כבודו. ועיקר הדעת צריך שתתבטא באמונה ויראה שלימה, לכן צריך גם לכלול ולהאיר לקטנים גם קצת איה ולגדולים גם קצת מלא, ולעשות זאת יכול רק צדיק גדול שזכה למקיפין הגבוהים ביותר שיוודע לעשות סייג לדבריו ועי"ז סייג לתלמידיו שהיא היראה הקדושה שיהיה להם סייג מחמת יראת ה'. וזה ע"י הרמזים שבים החכמה שרומז בידיו מה שא"א לבאר מחמת הסייג, כיצד איה כלול במלא, ומלא באיה, ושניהם בשרשם אחד², בחי' שאין עוד מלבדו כלל, כי החלל הפנוי מלא אלוקות כהוא קמצא דלבושיה מניה וביה, והאלוקות היא איה בחי' חלל פנוי, והם השגת שפע הכתר אור הצחצחות, שהיא תכלית הידיעה שלא נדע, שזוכה הצדיק. והמקושר לצדיק כזה, יכול לזכות לתכלית בריאת האדם³, לזכות להארת הרצון הנפלא והמופלג אליו ית' עד שאין לו שום הסתכלות ולא רצון אחר כלל לשום הבלי עוה"ז, רק אותו ית' בחי' דעת קנית מה חסרת דעת חסרת מה קנית.

דהיינו כי יש הארת רצון נפלא ומופלג בעולם הנמשך משרש הבריאה מבחי' קודם הבריאה מבחי' שער הנ' ומי שזוכה לרצון נפלא זה הוא עוטף אותו ומושך את כולו רק אליו ית' ומתבטל ממנו כל רצון אחר, ולא רוצה אלא רק אותו ית' בלא שום הבנה ושכל, וזהו דעת קנית מה חסרת, והרצון הזה הוא שלימות הדעת תכלית הידיעה שלא נדע ובשביל זה נברא האדם כדי לזכות לרצון הזה. ואת הרצון הזה ממשיך צדיק הדור לעולם ע"י חידושי תורתו שמלמד דעת לדרי מעלה ומטה ביחד ועושה סייג לדבריו שלא ישמע כל אחד אלא רק את הראוי לו באופן שיעורר בו את הרצון לדעת אותו ית' ולירא ממנו ית', ומה שלא מבאר בפיו מחמת הסייג הנ"ל הוא רומז בידיו והם הרמזים שבים החכמה שרומזים למקיפים הגבוהים ביותר לשפע הכתר שמהם הרצון הנ"ל, ולזכות ברצון הנ"ל יכול כל אחד המקושר לצדיק הדור, רק כשהוא נכלל בחברו הנמוך ממנו ובחברו הגדול ממנו, כי רק ע"י התכללות של כל ישראל דרי מטה ומעלה, מאיר הרצון, דהיינו ע"י שנכלל בקטנים ממנו

יא אור א' תשע"ד ירושלים

² לק"ה נט"י לסעודה ו' עו

³ לק"ה נט"י לסעודה ג' ג'

ומאיר להם מהשגתו שמאיר לו הצדיק והגדול ממנו, איה ומה חמית, ומקבל מהנמוך ממנו השגת מלא ועי"ז זוכה ליראה שהיא הדעת שעל ידה זוכה להרצון¹⁷.

נמצא שעיקר מדת הצדיק היא "כל" שמאיר איה לדרי מעלה ומלא לדרי מטה, ואת ההתכללות עושים דרי מעלה מכח מה שהצדיק מראה להם איה ועי"ז זוכים לשפלות ומתבטל מהם היצה"ר של "מה אנוש כי תזכרנו" ומבינים שזה עיקר שלימותם, שהם יאירו לדרי מטה מהשגתם, ויתכללו במ"ה, ויקבלו מהם השגת מלא ועי"ז יזכו לאמונה שעל ידה קישור העולמות והארת הרצון.

כי מקור הרצון הוא בעולם עליון מאד וצריך לקשור ולחבר אותו לעולם תחתון וזה ע"י שנכללים דרי מעלה ודרי מטה, ועל זה עיקר מלחמת עמלק וקטרוג המלאכים מה אנוש כי תזכרנו, שטענו שאין ערך לעבודת דרי מטה, ומזה נעשה יצה"ר מלאך קדוש של דרי מעלה שלא להכלל בדרי מטה וגם הדרי מטה מאמינים¹⁸ להם ומתייאשים. ומזה נעשים כפירות ורק הצדיק הגדול הזוכה למקיפים משפע הכתר וכולל איה ומלא דהיינו שמושיג את המלא באיה, עי"ז משיג דעת קונו שלמעלה מההגיון, שכל נפלא וגבוה מאד, שעיקר שעשועיו ית' דייקא מדרי מטה, וכל מעשה קטן שלהם עולה לפניו ית' לנחת ושעשוע, יותר ממעשים גדולים של דרי מעלה ומלאכים ושרפים. ועי"ז מבטל את היצה"ר הזה וכפירות הנ"ל. לכן לקשר העולמות א"א אלא ע"י אמונה וזה בחי' כל מצוותך אמונה כי זה למעלה מהשכל להבין מה צורך לו ית' במצוות גשמיות. ודרי מעלה ששכלם גדול ומבינים בשכלם כל דבר, קשה להם לקבל מה שמעבר להבנתם, ולכן מתגבר עליהם יצה"ר הנ"ל, שכביכול כבודו ית' דייקא מהם ולא מדרי מטה, ולא בעבודות הפשוטות וגשמיות. וזה היה חטא המרגלים שהלכו אחר שכלם ומאסו באמונה ובא"י שבה זוכים לאמונה (לק"ה נדרים ד' אותיות יב עד יח)

והרצון מאיר בשעת האכילה דייקא, גם בדרי מטה ובלבד שתייהיה לו איתערותא דלתתא שיתעורר ברצון אליו ית' ויבטח בו ויתגבר על תאוות האכילה, כי כל הפרנסה בעולם נמשכת מהרצון הזה.

וכשהצדיק מחדש בתורתו ורומז בידיו אזי מעורר בחי' ידיים שבים החכמה ואזי באה המלכות לקבל פרנסה מהידיים הנ"ל ומחלקת הפרנסה לכל הבוטחים בהקב"ה ומצפים לפרנסתם רק ממנו, ועל כן באכילה דהיינו הפרנסה, כשאוכל כראוי מתעורר שרש הפרנסה דהיינו הארת הרצון הנ"ל.

וכן כשלומדים את חדושי הצדיק מתעורר בחי' הידיים שבים החכמה דהיינו מה שרמזו דחדושו ולא כתב ואז באה המלכות לקבל פנסה משם והמלכות היא בחי' יראה על כן מתעורר יראה על הלומד את החידושי הצדיק.

ליקוטי הלכות על תורה זו

או"ח ח"א דף קנו: ק"ש ג' (י' אותיות)

ח"ב דף ט' נט"י ג' (א) העיקר הוא הרצון וצריך לזה טהרת הידיים כי הרצון מהרמזים שבים החכמה (ג) עיקר בריאת האדם כדי שיזכה להארת הרצון שזה תכלית השלימות. אכילת עצי הג'ע ואכילת שבת והמן הם אכילה שמביאה להארת הרצון כמ"ש מן הוא כי לא ידעו מה הוא כי המן ירד בזכות משה (שאמר ונחנו מה)

ח"ב דף יג: נט"י ו' (ח) סוד העיבור הוא כלליות חמה דרי מעלה ולבנה דרי מטה כלליות מלא ואיה, וא"א לכלול אלא ע"י בחי' שתיקה בחי' רמזים בחי' הארת הרצון. (יב) תורה עז תנינא שעקר תיקון האכילה ע"י יראה קשורה לתורה שלנו. כי יראה בחי' שתיקה. וגם הצדיק הגדול עושה סייג לדבריו כיון שירא להביט למעלה ממורגתו (עו) המשכת הדעת היא ע"י ג' דייקא שהם בחי' רב ותלמיד וכן הרב מלמד לבן וכן לתלמיד (עח) כל אדם צריך מאד להשתדל להכניס עוד ועוד מקיפין וזה ע"י שמתגבר ברצון גדול להשיגם, צריך להמשיך מאיה למלא ולכלול איה ומלא ועי"ז זוכה למקיפין הגבוהים ביותר כי שם בשרשם איה ומלא הם אחד.

ח"ג דף ב' שבת ג' (ד) כי בְּחִינָה זו צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת מִשָּׂא וּמִתֵּן וְלִט' מְלָאכּוֹת לְהָרִים יְדֵי לֵה. וּלְשִׁעֲבֵד כָּל מִזְשָׁבְתוֹ וְדַבְּרוּ וְעֲשִׂיתוּ לֵה' יִתְפָּרֵךְ בְּחִינַת גּוֹל עַל ד' דְּרָךְ וְיִבְנוּ מִעֲשִׂיף לְהֶאֱמִין בְּאֶמּוּנָה שְׁלֵמָה שְׂאִין הָאֲדָם עוֹשֶׂה פְּלִל. רַק שְׂאֵנוּ מִחֲזִיבִים לַעֲשׂוֹת אֵינָה עֵסֶק בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן וּמְלָאכָה מִחֲמַת שְׁפֵן רְצוֹנוֹ. כִּי יֵשׁ בְּזֶה סוּדוֹת וְכֹנְנוֹת גְּדוּלוֹת. בְּכָל עֲנִינֵי מִשָּׂא וּמִתֵּן וּמְלָאכּוֹת. וְכִמוּ שֵׁשׁ פְּנוֹת וְסוּדוֹת בְּכָל הַמְצוֹת שְׁבִתוֹרָה כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ סוּדוֹת נוֹרָאוֹת וְנִפְלְאוֹת בְּכָל הַלִּט' מְלָאכּוֹת. כִּי מְכַרְרִין בְּרוּרִים וְנִיּוּצוֹת הַקְּדוּשִׁים עַל-יְדֵי הַמִּשָּׂא וּמִתֵּן וּמְלָאכּוֹת בְּיָדוֹעַ. וּבִשְׁבִיל זֶה לְבַד צְרִיכִין לַעֲשׂוֹת מִעֵט מִשָּׂא וּמִתֵּן אוֹ אֵינָה מְלָאכָה. כִּי כֵּן צָוָה ה' יִתְפָּרֵךְ כְּמוֹ שְׂאֵמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְזָכוֹנָם לְבָרְכָה. טוֹב תוֹרָה עִם דְּרָךְ אֶרֶץ. אֲבָל בְּאֶמְת אֵין הָאֲדָם עוֹשֶׂה פְּלִל. וְאֵין הַפְּרָנְסָה נִמְשָׁכֶת עַל-יְדֵי עֲשִׂוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת פְּלִל. כִּי אִם אֲדַרְבָּא עֶקֶר הַפְּרָנְסָה וְהַבְּרָכָה נִמְשָׁכֶת עַל-יְדֵי בְטוּל הַלִּט' מְלָאכּוֹת. דְּהֵינּוּ עַל-יְדֵי הָאֲרֵת הַרְצוֹן שְׁהוּא בְּחִינַת שְׁבִת דְּמִנָּה מִתְבָּרְכִין כָּל שְׁתָּא יוֹמִין. (ט) הַמּוֹנֵן שֶׁרְשׁוֹ בְּמִקּוֹם גְּבוּה מֵאֵד דְּהֵינּוּ בְּהָאֲרֵת הַרְצוֹן וְהִיא רְאוּי שְׁהַעֲשִׂיר יִזְכֶּה לְהָאֲרֵת הַרְצוֹן אֲבַל עַפ"י רֹב כִּיּוֹן שְׁלֵא מְכִין עֲצָמוֹ כְּרָאוּי נַעֲשֶׂה רְבוּי אֹרֵר אֲצִלוֹ לְכֵן ע"י הַמּוֹנֵן דֵּיִקָּא מִתְרַחֵק מִהַש"י.

¹⁷ צ"ע כי יראה היא בחי' שמירת מרחק כי ירא מלהתקרב אליו ואילו הרצון בחי' אהבה ורצון לדבוק בו ית' וכיצד מבואר שהם עניין אחד. וכן בתורה עז בחלק ראשון שבשעת האכילה באה יראה ואיתא בלק"ה שזה בחי' הרצון שמאיר בשעת האכילה המבואר כאן, וצ"ע כנ"ל. ונראה כיון שמדובר ברצון שמקורו באורות המקיפין שהם שכלים של עוה"ב ע"כ אדרבה כך ראוי שנדמה כשני הפכים דבר אחד כמו כל השכלים של עוה"ב שנדמים במח אנשי כתרתי דסתר. ועיין מזה לקמן בהקדמה.

¹⁸ עיין תורה פב תנינא כיצד היא ההתכללות שעשה משה רבנו שהרגיש שווה לקל שבקלים מישראל ומצא בו אלוקות להיום גם עימו קשור בהקב"ה ע"ש

¹⁹ לק"ה נדרים ד' סוף אות יד ד"ה ולא ישגיחו

ח"ג דף קנז: פסח ט' (כו) שבת מינה מתברכין כל ששת ימי המעשה זה בחי' כלליות איה ומלא (לא) כלליות איה ומלא זה בחי' ה' הוא האלקים.

ח"ג דף רכה: טוכה ד' (ג' אותיות)

ח"ג השמטות דף רע:

י"ד ח"א דף כא אבר מן החי ב' (ג) פי ידבר חכמות בחי' דרי מטה בחי' דיבור והגות לבי תבונות בחי' דרי מעלה בחי' שתיקה. (ד) הצדיק משיג מה ואעפ"כ משיג גם מלא ודייקא מכח השגת מה שממנו חיות החלל הפנוי מכח זה הוא יכול לבטל את הכפירות של דרי מטה ולהאיר להם מלא. (ח) כיון ששבת הארת הרצון ובפרט בשעת רעוא דרעוין לכן יש חיוב לאכול בשבת ובפרט סעודה שלישית

ח"א דף מג: בהמה וחיה טהורה ב' (א) פי הצדיק יסוד עולם הוא בחינת התקון, פי התקון הוא על-ידי מלך השמיני, שהוא "הדר" בראשית לו. (ט) שהוא בחינת יסוד, בחינת הצדיק, פי הצדיק הנ"ל זוכה לבחינת מה פנ"ל ומשם נמשך תקון העולמות. פי עולם התקון הוא על-ידי אור 'מה' החדש, כמו שאיתא ב"עץ חיים" בהיכל ב, שער התקון פרק ב). על-כן הוא מתקן ומחיה דרי מעלה ודרי מטה, פי פלם צריכין תקון, פי פגם קלקול העולמות על-ידי שביירת פלים היה מחמת רבוי אור, מחמת שלא יכלו לסבל רבוי האור, על-ידי-זה נשברו ועלה האור למעלה והפלים נשברו וירדו בפריאה וכו'. ואחר כך נתקנו. רק כמה ניצוצות נשארו עדין למטה שבה עוסקין הצדיקים וכל ישראל לבררם ולהעלותם בכל דור ודור כפידוע

ח"א דף עא: דגים ב' (ב' אותיות)

ח"א דף עה (עח) תולעים ב' (ד) אכל באמת ירדת גשמים הם מרמזים על שכן עולם הבא ממש, פי ירדת גשמים הם הארת המקיפים אשר על ידם מאיר הצדיק בדרי מטה בחינת הקיצו ורננו שכני עפר, שזהו בחינת גשמים פנ"ל. וזהו מעין עולם הבא. פי עקר עולם הבא הוא בחינת הארת המקיפים, בחינת כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, שהוא בחינת מקיפים, בחינת מה. ... פי האכילה באה על-ידי הגשמים, והכל נמשך על-ידי בחינת 'בעת' הנ"ל, בחינת מקיפים, אשר על-ידי בחינת מקיפים נמשך הארת הצדיק לדרי מעלה ודרי מטה, פי גם הארת דרי מטה בחינת הקיצו ורננו שכני עפר נמשך גם בן על-ידי המקיפים דיקא, פי על-ידי שזכה הצדיק למקיפים יש בו כח לעורר ולתקן דרי מטה בבחינת הקיצו וכו' וכמוכן שם בפאמר הנ"ל למעין שם:

ח"א דף קנד: נטל"פ ב'

ח"ב דף ח נדרים ד' (ו) עיקר מעלת הצדיק שיכול לעשות תלמידים שיעשו תלמידים והם יעשו תלמידים עד סוף הדורות והכל מכח הדעת הנפלא של הצדיק שהאיר בראשונים. ובכוחו להאיר מלא בדרי מטה בכח כזה שאפילו הדרי מטה יהיה בכוחם לעורר דרי מעלה בבחי' עץ קטן מודליק עץ גדול. (ז) מחמת שהנדרים בחינה מקיפים הנ"ל הם בחינת שרש התורה, בחינת תשובה, בחינת יום הכפורים פנ"ל. ואף-על-פי שהנדרים הם בחינה גבה כל כך, אף-על-פי-כן יכולים להתיר הנדר על-ידי חרטה שמתהרטים לפני הקב"ה, פי שם בבחינת המקיפים, בחינת תשובה, שם הוא בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע, כמו שמבאר בהתורה הנ"ל. ושם החסד עד אין סוף ויכולין להתחרט ולעשות תשובה לעולם יהיה איך שיהיה. פי באמת תשובה היא דבר נפלא והיא למעלה מהתורה שהיא בחינת דעת, פי על-פי הדעת והשכל אין מועיל תשובה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, שאילו לחכמה וכו' וכמוכא בספרים שפפי חוב הדעת לא היה מועיל תשובה רק ה' יתברך מצד רחמנותו וחסדו הגדול והנפלא מקבל השבים לפניו על-ידי בחינת תשובה שהיא בבחינת המקיפים הנ"ל שהם למעלה מהדעת בבחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע. נמצא, שעקר התשובה היא למעלה מהדעת. ועל-כן כח התשובה אינו נפסק לעולם בשום אופן ואפלו מי שמתחיל לשוב ונופל חט ושלום מזה. ואפלו אם מתחיל כל פעם ובכל פעם נופל למה שנופל רחמנא לילין, אף-על-פי-כן הוא צריך להתחזק להתחיל בכל פעם מחדש, פי כח התשובה אינו נפסק לעולם, פי שם החסד עד אין סוף. וזה אנו רואים על-ידי התרת נדרים שיכולים לבטל הנדר על-ידי חרטה שהיא בחינת תשובה בכח הקב"ה אף-על-פי שהנדר בעצמו בחינת תשובה פנ"ל, אף-על-פי-כן יש בחינה גבה יותר ששם מתבטל הנדר על-ידי חרטה, כמו כן בכל עבודת ה' יתברך בכל אדם ובכל זמן יש דרכים נפלאים וחסדים גדולים ונוקדים אצל ה' יתברך. גבה מעל גבה מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב. (ט) מר"ח אלול עד יוה"כ הם ימי סליחה לכפר ארבעים יום שפגמו בהם המרגלים. (יב) איתא בכארז"ל שנשמת המרגלים גבוהה מא"י לכן לא יכלו להיכנס אליה וקשה א"כ מה כל הרעש הזה על חטא הגדול אבל באמת הם פגמו בבחי' כל דהיינו שהעיקר זה לכלול עולמות עליונים עם תחתונים וזה נעשה בא"י דייקא כי שם בית המקדש שהוא שער השמים שמחבר ארץ ושמים ... (טז) מסיים לבאר חטא המרגלים שפגמו בא"י שבה זוכים לאמונה שהיא אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה ואע"פ שהיא מדרגה האחרונה רק על ידה זוכים לרצון המופלג שעולה על הכל. ואם היו בטלים למשה רבנו היה מראה להם מה חמית והיו מבינים שהם נצרכים מאד להכלל בדרי מטה לקבל מהם מדה זו של אמונה. (יז) ונהי בעינינו כחגבים שאמרו המרגלים כי ראו את הנפילים שם המלאכים שקטרו על בריאת האדם ונתלבש בהם הקטרוג שלא האמינו בנחת רוח שיש להקב"ה דייקא מדרי מטה ופגמו בא"י ששם זוכים לבחי' זו בשלימות.

ח"ב דף נא: מלמדים ב'

ח"ב דף ס תלמוד תורה ב'

ח"ב דף ריא פדיון הבכור ה' (לג) עיקר בריאת העולם כדי שיזכה להארת הרצון הנפלא בשעת אכילה שזוכה המקושר לצדיק אמיתי ע"י הרמזים שבים החכמה

ח"ב דף רנה: ראשית הגז ג'

אהע"ז דף ז: פרו ורבו ב'

ח"מ ח"א דף נט גביית חוב מיתומים ה' (ד) והכלל, שכל הבחירה והנסיין של האדם, בפרט בענין הפרנסה שזה כמעט העקר שמטריד ומכיל את האדם מלהשתדל להתקרב לה' יתברך ולתורתו, עקר הנסיין הוא בבחינה הנ"ל. מה שה' יתברך מראה פני חסדו וישועתו בכל פעם ותקף מסתיר פניו. ואזי המסית שכלב האדם מכניס בו דאגות ויגונות ותאונות בלב פאלו אי אפשר לו לעסק בתורה מחמת על הפרנסה. פאשר יכול להבין כל אחד בעצמו. אם ישים לב באמת על כל דרכיו ולהבין כל דבריו אלה, להבין מזה רמזים לעצמו בכל עת, פי עקר הפרנסה והעשירות נמשך רק מבחינה הנ"ל, מבחינת כלליות העולמות עליון בתחתון ותחתון בעליון שהיא בחינת שני ההשגות הנ"ל של בחינת בן ותלמיד, שהם בחינת מלא ואיה, שהם בחינת סתים וגליא, גליא וסתים שמגלה ומאיר פניו בכל פעם על ידי עצם החסדים והישועות והנפלאות שעושה עמנו בכל יום ובכל עת בכלליות ובפרטיות ומסתיר פניו וכו' ואחר כך חוזר ומגלה פני חסדו. וכן מתנהג בכל עת. ובאמת גם בתוך תקף ההסתרה עצמה מאיר פניו יתברך בבחינת ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וכו' וענתה השירה הזאת וכו'. שהבטיח שהתורה לא תשתכח מישראל אפלו בתקף ההסתרה שבתוך ההסתרה. וכמו שכתוב (ישעיה מה), "אכן אתה אל מסתתר אלקי ישראל מושיע". שגם בתוך ההסתרה עצמה הוא יתברך אלקי ישראל מושיע. וימי שמאמין בזה בשלמות זוכה לפרנסה ועשירות דקדושה, כי כל הפרנסה והעשירות נמשך מזה.

ח"א דף קל חזקת מטלטלין ג' (יג אותיות) (ב) בעניין הפרנסה יש קושיות רבות וחוסר הבנת הנהגת הקב"ה בעניין זה וצריך לעשות סייג לדבריו שזה בחי' שלא לדחוק את השעה רק לשמוח בחלקו. מבאר שעניין יש לו מנה חסר לא מאתים נמשך מבחי' המקיפין שמבאר רבנו שששמכניס לפניו מיד בא מקיף חדש וכל תירוץ מעורר קושיא וכל קושיא מעורר תירוץ מיד. (ו) כל מה שהוא ביד האדם בחזקת שהוא שלו, כי עקר הממון והפרנסה נמשך מהידים שיש בים החכמה שממשם מקבל המלכות הפרנסה, כמבאר במאמר הנ"ל. ועל פן זה שהממון והחפצים בידו הוא המידים שיש בו ויכול להוציא מידו בלא ראייה, כי כל ההכחשות הם בחינת פגם הרצון, כי בשמכחיש את חברו ורוצה להרס הגבול שלו. ולגוע בממון חברו נמצא שהוא פוגם בהרצון הנ"ל. שהוא בחינת המקיפים הנ"ל שיש להם גדר וסיג כנ"ל. ועל ידי זה הפגמים הידיים שיש בים החכמה שממשם הפרנסה שמאיר בה הארת הרצון בחינת פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון כנ"ל. ועל פן זה שהממון בידו נאמן נגד חברו שאומר אמת והממון שלו ולא פגם ברצון מאחר שהממון בידו שממשם מאיר הרצון, שממשם נמשך הממון וכנ"ל: (ז) כל דאלים גבר דהיינו כשאין מוחזק אוי מי שהוא איש חיל ולא שלימוזניק הוא שלו כיון שבו מאיר הארת הרצון שממשם הפרנסה והממון (ט) אי אפשר לידע ולהאמין בהשם יתברך כי אם על ידי שתי בחינות ההשגות הנ"ל יחד, דהיינו השגת איה ומלא שהיא השגת הבן והתלמיד, כי ה' יתברך, כביכול, סתום וגלוי, כי הוא נסתר מצד עצמו ונגלה מצד פעולותיו. וסתום וגלוי זה בחינת שני ההשגות הנ"ל סתום זה בחינת איה מקום כבודו וגלוי זה בחינת מלא כל הארץ כבודו וצריכין לכלל שניהם יחד שזהו עקר הדעת אותו יתברך ומי שמפריד חס ושלום, זה מזה, הוא נרנן מפריד אלוף שמפריד אלוף של עולם ומשם נמשכין כל הכפירות והאפיקורסות וכל האמונות פוזבות ועבודות זרות, כי על ידי בחינת איה לבד יכול לכלל לכפירות ואפיקורסות גמור מחמת שרואה שאי אפשר להשיג בשום אופן וכל הכפירות והאפיקורסות נמשך מבחינת זה על ידי שמפרידין בחינת איה ממחזיק מלא כל הארץ כבודו ולהפך על ידי בחינת השגת מלא כל הארץ כבודו לבד נמשכין, חס ושלום, אמונות פוזבות ועבודות זרות שנמשכין מרובי אור וכו', כי על ידי שידועין שמלא כל הארץ כבודו זה יתברך נמצא בכל דבר. על ידי זה נפלו לשטות של עבודה זרה ועובדים עץ ואבן וכל זה על ידי הפרוד שעושים בין בחינת איה ובין בחינת מלא כל הארץ כבודו, כי באמת צריכין לכלל שני השגות אלו יחד להאמין שמלא כל הארץ כבודו, ואף על פי כן הוא סתום ונעלם בתכלית ההעלם ואי אפשר להשיג ולידע מלפני כלל (יא) וזהו בחינת הנסירה שאצריכין בראש השנה לנסר בחינת מלכות מזעיר אנפין כדי להביאם וליחדם פנים בפנים, כמבאר בפנות. וזה נעשה על ידי השנה והתעוררות השנה, כמבאר שם, הינו כנ"ל, כי זעיר אנפין זה בחינת שמים בחינת דרי מעלה בחינת אספקלריא המאירה. ומלכות היא בחינת ארץ בחינת אספקלריא שאינה מאירה, בחינת מלא כל הארץ כבודו וצריכין לנסרם כדי ליחדם פנים בפנים, הינו כדי שיהיה יחוד וכלליות העולמות עליון ותחתון ותחתון בעליון שיכללו שני ההשגות יחד בחינת איה ומלא כדי לגלות מלכותו בעולם. הדעת היא שידוע שה' הוא האלקים וזה בחי' שאינה הוא מלא. ראש השנה בו יש תרומה והתעוררות ע"י השופר שזה בחי' בן ותלמיד וזה לצורך הניסור כדי לחבר ז"א בחי' בן בחי' איה למלכות בחי' תלמיד בחי' מלא ועי"ז זוכים למקיפין מבינה דהיינו יום הכפורים (יב) ע"כ עשרת ימי תשובה מידה"כ עד ר"ה הם ימים נוראים בחי' יראה הנמשכת ע"י כלליות בן ותלמיד כנ"ל.

ח"א דף קסה שותפים בקרקע ה' (כו אותיות) (ה) עין הרע מחמת שקשה לו הנהגת הש"י שנתן לחברו יותר וצריך לעשות מחיצה שהיא רומזת לסייג לחכמה להבין הרמזים במה שא"א לבאר. הבית המקדש נבנה ברוח הקדש בקדשה פזאת שעל ידי המחצות הקדושות של הבית המקדש, על ידי זה נמשך הדעת הקדוש לכל העולם להפיר אותו יתברך, כי עקר מעין החכמה יוצא משם מנקדת האבן שתייה, כמו שכתוב: "ומעין מבית ה' יצא". אף אי אפשר לינק מזה המעין החכמה כי אם על ידי מחצות הקדושות של הבית המקדש. ומשם נמשך הדעת הקדוש לכל אחד אחד מישראל, שהוא בחינת בית, כי אי אפשר לקבל הדעת הקדוש כי אם על ידי מחצות הנעשים על ידי בחינת השתיקה הנ"ל, בחינת סיג לחכמה שתיקה וכנ"ל. ומשם, מבחינת הבית המקדש, נמשך הקדשה לכל בתי ישראל, מבאר עניין נר חנוכה (ו) עוד בעניין נר חנוכה (יג) הטרחות בשביל הפרנסה הם בחי' המשאוי הכבד של העוונות של האדם (יד) צריך לדבר עם חברו כי בכל אחד יש נקודה שאין בחברו וגם בדיבור עם חברו צריך לעשות סייג לחכמה. (טו) וכל אחד כפי הגבול שדעתו. פן יש לו חלק בארץ ישראל כי כל אחד מישראל יש לו חלק בארץ ישראל, כי עקר הדעת הזה לידע ממנו יתברך הוא בארץ ישראל ששם הבית המקדש שהוא לכול מבחינת הדעת של בן ותלמיד הנ"ל שזהו הדעת מאיר בכל ארץ ישראל שמתפשט לשם קדשת הבית המקדש בידוע ועל פן אוריא ארץ ישראל מחכים ואין חכמה פחכמת ארץ ישראל, כי שם עקר הדעת הקדוש הנ"ל להפיר אותו יתברך כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה: כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכו'. (טז) עיקר כוונת הדבור עם חברו לצאת ממוחזק דקטנות למוחזק דגדלות, כי כל רודפיה השיגוה בין המצרים דהיינו מוחזק דקטנות, שמהם כל היסורין והמניעות בעבודת ה', צריך להמשיך קדושת א"י לחו"ל כי כל מקום שישאל נמצאים שם קדושת א"י וצריך לתקן פגם שנאת חנם שהחריבה בית מקדשינו לכן צריך כל אחד לאהוב עצמו עם חברו ולדבר עמו ביראת שמים אבל רק לטובה ולא לרעה לכן צריך לעשות סייג לדבריו כנ"ל. (יז) חטא העגל שהיה הריסה להשיג למעלה ממדרגתם שאו היה ע"ז והיום שנבטל יצה"ר של ע"ז נשאר חכמת הפילוסופיא והתיקון הוא שקלים למשכן שהוא מחיצות הדעת. מבאר עניין פורים (כ) לא נברא ונתקיים העולם כי אם בשביל המשכת הדעת הנה להודיע פי ה' הוא האלקים, מבאר עניין פורים (כג) עמלק הפך הדעת ועיקר המלחמה בעמלק היא ע"י השגת הדעת. הדעת הוא בחי' הווי מתונים דיין. ובגאולה ראשונה לא הי הדעת כי היה קודם קבלת התורה לכן יצאו בחפזן ובגאולה אחרונה כתיב כי לא בחפזן תצאו ועל פן הערב רב, שהם מסטרא דעמלק, הכשילו את ישראל על ידי החפזן הרע שלהם שמתקף בשראו כי בשש משה וכו' ונתמהמה קצת, תקף מהרו וחספו ועשו את העגל, כי גם החפזן שהיה בשעת יציאת מצרים היה על ידם, כמו שכתוב שם בפרשת בא: "וגם ערב רב עלה אתם וכו'". וסמוך לה: "ויאפו את הבצק עגות מצות פי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וכו'". כי עקר כל הפגמים על ידי הקשיות של המחקרים והפילוסופים שהם מסטרא דעמלק מסטרא דערב רב שממזריים להקשות קשיות שאי אפשר לישבם, (כה) המנין של ישראל הוא כדי לצרפם ולחברם ולכללם יחד כל ששים רבוא נפשות ישראל כדי שיאירו זה בזה הדעת הנ"ל ויקבלו זה מזה, כי זה הדעת גבה ונשגב מאד, שהוא לידע ולהפיר את הבורא היחיד הקדמון יתברך ויתעלה בתכלית שלמות האמונה.

ח"ב דף מז: שכיב מרע ג' עפ"י תורה סח תנינא

ח"ב דף ס פריקה וטעינה ב'

ח"ב דף צו: נחלות ב'

ח"ב דף קפח שכירות פועלים ב'

תמצית התורה לפי אותיות

באות א - מי שהוא רחמן יכול להיות מנהיג, ואע"פ שהוא רחמן צריך לדעת כיצד לנהוג עם הרחמנות, שלא לרחם על רשע/ו, וגם על מי שצריך לרחם ירחם במה שצריך לו לפי הכלים שלו כגון לתינוק יתן

¹ צ"ע לכאורה המרחם על רשע אינה רחמנות אלא חסד כפי שנתבאר שבחסד המדה שרוצה לעשות חסד פועלת וברחמנות טובת המקבל פועלת וצ"ל שזה בעצמו המתבאר כאן.

המאכל הראוי לו לגדול הראוי לו. כדלקמן שעיקר הרחמנות היא ללמד דעת ובוה צריך לעשות סייג לדבריו (פל"ח ט').

באות ב – רחמן כנ"ל היה משה רבנו שמסר נפשו בשביל ישראל¹⁰ ועסק בשוב העולם דהיינו להכניס דעת בבני אדם כי מי שאין בו דעת אינו מן הישוב ואינו אדם אלא חיה בדמות אדם. משה פתח לנו אור הדעת וגילה לנו כי יש אלוקים שליט בארץ

באות ג – עיקר הרחמנות על ישראל היא כשם נופלין בעוון, כי לפי קדושת ישראל ודקות רוחניותם כל עוון הוא משא כבד עליהם שא"א לסבול. ואין העוון שייך להם כלל, לכן היסורין הבאים עליהם אינם יסורין כלל כיון שמכפרים עוון אא"כ הם גורמים לעוון. העוון מהעדר הדעת דהיינו שנכנס בו רוח שטות. לכן עיקר הרחמנות להכניס דעת בישראל להוציאם מעוון.

באות ד – שלימות הנשמה שעולה למעלה היא שתהיה גם למטה. כי עיקר תענוג הקב"ה מהרחוקים דייקא דהיינו קרוצי עפר שבעוה"ז, לכן צריך להשאיר דעתו בבן או תלמיד, ואזי נחשב כאילו בעצמו נשאר בעוה"ז.

באות ה – מי שרוצה לדבר עם חברו ביראת שמים כדי להכניס בו דעת צריך שיהיה לו יראת שמים כדי שיהיו דבריו נשמעים ויתקיימו אצל חברו

באות ו – כשמכניס דעת בחבירו מתרוקן שכלו ונכנסים מקיפין חדשים של דעת והבנה חדשה. והצדיק הדור זוכה עי"ז למקיפין בחי' עוה"ב מבחי' למעלה מהזמן¹¹ ושם המקיפין הם בחי' סדר הזמנים והם עיקר תענוג ושעשועו¹² עוה"ב. והם בחי' תכלית הידיעה שלא נדע. בחי' מה חמית, בחי' שפע הכתר¹³.

באות ז – וחכם שזכה לשפע הכתר הנ"ל צריך שיהיה לו בחי' "כל בשמים ובארץ" דאחיד בשמיא וארעא. ומקיים שני העולמות תחתון ועליון דהיינו דרי מעלה ודרי מטה, כל אחד לפי בחינתו, דהיינו לדרי מטה יראה שמלא כל הארץ כבוד לגלות להם שה' עמהם וסמוך להם (כי עיקר כבודו ית' אצלם¹⁴) שלא יתייאשו, ולדרי מעלה יראה מה חמית, איה מקום כבודו, שיראה להם שעדיין אינם יודעים בגדולתו כלל. וזה עיקר שלימות הצדיק כשיכול לעשות זאת ולקמן בתורה סח תנינא כתב שאם אין לו מדה זאת אינו צדיק כלל.

באות ח – וזה הצדיק צריך לעשות סייג לדבריו כדי שלא יכנסו לו מקיפין של למעלה מהזמן, דהיינו קושיות שאין עליהן תירוץ (עיין אות ו' וכנראה הכוונה שגם למעלה מהזמן יש מדרגות ויש מקיפין שאסור שיכנסו במוחו)

באות ח* – דרי מעלה ודרי מטה הם בחי' בן ותלמיד. וזה בחי' שמשו רבנו אמר כי לא יראני האדם וחי כי היה בחי' בן והראו לו מה חמית וישעיהו אמר ואראה את ה' כי היה בחי' תלמיד והראו לו מלא כל הארץ כבודו.

באות ט – וצריך לכלול העולמות כי דרי מעלה מראה להם הצדיק בחי' מה וא"כ לא יהיה להם יראה כי כביכול אין ממי לירא לכן צריך להראות להם מהשגת הדרי מטה. וכן להפך דרי מטה שהצדיק מראה להם בחי' מלא כל הארץ וא"כ תהיה להם יראה יותר מדאי, לכן צריך להראות להם מהשגת התלמיד. (ולכאורה יש להקשות הרי כבר נכללו העולמות במה שהם דרי מטה שמצד מדרגתם לא רואים כלום ומראים להם בחי' מלא דהיינו הפך מדתם, וכן להפך בדרי מעלה. ואולי הכוונה שזו הוראה לחכם כשמראה לכל אחד הפך מדתו שלא יעשה זאת לגמרי אלא במידה שלא יאבדו את היראה. כי מצד שמירת הרצון בבן ותלמיד צריך לנהוג הפך מהותם שהתלמיד לא יתייאש מלהשיג והבן לא יתגאה לחשוב שכבר זכה ויפסק אצלו הרצון להשיג יותר, אבל מצד שמירת היראה כנ"ל צריך להפך. נמצא שהצדיק צריך חכמה עצומה לכוון המשקל המדויק תמיד¹⁵.)

באות י' – מי שהוא לא שלימזל (דהיינו שמתנהג במלכות ולא ענוה פסולה¹⁶) אזי ע"י כלליות בן ותלמיד הנ"ל, יכול לזכות באכילתו להארת הרצון. וטעם שדווקא בשעת האכילה כי הפרנסה היא מהמלכות שמקבלת מהרמזים שבים החכמה. לכן כשנוהג מלכות אזי באכילה שמקבלת המלכות מבחי' הרצון

¹⁰ צ"ע דלעיל אמר שאסור לרחם על רשע ומשה מסר נפשו לרחם על ישראל שחטאו ע"י המרגלים. והוא גם קרב את הערב רב שהיו רשעים.

¹¹ בתורה כא נתבאר שמקיפין אלה הם ביטול הבחירה, כי הם תירוץ על קושית הידיעה והבחירה, ובאמת בחי' מוהר"ן מבואר שהיה לרבנו תירוץ על קושיא זו. והביאור כי ע"י שנכלל בו ית' זוכה לחיים נצחיים כמבואר שם דהיינו מקיפין של למעלה מהזמן ולקמן באות ח' מבואר שגם בזה יש מדרגות ויש מקיפין שאסור לחכם להכניס.

¹² שעשוע רומז לשע נהורין שהם אור הפנים כפי שיתבאר לקמן

¹³ צ"ע עיין תורה פג תנינא ותורה מ' תנינא מבואר שהחכמה היא תכלית הידיעה שלא נדע כמבואר שם עפ"י הפסוק אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני.

¹⁴ נראה שרומז למה שמבואר שעיקר כבודו ית' מהרחוקים דייקא, ועיין תורה סח תנינא שם כתב לחזק עצמו בזה שמרגיש מרוחק שזה בעצמו הקרבות שכבר יודע שמרוחק נראה רומז לתורה נו שיש הסתרה בתוך הסתרה שאפילו לא יודע שנסתר ממנו ע"כ כשמרגיש מרוחק עכ"פ הסתרה אחת כבר שיבר.

¹⁵ נראה כיון שתורה זו מדברת מרחמים שהיא מדת התפארת ומדת המשפט ע"כ מדוייק כאן עד כמה שצריך המנהיג לשקול במשפט את מעשיו. ובאמת עפ"י לק"ה מבואר בזה עומק עצום שהוא עיקר הבנת התורה הו ויתבאר לקמן בהקדמה.

¹⁶ בכמה תורות רבנו קורא שלימזל למי שיש לו ענוה פסולה.

שברמזים שבים החכמה, מתגלה הרצון. ונראה כוונת רבינו שכידוע רחמים ספירת התפארת בחי' משפט וכשמרחמם מנהגם ומלמדם דעת שוקל דבריו במשפט כדי לכלול בדבריו מלא ואיה ביחד אע"פ שהן סותרות זו לזו וזו עיקר גדולת הצדיק כי לחבר את שתייהן זה בחי' קושיית הידיעה והבחירה דהיינו מקיף מעוה"ב בחי' מה פעל קל בחי' הארת הרצון שנמצא רק ברמזים שבים החכמה כי צריך לעשות סייג לדבריו שלא לדבר מזה בפירוש ומשם מקבלת המלכות פרנסה לכן באכילה מתגלה הרצון הנ"ל כי ממנו באה הפרנסה. המלכות מקבלת משם ע"י שמקבצת את הבטחון שכל באי עולם בוטחים בו ית' ומצפים לפרנסה רק ממנו ית' ומעלה זאת מ"ן. וכלליות בן ותלמיד הנ"ל דהיינו רמזים שבים החכמה הנ"ל הם בחי' פותח את ידך ומשיב וכו' ובחי' הרחבת הידים שבים הגדול, כמ"ש זה הים גדול ורחב ידים. בחי' הארת הרצון בחי' אור הפנים בחי' יובל וחירות שבשער החמישים, ובחי' שתיקה, שהיא הסייג לחכמה כנ"ל.

באות יא – וזה בחי' חנוכה כי חנוכה היא לפי מה שפעלנו סלח נא ביום הכפור. כי סלח נא בקש משה על חטא המרגלים שגרמו לבכיה לדורות דהיינו חורבן הבית שהיה מכפר עוון (ע"י כי הוא בניין הדעת וע"י סלח נא נבנה בית הדעת ומתכפר העוון ונבנה הבית בחי' חנוכת הבית. והבהמ"ק הוא כללית בן ותלמיד הנ"ל בחי' מקיפים הנ"ל אור הפנים הנ"ל

באות יב – וזה בחי' מזג הריאה כי היא בחי' כלליות בן ותלמיד. והרוח חיים שבה בחי' מקיפים הנ"ל באות יג – כשחוזרים את החדוש תורה של הצדיק (הכוונה שמעיין בו ללמוד דבר מתוך דבר להבין הרמזים) אזי מתעורר כלליות בן ותלמיד הנ"ל ובאה המלכות לבקש פרנסה לכן מתעורר יראת הצדיק על הלומד ומעיין בה כי המלכות מקור היראה. וזה פירוש המעשה בר"א ור"י שהם בחי' השגת בן ותלמיד שהיו באים בספינה וכו' דהיינו בבחי' ים החכמה שע"ז נתגלה מעש"ה דהיינו בחי' מ"ה ובחי' ש"ע נהורין של אור הפנים. וזה בחי' ויהי מקץ שנתים ימים וכו'. ומקיפים הנ"ל הם חי' קבורת משה רבנו (בחי' בהר נבו"ג) שהוא חיבור של איה ומלא בחי' שלעליונים נדמה למטה ולתחתונים נדמה למעלה

שיחות השייך לתורה זו

הדברים הנכתבים אחר התורה "ויהי מקץ" כי מרחמם ינהגם בליקוטי מוהר"ן ח"ב בסימן ז' המתחילה "וזה בחינת קבורת משה" וכו', אלו הדברים הם מהדברים שאמר רבינו זכרוננו-לברכה לפני אנשי שלוש סעודות אחרים, היינו לפני עליונים. כי יש אנשי שלוש סעודות אחרים שאומר לפנייהם גם-כן תורה. ומוכן מדבריו שבשעה שאומר לפנינו תורה עומדים שם מי שעומדים ואומר לפנייהם גם-כן מענין התורה שאמר לפנינו. אבל בודאי אותה התורה שאומר לפנייהם הוא גבוה יותר הרבה ומעט דמעט מאותן הדברים אמר לפנינו ברמז בעלמא. ולא ביאר אותם כלל והם הדברים הנכתבים שם אחר התורה הַנְּזָכָר-לְעֵיל: (- חיי מוהר"ן, סימן מ"ב).

קודם שגילה ענין הנדפס בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ס"ח מענין הצדיק שצריך שישאיר בנים ותלמידים והוא שייך להתורה "כי מרחמם ינהגם" בסימן ז', אז דיבר שהיו כמה גדולים שכל אחד עשה ותיקן מה שתיקן, ואחר-כך נפסק. וכונתו בענין ההארה שהאירו דעתם בתלמידיהם וקרבו כמה אנשים להשם יתברך. אבל אחר-כך נפסק הארתם. אבל אנו צריכים לעשות דבר שלא יופסק לעולם. שאלו אנשים יעשו אנשים אחרים והם יעשו עוד אנשים וכן לעולם. וכן שמעתי כבר שהמקורבים שלנו בהכרח שיאירו בחבריהם ותלמידיהם וכל אחד מוכרח שיעשה איהו פעולה ויאיר בחברו וחברו בחברו. כי יש ענפים להאילן ומאלו הענפים יוצאין עוד ענפים וכן להלן יותר וכו' וכו'. וכבר נרשם במקום אחר מה אמר ש"האש שלי תוקד לעולם לא תכבה". ואמר בלשון אשכנזי בזה הלשון: מיין פייעריל וועט שוין טלוען ביז משיח וועט קומין. והתחלת השיחה הַנְּזָכָר-לְעֵיל מענין בן ותלמיד התחיל על-ידי שנכנס מחדרו לחדר השני שסמוך לביתו הגדול ועמד אצל הפתח שיצא משם מחדרו, ומצא אותו עומדים לפניו. היינו אותי וחברי וחתנו רבי יוסקא עליו השלום. והתחיל לדבר עם חתנו ואמר לו שמעתי שלמדת היום. והתחיל להוכיחו באהבה שיחזיק בלימוד. ואמר לו "הלא טוב ויפה כשלומדים תחילה ואחר-כך הולכים לשוק לסחור" וכו'. ואחר-כך ענה ואמר. הלא גם אנכי לומד גם-כן. והלימוד שלי הוא חידוש. והתחיל להתפאר את עצמו וענה ואמר. "אני יכול ללמוד. אני יכול להראות ללמדן הגדול שבגדולים שעדיין אינו יכול ללמוד כלל ואינו יודע כלל. וכן להיפך. אני יכול להראות להקטנים שקרובים להשם יתברך ולהתורה" וכו'. ונכנס משיחה זו לתוך שיחה הַנְּזָכָר-לְעֵיל וגילה כל הענין הנאמר שם מענין בן ותלמיד מה שדרי מעלה שואלים דייקא איה מקום כבודו ולהיפך דרי מטה אומרים מלא כל הארץ כבודו. עיין שם והבן היטב. אשרי השעה שזכינו לשמוע זאת מפיו הקדוש בעצמו. אלמלא לא אתינא לעלמא אלא לשמוע דא דיינו. וכן על כל דיבור ודיבור ששמעתי מפיו הקדוש. במה אקדם ה' על כל אשר גמלנו מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי: (- שם, סימן מ"ו).

בענין ספרי המחקרים. כבר מבואר אצלנו כמה פעמים שאסור לעסוק בהם וצריך להרחיק מאוד לכלי ללמוד אותם ולכלי להביט בהם כלל. אפילו בספרי חקירות של גדולי ישראל. כי הוא איסור גדול מאוד ללמוד אותם (וכבר מבואר בכמה ספרים גודל האיסור ללמוד בהם). כי לא באלה חלק יעקב. כי אין לנו שייכות בהספרים כי אנו מאמינים בו יתברך באמונה לבד בלי שום חקירה כי הוא יתברך ברא את העולם כולו ומקיים את עולמו ועתיד לחדש את עולמו וכו': ודרך אלו הספרים להקשות קושיות שנראין כקושיות גדולות והתירוץ חלוש מאוד. ומי שרוצה לחקור יותר ולהקשות על התירוץ יכול להקשות ולא יועיל לו התירוץ. על-כן אסור לעיין בהם כלל. ובאמת כל הקושיות שלהם אינם כלום והם כולם הבל ורעות רוח.

ומה שאנו רואים שיש בני אדם שאין דעתם נמשכת אחר ספרים קדושים ונוראים מאוד, כגון ספרי הזוהר וספרי האר"י זכר-צדיק-לברכה וכיוצא, אף-על-פי שיש בהם חידושים נוראים מאוד מאוד המאירים עינים ומתוקים מדבש, והם נמשכים דייקא אחר ענינים אחרים, כגון חקירות, דע כי זהו מחמת מזגם. כי מזגם בטבעם הוא מזג רע מן ההולדה שנולדו במזג רע. שאינם יכולים לסבול את הדבר הקדוש באמת. ובאמת בודאי יש לו בחירה ויש לו כח לשבר את מזגו הרע. אבל מאחר שנולד במזג רע כזה, הוא צריך לסבול מרירות גדול לשבר את מזגו וטבעו הרע. ואשרי לאדם שנולד בקדושה. נמצא בספריהם קושיות על סדר הבריאה מה זכה הכוכב להיות כוכב. או המזל להיות מזל. ומה חטאו הדברים השפלים שיהיו שפלים. כגון בהמות וחיות וכיוצא. ומדוע לא היה בהיפך. וכן מפני מה הראש ראש והרגל רגל. ומדוע לא היה בהיפך וכיוצא בזה, כמבואר אלו הקושיות באריכות בספריהם. ובאמת הכל הבל ורעות רוח. ואין צריכין לחקור אחריו יתברך כי צדיק וישר הוא: ובאמת דע כי כל העולם כולו הוא בחינת גלגל החזור שקורין דריידיל. והכל חוזר חלילה ונתהפך מאדם מלאך וממלאך אדם ומראש רגל ומרגל ראש. וכן שאר כל הדברים שבעולם כולם חוזרים חלילה ומתגלגלים ומתהפכים מזה לזה ומזה לזה. מעליון לתחתון ומתחתון לעליון. כי באמת בהשורש הכל אחד. כי יש נבדלים דהיינו מלאכים הם נבדלים לגמרי מן החומר. ויש גלגלים שהם בחינת חומר. אבל חומרם זך מאוד. ויש עולם השפל. דהיינו זה העולם השפל הוא חומר גמור. ואף-על-פי שבודאי כל אחד ואחד מאלו הג' הַנְּזָפֶר-לְעֵיל הוא נלקח ממקום מיוחד, אף-על-פי-כן בשורש הכל שם כולו חד. ועל-כן כל העולם כולו הוא בחינת גלגל החזור והכל חוזר ונתהפך. שעתה זה הדבר הוא בבחינה עליונה בבחינת ראש ודבר אחר בבחינה שפלה בבחינת רגל. ואחר-כך נתהפך וחוזר ונעשה מבחינת רגל בחינת ראש ומראש רגל. וכן נתהפך מאדם מלאך וממלאך אדם. כמו שמצינו שאמרו רבותינו-זְכָרוֹנָם-לְבָרְכָה שהשליכו מלאכים מן השמים אל עולם השפל ונכנסו בחומר גמור עד שהיו בעלי תאוות וכו'. וכן כמה פעמים שבאו מלאכים בעולם הזה ונתלבשו בחומר, כמבואר בכמה מקומות. וכן להיפך שמצינו שנעשה מאדם מלאך. כי העולם הוא בחינת גלגל החזור שקורין דריידיל, והכל חוזר חלילה. כי באמת בהשורש כולו אחד פְּנִיפֶר-לְעֵיל (גם מצינו שרגלו של זה הוא גבוה יותר במעלה מראשו של אחר. וכן בעולמות. כי מדרגה התחתונה של עולם העליון הוא במעלה יותר ממדרגה העליונה של עולם התחתון ממנו. אבל באמת הכל חוזר חלילה פְּנִיפֶר-לְעֵיל). וזה בחינת מה שמשחקין בחנוכה בדריידיל. כי חנוכה הוא בחינת חנוכה הבית המקדש. ועיקר בנין בית המקדש היא בחינה הַנְּזָפֶר-לְעֵיל. בחינת גלגל החזור. כי בבית המקדש היה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה. כמו שכתוב במשכן "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". שכביכול השם יתברך השרה שכינתו למטה במשכן ובבית המקדש, שזה בחינת עליונים למטה. וכן להיפך כל ציורא דמשכנא הכל היה רשום למעלה. וזה בחינת תחתונים למעלה שזה בחינת דריידיל בחינת גלגל החזור. שהכל חוזר ונתהפך פְּנִיפֶר-לְעֵיל. כי על פי חקירה הוא דבר רחוק מאוד שהשם יתברך, שהוא מרום ומנושא למעלה מכל הרוחניות, יהיה מצומצם שכינתו בכלי המשכן. "הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך" וכו' ואף-על-פי-כן הראה השם יתברך שהוא דווקא להיפך מדעתם. כי באמת השם יתברך השרה שכינתו במשכן, וכן להיפך, הוא דבר רחוק על פי חקירה שהאדם, שהוא בריה שפלה, יהיה לו כח לעשות רושם למעלה. או בהמה שפלה יהיו מקריבין אותה לקרבן שתעלה לריח ניחוח לנחת רוח לפניו יתברך, שאמר ונעשה רצונו ואין שייך רצון אצלו יתברך. אבל באמת הראה השם יתברך להיפך מדעתם כי באמת השם יתברך הישרה שכינתו למטה במשכן ובבית המקדש. והבהמה עלתה לריח ניחוח וכו'. וזה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה. בחינת גלגל חוזר בחינת דריידיל. והנה כח היולי המובא בספריהם הוא בחינת הממוצע בין הכח והפועל כי כל דבר הוא בתחילה בכח ואחר-כך יוצא מכח אל הפועל. וכשיוצא מן הכח קודם שבא אל הפועל יש בחינת היולי שהוא ממוצע בין הכח והפועל שהוא שורש כל הנבראים. כי כולם יוצאים מן כח ההיולי כי כולם היו תחילה בתוך בחינת כח ההיולי. וכל הנבראים היוצאים משם, שהם ג' בחינות הַנְּזָפֶר-לְעֵיל, שהם נבדלים גלגלים ושפלים, כולם חוזרים חלילה וחוזר ונתהפך מנבדל לשפל ומשפל לנבדל וכן כולם כי בשורש כולו אחד פְּנִיפֶר-לְעֵיל. וזה בחינת האותיות החקוקים על הדריידיל שהם הנג"ש ראשי תיבות היולי נבדל גלגל שפל. שהם כלל כל הבריאה פְּנִיפֶר-לְעֵיל, שכולם חוזרים חלילה ומתגלגלים ומתהפכים מזה לזה ומזה לזה פְּנִיפֶר-לְעֵיל. שזה מרומז בחנוכה שהוא בחינת חנוכה הבית המקדש ששם היה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה שזה בחינת דריידיל בחינת גלגל החזור שנתהפך מבחינה זו לבחינה זו, ומזו לזו פְּנִיפֶר-לְעֵיל. וזה בחינת הגאולה. כי זהו עיקר הגאולה שיהיה בחינת הַנְּזָפֶר-לְעֵיל, דהיינו בחינה חוזרת חלילה הַנְּזָפֶר-לְעֵיל, בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה שהיה בבית המקדש. ועל-כן כשיצאו ממצרים, תיכף בשירת הים אמרו "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך" וכו' שבישרו על בנין בית המקדש כי זה עיקר הגאולה שיהיה בנין בית המקדש ששם היא בחינת גלגל החזור הַנְּזָפֶר-לְעֵיל, בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה (שזהו עיקר התכלית). כי באמת כולו אחד כי בהשורש הכל אחד פְּנִיפֶר-לְעֵיל. וזהו גם-כן בחינת האותיות הַנְּזָפֶר-לְעֵיל שהם הנג"ש ראשי תיבות ג'אלת ש'בט נ'חלתך ה'ר ציון. בחינת "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך", בחינת הבית המקדש, ששם היה בחינת גלגל החזור שזהו עיקר הגאולה פְּנִיפֶר-לְעֵיל:

ועיין במאמר הנאמר בחנוכה, זה המתחיל "יהי מקץ כי מרחמם ינהגם" וכו'. שם מבואר גם-כן מענין עליונים למטה ותחתונים למעלה. ומענין חנוכה שהוא חנוכה בית המקדש עיין שם:

וזה בחינת מקיפים הנאמר במאמר הַנְּזָפֶר-לְעֵיל היינו בחינת גלגל החזור דהיינו דריידיל הַנְּזָפֶר-לְעֵיל היא בחינת מקיפים שמקיף וסובב. ועיין שם והבן (הכמה הוא בחינת היולי): (- שיחות הר"ן, סימן מ).

וכן בהתורה "יהי מקץ כי מרחמם ינהגם" (בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ז) שמבואר שם שיש קושיות שהם למעלה מהזמן שאי-אפשר לתרצם, כי אם ירצה לתרץ אותם יוקשה אחר-כך עוד קושיא שיהיה חזקה יותר מבתחילה. עד שיכול לכנוס בקושיות ותירוצים שלמעלה מהזמן שאין הזמן מספיק לבאר הקושיות והתירוצים שיש שם וכו' עיין שם היטב. וכן בכמה מקומות בספרים שלו הקדושים:

וכן מה שכתוב שם (בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן נ"ב) דבר נאה ומתקבל שאמר רבינו זכרוננו-לברכה שמה שקשה קושיא על השם יתברך זה מוכרח להיות כך, כי על השם יתברך בהכרח שיהיה קשה קושיות שאי-אפשר להבינם. כי אם לאו, רק יתנהג כפי חיוב דעתנו בלי קושיות עליו, אם-כן יהיה דעתו כדעתנו חס ושלום. על-כן בהכרח שיהיה עליו יתברך קושיות גדולות שאי-אפשר לנו להבינם בשום אופן כי דעתו בהנהגותיו מרומם ונתעלה ונשגב מאוד מדעתנו וכו' עיין שם, וכן בכמה מקומות:

הכלל שבכל מקום שמדבר רבינו זכרוננו-לברכה מחקירות וקושיות כאילו אינו רוצה לתרצם בשום מקום, רק כל דבריו הם שהוא זכרוננו-לברכה בחכמתו הנפלאה מגלה תורה נפלאה בדרך נפלא ונורא מאוד, ומראה לעינים ומבאר לדעת להראות מהיכן אלו הקושיות נמשכין, שמחמת זה אי-אפשר לתרצם ולישבם בשום אופן. וכוונתו להראות לדורות שאסור לכנוס בחקירות אלו, כי אי-אפשר לישבם בשום אופן ועל-כן כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים:

ראה דרכיו וחכם ותבין נפלאות ה', איך מי שרוצה להסתכל על האמת יבין מדעתו שאי-אפשר ליישב קושיות כאלו בשום שכל, ואפילו בדרכי המקובלים האמיתיים, רק לסמוך על האמונה, אשרי הזוכה לזה. ועיין מה שכתבתי מזה, בהלכות ברכות השחר הלכה ג: (חיי מוהר"ן, סעיף כ"ד).

ובאמת כל אלו המכשלות הנמצאים להמעינים בכמה ספרים, הוא מחמת שנמצאים פמה ספרים שרוצים ליישב פמה קשיות עמקות בדרכי הנהגותיו יתברך, ובאמת התרועעים אינם פלום למבין מעט, על-כן יכולים להכשל על-ידי התרועעים יותר, אבל באמת על כל הקשיות פאלו שדרכי הנהגותיו יתברך וכו' אין שום תרוץ בזה העולם, רק לעתיד יתגלה כל התרועעים, אבל בזה העולם אסור לחקר כלל, רק לסמוך על אמונה לבד, וכמו שהאר"י רבנו זכרוננו-לברכה בזה הרבה בכמה מקומות. ועל-כן רבנו זכרוננו-לברכה בגדל עמקות חכמתו העולה על הכל, אינו מישב שום קשיא, רק בגדל חכמתו גלה לנו תורות נפלאות עמקות ורחבות, וגלה לנו בהם, והסביר לנו על ידם - שקשיות פאלו אי אפשר ליישב בשום אופן, רק לסמוך על אמונה, והכניס בנו דעת להבין שאי אפשר ליישב אלו הקשיות, כי הוא בגדל עצם השגתו, גלה לנו מאין ומיכן נמשכין אלו הקשיות - שנמשכין ממקום גבה בזה, שאי אפשר ליישב בזה העולם, בזה הגוף, בשום אופן, כמו בהתורה על פרקא רביעאה דספרא דצניעותא (פסיקא כ"א) על מאמר רבותינו-זכרוננו-לברכה (ברכות י"ז). "לעתיד לבא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם" - שגלה ובאר לנו שם דרך נפלא, והסביר לנו שם שקשיות פאלו שנבוכין בהם, נמשכין משכליים המקיפים, שאי אפשר להשיגם בזה העולם בשום אופן. ואמר שם תורה נפלאה על זה בהתגלות נפלא. וכן בהתורה "בא אל פרעה" (סימן ס"ד) - שגלה שם שקשיות פאלו נמשכין מסוד הצמצום של החלל הפנוי וכו', שאי אפשר להשיג זאת כי אם לעתיד לבא. וכן בהתורה "כי מרחמם ינהגם" (בלקוטי תנינא סימן ז) - באר שם שיש קשיות שהם נמשכין ממקיפים שהם למעלה מהזמן, שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתרועעים שיש שם וכו', עין שם בכל אלו המקומות, ובשאר מקומות פאלה בדברי רבנו זכרוננו-לברכה. ואם בעל שכל אמת אמתה, תראה ותבין ותשפיל מן מוצא דבר, מה מאד עמקו מחשבותיו והשגותיו האמתיות, שהוא השיג האמת שאי אפשר ליישב אלו הקשיות כלל, רק בחכמתו העמקה והשגתו העצומה, גילה לנו בדרך שכל נפלא ונורא מאד, שאי אפשר לנו ליישב כלל, לבל נהרס לעלות אל ה', לרצות לחקר בזה חס-ושלום, כי אי אפשר ליישבם כלל. רק לסמוך על אמונה לבד, שהוא יסוד הכל, אבל כל מי שרוצה ליישב איזה קשיא מאלו הקשיות של המחוקרים, אפלו שרוצה ליישבם על פי דרכי הקבלה, אינו עולה בידו שום תרוץ כלל. ואין יכול לגרם מכשול יותר חס-ושלום להמעין שירצה שיתיישב אצלו הדבר. ובאמת עדין אינו מיישב כלל, ובקל יכולין לסתור התרוץ, והדרא קשיא לדוכתה ביתר עוז, על-כן אין צריכין להתחיל ליישב קשיות פאלו, כי גבהו מדעתנו פנוכר-לעיל. וכמו שכתוב (ישעיה נ"ה), "כי לא מחשבותי מחשבותיכם, ולא דרכיכם דרכי, כי גבהו שממים מארץ, פן גבהו דרכי מדרכיכם, ומחשבותי ממחשבותיכם". (ועיין עוד במקום אחר מזה): (ליקו"ה אר"ח ח"א, הל' ברכה"ש ג, לו; מובא בשי"ש ח"א, סעיף ה').

אמונה היא מידה אחרונה, ואף-על-פי-כן על ידה דייקא עולין על כל המדרגות כולן. כי אמונה הוא בבחינת (תהלים קיח): "אבן מאסו הבונים היתה לראש פינה" כידוע. וכמו שאמר רבינו זכרוננו-לברכה בשיחותיו הקדושים שדיבר עימנו אחר התורה "כי מרחמם ינהגם" ואמר אז שאמונה היא מדרגה אחרונה אבל על ידה זוכין לעלות על הכל, ולהגיע לבחינת רצון מופלג וכו' שעולה על הכל. עיין שם בהשיחות שאחר הסיפורי מעשיות (שיחות הר"ן, סל"ב): (ליקו"ה הל' נדרים הלכה ד, אות ט; מובא בחיי מוהר"ן, סעיף תקס"ד).

איני זוכר היטב לענין מה נדבר הענין, אבל זה אני זוכר שבסוף אמר: כשאוחזין בזה וכו', והפליג בתנועתו למעלה גדולה מאוד כשאוחזין בזה, דהיינו כשאוחזין בזה שהוא מרוצה וחפץ ומשתוקק מאוד שחברו יהיה איש כשר וצדיק אף-על-פי שהוא לא יהיה חס-ושלום, זהו מעלה גדולה מאוד. גם נזכרתי שאמר אז זה הלשון: שהוא מרוצה אף-על-פי שאני איני זוכה חס ושלום לעבוד את ה', על כל פנים יעבוד ישראל השני את השם יתברך, זהו דבר גדול מאוד כשאוחזין בזה. כך שמעתי מפיו הקדוש ולפי דעתי נדמה לי שזהו דבר פשוט מאוד. כי בודאי אני רוצה וחפץ מאוד ומשתוקק ומתגעגע מאוד שיהיו כל ישראל כשרים וצדיקים אמיתיים, אפילו אם לא אזכה אני לזה, על-כל-פנים יהיה חברי בני גילי וכל ישראל צדיקים נוראים אמיתיים. כי זה עיקר האהבה והרחמנות שצריכין לרחם אחד על חברו ועל כל ישראל, שיזכה לתכלית האמיתי להיות כרצונו הטוב באמת, שזהו עיקר טובתן של ישראל. וכמבואר בהתורה "כי מרחמם ינהגם וכו' עיין שם. אבל ידעתי שיש בני אדם שכשהם נופלים חס ושלום מעבודת ה', כל שכן וכל שכן אותן שנכשלין באיזה תאוה רעה או בעבירה חס ושלום, הם שונאים ומתגרים במי שעוסק בעבודת ה', ורוצים להפילו חס ושלום, ומחלישים את דעתו מאוד, ומבזים אותו בכמה לשונות וגם אומרים לו שגם הוא יפול כמו שנפל הוא רחמנא ליצלן כמו שראיתי כמה מהחסידים של עכשיו שלפני כמה שנים התחילו קצת בעבודת ה',

ואחר כך נפלו למה שנפלו, כל אחד לפי נפילתו רחמנא ליצילן. ואחר-כך כשראו בני הנעורים הרכים בשנים כשנתעוררו בעבודת ה' והתחילו להתפלל בהתלהבות בלב שלם ולהתמיד בלימודו וכו', כאשר מצוי עכשיו כמה בני הנעורים הכשרים המשתוקקים מאוד מאוד להשם יתברך ומתחילים להתפלל בכל לב בכונה גדולה וכו', וכשרואים אלו החסידים הנפולים אותם, הם שוחקים מאוד מהם ומבזים אותם ומחלישים את דעתם מאוד מאוד ואומרים להם שאין ממש בעבודתם וכו' כל זה מחמת קנאה מחמת שהם נפלו, הם רוצים חס ושלום שגם השאר יהיו כמותם רחמנא ליצילן ובאמת צריך שיהיה בהיפך פנוף-לעיל: (- שיחות הר"ן, סעיף ק"ט).

התורה "כי מרחמם ינהגם" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב, סימן ז) שמבואר שם שכפי הסלח נא של יום הכיפורים כן זוכים לחנוכה, זאת התורה נאמרה באותה שנה שנאמרה התורה "תקעו אמונה" (- שם, סימן ה) בראש השנה, שמבואר שם כל הפנוף-לעיל ושתיקון החותם נגמר ביום כיפור. ואחר-כך תיכף בחנוכה שאחרי נאמרה התורה "כי מרחמם" שמבואר שם שכפי הסלח נא שפועלים ביום הכיפורים כן זוכין לקדושת חנוכה וכו'. כי הם שייכים לזה לזה וקשורים זה בזה. והבן היטב כי יש בזה הרבה לדבר. ועיין בחיי מוהר"ן (סימן פ"ט) מה שכתב שם שבכל שנה קיבל כל הזמנים הקדושים בהתחדשות נפלא וכו': (- ליקו"ה ח"ב הל' גויק"ה, לט; מובא בשי"ק ח"א, סעיף ק"ב).

“שלא יבוא למקיפים שא"צ להשיגם” וכו' (- סעיף ח).

פי בודאי צריך הצדיק לעלות בכל פעם להשגה גבוה יותר, אבל אף-על-פי-כן אסור לו להרס לעלות אל ה' לפנס בהשגות שאינם ראויים לו, פמוכן כל זה בדרבנן וזכרונו-לברכה, פמו שפתוב בהתורה פי מרחמם בסימן ז' ליקוטי תנינא על מאמר רבותינו זכרונו-לברכה, "סיג לחכמה שתיקה" וכו', ובמקום אחר: (- ליקו"ה ארו"ח ח"ג, הל' שבת ז, ט).

ועקר הוא האמונה כאשר הבנתי משיותי הקדושות שסח עמנו אחר התורה הפנוף-לעיל, שעל - ידי האמונה זוכין להארת הרצון המפלא, עד שלא ידע כלל מה הוא רוצה, ויצעק וכו', פנדרפס בסוף הספרי מעשיות, עין שם. והוא שיש להתורה הפנוף-לעיל, כי הכל אחד, פי מי שמתחזק באמונה שלמה בה' יתברך, ומאמין שה' יתברך מלא כל העולם כבודו, ואם הוא כמו שהוא, עדין ה' יתברך אצלו ועמו, וקרוב אליו תמיד, אזי בודאי הוא איש חיל, ויש לו חלק בבחינת מלכות וממשלה, פי אמונה היא עקר ההתחזקות, בבחינת "לבש ה' עז התאזר", בחינת "והיה צדק אזור וגו' ואמונה אזור חלציו", שהיא צריך כל אחד מישראל להמשיך עליו מחדש בכל יום - לאזור אזור במתניו, לחגור עצמו באמונה שלמה בה' יתברך ובצדיקי אמת, להיות פגבור ערוף מלחמה, ללחם מלחמת ה' בכל יום: (- ליקו"ה יור"ד ח"ב, הל' פדיון בכור ה.ט, עיי"ש עוד).

וצריכין להיות חזק באמונה, עד שיזכה להארת הרצון בשעת האכילה, שישתוקק ויכסה לה' יתברך ברצון מפלא וכו', פמבאר בהתורה "פי מרחמם ינהגם" וכו' (בלקוטי תנינא סימן ז), עין שם. וכאשר שמעתי והבנתי אז משיותי הקדושה שהשיח אז בעת ההיא, ונדרפס אצל המעשיות, עין שם - שצריך האדם לחזק את עצמו רק באמונה שלמה בלי שום חקירות, ואז יזכה על-ידי האמונה לעלות לרצון, עד שישתוקק ויכסה לה' יתברך ברצון מפלא בלי שעור וכו', והארת הרצון זוכין בשעת האכילה דיקא, על-ידי כלליות העולמות, על-ידי הארת בן ותלמיד וכו', שמודיעים להם הדעת האמתי "פי ה' הוא האלקים", שמשם עקר האמונה הקדושה: (- שם שם, הל' חלה ה, ט).

...ומבאר בסימן טח (בלקוטי תנינא) שמדבר גם כן מענין זה, שהצדיק מאיר בננים ותלמידים הארה פזאת, באפן שהם יאירו להלן יותר בנניהם ותלמידיהם, וכן לדורי דורות לפצה, שלא יפסק עוד הארת הדעת הקדוש לעולם, כאשר שמעתי מפיו הקדוש פפוש בעת שזכיתי לשמע ענין הנורא הזה מפיו הקדוש. פי זה עקר גדלת נוראותי של הצדיק האמת, שיש לו פח פזה שיכול להאיר הדעת הקדוש בננים ותלמידים, ויכול להודיע לדרי מטה, אפלו להמנחים בדיטא התחוננה מאד, להודיעם פי ה' הוא האלקים, להאיר בהם הדעת הקדוש הזה, ולהוציאם מעונות על-ידי שמגלה להם פי "מלא כל הארץ כבודו", ועדין ה' עמם ואצלם וכו', פי אין שום יאוש בעולם כלל, פמבאר בהתורה הפנוף-לעיל ובשאר מקומות. ולא די שהוא "מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון", שמקים ומרים הנמוכים והירודים מאד מעפר ומאשפות ממש, ומקיץ ומעורר אותם, בבחינת "הקיצו ורננו שכני עפר", ומחיה אותם ומחזקם שלא יתיאשו מלצעק לה' יתברך בשום אפן, עד שמשכים לדרכי הקדושה פאמת, אף גם הוא נותן בהם פח פזה, ומאיר בהם הדעת האמתי, עד שיש להם פח להאיר הדעת גם פאחרים, עד שגם הם עוסקים בישוב העולם, להעמיד בנים ותלמידים, וגם הם מקימים ירודים ונופלים מעפר ומאשפות, ומאירים בהם הדעת הקדוש וכו'. וכן מדור לדור לעולם. פי הצדיק על-ידי שמאיר הדעת בתלמידיו, בבחינת "מלא כל הארץ כבודו" - שה' יתברך מלא כבודו בכל הארץ אפלו במדרגות התחוננות מאד מאד. על-ידי-זה נעשה בחינת "ומלאו את הארץ", שמאיר דעת פזה בתלמידיו, עד שהם מעמידים תלמידים אחרים. וכן אלו התלמידי תלמידיו מעמידים עוד תלמידים, וכן מדור לדור לעולם, עד שיתמלא כל העולם מבני אדם, דהינו מבני דעה שידעין את ה' יתברך, שרק הם נקראים אדם. שהיה עקר ישוב העולם, בחינת "ומלאו את הארץ" פפנוף-לעיל. פי הצדיק מאיר דעת אמתי ונפלא פזה, עד שפל מי שזוכה לקבל הארה מדעתו, יש לו פח להאיר יותר לחבריו ותלמידיו. אפלו אם הוא בעצמו קטן במעלה מאד, פי דעתו שגבה מאד, עד שפל בני אדם גדולים וקטנים יכולים לקבל את דעתו, ולהאיר להלן יותר בחבריהם ותלמידיהם, פמבאר בהתורה הפנוף-לעיל. שפל אדם יכול לקיים זאת להעמיד בנים ותלמידים וכו', עין שם:

וכמו שפעם אחת אמר רבנו זכרונו-לברכה לאיזה איש פשוט מאד, שגם הוא יכול לעורר בני אדם אפלו הגדולים ממנו מאד לעוררם לעבודת ה' יתברך פאמת, ואמר לו: "הלא עץ קטן שקורין שפענדילי יכול להדליק עץ גדול!" וכן אמרו רבותינו זכרונו לברכה: "מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים" וכו'. והכל בכח הצדיק החכם האמת, שהוא האיר זה הדעת בתלמידיו, וכלם מקבלים ממנו להאיר יותר מדור לדור פפנוף-לעיל: (- ליקו"ה יור"ד ח"ב, הל' נדרים ג, ט).

ויכמו שאמר רבנו זכרוננו-לברכה בשיחותיו הקדושות שדבר עמנו אחר התורה של בן ותלמיד הנזכר-לעיל, שאמר א: שאמנה היא מדרגה האחרונה, אבל על ידה זוכין לעלות על הפל, ולהגיע לבחינת רצון מפלג וכו' שעולה על הפל, עין שם בסוף ספרי מעשיות שנדפס שם מעט משיחה זאת: (- ליקו"ה יור"ד ח"ב, הל' נדרים ג, טז).

תכלית הידיעה אשר לא נדע, זה התכלית אין מי שזוכה פי אם הצדיקים הגדולים במעלה מאד, פי אף-על-פי שהכל אומרים שתכלית הידיעה אשר לא נדע, אבל אין מי שידע פרוש דבר זה בשלמות, פי אם מי שאוחז בזה, דהינו שזוכה לזה על-ידי מעשיו הטובים, פאשר הבנתי מפי רבנו זכרוננו-לברכה, כמבאר בשיחותיו הקדושים: (- ליקו"ה אר"ח ח"א, הל' נפ"א ד, טו; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף י"ב).

בסוף תורה ז' שבליקוטי מוהר"ן חלק ב', מובא שזאת התורה נאמרה לאנשי שלש-סעודות אחרים, עין שם. הלשון שאמר רבנו הוא: "לאנשי שלש-סעודות שאינם אוכלים חלות" ... (היינו: מלאכים) - "שלש-סעודות ניקעס, וואס זיי עסין נישט קיין קויליטש": (- שיש"ק ח"ב, סעיף רפ"ג).

סיפר רבי נחמן טולטשינער שראה פעם איך לומד מוהר"ן תורה אחר חצות התורה "כי מרחמם ינהגם" שבליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ז', בחיות והתלהבות כזו עד שהיה נדמה כאילו שמעה מוהר"ן תורה אחרת ממש מרבנו: (- שיש"ק ח"ב, סעיף תקצ"ט).

באותו ליל שבת, שאחר פטירת מוהר"ן, כששכב עדיין מוהר"ן בביתו על הארץ, אמר רבי אהרן הרב: "ידענו, שמה שאמר רבינו (בליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ז') על הפסוק: "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה, כי סמך משה את ידיו עליו" - התכוון רבינו באמרו זאת עליו". "האט ער אים גימיינט": (- שיש"ק ח"ב, סעיף תרנ"ד; וע"ע להלן בהמובא מפל"ח).

התורה כי מרחמם ינהגם (ליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ז') נאמרה באותה השנה שנאמרה התורה "תקעו אמונה" (ליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן ה') שנאמרה בראש השנה תק"ע, ואחר-כך בחנוכה שאחריו נאמרה התורה "כי מרחמם" הנזכר-לעיל, כי הם שייכים זה לזה וקשורים זה בזה והבן היטב, כי יש בזה הרבה לדבר, ועין בספר חיי מוהר"ן (סימן פ"ט) מה שכתבנו שם שבכל שנה קיבל רבינו כל הזמנים הקדושים בהתחדשות נפלא וכו': (- שיש"ק ח"ו, סעיף ה').

שמעתי מאבי (=ר' צבי אריה ב-ר' אהרן הרב דברסלב) זכרוננו-לברכה ששמע מגדולי המקורבים של רבינו זכרוננו-לברכה, שהבינו מרמיוותיו הקדושות של רבינו זכרוננו-לברכה, שבוה המאמר הקדוש סמך ידיו על הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, שהוא יהיה המוציא והמביא בכל עניניו הקדושים של רבינו זכרוננו-לברכה לאחר פטירתו, כמו שראינו בעינינו שכן היה, שכל עיקר קיום השארתו הקדושה של רבינו זכרוננו-לברכה לנצח, היה רובו ככולו כמעט רק על ידי הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, כידוע: (- פל"ח תו' ז; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף רכ"ג).

שמעתי מפיו הקדוש של הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, שיחה נפלאה ונוראה, באשר שרבינו זכרוננו-לברכה היה משתוקק, שישאיר אחריו בן זכר ממלא מקומו. והארץ הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, אז בבאיור דבר זה קצת, כי אם היה נשאר מרבנו זכרוננו-לברכה בן, שהוא תלמיד אמתי שיקבל הארת דעתו הקדושה של אביו הקדוש, בודאי כבר היה העולם בא לתכלית השלימות והתיקון: (- שם; מובא בשיש"ק שם, סעיף רכ"ד).

ידוע מעלת הענוה הקדושה, שהיה להרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, כידוע לכל יודעיו ומכיריו, וכאשר רבנו זכרוננו-לברכה בעצמו הפליג בשבחו בענין המידה הזו של ענוה (-חיי"מ סעיף של"ח), ו"ענוה גדולה מכולם" (עבדה זרה כ:): (- שם; מובא בשיש"ק שם, סעיף רכ"ה).

...ועיין עוד בליקוטי תנינא במאמר "כי מרחמם ינהגם", סימן ז', שם מדבר גם-כן משני הבחינות המבוארים כאן, וקורא אותם שם בשם דרי מעלה ודרי מטה, בן ותלמיד. ומבואר שם שבחינת התלמיד הוא בחינת יהושע, ר"ת יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר (ישעיה כו, יט), היינו מה שצריכין לחזק הדרי מטה שוכני עפר - שהם בתכלית שפלות המדריגה - לבלי יתיאשו עצמן, ולבלי יסוגו אחור לגמרי חס-ושלום, רק ידעו כי השם גם אתם ועמם ואצלם, עיין שם התחזקות גדול ונורא, ומאמר "כי מרחמם" הנזכר-לעיל נאמר בשבת חנוכה שנת תק"ע, שהוא שנה האחרונה מימי חיי הקדושים של רבינו הקדוש זכרוננו-לברכה, ושם מוזכר ענין של "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו", ושמעתי מאבי זכרוננו-לברכה (רבי צבי אריה ב-ר' אהרן הרב דברסלב) ששמע מזקני תלמידיו הקדושים של רבינו זכרוננו-לברכה, שהבינו אז מרמיוותיו הקדושים של זכרוננו-לברכה, שבמאמר זה נתן סמיכה לתלמידו הקדוש הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, ובאמת רוב שיחותיו הקדושות של הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, היה בענין זה - לחזק את כל אחד מישראל בהתחזקות גדול נפלא ונורא מאוד, לבלי יתיאשו עצמו חס-ושלום לגמרי, רק שאיך שהוא, אף-על-פי-כן יתעורר ויתחזק מעתה על-כל-פנים לעבודת השם-יתברך ממקום שהוא שם וכו', וכמבואר מזה נפלאות הרבה בספריו הקדושים, שזה בחינת מה שמצינו שאמר השם יתברך בעצמו ליהושע אחרי פטירת משה שלש פעמים "חזק ואמץ" (יהושע א, ו, ז, ט), ומבואר בליקוטי תורה בשם האר"י זכרוננו-לברכה (שם, ובשער הפסוקים שם) כי שלש פעמים חזק גימטריא משה, כי בזה האיר ליהושע השלש בחינות שהיו במשה וכו' וכו', עיי"ש (ואפשר לרמוז שהם נגד השלש בחינות שיש באלף: נקודה עליונה, ותחתונה, ואמצע, וידוע כי כל בחינה כלול מכל הבחינות וכו'), וכן ישראל בעצמן אמרו גם כן ליהושע (שם א, ח"י): "רק חזק ואמץ": (- פרפראות לחכמה תו' ו, סט"ו; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף קצח).

...ולפי עניות דעתי, רמז גם בזה סמיכה להרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, כאשר כבר רמזנו למעלה קצת בענין מה שביארנו קצת על המאמר "קרא את יהושע" סימן ו' (אות ט"ו; הובא לעיל שם); ושגם במאמר "כי מרחמם ינהגם" בליקוטי תנינא סימן ז', שנאמר בשנת תק"ע, שהיא שנה האחרונה של ימי חיי זכרוננו-לברכה, וגם שם מובא בסוף המאמר פסוק זה "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה" וכו', ואז הבינו גם קצת מאנשי-שלומו, שכוננו זכרוננו-לברכה להסמיך בזה את הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, בפרט לפי מה שמבואר, מה שאמר לו רבנו זכרוננו-לברכה: "ואם ש'ך אמונה" וכו', מובן מזה שגם רבינו זכרוננו-לברכה הסכים למחשבותיו, שיש לו אמונה שלימה, רק שצריך לתקן

עוד בחינת אמונת-חכמים להאמין גם בעצמו, ובחידושו שהוא מחדש. ואם-כן בודאי היה ראוי לסמיכה, מאחר שיש לו אמונת-חכמים בשלימות, וזוכה להוציא משפטי אמת והנהגות ישרות מכל הלימודים שלומד, שזה בעצמו כל ענין החיבורים הקדושים שחיבר הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה, שהם ספרי "ליקוטי-הלכות", שהתחיל לחברם בחיים חיותו של רבינו זכרוננו-לברכה ובפקודתו זכרוננו-לברכה, אשר כל יסוד ענינם הוא רק על קוטב זה להוציא מכל הלימודים שהאדם לומד, משפטי אמת והנהגות ישרות הן מהלכות בשר בחלב ותערובות וכו', והן מהלכות טוען ונטען, וגביית חוב, ופקדון, ושומרים, וכל כיוצא בזה, וכמובא גם בהקדמה של ספר "ליקוטי-הלכות". וחכם כזה בודאי ראוי לסמיכה. ויותר יש לבאר בזה מענין ידי הכתיבה וידי הסמיכה, כי הרב רבי נתן זכרוננו-לברכה היה כתבן וסופר גדול, וחיבר ספרים הרבה, וגם כתב כמעט כל חיבוריו הקדושים של רבינו זכרוננו-לברכה, ורבינו זכרוננו-לברכה בעצמו אמר עליו, שיש לו חלק גדול בהספר "ליקוטי-מוהר"ן", וכמעט שכל הספר הוא שלו (היינו: על-ידי הגעגועים והתשוקות גדולות וחזקות מאוד שהיו לו לשמוע חידושי-תורה מרבינו זכרוננו-לברכה, וגודל וזירות וזריזות השתדלותו בזה לכתבן ולהעתיקם): (- פל"ח תו' ס"א, סי"ז (דף ל"ה. טו"א); מובא בשיש"ק שם, סעיף ר"י).

פי עקר בריאת האדם היה בשביל בחינת רצון, שיצא בשלמות לבחינת "הארת הרצון" שזה תכלית השלמות, כמוכן בדברי רבינו זכרוננו-לברכה בכמה מקומות. ובפרט בספרינו שספר עמנו. וקצתם כבר נדפסו בשיחות הר"ן: (- ליקו"ה או"ח, ח"ב, הלכות נטילת ידים ג, ג; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף ט"ז).

עקר המשכת הנס והישועה של חנכה בכל דור, הוא על-ידי קדשת ראש-השנה ויום-כפור כמו שאמר אדמו"ר זכרוננו-לברכה: (- שם הלכות ראש-חודש ז', יא, עיי"ש; מובא שם שם, סעיף מ"ז).

מאמר רצויה היתה יוצאה מחלקו של בנימין וכו' שבלקוטי תנינא סימן ע"ז, שיש למאמר: "ויהי מקץ" כי מרחמים ונהגם שבלקוטי תנינא סימן ז': (- ליקו"ה יור"ד ח"ב, הל' ראשית הגז ג, ח"; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף פ"ה; וכו' בליקו"ה או"ח ח"ג, הל' פסח ט, ג).

ופעם-אחת, בשנתנו מרק על השלחן, ודבר רבי נתן זכר-צדיק-וקדוש-לברכה מהתורה: "כי מרחמים ונהגם" (ליקו"מ ח"ב, תו' ז'), בתוך כך נתקרה המרק, ושלם בעד המרק ולא אכל. אחר-כך נתודע שהיה במאכל איזו שאילה של טרפה: (- אבני"ה ברו"ל; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף תרנ"ז).

ביום האחרון של חנכה הנקרא: "זאת חנכה", היו אנשי-שלומנו מתאספים יחד לאחר הדלקת נר האחרון, והיו שרים ומירות חנכה, וכן מתמרים נסחאות של תפלת יום-כפור, לפי האמור בתורה ז' חלק ב', שפפי הסלח נא שזוכה לפעל ביום-כפור, בן זוכה לבחינת חנכה, עין שם, אוילם לא האריכו בה הרבה, וכדי שיוכלו להתעורר בחצות לילה: (- שיש"ק ח"ד, סעיף רנ"ז).

עוד עיין "מי הנחל". שכתב טעם לאכילת בשר וחלב בשבועות

עוד עיין פל"ח מאות כו עד לח מה שמבאר כיצד סמך רבנו את מוהר"ת בתורה זו ועוד חדושים בענין משה ויהושע וכוונת חנוכה.

הקדמה

תורה זו היא תורה שלימה אודות המנהיג האמיתי של ישראל שהוא רק מי שהוא רחמן אמיתי שמרחם מאד על ישראל עד כדי מסירות נפש ורחמנותו היא שמכניס דעת בעם ישראל ומחבר אותם להקב"ה. ובתורה זו מבואר באריכות כיצד הוא עושה זאת, כיצד למלא את העולם בדעת את ה' ית' וזה החוט הסובב בכל תורה זו. לכן תחילה אחרי הקדמה קצרה הנוגעת בסוגיא הקשה שבתורה זו אכתוב בענין מהות וגדר הדעת ואח"כ כהקדמה אני מעתיק את כל ההקדמות שכתבתי לפני כל אות ולפני כל נושא חדש בתורה בפנים כדי לעקוב אחר המהלך באופן רצוף ולתפוס כיצד כל הנושאים קשורים כאחד לענין הנ"ל.

מנהיג אמיתי הוא צדיק גדול מאד שהשגתו למעלה למעלה מהעם ובכוחו להראות לגדולים ביותר שעדיין הם רחוקים, וגם יש לו ענוה ושפלות כמשה רבנו (עיין תורה פב תנינא) לרדת אל הקטנים והרחוקים ביותר לרחם עליהם ולחוקם ולהראות להם שאדרבה כתיב אשכון את דכא והש"י סמוך וקרוב עליהם מאד ועיקר כבודו ית' הוא דייקא מהם מהרחוקים שמתקרבים, וזה יכול רק צדיק גדול מאד כי כפי מה שזוכה להשיג מקיפין גבוהים יותר כך יכול לרדת ולהאיר בחי' מלא לנמוכים יותר. דהיינו כפי מה שזוכה להיות בבחי' משה נגש אל הערפל למעלה לגלות אלוקות בחושך החלל הפנוי כך יכול לרדת למטה לנמוכים שנדמה להם שהם בחלל הפנוי ממנו ית' להאיר להם בחי' מלא כל הארץ כבודו.

וזה בחי' "כל" שיש לצדיק כמ"ש "כי כל בשמים ובארץ" ותרומו דאחיד בשמיא וארעא ורק מנהיג כזה שמדרגתו היא בבחי' כתר העם, פי' כי כל העם הוא קומה שלימה, והוא כלפיהם במדרגת הכתר דהיינו מעליהם, רק הוא מנהיג אמיתי.

ורבנו כאן מפליג עוד במדרגת הצדיק שנוסף לבחי' "כל" הנ"ל שעל ידה שומר על הרצון של כל אחד ואחד מהעם להיות משתדל להתקרב אל הש"י, עוד יש לצדיק בחי' "כלליות" שהיא מדרגה נפלאה ועצומה, מה שיוודע לחזור ולכלול השגת "איה מקום כבודו" עם השגת "מלא כל הארץ כבודו" דהיינו להראות לקטנים מהשגת הגדולים ולגדולים מהשגת הקטנים כדי לשמור על היראה שלהם. וזה סוד נפלא ששרשו במקיפין הנפלאים של שער החמישים בחי' יובל בחי' אור הצחצחות בחי' שפע הכתר שהם ש"ע נהורין שבאור הפנים כפי שיתבאר, והם בחי' סייג לחכמה שתיקה/טו, לכן רק צדיק עצום שזכה לשלימות הדעת תכלית הידיעה שלא נדע ויודע לעשות סייג לדבריו/טו יכול לעשות זאת (וביאור ענין זה הוא סוגיא קשה ביותר בתורה זו

¹⁰ עיין לק"ה נטילת ידים ו' אות ח' ואות יב (ד"ה וע"כ הזהירו)

¹¹ כך מבוואר בלק"ה נטילת ידים ו' אות ח' אבל לא באר דבריו שם. ואולי לפי משמעות דבריו שם שבחי' הכלליות הוא בחי' הרמזים וע"י הרמזים הוא עושה את הכלליות. אפ"ל כוונתו שמה שאמר שם באות ט' שלדרי מטה מראה מהשגת הדרי מעלה איה מקום כבודו ולדרי

ומבואר קצת בלק"ה נט"י ו' עו עח ובלק"ה נדרים ד' יב עד יח ועל ידה מתבאר עומק יותר בכל התורה הזו). ומקיפין הנ"ל הם בחי' הרמזים שהם הידים שבים החכמה של הצדיק שעושה סייג לדבריו שלא לגלותם אלא רק רומז בידיו. וכל אחד כפי מה שמקבל מהצדיק הזה שזכה למקיפין הנ"ל זוכה לאמונה חזקה מכח הארת הדעת שמקבל מהצדיק/י¹ ועי"ז יכול לזכות שיאיר לו הארת רצון והשתוקקות נפלאים אליו ית' בשעת האכילה, כי את הפרנסה מקבלת המלכות משם.

והארת הרצון הזו היא התכלית שבשבילה נברא האדם (לק"ה נט"י לסעודה ג' ג), דהיינו שבטל ממנו כל רצון אחר מלבד הרצון הנפלא והמופלא אליו ית', והיא תכלית הידיעה בחי' דעת קנית מה חסרת.

צ"ע מבואר באות ד' שנים שמדברים ביראת שמים נעשים כל אחד לחבירו בחי' תלמיד המקבל דעת מרבו נמצא שיראת שמים היא בטוי של דעת וכן מבואר בפירוש בתורה טו אות ג' שרש היראה בדעת. ותכלית הידיעה היא הרצון הנפלא. גם עיין לק"ה נט"י ו' יב שתורה עז תנינא שם מבואר שבשעת האכילה בקדושה באה יראה לאדם זה בחי' הרצון המבואר אצלינו שמתעורר בשעת האכילה. וצ"ע כיצד הרצון שהוא בחי' אהבה הוא גם בחי' יראה, דהן תרתי דסתרי שהאוהב רץ לדבוק ברבו והירא חושש מאד להתקרב לרבו.

ואולי אפ"ל כי הדעת יש בו חסדים וגבורות כמבואר בכהאריז"ל (גם עיין תורה רה) ובדעת הרגיל זה מתבטא ברחמנות שהיא בחי' חסד וגבורה, אבל בדעת גדול הצדיק הגדול שזכה לשפע הכתר שהן המקיפין הגבוהים מאד שכלים של עוה"ב מבחי' יובל שהוא שער הנ' בהכרח שדעת כזה יהיה נדמה בשכל אנושי לתרתי דסתרי לכן מתבטא ברצון ויראה ביחד דייקא, ומתבטא באופן שאי אפשר להבין כיצד אבל הוא רצון עם יראה דהיינו שממלא אותו ברצון מופלא לדביקות ואעפ"כ הוא מלא ביראת הרוממות נפלאה.

כלליות בן ותלמיד דהיינו כלליות איה ומלא

עניין כלליות בן ותלמיד שמבואר בסוף אות י' בעניין היוכל ובסוף אות יא שהם סוד המקיפין הגבוהים מאד משפע הכתר שזוכה בהם הצדיק הגדול שבדור וממה נמשך הרצון הנפלא אליו ית' שזה תכלית המכוון בתורה זו ותכלית בריאת האדם. ומבואר בלק"ה שזה בחי' חיבור איה ומלא, וכנ"ל צ"ע כוונתו בזה.

והביאור רמוז בדברי רבנו שאמר שם בריש אות ט' שצריך לכולל העולמות עליון בתחתון ותחתון בעליון, וכוונתו שדרי מעלה המשיגים השגות הם בחי' עולם עליון ודרי מטה בחי' עולם תחתון וצריך לכוללם יחד ובאות ד' כתב פי מי שיודע קצת בידיעתו יתברך, הוא יודע שערך התענוגים והשעשועים של השם יתברך הוא רק שאנחנו מעולם הזה השפיל נגדל ונקדיש שמו יתברך, וזהו עקר התענוגים והשעשועים של השם יתברך, כמו שפיתגורס: "ואבית תהלה מגושי עפר מקרוצי חמר" וכו', כי השם יתברך יש לו שרפים וחיזות ואופנים ועולמות עליונים, שהם עובדים אותו יתברך, ואף על פי כן עקר התענוג והשעשוע שלו כשעולה למעלה העבודה של עולם השפיל הזה.

ונראה כוונתו בזה שכיון שמקור הרצון הנפלא ומופלא הנ"ל הוא במקיפין הגבוהים ביותר השייכים לדרי מעלה ואילו כבוד שמים ושעשועיו של הקב"ה הוא דייקא מעבודת הדרי מטה, לכן צריך תמיד לחפש כיצד להאיר הארת הרצון הזה לדרי מטה דייקא שמכוחו יתגברו ברצון אליו ית' שזה עיקר הכבוד ורצון שמים.

ומבואר כאן שאע"פ שעיקר היא עבודת דרי מטה אבל אין שלימות אלא שנכללים בהם גם הדרי מעלה כי רק מכח הדרי מעלה נעשית שלימות עבודת הדרי מטה. ובוודאי לא שייך לומר שאדם ישאף להיות דרי מטה כדי שממנו יעלה כבוד שמים כי אדרבה מבואר כאן שהעיקר זה תמיד לשאוף להיות דרי מעלה ולהשיג עוד ועוד מקיפין של דעת, אלא שככל שעולה מדרגות צריך גם למשוך עימו את דרי מטה להעלותם עימו כי קומת ישראל אחת מורכבת מדרי מעלה ומטה ואין שלימות לעליית דרי מעלה בלא דרי מטה. והעניין כי דרי מטה קרובים לקליפות א"א להם לעלות בעצמם אלא ע"י הצדיק ודרי מעלה שעוזרים לו, ומשמע שהצדיק מראה לדרי מטה שמלא כל הארץ כבודו והדרי מעלה מראים להם מהשגתם "איה מקום כבודו" ועי"ז יש להם יראה שהיא שלימות הדעת.

בלק"ה נדרים ד' יב עד יח מבאר מוהרנ"ת חטאם של המרגלים שפגמו בזה, כי היו בחי' דרי מעלה ולא רצו לכלול עצמם בדרי מטה, כי לא התבטלו למשה רבנו צדיק הדור שמראה גם לדרי מעלה שעדיין רחוקים מההשגה האמיתית, ועי"ז הם זוכים לשפלות ומתגברים על יצה"ר המשתלשל בהם מקטרוג המלאכים מה

מעלה מראה מהשגת הדרי מטה מלא כל הארץ כבודו אין הכוונה שאומר להם בפירוש אלא רק רומז להם כי זה לדרי מטה שיש חשש שייתאשו ע"י השגת א"א להראות להם איה אלא ברמו וכן לדרי מעלה שיש חשש שיחשבו שכבר זכו לתכלית המדרגה ע"י השגת מלא לכן א"א לומר להם זאת בפירוש אלא ברמו. אבל צ"ע לכאורה זה לא סייג שעושה לדבריו שלא יכנסו לו מקיפין גבוהים יותר. אבל עכ"פ זה שכל גבוה מאד לדעת המידה המדוייקת ואולי שכל זה בעצמו הוא משער הנ' בלבד ולא שכל אנושי וצ"ע, דהיינו שהוא שכל שגם הצדיק בעצמו לא מבאר לעצמו אלא ברמו בלבד. וצ"ע. ועיין לקמן ובהקדמה לאות ט'

¹ לק"ה נטילת ידים ו' אות יב (ד"ה זה בעצמו)

אנוש כי זכרנו שהוא היצירה של דרי מעלה שסוברים שכל הכבוד שמים הוא רק מדרי מעלה ולא מדרי מטה, כי רק הצדיק הדור הוא שמושיג גדולת הש"י באמת מה שא"א לבאר בפה (כמבואר בשיחות הר"ן סימן א' כי אני ידעתי ע"ש) רק לרמוז בידיו, שאדרבה עיקר השעשוע וכבוד שמים הוא מהרחוקים דרי מטה דייקא, וכנ"ל. ומכח הצדיק שמראה איה לדרי מעלה יורדים הם לדרי מטה ומראים להם מהשגתם איה ומקבלים מהם השגת מלא נכללים זה בזה ועי"ז זוכים להארת הרצון הנפלא בשעת האכילה, כי הארת הרצון הזו מקורה במקיפין הנפלאים שזכה הצדיק שהם שפע הכתר. והמקושר בו וכולל בדרי מעלה ומטה מקבל ממנו הארת הרצון הזה.

עוד עיין היטב לק"ה נטילת ידים הלכה ו' אות עו ואות עח מבואר שם, שעיקר השגת המקיפין היא שע"י התגברות הרצון ממשיך מאיה למלא, ע"כ שלימות העניין נעשה דייקא בג' רב בן ותלמיד, שהם כלל המשכת המקיפין לעוה"ז, מהרב לדרי מעלה ומהם לדרי מטה עי"ש

עוד שם אות עו מבאר שאיה ומלא בשרשם הם אחד והשגה זו היא המקיפין הגבוהים של הצדיק בחי' שפע הכתר והמקושר לצדיק יכול לקבל הארה מהם מהידיים שבים החכמה דהיינו הרמזים שרומז בחדושי תורתו מה שא"א לבאר בפה

ונ"ל הביאור כי רק צדיק הגדול ביותר תופס דלית אתר פנוי מניה ואפילו החלל הפנוי אינו כפשוטו אלא כהוא קמצא דלבושיה מניה וביה, וכמבצר וחומות המים במים המסופר במעשה מז' בטלרס יום שישי מהבטלער בלי ידים/י"ז, דהיינו שרק מי שיודע שהחלל אינו פנוי בבחי' משה נגש אל הערפל דהיינו שמושיג שגם האיה הוא מלא/י"ט, רק הוא משיג כיצד הידיעה בתוך הבחירה והבחירה בתוך הידיעה, על כן הוא יכול לרדת וללמד לדרי מטה שנדמה להם שהם בחלל פנוי בחי' איה וללמד אותם שגם הוא מלא/י"ז.

על כן הדרי מעלה מלמדים לדרי מטה רק מה חמית דייקא דהיינו מדתם ולא יותר וכמבואר בסוף התורה שאמר ר"א מה זה יהושע, וגם זה מכח האיה שמאיר לו הצדיק הגדול שזכה לתכלית הידיעה שלא נדע. והצדיק בזה בכל פעם עולה מדרגה וככל שעול היותר כך בכוחו לרדת לדרי מטה נמוכים יותר ולהאיר להם

^ח כמבואר בלק"ה תולעים ד' אות ח' שמבצר וחומות של מים רומז לחלל הפנוי עי"ש עפ"י תורה סד. - נמצא, שבאמת גם הצמצום בעצמו שהוא החלל הפנוי גם הוא בחכמה נעשה כמו כל הבריאה בעצמה שנעשית בחכמה בחינת כלם בחכמה עשית, רק שאי אפשר להבין בזה העולם זה השכל א"י באמת יש גם להחלל הפנוי אורו יתברך שהוא אור החכמה. ואעפ"כ הוא פנוי כדי שיהיה מקום להבריאה. זה הדבר אי אפשר להשיג עתה בשכל אנושי בשום אופן עד לעתיד כמבאר שם היטב, עיין שם: וזהו בחינת העשר חומות של מים הנ"ל, כי מים הוא בחינת חכמה ושכל, בחינת ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. ושם בבחינת המים, הינו בבחינת החכמה והשכל האמת שיתגלה לעתיד, שם מבצר של מים שהם עשר חומות של מים וכו', שהם בנינים נפלאים ונוראים וכן ופרות וכו'. והכל של מים. וזה אי אפשר להבין בשכלנו כלל א"י בוני בנינים מהמים בעצמן, אף זהו בעצמו בחינה הנ"ל, בחינת חלל הפנוי הנ"ל, שבאמת יש בו שכל והכל נתנהו מן השכל שהוא בחינת מים, דהיינו שכל הבריאה וכל הצמצום של הבריאה שהוא חלל הפנוי; הכל נתנהו בחסדו יתברך, שהוא בחינת מים, רק שאי אפשר להבין זאת. וזהו בחינת המבצר של מים הנ"ל שיש בו עשר חומות וכו' וכלן של מים, כי מים בחינת השכל הנ"ל.

^ט עיין לק"ה אבר מן החי ב' ד' - וזה כי סמך משה ד"י, 'ד"י' ד"קא שהם בחינת רמזים, בחינת מטה. כי גם הארת התלמיד שהוא בחינת מלא כל הארץ כבודו צריכין לקבל על-ד"י בחינת מה ד"קא. ועל-כן צריך שיהיה להרב בחינת מה ד"קא ואז ד"קא יכול להאיר שני ההארות הנ"ל של בן ותלמיד, שהם מה ומלא כל הארץ כבודו, כי באמת מלא כל הארץ כבודו, אף אלו הכפירות צריכין גם בן לקבל חיות. ואיתא בדברי רבנו נרו"א, בלקוטי תנינא, סימן יב) שהם מקבלים חיות מבחינת איה ד"קא, הינו מבחינת איה מקום כבודו שהוא בחינת מטה, כי מחמת שזאת הבחינה סתום ונעלם, על-כן מקבלין משם חיות, הינו כי זאת ההשגה של בחינת מטה, מי שלבו קטן מהכיל זאת ההשגה, כשהוא נכנס בהשגה זו יכול לפל בכפירה לגמרי חס ושלום, ועל-כן דרי מטה צריכין לקבל רק ההשגה של בחינת מלא כל הארץ כבודו. וכל הכפירות, דהיינו שאין מאמינים שמלא כל הארץ כבודו הם מקבלים חיות ד"קא מבחינת איה, בחינת מה כנ"ל. ועל-כן אי אפשר להוציא זאת הכפירה שפופרים ואין מאמינים שמלא כל הארץ כבודו ולגלות האמת שמלא כל הארץ כבודו כי אם על-ד"י בחינת מטה, הינו שזה החכם שזוכה להשגה של מה באמת. ואף-על-פי-כן הוא משיג ויודע שמלא כל הארץ כבודו. כי זה החכם יש לו בחינת כל, שהם שני ההשגות הנ"ל, כי באמת כלו חד, וה' הוא האלקים ואף על גב דלית מחשבה תפיסא ביה כלל בחינת מה חמית, מה ידעת, אף-על-פי-כן מלא כל הארץ כבודו, כי באמת כלו חד, וה' הוא האלקים. 'ה', זה בחינת מטה, בחינת הויה במלוי מ"ה. 'אלקים', זה בחינת מלכות, בחינת מלא כל הארץ כבודו. ושני הבחינות הוא כלו אחד, כי ה' אחד ושמו אחד, כי ה' הוא האלקים! ועל-כן זה החכם שיש לו השגה זו של מה, שכולל הכל, כי יש לו בחינת כל כנ"ל. על-כן הוא יכול לבטל כל הכפירות שניקתם מבחינת מטה, לבטלם ולשברם ולגלות כי מלא כל הארץ כבודו, כי הוא משיג שתי ההשגות ביחד, כי זהו תכלית האמונה לידע דלית מחשבה תפיסא ביה כלל, בחינת מה חמית וכו'. ואף-על-פי-כן מלא כל הארץ כבודו הפופרים שנפלו לכפירות על-ד"י בחינת מה כנ"ל. כי אדרבא, הוא משיג השגה של מה והשגה של מלא כל הארץ כבודו ביחד, כי ה' הוא האלקים כנ"ל. ועל-כן זה החכם ד"קא יכול לגלות השגה של מלא כל הארץ כבודו כנ"ל. נמצא, שהארת התלמיד, דהיינו בחינת התגלות ההשגה, שמלא כל הארץ כבודו, זה נתגלה על-ד"י בחינת מה ד"קא, כי זה שהוא בבחינת השגה של מה, הוא יכול לשבר ולבטל הכפירות שניקתם מבחינת מטה, בחינת איה ולגלות כי, אדרבא, מלא כל הארץ כבודו. אף על גב דלית מחשבה תפיסא ביה כלל בחינת מה חמית, מה ידעת, אף-על-פי-כן מלא כל הארץ כבודו כנ"ל.

^כ עיין מכתבי מוהר"ן מכתב שלו שכתב אצל אין זה דבר פשוט להחיות ולהחיות את האדם שלא יפל יותר כשהוא בשאול תחתיות ממש חס ושלום, רק יש בזה סוד גדול ונורא, סוד עמק ונסתר מאד מאד שהוא סוד פנונת אלול, שזה הסוד אין יודע רק מי שדבר ונגלה זאת התורה (תורה ו' הנוראה שהיא סוד השגת מעשה מרכבה בתכלית המעלה עד בחינת נקדה העליונה מאד להשלים בחינת אדם היושב על הפסא ואין מי שיכול להחיות עתה הנפשות הירודות וכו' בדורות האלו כי אם מי שגלה התורה הנ"ל.

מלא, כי אע"פ שכבר זכה לאיה, יש איה גבוה יותר/כ"א וכמבואר שם לק"ה נט"י ו' אות עח ששואל הרי המלאכים אומרים בכל יום איה א"כ מה יש לצדיק להראות להם איה אלא שיש איה למעלה מאיה, כי הם נקראים עומדים כי לא יכולים להשיג יותר ממדרגתם לעולם נמצא שהאיה שלהם הוא מדרגה אחת למעלה מהשגתם ונדמה להם שאם יזכו למדרגה זו כבר ישיגו אותו ית' והצדיק מראה להם שהשיג גם מדרגה זו ויותר מזה ועדיין יש לו איה גבוה מזה, דהיינו שלגדולתו ית' אין חקר.

ונ"ל שע"כ מלאך שירד לעוה"ז לא ידע לחזק עצמו במלא אע"פ שבהיותו מלאך זכה לאיה, כי איה של מלאך הוא מוגבל דלא משיג שגם איה הוא מלא כמו שמישיג הצדיק לכן לא יכול לחזק דרי מטה, והכי נמי הדרי מעלה לא יכולים לחזק דרי מטה בהשגת מלא אלא רק לכלול אותם בהשגת עצמם שהיא איה, ורק הצדיק הגדול שזכה לכלול איה ומלא יכול להאיר לדרי מטה מלא.

ומה שמבואר בלק"ה שמלא ואיה בשרשם אחד נ"ל לבאר שזה עיקר עומק כל התורה הזו דהיינו שהם המקיפין הנפלאים משער הנ' בחי' יובל ואורות הצחצחות ש"ע נהורין שבאור הפנים שמשם הארת הרצון הנפלא שהשגתם היא תכלית בריאת האדם, ושם הסייג לחכמה שתיקה כי א"א לבאר זאת לזולתו אלא ע"י הידים שבים החכמה דהיינו הרמזים שרומזו הצדיק בידי, הטהורות/כ"ב.

ומה שנ"ל בביאור עניין המקיפין האלו שהם בחי' השגות עוה"ב בחי' השגת קודם הבריאה בחי' השגת יחידה דיחידה שזוכה צדיק הדור וזה בחי' שלימות הדעת דלעתיד לבוא תכלית הידיעה שלא נדע, דהיינו השגת ה' הוא האלקים ואלקים הוא ה' והיינו השגת שפע הכתר דהיינו להשיג את השפע אלקות שבעגול וחלל הכתר ולהשיג כיצד הכתר דהיינו בחי' איה מחייה את השפע אלקות שבעוה"ז. דהיינו השפע שבכתר והכתר שבשפע בחי' האלקות שבחלל והחלל שבאלוקות.

והן שתי השגות שהיא אחת כלליות מלא ואיה. לתפוס שאין מלא כי באמת הוא איה ואין איה כי באמת הוא מלא, כי העולם הזה הוא בחלל הפנוי דהיינו דמיון בתוך נקודת חלל דהיינו שאין חלל כי הוא מלא אלקות, כי לא פינה אלקותו אלא רק נתן מקום לדמות שפינה, ומכח זה נבנו כל העולמות, דהיינו העלם האלקות הוא בנין העולמות שבחלל, וכל חיות העולם היא מבראשית מאמר סתום כמבואר בתורה איה יב תנינא דהיינו שמלא כל ארץ מקבל חיותו מאיה מקום כבודו ית'. נמצא שגם המלא הוא איה.

ועומק העניין לבאר באופן שיעורר את הלב לרצון מופלג, דהיינו שלימות הדעת, א"א אלא רק ע"י הרמזים שרומזו ירא שמים צדיק הדור בידי הטהורות, והיינו הרמזים שבים החכמה שמשם מקבלת המלכות פרנסה וע"כ הארת הרצון הנפלא ומופלג דהיינו תכלית בריאת האדם לרצות רק את הש"י בלבד שזה בחי' דעת קנית מה חסרת מאיר דייקא בשעת האכילה, לכן דייקא באכילה מתגבר ביותר השכחה והגשמיות וחושך הרצון, כי זה הזמן לזכות לרצון הנפלא ביותר אלא שהסט"א מתגבר אז מאד שלא נזכה לתכלית שלנו וצריך לזה לא להיות שלימזלניק אלא איש חיל זריז במלאכתו, ולהתגבר על תאוות האכילה בהתקשרות לצדיק הדור. כי א"א בלא איתערותא דלתתא וזה א"א בלי צדיק הדור שממנו כל ההתחלות וההתחלה שלו בעצמו היא מנפלאות תמים דעים כמבואר בלק"ה פדיון הבן ה' לג.

גדר ומהות המושג דעת

- א. דעת לשון חיבור כמ"ש והאדם ידע את אשתו" ובר דעת דקדושה מחובר להש"י דהיינו שלבו מחובר לידיעתו את הש"י ועי"ז רץ לעשות רצונו, ולהבדיל יש גם בר דעת דקליפה כבלעם (כמבואר בתורה מג) שמחפש ע"י החיבור הזה כיצד לעשות הפך רצונו ית', כמבואר בגמ' שמכל הכ"ד שעות של היממה שהקב"ה אוהב ומרחם על ישראל יש רגע כמימרא לצורך קיום העולם שבו הוא כועס על ישראל ובלעם כל היום היה ממתין ומצפה לאותו רק של כעס כדי להשמיד את ישראל.
- ב. ועיקר הדעת היא שיודע שה' הוא האלקים, דהיינו שכל כך מחובר אל הש"י עד שבכל הפעולות המשתנות שהן בחי' אלקים הוא יודע בברור בהרגשת הלב שה' עושה ופועל אותן ואין להן מעצמם שום כח, אלא כחומר ביד היוצר של הויה כמבואר בתורה ד'. ובלק"ה (פסוק ט' לא) על התורה שלנו מעמיק בזה יותר ומבאר שזה בחי' כלליות בן ותלמיד המבואר באות ט' דהיינו שתכלית הידיעה שלא נדע היא בחי' ההשגה שאיה הוא המחיה ופועל את המלא. והמלא נמצא גם באיה.
- ג. וחוסר הדעת היא עיקר גלות הנפש ועיקר הגאולה היא גאולת הדעת וזהו שמבואר בתורה נו שבמצרים עיקר הגלות היה גלות הדעת דהיינו ריחוק הלב מידיעת מציאות הש"י

כ"א עיין בסוף התורה מה שמו ומה שם בנו דהיינו שגם הצדיק וגם הבן שניהם השגת מה חמית אבל ההבדל גדול. שזה בחכמה וזה בתפארת.

ועיין שיחות הר"ן קנט - פעם אחת אחר שבועות בקהלת זאסלאב (שכט) אמר לפני בדרך קובלנא: איך זוכין להיות יהודיי (של) והייתי משתומם מאד לפניו על זה כפי מה שהייתי יודע מגדולתו ועבודתו מכבר אשר אי אפשר לשער במח כלל ועדין נדמה בעיניו שלא התחיל כלל: ענה ואמר: הלא בעת שהייתי יגע בשביל עבודת ה' לא עלה על דעתי שאזכה לזה, ולא הייתי יודע כלל ממה שאני יודע עכשו. וכי עלה על דעתי לכסף ולהתגעגע לידע מה שאני יודע עכשו! כי לא הייתי יודע כלל שום מציאות וידיעה מהשגה זו לכסף ולהתגעגע אלי. אם כן גם עכשו, מי יודע מה שיש עוד להשיג ומה שאוכל לזכות עוד! והבן. אחר כך אמר: אך זאת נחמתי, שכל היום כולו אני מבלה רק על תורה ותפלה:

כ"ב עיין לק"ה נט"י לסעודה א' שצריך לזה טהרת הידים

- ד. כי הדעת עומד בין החו"ב לחג"ת נה"י דהיינו בין המח ללב, כי המח שכל קר יבש והלב התפעלות חם ולח, וכל שכל ראשיתו במח וצריך להביא את הלב להתפעלות וכיון שאין כל יחס בין שכל למדות (כמו שאין יחס בין חומר לצורה כי הן מהות שונה בתכלית) מוכרח שיהיה ממוצע ביניהם והוא הדעת שנכלל בחב"ד דהיינו מח אבל הוא כבר שייך קצת למדות, כי הוא בחי' רגלי המח הנכנסים לראש המדות.
- ה. כי ידוע שהחלטת הדברים הוא בנצח והוד (בחי' רגלים כלי ההולכה והעמידה) שם נחלט השפע ומתלבש כדי להיות מוכן להשפעה לחוץ. וכיון שהדעת ממוצע בין מח ולב, לכן הדעת הוא הנצח והוד של המח, וזהו לשון חו"ל "עומד על דעתו" שהפירוש שהוא חזק והחלטי בדעתו.
- ו. רבינו באות ב' חוזר כמה פעמים על לשון ישוב בהקשר לדעת כגון מי שאין בו דעת אינו מן הישוב וצריך לישב את העולם בבעלי דעת כי "לא תוהו בראה לשבת יצרה אני ה' ואין עוד" (ישעיהו מה יח), וכן בתורה י' תנינא סיבה שבני אדם רחוקים מהקב"ה כי אין להם ישוב הדעת. מצינו בחו"ל לשון "עומד על דעתו" כנ"ל, ולשון "ישוב הדעת" אבל לא מצינו הליכה בדעת. ומדוע?
- ז. ועיין תורה כא אות ו' על מחו"ל צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם מבאר שכיון ששם העדר ההשתנות לכן נקרא ישיבה/צד, להבדיל מעוה"ז שאפשר ללכת ולעלות מדרגה לדרגה. ואיתא במגלה עמוקות אופן ג' החילוק בין צדיק למלאך רמוז בפסוק בזכריה ג' ז' ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה, וכן ראיתי בשם בעל ההפלאה בהקדמתו לספר המקנה מבאר מחו"ל אם הרב דומה למלאך ה' צבקות תורה יבקשו מפיהו, שרק רב שבשעה שהוא מלמד את התלמיד הוא עומד ממלהכי הלימוד של עצמו ומקדיש עצמו לעמוד ולרדת למדרגת התלמיד ללמדו. ולפ"ז נראה כוונת רבינו ישוב הדעת היא עצירה ממרוץ החיים כל אחד במה שעוסק בין פרנסה ובין לימוד צריך לעצור הכל ולהסתכל על העבר ולתכנן את העתיד מאין באתה ולאן אתה הולך זה ישוב הדעת. האם הייתי מספיק מחובר אליו ית' בכל רגע וכיצד אהיה יותר מחובר אליו בכל הרגעים שיבואו. וכשיחות הר"ן מ"ז כי היום הולך וחולף ואין פנאי לישב עצמו ע"ש.
- ח. עוד צריך לבאר את הגדר של דעת ממה שמבואר בתורה ז' תנינא שרוח שטות עומדת כנגד הדעת כמבואר שם בהמשך התורה. כי הבחירה ע"י הדעת כי בודאי אנוס לא נקרא בוחר אלא העושה מדעת ומה שאמרו חו"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות הכוונה כי באמת מצד הדעת הוא מפקע מעבירה וכדי להשוות את הבחירה נכנס בו רוח שטות להסיטו, כי שוטה הוא המאבד מה שנותנין לו (חגיגה ד. ד.) מ"ה דייקא גמט' אדם דהיינו דעת, אבל צ"ע א"כ מה הטענה עליו הרי בחר בהיותו שוטה. לכן צ"ל שהבחירה היא בין הדעת לרוח שטות וכשבוחר נכנס בו בבחי' גטו וידו באין כאחת. (כדמצינו בחו"ל כל הכועס חכמתו מסתלקת וצ"ע הרי הכעס הוא בעצמו חוסר חכמה וא"כ היא מסתלקת לפני שכועס, אבל א"כ מה הוא אשם אם כבר היה שוטה לפני שכעס, אלא מוכרח שהבחירה היא בבחי' גטו וידו באים כאחת)
- ט. עוד מה שמבואר בתחילת התורה אות ב' שמי שאין בו דעת הוא חיה בדמות אדם. וגדר חיה ידוע שכל מהותה לדאוג לקיומה ולקיום המין באכילה והולדה ומצד מהותה אין לה אפשרות לחשוב שני מהלכים קדימה. נמצא לפ"ז שדעת היא עניין הדאגה לקיום רוחני ודייקא ע"י שחושב כמה מהלכים קדימה ובעיקר על הסוף ועוה"ב. ואת הדאגה לקיום הגשמי משאיר להקב"ה. ורק זה הוא הבר דעת שיצא מגדר חיה.
- י. גם תפלת שמונה עשרה נקראת תפלת עמידה. אבל קרבנות פסד"ז וברכות ק"ש נקרא הולך מעולם לעולם/צד. כי עד עמידה אנו הולכים למדרגת עמידה, ותכלית החיבור שאפשר היא בעמידה דייקא.
- יא. כיון שכנ"ל הדעת עומד בין השכל ללב לכן הבטוי לדעת, הוא בלב דייקא דהיינו עד כמה מתפעל הלב ממה שיש בשכל. ושמעתי מהריצ"ח (לג ב' 42) ששמע מרבי לוי צחק וצ"ל שהצדיק הגדול ביותר אינו מקיים מה שהרשע הגדול ביותר יודע, דהיינו שאפילו צדיק גדול לא מצליח לדעת בלבו את כל מה שיש בשכלו. וזו חילוקי מדרגות הצדיקים ועל כן משה רבנו נקרא דעת כי בזה עלה על כולם.
- יב. הבטוי לדעת דהיינו מי שמחובר להש"י נתבאר באריכות בתורה ד' שעי"ז יודע דהיינו מרגיש שכל מאורעותיו לטובה. כי ה' הוא האלקים.
- יג. וכן בתורה כא אות יא דעת קניית מה חסרת (נדרים מא) דהיינו שמרוב חיבור אל הש"י מרגיש תמיד בבית המלך וכלום חסר בבית המלך.
- יד. עוד שם שישורים הם מחסרון הדעת וכנ"ל כי את היסורים מרגישים בלב וכשיש דעת אזי יודע שהכל רק להיטיב עימו, כי אשר יאהבה ה' יוכיח (וכמבואר בתורה ד' אות ד') ויסורי החומר משיח דעתו מהם. וצ"ע מקהלת א יח כי ברוב חכמה רוב כעס יוסיף דעת יוסיף מכאוב. וצ"ל ששם אין הכוונה דעת ממש אלא.
- טו. עיקר הבטוי של הדעת הוא באמונה כמבואר בשיחות הר"ן ריז
- טז. עוד הבטוי של דעת הוא יראת שמים/צד שגם היא בלב.
- יז. עוד בטוי של דעת היא הענוה/צד. וענוה היא עד כמה שמרגיש בלבו שאין לו שום מעלה על אף אחד מחביריו ולא מגיע לו שום דבר, אבל אם רק יודע זאת בשכל לא נקרא עניו.

¹² קצת צ"ע מזהר תרומה קפג. שעמידה בזכר וישיבה בנקבה ע"ש.

¹³ אוהב ישראל - פרשת נצבים - כשהאדם עוסק בפרשת קרבנות שהוא עולם העשיה. אז הוא דבוק באצילות דעשיה, וכן בפסוקי דזמרה הוא מתקרב יותר אל עולם המלאכים. ואז הוא באצילות דיעירה. ובברכות יוצר הוא מתקרב עוד יותר. ואז הוא בעולם השרפים שהוא אצילות דבריאה עד אשר מגיע האדם לתפלת י"ח שם הוא דבוק באצילות דאצילות ומשם אין לילך יותר כי כיון שצריך האדם לציייר בשכלו ולהיות דבוק במחשבתו דביקות אמיתית איך הוא עומד לפני ית' לבדו ומקיף אותו והוא מתחנן אליו כבן המתגעגע לפני אביו ומסדר בקשתו מעומקא דלבא. ושם לא יצויר הליכה ולכן נק' תפלת י"ח תפלת העמידה כי שם האדם עומד לפני רבו.

¹⁴ מבואר בתורה ששנים מדברים זה עם זה ביראת שמים נעשים בחי' רב המלמד דעת לתלמיד.

¹⁵ ממה שמושה רבנו כתוב בו שהיה ענו מכל האדם ומשה הוא הדעת מבואר בזהר והרבה בלק"מ.

- יח. עוד בטוי של דעת היא ההבדלה כדאינא בתפארת ישראל (ברכות פ"ה מ"ב) מדוע תיקנו הבדלה בבברכת חונן הדעת כי אם אין דעת הבדלה מנין, מקורו בירושלמי. והטעם נ"ל כי טוב ורע נבחן רק בעד כמה הדבר מקרב או מרחיק אותי מהש"י ורק מי שמחובר היטב להש"י יודע להבדיל בין מה שמחבר למה שמרחיק.
- יט. אבל אשה דעתה קלה לכן בגלל חולשת הדעת בחיבור השכל אל הלב בחזקה לכן אצלה התפעלות הלב גובר על השכל. לכן בכל פניה אל הלב כגון שבח (למדנו ממעשה דברוריה אשת ר"מ) או איום ופחד (למדנו (שבת לג:) ממעשה שאשת רשב"י שחשש שהיא תגלה היכן הוא מתחבא) יש אפשרות שיתגבר הרגש על השכל.
- כ. לעומת האיש שדעתו חזקה אותו אפשר להטעות במהלכי שכל, כי אז הוא יחבר שכל משובש לליבו וכדמצינו בחטא העגל שם דייקא נשים לא נתנו, כי שם בני בלעם באו במהלכי שכל.

הקדמות לפי סדר התורה

בתחילת התורה מבאר רבנו שמנהיג ישראל צריך שיהיה לו מדת הרחמנות ומבאר שלפעמים הרחמנות היא דווקא לא לרחם והביאור כי הרחמים להבדיל מדת החסד שהיא להתחסד עם הכל כי זו תכונת מדת החסד שתמיד משפיע, אבל הרחמנות כלול בה גם מדת הדין שלא להשפיע, כי הרחמנות בחי' משפט ששוקל את התועלת שתיוולד מההשפעה דהיינו שלא מדת החסד פועלת בה אלא השיקול מה טוב למקבל וכיצד להביאו לתיקונו.

ועל כן רוצח וגולן אסור לרחם עליהם באופן שיעזור להם לעשות עבירה (שזה בחי' רחמי רשעים אכזרי כמבואר לקמן תורה ח' תנינא אות ב') שהיא משא כבד על הנפש ישראל אלא לרחם עליהם בדרך שימנע מהם לחטוא.

וכן תינוק שרומז למעוטי שכל בחי' דרי מטה המבואר לקמן צריך לרחם עליהם לפי שכלם דהיינו לעשות סייג לדבריו כפי שיתבאר באות ח' (עיין פ"ח ט'). ומה שנקט ארבעה ימים עיין פ"ח ט' אולי כוונתו למי שלא רק חסר שכל דהיינו חב"ד, אלא שגם חסד גבורה תפארת חסר לו, כי כל קומתו רק נצח הוד יסוד מלכות, שזה בחי' חיה, שכל כוחה רק לדאוג לקיומה בלבד לרוץ לחפש אוכל וקיום המין לכן גם הידים שלה שאצל אדם הם חסד וגבורה אצלה הם עוד רגלים, ומי שהוא במדרגה כזו נמוכה צריך לדבר עימו ביראת שמים לפי מדרגתו הנמוכה שמבין ולא בהשגות גבוהות.

באות ב'

מבאר רבינו שרחמן הנ"ל הוא רק משה רבינו שמסר נפשו ללמד דעת את ישראל דהיינו ליישב את העולם כי מי שאין בו דעת אינו אדם ואינו מן הישוב והוא חיה בדמות אדם, כי עיקר האדם הוא הדעת. ידוע שמדת הרחמנות היא מדת התפארת והיא ספירה שלישית מהמדות וכלולה מחסד ודין על כן נקראת משפט, וידוע שיעקב אבינו שלישי לאבות מדתו היתה תפארת ומשפט/י¹² ורחמים ואמת/י¹³, ולכן נקרא בחיר האבות. ולפ"ז צ"ע מדוע לא נחשב רחמן אמיתי. ומה חסר לו שיש למשה רבנו יותר. ועיין תורה כא אות ח' שיעקב בחי' עיבור ומבואר שם שהדעת כשהיא בבחי' עיבור הכוונה שאפילו לא נולד כמקיף והוא בחי' לגלוג עלי אהבה, ואסור לדרוש ברבים, דהיינו העלם גמור ואפילו שיבוש הדעת, ומאידיך מבואר בתורה א' שיעקב אבינו בחי' חכמה וראשית ובכורה ונקרא שמש, וביארנו שם שהדעת של משה היתה אצל יעקב אבינו בבחי' הארת החכמה בבינה דהיינו עיבור בחי' שרק עתה יצא יש מאין חכמה מהכתר, ואצל אברהם ויצחק היה עדיין בכתר, לכן אם רצה יעקב ללמד את תורת משה רבנו היו אומרים לו שאסור לו לדרוש ברבים, וזה דווקא במדרגתו הרגילה אבל כשהיה במוחין דגדלות (דהיינו אחרי החבלי לידה שבמלחמתו עם המלאך של עשיו) אזי נקרא ישראל דהיינו שנולד המקיף, אבל לא נעשה פנימי אלא אצל משה רבנו ביציאת מצרים שיצא הדעת מהגלות.

לשון רבנו כאן – בישובו של עולם.. מיושב מבני אדם.. אינו מן היישוב.. ביישוב העולם.. שהי' העולם מיושב.. חמש פעמים/י¹⁴ לשון ישוב צ"ע. ואולי רומז לעניין ישוב הדעת, כי הדעת דווקא בישיבה בחי' עצירה ולא הליכה דמצינו עומד על דעתו וישוב הדעת ולא מצינו הליכה בדעת כי זה עניין הדעת שעוצר ומביט על העבר ומתכנן את העתיד בבחי' מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דו"ח.

באות ג'

מבאר כהמשך להנ"ל שמנהיג אמיתי הוא הבר דעת שעי"ז הוא הרחמן האמיתי, כי יכול להכניס דעת בישראל, מבאר עתה רבנו הטעם שזה עיקר הרחמנות, בגלל גודל קדושת עם ישראל בשרשם שעל כן הם רחוקים מאד מעוון ועל כן כשח"ו נופלים בעוון הוא משא כבד מאד עליהם, ועל כן עיקר הרחמנות עליהם הוא להרחיקם מעוון ע"י שמעלה אותם לדעת כי העוון הוא רוח שטות דהיינו חוסר דעת.

¹² רבנו בחיי דברים טז יח – (תהלים צט, ד) משפט וצדקה ביעקב אתה עשית, כי משפט הוא קו אמצעי והוא מדתו של יעקב.

¹³ כמ"ש תתן אמת ליעקב

¹⁴ מה שנקט חמש פעמים דייקא אולי רומז לחמש גבורות דהיינו ליראה שהיא בחי' גבורות בחי' חמש אותיות מנצפך (עיין בסוף התורה ובתורה קנד ותורה יד סוף אות ו) כי עיקר הביטוי של דעת מבואר לקמן שהוא במדת היראה.

ואולי אפשר לבאר במשל, לתינוק הצריך לאמו, לעומת וולד חיה שא"צ לה כל כך, כדאיתא בחז"ל (ב"ק סה:): ששור בן יומו נקרא שור. וכל הגויים מצד שרשם רחוקים מהדעת בעוה"ז, והם מעיקרא חיה בדמות אדם, לכן אפילו חסידי אומות העולם כל החיבור שלהם לאמם הוא בז' מצוות בני נח, אבל ישראל כתינוק שצריך לאמו תמיד לכן נצטוו בתרי"ג מצוות להיות מחוברים אליו ית' בכל השסה גידים ורמח איברים, ולכן העוון שהוא ניתוק איבר או גיד מחיותו הוא משא כבד ונורא, כתינוק המאבד את אמו. ועל כן כל ייסורים שבעולם לא נחשבים ייסורים כלל כשאננם גורמים לעוון, כי אין ייסורים בלא עוון, תרתי משמע, והפירוש של רבינו יוצא מהפירוש של חז"ל, כי דייקא בגלל שהייסורין הם כתוצאה מהעוון, ועל כן הם רק תיקון העוון דהיינו רפואה טובה לחבר האבר או גיד שניתק ממקור חיותו, ועל כן לא נחשב ייסורים כלל כשלא גורמים בעצמם לעוון, כגון ביטול תפלה ותורה ומצוות מחמת חלישות הדעת שגורמים לו.

אות ד'

עתה יבאר דלא די שאדם עוסק בהשגת הדעת לעצמו גם צריך להשאיר השגת הדעת שזכה בה בעוה"ז בבנים ותלמידים, וכל אדם שמדבר עם חבריו ביראת שמים נעשים תלמידים זה לזה לעניין זה. ובלק"ה (גדרים ד' ו') הלכות מבואר ששמע מרבינו בפירוש שזה עיקר מעלתו של הצדיק שלא רק שמשאיר דעתו בעוה"ז בבנים ותלמידים עוד גם בכוחו שהתלמידים יעשו תלמידים וגם הם יעשו תלמידים והכל מכח דעת ההצדיק שהאיר בעולם בחייו. ובכוחו להאיר מלא בדרי מטה בכח כזה שאפילו הדרי מטה יהיה בכוחם לעורר דרי מעלה בבחי' עץ קטן מדליק עץ גדול.

אות ה'

הרוצה לדבר עם חברו ביראת שמים דהיינו שילמדו דעת זה לזה צריך שיהיה לו יראת שמים כדי שיהיו דבריו נשמעים ומתקבלים בלב חברו

אות ו'

מבאר כיצד זוכה אדם ששכל המקיף שלו יכנס לפנים ועי"ז יזכה למקיפים חדשים, ויש כאן בלשון רבינו קצת קושי שצריך ביאור במה שנקט לשון שע"י שנתרוקן מוחו מהשכל אזי נכנס המקיף לפנים ולשון זה מטעה קצת שנדמה שכוונתו שהסיבה שקודם לא נכנס המקיף כיון שלא היה מקום במוחו להיכנס עד שרוקן אותו ונעשה מקום מקיף אבל באמת רבינו לא הזכיר כלל עניין חוסר מקום רק אמר שע"י שנתרוקן מוחו נכנס המקיף ונראה לי כוונתו, שבאמת מדובר בשכל ושכל לא תופס מקום, אבל שכל הקב"ה שולח לאדם ולא רוצה לתת לו אלא רק על מנת שימשיך וישפיע לתלמידיו מה שקיבל, וזה הכוונה נתרוקן, דהיינו שלא שומר לעצמו השגותיו שזכה, אלא מלמד לתלמידיו ואזי מיד הקב"ה שולח בשכלו פנימי ומקיף חדשים. ויש כאן חידוש צריך להבין כי כאן מבואר שע"י שאומר קושיא מיד נכנס בשכלו תירוץ וכשאומר תירוץ מיד עולה קושיא חדשה חוקה יותר במוחו, ולכאורה זה סותר למבואר בתורה כא שלזכות למקיף חדש צריך צעקות ולהכניס מקיף לפנים צריך לקדש הז' נקבי הראש.

ונ"ל כי עיקר כוונת רבינו כאן היא הקדמה למה שיבאר לקמן באות ח' עניין הסייג לחכמה כיון שמדבר כאן מדעת גדול מאד שהיא השגת מקיפין גבוהים מאד של הצדיק משפע הכתר שא"א לבארם בדבור אלא רק לרמוזו בידיו, לכן בביאורו את יסוד העניין מדבר באותן מקיפין שנכנסים ממילא ברגע שאדם מוציא בפיו את מחשבתו, כי דייקא בהם צריך זהירות לעשות סייג לדבריו שלא לבוא להשגות שלמעלה משכלו.

אות ז'

מבאר שצדיק המלמד דעת את ישראל, כדי ליישב את העולם בבני אדם, צריך ללמדם באופן שכל אחד ישמע כפי הראוי לו שלא יאבד את הרצון לזכות ליותר דעת ויותר קרבת השי"ת, וזה בחי' "כל" שיש לצדיק כמ"ש כי כל בשמים ובארץ הרומז לספירת היסוד שהצדיק מרכבה לה, לכן צדיק שאין לו בחי' "כל" אינו צדיק כמבואר לקמן תורה סח.

דהיינו שלבעלי השכל הגדול צריך להראות שעדיין רחוקים מהשגת השי"י לכן מראה להם בחי' מה חמית בחי' איה מקום כבודו, ולבעלי השכל הקטן מראה להפך שהם קרובים מאד להשי"י דהיינו בחי' מלא כל הארץ כבודו.

והחילוק בין דרי מעלה ודרי מטה הוא שדרי מעלה מזוככים יותר וזוכים לתפיסה יותר ברורה בהשגת השי"י, כגון משה רבנו שזכה לאספקלריא המאירה לעומת שאר נביאים שלא זכו אלא למדרגה נמוכה יותר וע"כ למשה רבנו אמר השי"י כי לא יראני האדם וחי ואילו לישעיהו הראו את השי"י כדמות אדם, כי באמת ההשגה האמיתית היא שא"א להשיג את השי"י ואדרבה כמה שמשיג יותר משיג עוד יותר עד כמה רחוקה ממנו ההשגה האמיתית אלא שלמי שהוא במדרגה נמוכה מראים מראות שנדמה לו שרואה כדי שלא יפול ויטייאש, וזה בכל המדרגות בין בנביאים כנ"ל ובין בכל מקורב אל הצדיק, הצדיק מדבר עימו לפי כשרונו והשגתו וכוחותיו שלא יטייאש ולא יתגאה לחשוב שכבר זכה להשגות.

ולקמן באות ט' יבאר רבנו שיש מדרגה עוד יותר גבוהה והיא לכלול את שתי הלימודים האלה יחד דהיינו לדרי מטה להראות גם "מה חמית" ולדרי מעלה גם "מלא", ובפשטות מבאר שם שצריך לעשות זאת כדי שלא

^א אבל אין הכוונה כגון חולה שחייב לאכול איסור ובזמן איסור כי לא עוון. אלא שברשות התורה נדחית המצווה או הלאו מחמת החול.

יאבדו את היראה, אבל אח"כ בסוף אות יא משמע שם שזו בחי' מאד גבוהה, שהיא מהשגות השפע כתר הנ"ל של הצדיק, דהיינו שבחי' "כל" שמבאר כאן היא עדיין בחי' נמוכה כלפי בחי' הכלליות שמבאר שם.

אות ח'

עפ"י היסוד שלמדנו לעיל באות ו' שכשמלמד דעת לתלמיד מיד כשמעביר את השכל שזכה בו, לתלמיד, מיד נכנס במוחו שכל חדש, וכאן מבאר רבנו שעל כן צריך להיזהר כשמלמד דעת לעשות סייג וגבול למה שאומר, כי יש מקיפים שהם שכלים גבוהים מאד שהם למעלה משכלו שלא טוב שיכנסו במוחו.

כך משמע בהתחלה וכך מפורש בלק"ה נטילת ידיים ו' סוף אות יב שזהו שכתוב במשה רבנו ויטת פניו כי ירא מהביט. אבל אח"כ משמע קצת שדווקא בלימוד לתלמיד צריך לעשות סייג כי שכל שלמעלה מהזמן אין הזמן מספיק לבארו, אמנם בחי' מוהר"ן מבואר בפירושו שכיון שהם למעלה מהזמן אין מספיק זמן לבארם כמו הקושיות מחלל הפנוי הנזכר בתורה סד. וצ"ל אע"פ שהצדיק עצמו יש לו שכל של עוה"ב שהם למעלה מהזמן ויכול לתפוס שכלים שהן תרתי סתרי כמו הידיעה והבחירה כי זכה לתכלית הידיעה שלא נדע שזו תפיסת השכלים האלה. אבל באמת בוודאי יש גם לצדיק גבול שבו כבר אסור לו להביט ולחקור ולהשיג, וצריך לעשות סייג לדבריו גם כדי שלא יכנסו במוחו שכלים שלמעלה ממדרגתו כי לגדולת הש"י אין חקר ואין גבול אבל להצדיק אפילו הגדול ביותר יש לו גבול.

וצ"ע קצת משמע שיש גם סייג שעושה הצדיק לדבריו לא מחמת עצמו אלא כי הוא שכל גדול לתלמיד, אבל זה השכל אינו מרמז בידיו ועוד שזה הסייג הוא בחי' "כל" שיש לצדיק שאומר דבריו באופן שלא ישמע כל אחד אלא רק את הראוי לו. ועיין לקמן הקדמה לאות ט' בביאור עניין הכלליות בן ותלמיד.

אות ח*'

דרי מטה ודרי מעלה בחי' בן ותלמיד

אות ט'

מבאר שנוסף לבחי' "כל" צריך שתידיה לצדיק גם בחי' "כלליות" – כי לעיל באות ז' נתבאר שהצדיק הוא מי שיש לו בחי' "כי כל בשמים ובארץ" דהיינו שידוע ללמד כל אחד באופן שישמע רק את הראוי לו לדעת, באופן שלא יאבדו התלמיד והבן את הרצון להתקרב אליו ית'.

עתה יבאר שכיון שבחי' תלמיד הוא בחי' דרי מטה שמלמדים אותם דעת בבחי' מלא כל הארץ כבודו, נמצא שאפשר שמרוב הרגשת מציאותו ית' יתבטל מהמציאות/א. ובחי' בן שהוא בחי' דרי מעלה שמלמדים אותם דעת בבחי' מה חמית, נמצא שאפשר שיהיה חסרון ביראה אצלם. לכן צריך לכלול בן ותלמיד, דהיינו שלצורך שלימות היראה צריך לכלול שתי ההשגות יחד גם מה חמית וגם מלא כל הארץ, ואע"פ שזה תרתי דסתרי, זו שלימות הדעת דייקא.

ולכאורה צ"ע הרי כיון שכבר יש לו בחי' "כל" כנ"ל שמלמד לתלמיד שהשגתו מצד עצמו היא פחותה דהיינו "מה חמית" והוא מלמדו בחי' "מלא", ולכן שהשגתו מצד עצמו גדולה בחי' "מלא" הוא מלמדו בבחי' "מה", נמצא כבר כלל את הבן ותלמיד יחד. אלא ששם זה כדי שכל אחד מהם לא יאבד את הרצון, וכאן מוסיף בזה כדי שלא יאבדו את היראה, אלא שצ"ע מדוע לא נעשה ממילא. ונראה לי שרבינו בכוונה כתב עניין זה באופן לא ברור כי הוא עניין גבוה מאד כפי שיתבאר שהוא בחי' הרמזים שבים החכמה, אולם קצת לקרב העניין לדעת נראה לומר שעיקר ההתכללות אינה כפשוטו שהצדיק צריך לשקול המינון הנכון להראות לתלמיד נוסף להרבה מלא גם קצת איה, ולכן נוסף להרבה איה להראות קצת מלא, לא זה עומק הכוונה בהתכללות ורמז לזה במה שאמר שצריך לכלול העולמות, כי עיקר ההתכללות היא במה שדרי מעלה יורדים ונכללים בדרי מטה ועי"ז דרי מטה נכללים בהם כמבואר בלק"ה נדרים ד' יב עד יח בביאור חטא המרגלים ויותר בעומק מבואר העניין בלק"ה מטלטלין ג' ט' ד"ה כי באמת (מועתק לקמן) ועוד יותר בעומק בלק"ה נטילת ידיים לסעודה ו' עו עה.

ולעיל בריש אות ז' כתבתי שמסתמא את בחי' "כי כל בשמים ובארץ" צריך לעשות בדיבור אחד שהרי אומר תורה לרבים שיש בהם דרי מטה ומעלה יחד ואעפ"כ אומר באופן שכל אחד ישמע רק הראוי לו ובאמת זה בעצמו כבר מדרגה עצומה לומר שני הפכים בדבור אחד, כי מלא ואיה הם השגות הפוכות ואיך יאמר אותן בדבור אחד, אלא שזו גדולת הצדיק. אבל זה עדיין לא נקרא כלליות בן ותלמיד שהולך לבאר עתה, כי בחי' "כל" יש לכל צדיק דבלא זה אינו צדיק כמבואר בתורה סח תנינא, אבל כלליות בן ותלמיד משמע לקמן סוף אות י' (ד"ה אשריך ארץ) שזה בחי' אור הצחצחות שפע הכתר בחי' המקיפין של עוה"ב שיש לצדיק הדור ולא לכל צדיק. ובלק"ה משמע שאת בחי' הכלליות עושה הצדיק ע"י הסייג שעושה לדבריו וצ"ע כוונתו.

באות יג בביאור המעשה מרבי אליעזר ורבי יהושע מבואר כיצד נעשית ההתכללות, כדאיתא שם "ננער ר"א אמר לו מה זה רבי יהושע" ועפ"י לק"ה (נדרים ד' טז בביאור חטא המרגלים) משמע דהיינו שר"א שהוא דרי מעלה השיג ע"י שהתבטל לצדיק הדור שאע"פ שהוא מדרי מעלה עדיין השגתו מה חמית ואיה כלפי אמת רוממותו ית' ועל כן הבין שהוא צריך לכלול עצמו עם דרי מטה לקבל מהם קצת מהשגת מלא, ועל כן האיר

אז צ"ע כוונתו בזה שכיון שמדובר בדרי מטה יותר מסתבר שכשמראים להם מלא אזי נעשה בבחי' ליבו גם בו ועל כן אין לו יראה ולא מחמת ביטול, שזו מדרגה גבוהה לכאורה וצ"ע.

לרבי יהושע מהשגתו "מה חמית ועי"ז קיבל מרבי יהושע השגת דרי מטה שהיא האמונה שמלא כל הארץ כבודו, ובוה כלל עולם עליון ותחתון שזה עיקר השעשוע של הקב"ה. וביאור עומק העניין נ"ל עפ"י לק"ה הנ"ל שלכלול העולמות יכול בשלימות רק הצדיק כי זו השגת הדעת בשלימות ביותר בחי' תכלית הידיעה שלא נדע וא"א לבאר אותה בפה אלא רק לרמוז בידים שבים החכמה, כי התכללות העולמות היא התכללות עולם הזה ועולם הבא, היא להשיג כיצד עולם הבא שהוא בחי' מלא כמ"ש כי מלאה הארץ דעה הוא בחי' בן שמראים לו איה ועולם הזה שהוא בחי' איה שעל כן נקרא עולם כי האלוקות בו נעלמת, הוא בחי' תלמיד שמראים לו מלא, הם אחד.

דהיינו להשיג כיצד החלל הפנוי דהיינו בחי' איה הוא בחי' מלא ומלא הוא בחי' איה/ל"ב שזה בחי' ההוא קמצא דלבושה מניה וביה (עיין סוף תורה סד), ובחי' המבצר וחומות של מים במים המסופר במעשה מו' בעטלרס יום שישי (עיין לק"ה תולעים ד' ח') וכמבואר בלק"ה שהיא השגת איה ומלא בשרשן ששם הוא אחד, בחי' ה' הוא האלקים ואלקים הוא ה', שהן השגות שפע הכתר שמשגי כיצד הכתר מלא שפע והשפע מלא כתר, כיצד איה הוא מלא דהיינו שאין חלל פנוי כלל רק שניתן מקום לדמות כן וכיצד מלא מתחיה מאיה, כמבואר בתורה יב איה שבראשית מאמר סתום מחיה את כל המקומות המטונפים דהיינו החלל הפנוי, וצדיק כזה שזכה לדעת השלם ממקיפין בחי' יובל משער הנ', הוא בחי' משה נגש אל הערפל ומגלה לדרי מטה ומעלה שמלא כל הארץ כבודו, וכל המקושר אליו יכול לזכות להארת הרצון הנמשכת משם כפי שיתבאר לקמן באות י'. ומבואר לק"ה שמכח הצדיק שזכה להשגה גבוהה כזו יש לו כח להראות לדרי מעלה הגדולים ביותר שעדיין לא התחילו להשיג באמת ועי"ז מכניסי בהן שפלות ומתבטל מהם היצה"ר שמשתלשל מקטרוג המלאכים מה אנוש כי תזכרנו דהיינו שלא להחשיב את עבודת הדרי מטה, ועי"ז הם יורדים ונכללים בדרי מטה ומקבלים מהם בחי' מלא, וכשירדים לדרי מטה מראים להם מהשגתם בחי' איה ועי"ז נכללים בעולמות והכל מכח הצדיק אבל ההתכללות בעצמה היא מכח שדרי מעלה יורדים לדרי מטה בחי' הבן שמלמד את התלמיד ע"י שהצדיק מגלה לו עד כמה הקב"ה נהנה ומשתעשע דווקא בעבודת דרי מטה, ואעפ"כ מביין שכל השתדלותו היא תמיד בכל כוחו לצאת ממוחין דקטנות למוחין גדולות דהיינו להיות דרי מעלה, דייקא, וזה לכאורה תרתי דסתר, כיון שגם היא השגה גבוה מאד ככל ההשגות הגבוהות שעל כן נדמות במח אנשי לתרתי דסתר. אבל להאיר "מלא" לדרי מטה יכול רק הצדיק, כי להאיר מלא יכול רק צדיק גדול מאד/ל"ג, שזכה להשגת עוה"ב תכלית הידיעה שלא נדע, דהיינו להשיג כיצד החלל הפנוי מלא אלוקות כנ"ל וכן להאיר איה לדרי מעלה יכול רק הצדיק, ומכח זה נעשית ההתכללות ע"י הבן והתלמיד בעצמם והעיקר ע"י הבן מוריד עצמו לתלמיד וכנ"ל.

באות י'

תחילה מבאר כיצד אפשר לזכות להארת הרצון הנפלא בשעת האכילה ועיין לק"ה נטילת ידים לסעודה ג' ג' מבואר שם שהשגת הרצון הזה היא תכלית בריאת האדם בעוה"ז, דהיינו לזכות להארת הרצון הנפלא והמופלג אליו ית' עד שאין שום הסתכלות ולא רצון אחר כלל לשום הבלי עוה"ז, רק אותו ית' בחי' דעת קנית מה חסרת דעת חסרת מה קנית.

ובהמשך מבאר טעם שהארת הרצון הנ"ל שמתגלית ע"י התכללות בן ותלמיד דהיינו שלימות היראה כנ"ל, מתגלית דווקא בשעת אכילה, ומבאר כי הפרנסה היא מהמלכות לכן המפרנס בהכרח שתהיה לו מלכות, ומלכות זו צריך בה עיון כי מפרש דבריו שהכוונה לממשלה, אבל מאידך, לעיל מניה ביאר שכלליות בן ותלמיד היא לצורך היראה, ומשמע בפשטות מהלך העניין שהיראה היא הגורמת, ואילו מלשון רבנו נראה כאילו עזב את עניין היראה מתחיל עניין חדש. ובפנים הקשיתי עם המפרנס צריך מלכות מדוע צריך דווקא להיות מולך ולא ממליך הרי שניהם זו בחי' מלכות. ועיין בפל"ח אות יד/ל"ד משמע שבאמת שניהם נכונים

^{ל"ב} דהיינו שבאמת א"א להשיג אותו ית' כי לגדולתו אין חקר נמצא מי שנדמה לו שידוע ממנו י' הוא טועה ומי שנדמה לו שהקב"ה נעלם לגמרי גם הוא טועה שהרי פעולותיו מרעישות עולם וכן נלגד העין תמיד לכל מי שרוצה לדעת.

^{ל"ג} עיין מכתבי מוהרנ"ת מכתב שלו שכתב אב"ל אין זה דבר פשוט להחיות ולהחיות את האדם שלא יפל יותר כשהוא בשאל תחיתות ממש חס ושלום, רק יש בזה סוד גדול ונורא, סוד עמק ונסתר מאד מאד שהוא סוד פגנות אלול, שזה הסוד אין יודע רק מי שדבר וגלה זאת התורה (תורה ו') הנוראה שהיא סוד השגת מעשה מרכבה בתכלית המעלה עד בחינת נקדה העליונה מאד להשלים בחינת אדם הישג על הפסא ואין מי שיוכל להחיות עתה הנפשות הירודות וכו' בדרות האלו כי אם מי שגלה התורה הנ"ל.

^{ל"ד} פל"ח אות יד - שם אות י"ד, ועל ידי כלליות בן ותלמיד נראה לעניות דעתי דרוצה לומר, שאז נמשך על ידי הדעת הקדושה של המקיפין גם בחינת יראה שהוא בחינת מלכות, בחינת מוראה של מלכות כמבואר לקמן בפנים באות י"ג ועל כן על ידי זה מי שהוא איש חיל וכו', היינו שיש לו קצת ממשלה ויש לו איזה שייכות עם המלכות, על כן יכול לקבל בשעת האכילה הארת הרצון שהוא בחינת הארת הרצון בחינת הארת המקיפים העליונים הנ"ל, שמשם מקבלת המלכות שהיא בחינת יראה את הפרנסה וזה גם כן בחינת (רות ב) לעת האוכל גשי היום אין היום אלא מלכות וכו' המבואר לקמן, היינו בחינת היראה הבאה להאדם בעת האכילה כמבואר לקמן במאמר רצועה היתה יוצאת וכו' סימן ע"ז עיין שם וזה גם כן בחינת (קהלת י') אשריך ארץ שמלכך בן חורין המובא לקמן, היינו כשיש בחינת כלליות בן ותלמיד שהוא בחינת יובל בחינת חירות, ועל ידי זה נמשך יראה שהוא בחינת מלכות, והמלכות מקבלת פרנסה מן המקיפים העליונים, ואז (שם) ושריך בעת יאכלו, היינו שמי שהוא איש חיל ויש לו איזה שררות וממשלה זוכה לקבל בשעת האכילה הארת הרצון שהוא בחינת בעת יאכלו כמבואר בפנים:

ואע"פ שכאן נקט ממשלה אבל גם יראה היא מלכות כמבואר לקמן אות יג. (ואולי אפשר לומר שזהו אין מחסור ליראיו דהיינו שגם הממליך את הש"י דהיינו ירא שמים לא חסר לו לפרנסה ע"י המלכות) ועיין לקמן תורה טז תנינא גם שם מדבר מעניין שאת הפרנסה מקבלים מהמלכות ושם מדבר מכבוד המלכות שנעשה ע"י הענוה. ושם משמע שהמלכות היא כפי המלכת הקב"ה דהיינו כבוד מלכות שזה כפי הענוה ע"ש.

והמלכות מקבלת את הפרנסה מכתר עליון הנ"ל שהוא המקיפים העליונים של הצדיק שהם בחי' תכלית הידיעה שלא נדע בחי' רמזים שבים החכמה דהיינו מה שא"א לפרש בפיו אלא רק לרמוז בתנועת הידים בחי' תגים הנ"ל שעל האותיות שרומז לסוד עליון, ולאור הצחצחות/ל"ז.

לכן בשעת האכילה שהיא הפרנסה שמקבלת המלכות מהרמזים שבים החכמה מתעורר שרש הפרנסה הזה דהיינו מקיפין הנ"ל שהן אור הצחצחות משפע הכתר המתבטא בהתעוררות של רצון עצום ונפלא אליו ית' בלא שמבין כלום.

ולקמן בסוף האות יתבאר שאורות אלה הם בחי' אור הפנים וש"ע נהורין עליונים.

עוד מבאר שם שהידיים שבים החכמה הן בחי' ימין ושמאל/ל"ו והמקיפים בחי' הארת הרצון הם בחי' אור הפנים. במה שרומז כאן שהידיים הן בחי' ימין ושמאל רמוז גם עניין כלליות בן ותלמיד שהיא כלליות הארת איה מקום כבודו ומלא כל הארץ כבודו. ודייקא מבחי' הכלליות הזו נמשכת הארת הרצון הנפלא שמתגלה באכילה. ועיין לק"ה נטילת ידיים הלכה ו' אות א"ל/ו שמוהר"ת מבאר באריכות עניין הידיים ועניין כלליות איה ומלא.

עוד מבאר שם כיצד רמוז כל עניין הנ"ל בפסוק בקהלת. ומתחדש כאן שמקיפין הנ"ל שנתבאר לעיל שהם – הרמזים שבים החכמה, בחי' זה הים רחב ידים, דהיינו מה שחכם מרחיב ואינו יכול לפרש בפיו, וזה בחי' הסייג שעושה הצדיק לדבריו כשמלמד את הבן, וזה בחי' מה חמית, ובחי' שתיקה, ומחשבה, ובחי' אריכות ימים ושנים, בחי' למעלה מהזמן, בחי' עוה"ב, ובחי' כעת יאמר ליעקב, בחי' מקיפין ששייגו הצדיקים יותר מהמלאכים, ובחי' הארת הרצון, ואור הפנים, וש"ע נהורין, ואורות הצחצחות, והם משפע הכתר.

לה ועיין תורה כג (בביאור הסבי דבי אתונה ד"ה בסילותא דכדנייתא) ששרש הממון הוא אור צח ומצוחצח

לו שפתי כהן על שמות פרק טו פסוק טז – בגדול זרועך הוא כנגד אלופי אדום שגידלם יצחק שהוא זרועך שאין זרוע אלא שמאל שנאמר (ישעיה ס"ב, ח) נשבע ה' בימינו וזרוע עזו.

לו ליקוטי הלכות א"ח – נטילת ידיים לסעודה הלכה ו אות א) כי צריכין לטהר קדם האכילה הידיים דיקא. כי כל עבודת האדם בעולם הזה הוא לאכללא שמאלא בימינא, כמובן בזהר הקדוש בכמה מקומות, כי כל אחיזת הסטרא אחרא הוא מסטרא דשמאלא. ועקר העבודה שבשביל זה בא האדם לעולם הוא לאכפא לסטרא אחרא. עד שיהיה נכלל שמאל בימין, וימין ושמאל הם בחינת דרי מעלה ודרי מטה. בבחינת אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים. ארץ וימיני הם בחינת דרי מטה ודרי מעלה וזה בחינת גוף ונפש, חמר וצורה. וזה בחינת עולם הזה ועולם הבא, כי הכל בבחינה אחת, כי הגוף נגד הנפש הוא בבחינת עולם הזה בבחינת חמר, בחינת דרי מטה, בחינת שמאל וכו': והנפש הוא בבחינת עולם הבא בבחינת צורה בבחינת דרי מעלה בבחינת ימין והעקר שיהיו נכללים יחד כל הבחינות הנ"ל שהם כלל העולמות העליון ותחתון בעליון כמו שמבאר בהתורה הנ"ל, הינו שיהיה נכלל שמאל בימין, העולם הזה בעולם הבא, דרי מטה עם דרי מעלה שהוא בחינת כלליות הגוף בהנפש וכו'. ועל ידי האכילה מתחבר הנפש עם הגוף, כי האכילה מחיה את האדם שהוא מה שהנפש מחיה הגוף על ידי האכילה, כי כך ברא ה' יתברך ברצונו שדייקא על ידי האכילה יהיה נמשך חיות הנפש אל הגוף ויתחברו יחד שזה עקר החיים. כי כשהנפש מתפרד מהגוף חס ושלום, זהו בחינת מיתה. ועל כן המצוה הראשונה נצטוה אדם הראשון בענין האכילה שלא לאכל מעץ הדעת טוב ורע, כי עקר תקונו יהיה תלוי באכילה, כי טוב ורע אחיותם מימין ושמאל כידוע וה' יתברך רצה שהאדם לא יאכל כלל אכילה ששם נאחו טוב ורע שהוא אכילת עין הדעת, כי רצה שכל אכילתו יהיה רק מהארת הרצון שנמשך מים החכמה שמשם עקר שרש הפרנסה והאכילה דקדושה שעל ידי זה עקר שלמות ההתחברות והכלליות של דרי מעלה ודרי מטה שהם אשגת א"ה ומלא"א, כמבאר בהתורה הנ"ל שעל ידי זה עקר כלליות שמאל בימין וכו' ושם שרש שתי הידיים שעל ידם נבראו שמים וארץ דרי מעלה ודרי מטה. שהם בחינת הרמזים שיש בים החכמה שהם ההתבוננות שבלמוד הקדוש שאי אפשר לבאר בפה בפרוש גומרים אותה בידיים שהם בחינת רמזים. ועל ידי דיקא נכללים יחד השגת הבן והתלמיד שהם השגת א"ה ומלא"א. שהם בחינת השגת דרי מעלה ודרי מטה, כי זה ידוע שהשגת אלקות גבה מאד מאד, כי לית מחשבה תפיסה בה כלל. כי אם לכל חד כפום מה דמשער בלבה. והעקר הוא כלליות א"ה ומלא"א שאין נתפסין במח ובלב כי אם על ידי בחינת רמזים שהם בחינת ידיים שבים החכמה. ומשם משתלשלים כל הלמודים הקדושים וכל ההתבוננות בתורה ויראה שפלים אי אפשר להבינם מרבו בשלמות כי אם על ידי רמזים שהם בחינת ידיים, כי אפלו בחכמות התורה בנגלה בפשטים בגמרא פרוש תוספות אי אפשר להבין תמצית הדבר ומתיקת הפשט והחדוש כי אם על ידי שגומרים להבינם להתלמיד בידיים שהם בחינת רמזים. כמו שרואין בחוש שהרב מסביר הפשט לתלמידיו בתנועות ידיו, מפל שכן וכל שכן בדרבי עצות בעבודת ה' שהבעל דבר חותר על האדם מאד מאד בתחבולות אין מספר בכל יום ויום וכמעט בכל שעה ורגע שאי אפשר לעמוד על עמדתו כי אם על ידי התורה שקבלנו מרבותינו וזכרונם לברכה והעקר הוא הרמזים שיש בהתורה: ועל כן באמת צריכין לחפש ולבקש מאד רבי אמתי שקבל מרבי אמתי ולדבר עמו פעם אחר פעם כדי להבין הרמזים שמרמוזו בידינו עד היכן להתחזק וכו' וכו', מפל שכן בהשגת אלקות וכו'. וכל זה נמשך על ידי אכילה דקדושה שנמשכת משם מהידיים שהם הרמזים שיש בים החכמה ששם הארת הרצון. ועל כן רצה ה' יתברך שלא יאכל האדם אכילת עין הדעת טוב ורע, כי על ידי הדעת אי אפשר להשיג כלליות הנ"ל. ועל כן משם נאחו טוב ורע, כי עקר כל הכלליות הוא רק על ידי הרצון שנמשך על ידי רמזים שהוא למעלה למעלה מהדעת. ואדם הראשון פגם בזה על כן נגזר עליו מיתה שהוא פרוד בין הנפש והגוף וכו'. והתקון על ידי התורה שנתן משה רבנו עליו השלום שעקרה לכלל העולמות התחתון בעליון ועליון בתחתון וכו' בבחינת מי עלה שמים וירד וכו'. וכן בכל דור ודור הרבי האמת הוא בחינת משה שעוסק בלמוד הקדוש הזה להאיר בדרך מעלה ודרי מטה השגת א"ה ומלא"א לכללם יחד. והעקר על ידי הרמזים שהם בחינת ידיים שיש בים החכמה ועל כן צריכין לטהר את הידיים דיקא קדם האכילה והטהרה על ידי המים הנמשכין מים החכמה ששם מאיר הארת הרצון ומשם שרש הידיים שהם הרמזים הנ"ל. ואז זוכין שהאכילה בקדושה שיהיה לה כח לחבר הנפש עם הגוף שהוא בחינת כלליות דרי מעלה ודרי מטה כלליות שמאלא בימינא וכו' כנ"ל:

עתה מוסיף לבאר שהם גם בחי' יובל שכידוע יובל הוא שער החמישים שבכינה שהוא בחי' חירות על כן בשנת היובל משתחררים העבדים וכל הקרקעות חוזרים לבעליהם הראשונים, ומי שזוכה לשער החמישים יוצא לגמרי מבחי' מט"ט מבחי' עבד, דהיינו המ"ט הטיות לרע ומ"ט לטוב, דהיינו שנעשה בן חורין מיצה"ר הגשמי. עוד מתבאר כאן חרות ויובל הוא בחי' כלליות בן ותלמיד, דהיינו מה שנתבאר לעיל באות ט' שצריך שהצדיק המלמד דעת את הבן והתלמיד צריך לכלול השגת בן ותלמיד לכל אחד מהם כדי שלא יאבדו את היראה, עי"ז הוא זוכה לאורות הצחצחות בשעת האכילה, כאן לכאורה נראה בפירוש שכלליות בן ותלמיד אינה רק לשמירת היראה אצל הבן ותלמיד, אלא היא עבודה שלימה של הצדיק עד שהיא בחי' הרמזים שבים החכמה שמשם הפרנסה/ח^ח. והביאור בזה נ"ל כפי שכתבתי שם כי בדיבור אחד לכלול הבן והתלמיד, דהיינו השגת איה מקום כבודו והשגת מלא כל הארץ כבודו, אע"פ שהן השגות סותרות, זה שייך להשגות של עוה"ב שרק שם בשכל לא אנשי אפשר לתפוס שני הפכים כאחת כמו הידיעה והבחירה המבואר בתורה כא. לכן רבינו מכנה את כלליות בן ותלמיד כהשגות המקיפין הנ"ל שמהן נמשכת הפרנסה.

אות יא

עתה יבאר סוד חג חנוכה שהוא בחי' בניין בית המקדש וכיוון שחורבן הבית נגרם בשרשו בחטא המרגלים כדאיתא בגמ' שאמר הקב"ה כיון שבכיתם בכיה של חנינם אקבע לכם בכיה של דורות, דהיינו שלדורות יקבע ט' באב שבו בכו בכיה של חנינם להיות לדורות יום של בכיה על חורבן בית המקדש שגם הוא נחרב באותו היום בבית ראשון ובבית שני/ט^ט.

ועל חטא המרגלים בקש משה רבנו "סלח נא לעוון העם הזה כגודל חסדך וכו'" ועי"ז נתרצה/מ^מ לו הקב"ה ואמר סלחתי כדברך. ונראה שרבנו לומד שכיוון שנתרצה הקב"ה לסלוח עוון זה שגרם לחורבן הבית עי"ז "סלח נא" משמע שיש ב"סלח נא" כח לבטל את גורת חורבן הבית המקדש.

ואנשי כנסת גדולה תיקנו לומר ביום הכפורים כמה פעמים פסוק זה של "סלח נא לעון העם הזה" שבקש משה רבנו אחרי חטא המרגלים. כי יום הכפורים שהוא יום מחילת עוון, הוא בחי' תיקון חטא המרגלים שחטאם שורש לכל החטאים, ועי"ז סלח נא של יום כפור נמחל עוון ונעשה בחי' בנין בית המקדש.

(ומשמע גם ש"סלח נא" של יוה"כ הוא בחי' הבכי של ט' באב)

והנוכה הוא בניין בית המקדש, כי היה חינוך מחדש של בית המקדש אחרי שחולל עי"ז מלכות יון באמצע בית שני.

ועפ"י זה קובע רבנו שכפי הסלח נא שהאדם זוכה לפעול ביום הכפורים, כן יש לו חנוכה/מא^א.

דהיינו כפי מה שפועל ביום הכפורים לעורר מדת אריכות האפים של הקב"ה כך זוכה לחנוכה דהיינו לבנין בית המקדש.

צ"ע לכאורה מצות חנוכה היא הדלקת נר אחד כיצד נכלל בו בניין הבית. ונ"ל כיון שהיה חינוך בית המקדש שיצא ממסירות נפש של החשמונאים, על כן קבלו את אור חנוכה שהוא אור כל עצם מהות בית המקדש שהוא אורות המקיפים של בחי' בן ותלמיד בחי' אורות הצחצחות שהם שפע הכתר של הצדיק הדור, כל זה התנקז לתוך מצות הדלקת נר חנוכה שהוא אור הגנוז (מבואר בבני יששכר) שמאיר הארת האמת והדעת הגבוה ביותר שאפשר להאיר, וזה דבר שאפשר להמשיך רק מכח מסירות נפש עצומה עד שזכו בנר חנוכה לדורות לצמצם את כל קדושת בית המקדש לתוך נר חנוכה.

ומבאר רבינו שכל האור הנ"ל של נר חנוכה שמאיר בחי' בניין בית המקדש תלוי בכפרת עוונות ישראל ביום כפור, כי מבואר בגמ' שחטא המרגלים לא נמחל אלא רק נרצה הקב"ה להאריך אפו אבל בכייתם לחינם שבכו מחמת הוצאת הדיבה של המרגלים גם חורבן הדעת לדורות עד שבגללו נחרב הבית ב"פ. ואלפים שנה כמעט אנו בגלות המר וחורבן הבית והדעת.

^ח דהיינו הרמזים שרומז בשתי ידו ימין ושמאל שרומזות לבן ותלמיד וכמבואר באריכות בלק"ה נטילת ידיים הלכה ו' עי"ש אות א' שזה כלליות איה ומלא וכל החטאים נובעים מרדיפת כבוד שהיא הפירוד בין איה ומלא כמבואר שם באות עד.

^ט בית ראשון נחרב בט' באב והשני הוצת בט' ונשרף בי' ונקבע ט' באב בכיה כיון שבו התחילה הפורענות כמבואר בתענית כט. (לקמן) עיין ראש השנה דף יח: נמי אמר רב פפא שאני תשעה באב הואיל והוכפלו בו צרות דאמר מר בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר.

^מ צ"ע כיון שמשם ביקש סלח נא והקב"ה אמר לו סלחתי כדברך מדוע עדיין נשאר רושם החטא שגרם לבכיה לדורות, דמשמע שלא נמחל לגמרי.

ועיין רמב"ן שהקב"ה (פסוק יז) לא מחל אלא רק נתרצה להאריך אפו, וגם משה רבנו בסלח נא לא ביקש יותר מזה ועל כן לא הזכיר זאת בדברים ט' כשהזכיר את תפלתו עליהם בחטא העגל ובחטא אהרן, כי היה כאן איזה טענה עליו שלא בקש מחילה גמורה. וזהו שאמר ועתה יגדל נא וכו' כאשר דברת לאמור ה' ארך אפים וכו', שבקשת משה היתה שיאריך אפו על חטא זה כמו שדיבר אחרי חטא העגל כשלימד אותו הקב"ה יג מדות של רחמים, וכאן חזר משה רבנו רק על חלק מהם והמדות שלא הזכיר מבאר הרמב"ן הטעם כי בחטא זה היו מדות אלה מקטרגות על ישראל. עי"ש. ובכהאריז"ל מבואר שמדות שהזכיר כאן היו ט' של זעיר אנפין ואילו אחרי חטא העגל היו יג מדות של רחמים באריך אנפין.

^{מא} ולכאורה צ"ע מדוע לא אמרין שנר חנוכה כיון שהוא בחי' בית המקדש יכפר עוון כמו בית המקדש אלא רק להפך שהסלח נא של יום כפור יעשה את החנוכה. דהיינו הבית המקדש של חנוכה לא מכפר אלא להפך צריך לכפרת הסלח נא של יום כפור.

ומבאר רבינו שכיון שמצינו בחטא המרגלים שנתרצה להם הקב"ה להאריך אף ע"י תפלת משה סלח נא לעוון העם הזה וכו' נמצא יש כח בתפילה זו לכפר עוון באופן שמתקן את חטא חורבן הבית והדעת שגם חורבן לדורות, נמצא מה שתקנו אנשי כנסת גדולה בתפלה לבקש בלשון תפלת משה סלח נא לעוון העם הזה וכו' נמצא שתפילות יום כפור מסוגלות לתקן חטא המרגלים עכ"פ באותה שנה שיועיל שבחנוכה יאיר יותר אור בניין הבית ע"י הנרות.

מבואר שחטא המרגלים גרם לחורבן הבית לדורות כי בחטא זה תלוי כל החטאים, ומשמע שהיה גרוע יותר גם מחטא העגל וצ"ע

ונראה כי עיקר החטא שחלקו על הקב"ה והצדיק משה רבנו/מ"ג, ועוד שעשו פירוד בין עם ישראל לארץ ישראל ובוזוהר מבואר שעיקר החטא היה שהוציאו דיבת הארץ ושורש הכל שהלכו אחר שכלם בלא ביטול, כי דייקא כיון שהיו דור דעה חכמים מופלגים, שכנגד זה בהכרח שתייהיה ענווה יתרה, ובלא זה כמעט הכרח שאדם יטעה בהליכה אחר שכלו. ולענווה זוכים רק ע"י הצדיק כמבואר בתורה עב תנינא. והם לא התבטלו למשה רבנו.

ועיין לק"ה נדרים ד' מאות יב עד אות יח מוהרנ"ת מבאר באריכות פגם חטא המרגלים, על פי דברי האריז"ל שנשמתם היתה גבוהה מארץ ישראל לכן מאסו בה ומבאר שזה פגם גדול בהתכללות העולמות עליון התחתון ותחתון בעליון, כי עיקר שעשועיו של הקב"ה דייקא מעולם התחתון כשמשם עולה איזה רצון ומעשה לשם שמים.

חומר חטא המרגלים שנחשב כאן פגם כל החטאים עד שגרם לחורבן שני בתי המקדש ובכיה לדורות בט' באב ובכל יום בחצות, צ"ע שלכאורה היה חטא פרטי של עשרה נשיאים ומה כל הרעש הגדול הזה, שבגינו נחרב בית הדעת ואנו בגלות כמעט אלפים שנה שליש מימות עולם,

ונראה הטעם כיון שפגמו בעצם החיבור של ישראל והקב"ה בעצם פגם הדעת, דהיינו בארץ ישראל שהיא מקום המקדש המסוגל ביותר לחיבור שמים וארץ, בחי' התכללות דרי מעלה ומטה, שמשם מאיר הרצון הנפלא אליו ית' שבשבילו נברא העולם.

וכיון שכלל ישראל קיבל את הוצאת הדיבה שלהם על ארץ ישראל עד שבכו בכעס בכיה של חינום וכפרו בטובה שעשה עמדם הקב"ה שהוציא בניסים ונפלאות עם שלם מתוך עם כדי להביאם לארץ ישראל מקום החיבור עימו ית'. ובוזו גרמו שעד ביאת משיח יש פגם בחיבור שמים וארץ. דהיינו פגם הדעת של כלל ישראל, וקצת תימה כיון שבעצמם היו בעלי דעת גדול מאד כדאיאתא בכהאריז"ל שהיו נשמות מבחי' לאה נשמות גבוהות מאד עד שכל הדור ההוא נקרא דור דעה. ומדוע מה שמאסו בסה"כ במקום המסוגל לדעת נחשב חטא כל כך גדול. שהרי בעצם מצד נשמתם היו בעלי דעת מחוברים אליו ית'. ואע"פ שנפלו בעצמם לדיותא התחתונה שרגמו וגדפו כלפי מעלה. לא זה היה עיקר חטאם כמבואר בלק"ה.

ועיין לק"ה נדרים ד' יב עד יח סיבת חטאם שכיון שהיו נשמות גבוהות דרי מעלה ונשתלשל בהם יצה"ר בחי' מלאך קדוש שהוא קטרוג המלאכים על בריאת האדם מה אנוש כי תזכרנו, דהיינו שסברו שעבודת הדרי מטה אינה חשובה אצלו ית' אלא רק מעבודות הדרי מעלה. ויצה"ר הזה הוא שרש לכל הנפילות כי דרי מעלה לא מחשיבים את דרי מטה וע"י נעשה פירוד בישראל ובכל העולמות תחתון ועליון ועוד גם דרי מטה שרואים התרחקות הדרי מעלה מהם נופלים בדעתם ומתייאשים כי לא מחשיבים עבודתם.

נמצא שרש כל ההעונות הוא בגאווה של דרי מעלה והלכים אחר שכלם ולא מתבטלים לצדיק האמת שיודע דעתו ית' שדייקא מעט מעשים טובים של דרי מטה חשובים ויקרים בעיניו יותר ממעשים גדולים של דרי מעלה שהרי יש לו שרפים שעובדים אותו יותר מדרי מעלה אפילו.

וכיון שלא מבוטלים לצדיק נופלים בגאווה וסוברים שכבר השיגו השגות כי רק הצדיק יכול להראות לדרי מעלה שעדיין לא השיגו כלום ועי"ז להכניס בהם ענוה ושפלות

ועיקר חטאם היה שנפרדו ממשנה רבנו שרק הוא יכול להראות להם בחי' איה ומה חמית שע"ז יתבטל מהם היצה"ר מלאך קדוש הנ"ל של מה אנוש כי תזכרנו וגם מאיר בהם בחי' ענוה ושפלות שיבינו שהם נצרכים לדרי מטה, שירצו לכלול עצמם בדרי מטה ולהאיר להם מהשגתו איה ולקבל מהם בחי' מלא ועי"ז נשלמת היראה של שניהם. ונכללים העולמות זה בזה.

וטעם שעיקר הכבוד מהרחוקים דייקא כמבואר באות ד' שמי שיודע קצת בידיעת הקב"ה יודע שעיקר השעשוע שלו הוא דייקא מדרי מטה קרוצי חומר כי מלאכים יש לו הרבה אבל עיקר הכבוד מהאדם דייקא כיון שהוא עלול לחטא כשמתגבר עליו, ועושה מעשה לשם שמים אפילו קטן, הכבוד שמים שעולה מזה, הוא גדול הרבה יותר ממעשים גדולים של מלאכים ושרפים והביאור בזה כי כבוד לא שייך אלא מזולתו כי בוודאי אדם שמכבד עצמו אין זה כבוד אלא דווקא מזולתו וככל שהמכבד הוא יותר רחוק מהמכובד הוא יותר בחי' זולתו מבואר בלק"ה (כבוד אב ואם ב' א') לכן אפילו צדיקים גדולים כיון שהם עושי רצונו תמיד הם נכללים בו והכבוד העולה מהם הוא בבחי' שמכבד את עצמו.

^{כב} וזה לכאורה בחטא העגל לא היה כי שם לא חלקו על הצדיק כמו במרגלים והראייה שרק כשהראה להם הס"מ שמת אז נתעוררו לחפש תחליף ולא תחליף להקב"ה אלא תחליף לצדיק שסברו שעוב אותם. ומה שעשו עגל זה היה מעשה מרמה של בני בלעם כמבואר בזוהר. אמנם עיין לק"ה נטילת ידיים ו' אות עד - שגם חטא העגל היה מחלוקת על משה רבנו אבל צ"ל שביחס למרגלים לא היה על משה. כך נ"ל.

וביאור עמוק יותר נ"ל כי מבואר שחנוכה בחי' בניין בית המקדש, נראה לבד ממה שהוא נקבע על נס החינוך מחדש של הבית שחולל ע"י מלכות יון, גם בעצם המהות של בית המקדש שהוא בחי' דעת כמבואר בברכות לג. כל מי שנבנה בית המקדש בימיו כאילו נבנה הבית בימיו, והכי נמי חנוכה הוא בחי' הארת הדעת לכל באי עולם, כי חנוכה בחי' דעת המאיר ע"י נר חנוכה לכל המקומות אפילו שתחת עשרה טפחים בחי' הארת הדעת לכל ישראל כדי ליישב את העולם בבני דעת. וזה בחי' בניין בית המקדש, בנין בית הדעת, לכן מדליקים לבתחילה בשמן זית, בחי' שמן משחת קדש שהוא הדעת כמבואר בתורה קעז ותורה נד.

אות יב

מבאר כיצד במוג הריאה של אדם נמצא כל הבחינות הנ"ל, וידוע שרבנו היה חולה שחפת דהיינו חולי הריאה ועל כן דיבר בכמה תורות על עניין הריאה ובוזה כנראה רצה להמשיך רפואה למחלתו, ואמנם זכה ע"ז לעוד שלש שנות חיים, כי בשנת תקסח נעשה חולה וסבר שהגיע קיצו ועל כן הדפיס אז את ספרו הליקוטי מוהר"ן וגם אמר אז תורה סא שמבואר בפל"ח שהיא כמו צוואה ואמנם יש דמיון בין תורה סא לתורה ח' תנינא שהיא התורה אחרונה שאמר רבנו והיא הצוואה האחרונה.

אבר הריאה הוא בסוף הקנה שבו נכנס אויר הנשימה של האדם, ואבר הריאה מברר את החמצן שבאוויר הנשימה ומכניס את החמצן לדם שבא מן הלב אל הריאה אחרי שעבר בכל הגוף והריאה מחדשת אותו ע"י החמצן ומחזירה אותו ללב והלב חוזר ושולח אותו לכל אברי הגוף להחיותם בדם עם חמצן חדש. נמצא שרוח חיים הבא לאדם ע"י הנשימה בא אל הריאה והיא שולחת ומפזרת אותו ע"י הלב לכל אברי הגוף להחיותם ברוח חיים מחודש.

עוד הריאה מקומה מעל הלב באופן שכביכול בנשיבתה מקררת את החום הלב, ובלשון תקוני זוהר דף כח. אלמלא כנפי ריאה דנשבי על ליבא הוה ליבא אוקיד כל גופא. והביאור נ"ל כנ"ל כי ע"י הרוח חיים ששואבת מהחטם היא מקררת את הדם שעבר בכל הגוף ונתעכר שזה בחי' עכירות הדם וחמימות התאוות הנגרם ע"י עזות הגוף והריאה מקררת אותו ומזככת אותו ע"י הרוח חיים שמכניסה בו.

עוד איתא בגמ' שהריאה שואבת כל משקין ומבואר בשער הפסוקים וישב שע"י שהיא סמוכה לושט אזי ע"י חום הלב היא שואבת מהוושט לחות וע"ז היא מקררת את הלב. בתורה רכה ועוד כמה תורות מבאר רבינו כנראה עפ"י ספרי מחקר קדמונים שהשכל הוא כמו נר דולק בפתילת המח ע"י השמנים שמעלה הריאה אליו, (ועיין סוף תורה ב תנינא שע"כ השמן רפואה לריאה/מג) וצ"ע האם הכוונה למשקים הנ"ל או לדם הנ"ל. עכ"פ מבואר שהדעת תלוי בריאה, גם מצד השמנים שמעלה כנ"ל וגם מצד הרוח חיים שמושכת ומחלקת לאברי הגוף כנ"ל עפ"י תורה ח'.

ואיתא בספרים (פתחי שערים לרבי יצחק חבר ועוד) שנפש האדם היא חלק מנשמת האדם הנמוך שנופש בו בבחי' (דברים יב כג) הדם הוא הנפש. ובו עכירת הדמים שממנו התגברות התאוות ואותו צריך לזכך ולתקן ולשם כך באנו לעולם. לעומתה נשמת האדם היא חלק אלוך ממעל זך ומתוקן ששיגי השגות אלוקות באין מפריע והוא בחי' הבכח של כל עבודת ה' של האדם, וכל עבודת ה' שלנו היא להוציא מכח אל הפועל ולהאיר את אור הנשמה בנפש דהיינו במדות שבלב (כנ"ל ד"ה משה משה וכמבואר בתורה סו שזכה להיות משה של מטה כמו משה שלמעלה). וזה נעשה ע"י הרוח שהיא בחי' אמצעי המקשר בין הנשמה לנפש.

נמצא שעיקר עבודת ה' שלנו היא ע"י הרוח, דהיינו הרוח חיים, שמושך חיים מהנשמה אל הנפש. והרוח היא בחי' הדעת בבחי' (נדריים מא.) דעת קנית מה חסרת, כמבואר בתורה ח' שע"י אנחה דהיינו המשכת רוח חיים נשלמים כל החסרונות. ובוודאי א"א למלא כל החסרונות כאחת אלא ע"י הדעת וכנ"ל דעת קנית מה חסרת.

ובוודאי שלא כל מי שנושם יש לו דעת אלא שמי שמקיים את התנאים שעל ידם יזכה לדעת הוא זוכה לזה ע"י הנשימה, כי מקור הדעת ברוח חיים הבא מא"ס ב"ה ע"י הנשימה, שהיא בחי' נשמה. כמבואר שם בתורה ח. דהיינו מי שמכווין את רוחו להיות מחוברת לנשמה הקדושה ולא לצד הסט"א אזי מקבל רוח חיים שהיא דעת אבל מי שחופץ בתאוות עוה"ז אזי יש לעומת זה רוח חיים דסט"א שהיא דעת דקליפה. ודעת היא בחי' חיבור כמ"ש וידע אדם וכו' דהיינו שמי שיש לו דעת הוא מחובר במוחו ומחשבתו להש"י ומרגיש אלוקותו בלב כי הדעת מחבר מח ולב. כי כשם שהרוח ממוצע בין נשמה ונפש כך הדעת ממוצע בין מח ולב ומאיר את השכל במח אל הלב. וע"ז אינו חסר כלום כי כלום חסר בבית המלך, וגם יודע שכל מאורעותיו לטובה כמבואר בתורה ד' שזה בחי' מעין עוה"ב.

ועל כן דימו חז"ל את החמש חלקי הריאה לחמישה חומשי תורה כי התורה תורת חיים ודעת, לכן הריאה שעל ידה הרוח חיים ודעת רומזת לה/מג.

²²² תורה ב תנינא נאמר בחנוכה וכן התורה שלנו, ונראה שרמז בזה גם לנר חנוכה שמצוה מן המובחר להדליקו בשמן זית, שמן משחת קדש בחי' חכמה ודעת שתלוי בריאה כנ"ל.

²²³ וכן איתא בחולין מט. שנקראת ריאה כי מאירה את העינים וכן בתורה כתיב (תהלים יט ט') מצות ה' ברה מאירת עינים. ועינים על שם החכמה דהיינו בחי' דעת.

וכפי שנתבאר בתחילת התורה שלנו, מבואר שהחוט הקושר את כולה, הוא עניין הדעת הנפלא שזוכה הצדיק וכיצד הוא מכניס אותו בלב כל ישראל, והיינו כנ"ל כי הצדיק הוא איש אש רוח בו^מ ומאיר דעת והשגת אלוקותו ית' לישראל שהם בחי' הנפש בעוה"ז.

נמצא שהריאה היא בחי' הרוח חיים והדעת הנפלא הנמשך מאין סוף אל תוך גוף גשמיות עוה"ז, נמצא שהיא בחי' כלליות בן ותלמיד כנ"ל שזה בחי' המקיפין הנפלאים אורות הצחצחות שמהם נמשכת הפרנסה שעל ידה אפשר לזכות להארת הרצון באכילה.

אות יג

מבאר שכיון שצדיק מלמד יראה לתלמידים ביראה כדי שדבריו יתקבלו כמבואר לעיל באות ה' שרק מי שיש לו יראה דבריו נשמעים דהיינו נחקקים בלב השומע. יראה זו היא נשארת גנוזה בחדוש של החכם, וכשחוזר התלמיד את החדוש הזה, באה מדת המלכות שלו דהיינו עד כמה שעושה מעשיו לשם שמים וממליך את הקב"ה על עצמו כך בונה את מדת המלכות שלו ומלכות זו באה לקבל פרנסה מהידים שבים חכמת החכם שעכשיו התלמיד חוזר עליו ומעורר אותו ועי"ז גם מעורר את היראה הגנוזה בו כי יראת התלמיד מעורר את יראת החכם הגנוזה בחדושו, ועי"ז נופלת יראת החכם על התלמיד. יראה עצומה וכמו שאמר רבנו על עצמו אני אוצר של יראת שמים, ואם לא הייתי מסתיר את יראתי אי אפשר היה לכם לעמוד בקרבתני אפילו ד' אמות חוץ לביתי מרוב עוצם היראה שהייתם מרגישים.

עד כאן ההקדמה

*

תורה ז [מ]

תורה זו נאמרה בחנוכה בשבת מקץ שהיא כידוע שבת שניה בחנוכה כי כשיש רק שבת אחת אזי היא פרשת וישב, ורבנו דורש את הפסוק הראשון בפרשת מקץ ומבאר באריכות כיצד רמוז בו סוד המקיפים הנפלאים שהם תכלית הידיעה שלא נדע שצריך הצדיק להאיר בעולם עד כדי שיזכו שבאכילתם יאיר להם הארת הרצון הנפלא משם.

ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם וכו' [מז]:

בסוף התורה מבאר כיצד היא רמוזה בפסוק זה. ומבאר שפרעה חולם הוא ענין שהודיעו למלך ענין הפרנסה העתידה לבוא (כי הפרנסה באה תחילה למלכות (כמבואר גם בתורה טז תנינא) ומבאר מהיכן מקבלת המלכות את הפרנסה מבחי' שנתיים ימים שרומז לתקופות השנים דהיינו עוה"ב שהוא למעלה מהזמן ששם סדר הזמנים הוא בחי' מקיפין בחי' פרעה הרומז ליובל שהוא שער הנ' בבינה עילאה והשאר לא באר.

אות א

מבאר שמנהיג צריך שיהיה לו מדת הרחמנות ומבאר שלפעמים הרחמנות היא דווקא לא לרחם והביאור כי הרחמים להבדיל מדת החסד שהיא להתחסד עם הכל כי זו תכונת מדת החסד שתמיד משפיע אבל הרחמנות כלול בה גם מדת הדין שלא להשפיע, כי הרחמנות בחי' משפט ששוקל את התועלת שתיוולד מההשפעה דהיינו שלא מדת החסד פועלת בה אלא השיקול מה טוב למקבל וכיצד להביאו לתיקונו.

ועל כן רוצח וגולן אסור לרחם עליהם באופן שיעזור להם לעשות עבירה שהיא משא כבד על הנפש ישראל אלא לרחם עליהם בדרך שימנע מהם לחטוא.

וכן תינוק שרומז למעוטי שכל בחי' דרי מטה המבואר לקמן צריך לרחם עליהם לפי שכלם דהיינו לעשות סייג לדבריו כפי שיתבאר באות ח' (עיי'ן פל"ח ט). ומה שנקט ארבעה ימים עיי'ן פל"ח ט' אולי כוונתו למי שלא רק חסר שכל דהיינו חב"ד, אלא שגם חסד גבורה תפארת חסר לו, כי כל קומתו רק נצח הוד יסוד מלכות, שזה בחי' חיה, שכל כוחה רק לדאוג לקיומה בלבד לרוץ לחפש אוכל וקיום המין לכן גם הידים שלה שאצל אדם הם חסד וגבורה אצלה הם עוד רגלים, ומי שהוא במדרגה כזו נמוכה צריך לדבר עימו ביראת שמים לפי מדרגתו הנמוכה שמביין ולא בהשגות גבוהות.

^מ מבואר בתורה ט' תנינא שהצדיק איש אשר רוח בו הוא בחי' רוח היוצא מהריאה ומנשב על הלב לבטל ממנו הרוח שטות ושתיהיה בו רוח דקדושה כראוי

^מ נאמר בשבת תנוכה שנת תק"ע (חי"ט נט). ב' סבת (פל"ח) ועיי'ן פל"ח אות כה שבוה המאמר סמך רבינו ידיו על מוהר"ן שיהיה המוציא ומביא בכל עניניו הקדושים עי"ש.

^מ * בראשית מא

כי מרחמם ינהגם (ישעי' מט). היינו מי שהוא רחמן דהיינו בעל חסד ששוקל במשפט נכון השפעתו לזולתו רק לכוונה שיוליד בזולתו כבוד שמים הוא יכול להיות מנהיג. וצריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות, כי על רשעים או על רוצחים וגזלנים אסור לרחם [מחין/מט] אם ע"י הרחמנות עליהם יוסיפו להרשיע. וכן מי שאינו יודע איך להתנהג עם הרחמנות, אזי יוכל לרחם על תינוק של ד' ימים/י ליתן לו מאכל הצריך לגדול, ולא לקטן כזה. כי קטן כזה צריכין לזנונו רק ע"י חלב דווקא. ע"כ צריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות, שלקטן כזה צריכין לרחם ליתן לו חלב דייקא, ולגדול מאכל הצריך לו, וכן על כ"א וא' צריכין לרחם במה שצריך לו כפי שיתבאר לקמן שיש דרי מטה ודרי מעלה וצריך ללמד דעת לכל אחד כפי מדרגתו, באופן שהקטן לא יתייאש מהרצון לדעת והגדול לא יחשוב שכבר יודע כי תמיד צריך לרצות לזכות ליותר יראת שמים וזה כפי שעולה במדרגות הדעת :

אות ב

מבאר שרחמן הנ"ל הוא רק משה רבינו שמסר נפשו ללמד דעת את ישראל דהיינו ליישב את העולם כי מי שאין בו דעת אינו אדם ואינו מן הישוב והוא חיה בדמות אדם, כי עיקר האדם הוא הדעת. ידוע שמדת הרחמנות היא מדת התפארת והיא ספירה שלישית מהמדות וכלולה מחסד ודין על כן נקראת משפט, וידוע שיעקב אבינו שלישי לאבות מדתו היתה תפארת ומשפט/כ², ורחמים ואמת/כ², ולכן נקרא בחיר האבות. ולפ"ז צ"ע מדוע לא נחשב רחמן אמיתי. ומה חסר לו שיש למשה רבנו יותר. ועיין תורה כא אות ח' שיעקב בחי' עיבור ומבואר שם שהדעת כשהיא בבחי' עיבור הכוונה שאפילו לא נולד במקיף והוא בחי' לגלוג עלי אהבה, ואסור לדרוש ברבים, דהיינו העלם גמור ואפילו שיבוש הדעת, ומאיך מבואר בתורה א' שיעקב אבינו בחי' חכמה וראשית ובכורה ונקרא שמש, וביארנו שם שהדעת של משה היתה אצל יעקב אבינו בבחי' הארת החכמה בבינה דהיינו עיבור בחי' שרק עתה יצא יש מאין חכמה מהכתר, ואצל אברהם ויצחק היה עדיין בכתר, לכן אם רצה יעקב ללמד את תורת משה רבנו היו אומרים לו שאסור לו לדרוש ברבים, וזה דווקא במדרגתו הרגילה אבל כשהיה במוחין דגדלות (דהיינו אחרי החבלי לידה שבמלחמתו עם המלאך של עשו) אזי נקרא ישראל דהיינו שנוולד המקיף, אבל לא נעשה פנימי אלא אצל משה רבנו ביציאת מצרים שיצא הדעת מהגלות.

^מ עיין פל"ח אות ט ובא"ה אות ה' ואת טט לאיזה רשעים הכוונה כי מאיך העיקר הוא לעסוק בישוב העולם לרחם ולהאיר בהם דעת והוא ענין דק וגם משה קירב את הערב רב כביכול שלא ברצון הש"י ואע"פ שהיו קשים כספחת. ועיין לק"ה אבר מן החי הל' ב' אות א'.

^{מט} עיין פל"ח ריש אות ט' – כי כבר מבואר שם באות ב', ג', שיעיקר הרחמנות הוא להאיר להם הדעת, על כן צריכין לידע כי על רשעים גמורים חס ושלום אסור לרחם, כי הם בבחינת (משלי כ"ט) ושחק ורוגו ואין נחת, כי אם יאיר להם גודל ריחוקם מהשם יתברך יתרחקו ביותר כנ"ל, ואם יחזק אותם כנ"ל אפשר שיתחזקו ברשעתם ביותר, על כן גם הצדיק צריך לרחק אותם אם יודע ומכריע בדעתו שהרשעות שלהם והרע שבהם גבר כל כך עד שאי אפשר להכריע אותם אל הטוב, וכמובן דבר זה גם בדברי רבותינו ז"ל במקומות הרבה,

^י עיין פל"ח סוף אות ט' – (ואי לאו דמסתפינא הוה אמיינא, שמה שתפס רבינו ז"ל בלשונו הקדוש לרחם על תינוק של ד' ימים לזנונו על ידי חלב דייקא, רומז בזה על דרך שאמרו רז"ל על פסוק (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשונים ולמקצה השמים וכו' ועיין בזה גם בוהר הנ"ל ובמפרשיו ז"ל ועל כן מי שהוא במדריגה קטנה, הוא בבחינת תינוק של ד' ימים, שמרמוזין על מדריגות התחתונות של הקדושה שהם בחינת נ"ה"י"מ, או שהוא בבחינת מלכות לבד העומדת נגד נ"ה"י"מ הנ"ל, או רק בבחינת נ"ה"י"מ שבבחינת מלכות לבד כידוע ותינוק כזה צריכין לזנונו במאכל דק ורוחני דייקא שהוא החלב כי האמת שבהלימוד הזה של מלוא כל הארץ כבודו יש עמקות גדול ורוחני ביותר, וצריכין להמשיכו ממקור עליון וגדול ביותר, שזה גם כן בחינת מה שכתב רבינו ז"ל גם באות ד', שמי שיודע קצת בידיעתו יתברך הוא יודע שיעיקר התענוגים והשעשועים של השם יתברך הוא רק שאנחנו מעולם הזה השפל נגדל ונקדש שמו יתברך כמו שכתוב (בפי"ט) ואבית תהלה מגושי עפר ומקרצי חומר וכו'):

הזוהר שציין הפל"ח נמצא בוהר חמש פעמים ועוד פעם בוהר חדש ולבד ממקום אחד (פרשת בלק) בכלם מבאר המתוק מדבש שמדובר בו"א ימים ראשונים הם ז' ספירות שבו ששם מותר לשאול להבדיל ממה שמעל ז"א דהיינו הבינה ששם אסור לשאול כי לא תקבל תשובה. ולכאורה צ"ע כי ידוע שבינה היא קיימא לשאלה כמבואר בריש הקדמת הזוהר (דף א:) עה"פ מי ברא אלה אבל כד תעיין שם תראה שאדרבה אמנם מצוה לעיין אבל א"א לשכל אנשי להשיג אלא לבעלי מדרגה הקב"ה מגלה כמבואר שם בשם הכתם פז.

וזהר חדש בראשית דף ז. סתרי אותיות- וְעַל דָּא אֲתְרָשִׁים נִפְתָּה בְּרִינְיָנִין דְּבַר נֶשׁ וְעַל כֵּן נִקְסַס בְּאֵי אֲרַת אֲדַס שִׁישׁ בַּג' קוּיִס, דְּאֲתְחִינִי לְמִשְׁאֵל וְלִמְקָרַע לְהִרְאוּת שְׂרָאוֹי לְאֲדַס לְשָׂאוֹל וְלִדְעַת, דְּקִתִּיב פִּי שְׂאֵל נָא לְיָמִים רִאשׁוֹנִים שְׁהִס סוּד שְׂבַע סְפִירוֹת הַתְּחִינּוֹת לְאֲזִילוֹת, שְׂבַח לְאוֹי לְשָׂאוֹל וְלִדְעַת, אֲחַל לְמַעֲלָה מֵהַס בְּגִ' אֵין עוֹס הַשְּׂגָה, לְכֵן אֵין לְאוֹי לְשָׂאוֹל כְּהוּ, וְדָא הִיא שְׂאֵלְתָא קְמִיָּתָא וְהוּא הִיא שְׂאֵלְתָא הַרְאֵנוּהּ, שִׁתְחִיב עֲלֵיהּ הָאֲדַס לְאֲשְׁמֹדַע בְּרִי נֶשׁ לְמִאֲרִיָּה שִׁדְעָה וְיִכִּיר הָאֲדַס אֶת קוּוֹ, דְּדָא אִיהוּ רִאשִׁיתָא דְּכָלָא כִּי זְכוּ חַיִּיב הַרְאֵשׁוֹן שְׁחִיב הָאֲדַס לְדַעַת כְּרִאשִׁית הַכֵּל, וְכִרְבִּין אִיהוּ רְזָא דְּאֵלְיָף וְכַהוּת הַתְּפִאֲרַת מוֹרֵה עַל אֲלוֹ הַעֲנַיִינִים, אִזְּ הוּא כְּסוּד הָא', מִלְשׁוֹן וְאֲלַפְסֵךְ חֲכָמָה, וְגַם רִאשִׁיתָא דְּקִיָּמָא לְכָל אֲתָנוּן שִׁיחֵה הַרְאֵשִׁית הַעוֹמֶדֶת לְפָנֵי כָל הָאוֹתוֹת, לְהוֹכֹחַ כִּי הַקְּב"ה רִאשִׁית לְהַתְּפַסְּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת.

^{כא} רבנו בחיי דברים טז יח – (תהלים צט, ד) משפט וצדקה ביעקב אתה עשית, כי משפט הוא קו אמצעי והוא מדתו של יעקב.

^{כב} כמ"ש תתן אמת ליעקב

לשון רבנו כאן – בישובו של עולם.. מיושב מבני אדם.. אינו מן היישוב.. ביישוב העולם.. שיהי' העולם מיושב..
 חמש פעמים¹¹ לשון ישוב צ"ע. ואולי רומז לעניין ישוב הדעת, כי הדעת דווקא בישיבה בחי' עצירה ולא
 הליכה/12 דמצינו עומד על דעתו וישוב הדעת ולא מצינו הליכה בדעת כי זה עניין הדעת שעוצר ומביט על
 העבר ומתכנן את העתיד בבחי' מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דו"ח. בחי' תשובה חרטה
 על העבר וקבלה לעתיד כי בר דעת הוא הבעל תשובה האמיתי.

ורחמן כזה, הוא רק משה רבינו. כי הוא הי' מנהיג ישראל והוא יהי' המנהיג לעתיד, כי
מה שהי' הוא שיהי' וכו' (קהלת א) [17]. כי משה רבינו הי' לו רחמנותי באמת על ישראל,
ומסר נפשו בשביל ישראל, והשליך נפשו מנגד ולא הי' חושש על עצמו כלל. כי הש"י
אמר לו אחרי חטא העגל (שמות לב) ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשך לגוי גדול [18]/19,
והוא לא השגיח על זה כלל רק אמר אם תשא חטאתם וכו' ואם אין מחני נא [20] (שם). כי
הוא הי' רחמן ומנהיג אמתי שביקש למות אם אין הקב"ה מרחם את כלל ישראל ופותרם ממיתה
ולכאורה צ"ע אם ישראל היו חייבים מיתה הרי שהיו רשעים ואסור לרחם על רשעים כמבואר לעיל, אבל
באמת כמבואר לקמן אות ג' שישאל רחוקים מעוון ואפילו שנפלו לעוון אין ישראל קרויים רשעים כי הוא רק
כמו טינופת שנדבקה בהם ולא בתוכם, וכמבואר בזוהר משפטים קכב. שאסור לקרא רשע לאיש מישראל/21,
והי' משה רבנו עוסק בישובו של עולם שיהי' העולם מיושב מבני אדם. כי עיקר האדם הוא
הדעת, ומי שאין לו דעת אינו מן היישוב, ואינו מכונה בשם אדם כלל [22] כמבואר בתורה ו'
שקודם התשובה אין לאדם הווייה דהיינו הוויית אדם, רק הוא בחי' חיה שכל מחשבותיה רק סביב יצר
הקיום שלה בדמות אדם. ומשה רבינו הי' לו רחמנות, והי' עוסק ביישוב העולם, שיהי'
העולם מיושב וממולא מבני אדם, היינו בני דיעה כנ"ל. כי הוא פתח לנו אור הדעת, כ"ש
(דברים ד) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים כי זו הדעת כשיודע שה' מדת רחמים פעול
בהעלם את כל הפעולות המשתנות שהן אלקים/23. כי משה פתח את הדעת, וגילה לנו כי יש
אלקים שליט בארץ אע"פ שאברהם אבינו הראשון שגילה שיש מנהיג לבירה אבל אז עדיין לא היה כלל
ישראל ומשה רבינו בזכותו נפתחו כל הרקיעים שנתגלה הקב"ה במתן תורה לכל נשמות ישראל שהיו כולן על
הר סיני גם כל אהל שלא נולדו עדיין וגם נשמות גרים כמבואר בשבת קמו ריש ע"א :

אות ג

כהמשך להנ"ל שמנהיג אמיתי הוא הבר דעת שעי"ז הוא הרחמן האמיתי, כי יכול להכניס דעת בישראל,
 מבאר עתה רבנו הטעם שזה עיקר הרחמנות, בגלל גודל קדושת עם ישראל בשרשם שעל כן הם רחוקים מאד

¹¹ מה שנקט חמש פעמים דייקא אולי רומז לחמש גבורות דהיינו ליראה שהיא בחי' גבורות (תורה קנד ותורה יד סוף אות ו') כי עיקר הביטוי של דעת מבואר לקמן שהוא במדת היראה.

¹² עיין לק"ה הלכות שותפים בקרקע הלכה ה אות כג – פי זה הדעת הנ"ל הוא בחינת מתינות גדול ונפלא, בחינת הווי מתונים בדין שמרמז על הדעת הנ"ל, כמו שמובא שם, 'מתונים' דייקא הפך 'חפזון', פי צריכים מתינות עצום לזה הדעת להאיר בדרך מעלה בחינת מה, ובדרך מטה בחינת מלא כל הארץ כבודו. וזהו: "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו פי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלקי ישראל".

¹³ מה שהיה הוא ר"ת משה עיין תיקון סט דף קיא: קיב. ושפתי כהן עה"ת שמות יב ב' ורמ"ע מפאנו מאמר מעין גנים ח"א ליקוטים

¹⁴ בתולד-רחמנית

¹⁵ ועיין גם דברים ט' יד

¹⁶ לשון זה נאמר לאברהם אבינו בריש פרשת לך ואלילו למשה רבנו אמר ואעשה אותך לגוי גדול

¹⁷ והמשך ואם אין מחני

¹⁸ חיי מוהר"ן אות לד – אחד שאל אותו בערב ראש השנה האחרון באומין סמוך להסתלקותו עצה להתמדה השיב לו שלא ידבר על שום אחד מישראל. כי כל אחד מישראל יש לו אות בהתורה וכו' וכשמדבר על אחד מושף את עצמו מהתורה מחמת שמוצא פנים חס ושלום באות מהתורה שהוא שרש נפשו של זה המדבר עליו כמבאר במקום אחר. ושאל אותו ואם רואין שהוא רשע גמור גער בו רבנו זכרוננו לברכה איך אתה אומר על אחד מישראל שהוא רשע גמור הלא נמצא בו בודאי עוד מעט טוב או איזה נקדה טובה ששם אינו רשע. והזכיר אז ענין ועוד מעט ואין רשע המבאר בהתורה אזמרה לאלקי בעודי עין שם:

¹⁹ עיין ביה"ל תורה ו' אות ב'

²⁰ כי א-ל פירושו כח כמ"ש (בראשית לא בט) יש לאל ידי לעשות עמכם וכו' ורובי של א-ל הוא אלקים כי כל פעולה נובעת מאיזה כח והוא ית' ניכר לנו רק מצד פעולותיו הנגלות שהם כוחותיו דהיינו אלקים, אבל הפועל הוא ה' אחד מדת הרחמים. וכמבואר בתורה ד' בה' אהלל דבר באלקים אהלל דבר כי גם פעולותיו הנדמות לנו כרע הם נובעים ממדת רחמנותו וטובו ית'. וזו שלמות הדעת בחי' עוה"ב כמבואר שם.

מעוון ועל כן כשח"ו נופלים בעוון הוא משא כבד מאד עליהם, ועל כן עיקר הרחמנות עליהם הוא להרחיקם מעוון ע"י שמעלה אותם לדעת כי העוון הוא רוח שטות דהיינו חוסר דעת. ואולי אפשר לבאר במשל לתינוק הצריך לאמו, לעומת וולד חיה שא"צ לה כל כך, כדאיאתא בחז"ל (ב"ק סה:); ששור בן יומו נקרא שור. וכל הגויים מצד שרשם רחוקים מהדעת בעוה"ז, והם מעיקרא חיה בדמות אדם, לכן אפילו חסידי אומות העולם כל החיבור שלהם לאמם הוא בז' מצוות בני נח, אבל ישראל כתינוק שצריך לאמו תמיד לכן נצטוו בתרי"ג מצוות להיות מחוברים אליו ית' בכל השסה גידים ורמח איברים, ולכן העוון שהוא ניתוק איבר או גיד מחיותו הוא משא כבד ונורא, כתינוק המאבד את אמו. ועל כן כל ייסורים שבעולם לא נחשבים ייסורים כלל כשאינם גורמים לעוון, כי אין ייסורים בלא עוון, תרתי משמע, והפירוש של רבינו יוצא מהפירוש של חז"ל, כי דייקא בגלל שהייסורין הם כתוצאה מהעוון, ועל כן הם רק תיקון העוון דהיינו רפואה טובה לחבר האבר או גיד שניתק ממקור חיותו, ועל כן לא נחשב ייסורים כלל כשלא גורמים בעצמם לעוון, כגון ביטול תפלה ותורה ומצוות מחמת חלישות הדעת שגורמים/י.

כי עיקר הרחמנות הוא, כשישראל עם קדוש נופלין ח"ו בעוונות ר"ל, כי זהו הרחמנו' הגדול מכל מיני רחמנות כי כל היסורים הקשים שבעולם, אינם נחשבים כלל כנגד המשאו'י/י^ט הכבד של עוונות ח"ו כי אין יסורין בלא עוון נמצא שמכפרים עוון וזו טובה נפלאה הרבה יותר מסבל היסורין. כי כשישראל נופלים בעוונות ח"ו, זהו משאו'י כבד מאד שא"א לנשמת ישראל הקדושה והעדינה לישא כלל המשאו'י הכבד הזה, בבחי' מה שאמר דוד המלך כי עוונותי עברו ראשי כמשא כבד יכבדו ממנו^י (תהלים לח)/י^ט. כי מי שיודע קדושת ישראל מאין הם לקוחים, ויודע רוחניות ודקות של ישראל. הוא יודע שישראל הם רחוקים לגמרי מעוון, ואין עון שייך להם כלל לא, לפי גודל קדושתם משרשם וגודל דקותם ורוחניותם. וע"כ כל היסורים שבעולם אינם נחשבים למשאו'י כנגד המשאו'י הכבד של עונות ח"ו ר"ל. ואפי' כשיש לאדם יסורים, אם אין בהם עוונות שמחמת היסורין נחלשת דעתו ונדמה לו שאין בו כח לקיים רצונו ית', אינם נחשבים ליסורים כלל. וזה בחי' רמו שרמוזו חז"ל במאמרם בגמ' (שבת נה) אין יסורין בלא עון, כי הפשט הוא שכשאינן לאדם עוון גם אין לו יסורים כי הם באים רק לכפר עוון ורבינו לומד מכאן עוד שכשאינן בהם עון שנפל אליו בגללם כנ"ל אינם יסורים כלל כי תועלת הכפרה גדולה הרבה מחומר הכאב, כי עיקר היסורים הם רק כשנופלים בגללם בעוונות^י ח"ו. וזהו עיקר הרחמנות לרחם על ישראל עם קדוש להוציאם מהמשאו'י הכבד של עוונות ראשית ללמדם שלא לבעוט בייסורים כי הם טובה גדולה לנשמה ועוד ללמדם דעת שלא יבואו לעוון. וע"כ משה רבינו ע"ה בכל עת שנפלו ישראל באיזה עון, היה מוסר נפשו עליהם, והתפלל בעדם, כגון

^ט אבל אין הכוונה כגון חולה שחייב לאכול איסור ובזמן איסור כי לא עוון. אלא שברשות התורה נדחת המצווה או הלאו מחמת החולי.

^י צ"ע לשון משא על עוון, אמנם מצינו ביג מדות שהקב"ה נושא עוון. וכאן משווה רבנו עוון ליסורין ולגבי יסורין מבואר בתורה קע שהם משא על הנפש ועי"ז מוכר אותה מחומר לצורה, שע"י צרה נעשית צורה.

ועיין לק"ה שמוהרנ"ת מבאר משא כפשוטו כי מחמת העוון האדם נופל לטרחת הפרנסה שהיא משא בגשמיות וברוחניות עליו עיין לק"ה שותפין בקרקע הלכה ה' אות יג - (יג) וזה בחינת מה שצריך ליתן ארבע אמות לפני כל פתח כדי לפרק שם משאו'. כי מבאר בהתורה הנ"ל שעל ידי זה הדעת של בן ותלמיד נמשך כל הפרנסה והעשירות ועקר הדעת הנה הוא להוציא את ישראל מעוונות, שזה עקר הרחמנות על איש הישראלי להוציאו מעוונות, שהם בחינת משא כבד, בחינת כמשא כבד יכבדו ממני וכו', עיין שם כל זה בהתחלת התורה הנ"ל. וזה בחינת כל היגיעות והטרחות מה שכל אחד מתיגע וטורח הרבה בשביל הפרנסה ונושא פמה משאות עליו בשביל הפרנסה, הכל נמשך מחמת שלא ברר ותקן עדין חטא אדם הראשון ורביי החטאים והעוונות של עצמו שהם בחינת משאו'י כבד כנ"ל, שזאת המשאו'י של העוונות, רחמנא לצלן, נמשכין פני חסרון הדעת הקדוש הנ"ל של בן ותלמיד, שכמו כן נחסר ונתמעט הפרנסה, חס ושלום, שנמשכת מהדעת הנה כנ"ל. ומחמת זה צריך לטרח ולהתיגע הרבה ולשא עליו על משאו'י הפרנסה בדעתו ובגופו ממש, שלפעמים נושא משאות ממש בגופו ובידו בשביל פרנסה. או שנושא וסובל בדעתו ולבו כאב משאו'י הפרנסה שזאת המשאו'י קשה עוד יותר מנשיאת משאו'י בגשמיות כידוע לכל אחד מה שנושא על עצמו. וכל זה נמשך ממשאו'י העוונות, רחמנא לצלן, שנמשכין מחסרון הדעת הקדוש של בן ותלמיד הנ"ל. וזה הדעת הנ"ל הוא בחינת בית, בחינת קדשת הבית המקדש וכל אחד צריך להתיגע בפרנסתו לשא משאות כנ"ל הכל בשביל ברור ותקון משאו'י העוונות.

^י בתקפא - ממנו, אבל בדפדפ"ר ובתורלד ומתורלו - ממני (וכן לשון הפסוק ממני)

^י תהילים פרק לח (ה) כי עונתי עברו ראשי כבד יכבדו ממני:

מלבי"ם - כי עונותי - אשר עברו על ראשי - יכבדו ממני כמשא כבד, (העון הוא עוות המחשבה והוא המויד וע"כ מיחסם אל הראש ששם מקום המחשבה ושם עוברים עונותיו המחשביים) והם כמשא כבד עליו מרוב החרטה והעצב עליהם,

במרגלים [סח/ט] וכיוצא כי ידע שלפי קדושת ישראל ודקותם הם רחוקים מעון, וא"א להם לישא כלל המשא הכבד של עון כנ"ל.
 ובאמת מהיכן באים לעוונות ח"ו, הוא רק ע"י שאין לו דעת דהיינו חיבור להקב"ה. כי אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות/ע^ע (סוטה ג) שטות לשון סטיה כמבואר שם בגמ' כי הוא סוטה ונוטה ונפרד מהקב"ה ונעשה שוטה שמאבד גדר האדם שניתן לו/ע^א.

^ט במדבר יד

^ט צ"ע מדוע נקט מרגלים ולא חטא העגל שלכאורה היה גרוע יותר. ואולי כי אדרבה החידוש שגם על פחות מגרוע מסר רבנו את נפשו. ועיין לקמן אות יא מבאר שחטא המרגלים בזה הפגם תלויים כל החטאים. ונ"ל כי צדיק יסוד עולם. ובחטא העגל לא כפרו בצדיק אלא כיון שסברו שמת רצו תחליף אבל במרגלים ממש חלקו על הצדיק וזה שרש כל החטאים.

^ע צ"ע א"כ מה הטענה עליו, הרי אין לו דעת וצ"ל שיש לו בחירה להיות בדעת ולא ליתן מקום לרוח שטות לחול, אבל הוא חלש בדעתו ונותן לה מקום לחול. וצ"ע הרי הבחירה היא בדעת א"כ מתי חלה הבחירה הרי בזמן העבירה כבר אין לו דעת אלא רוח שטות ועוד איתא במ"א שלוקחים מהאדם את הדעת בשעת הניסיון. ליקוטי הלכות תחומין הלכה ו אות יז – כְּשֶׁמְנַסִּין אֶת הָאָדָם לִוְקָחִין מִמֶּנּוּ אֶת שְׁלֵמוֹת הַדַּעַת, שְׁזָהוּ עֵקֶר הַנְּסִיּוֹן, כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ וְזָרוּנוּ לְבָרְכָה.

^{עא} כי שוטה הוא המאבד מה שנותנין לו (חגיגה ד.) מ"ה גמט' אדם, דהיינו שמאבד את הגדר אדם שלו, דהיינו את הדעת. נמצא רוח שטות אינה מציאות אלא חוסר מציאות, דהיינו חוסר דעת.

וזהו הרחמנות הגדול מן הכל, שצריכין לרחם עליו להכניס בו דעת, בבחי' (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל. כי אין עני ודל אלא מן הדעת [א/ב] כמבואר בנדרים מא. דעת קנית מה חסרת דעת חסרת מה קנית, כי בלא דעת אזי אפילו אם הוא עשיר גדול כיון שלא משתמש בעשרו לכבוד שמים אין ערך כלל לעשרו, כי לא מביאו לחיי נצח אלא לכל היותר חיי שעה בעוה"ז, ובאמת גם בגשמיות מה שיש לו לא מספק אותו ותמיד מרגיש חסר ודל, וצריכין לרחם עליו להכניס בו דעת :

אות ד

עתה יבאר דלא די שאדם עוסק בהשגת הדעת לעצמו גם צריך להשאיר השגת הדעת שזכה בה בעוה"ז בבנים ותלמידים, וכל אדם שמדבר עם חבירו ביראת שמים נעשים תלמידים זה לזה לענין זה. ובלק"ה/ו הלכות מבואר ששמע מרבינו בפירוש שזה עיקר מעלתו של הצדיק שלא רק שמשאיר דעתו בעוה"ז בבנים ותלמידים עוד גם בכוחו שהתלמידים יעשו תלמידים וגם הם יעשו תלמידים והכל מכח דעת ההצדיק שהאיר בעולם בחייו. ובכוחו להאיר מלא בדרי מטה בכח כזה שאפילו הדרי מטה יהיה בכוחם לעורר דרי מעלה בבחי' עץ קטן מדליק עץ גדול.

ואפילו כשמגיע זמנו להסתלק, והנשמה עולה ומתרבקה במקום שעולה בעולמות עליונים, אין זה תכלית ושלימות שתהיה הנשמה רק רבוקה למעלה כי אין לה כלים להשיג בעוה"ב יותר ממה שכבר הכינה בעוה"ז, נמצא היא עומדת בהשגותיה לנצח וא"א לה לעלות יותר מדרגות, רק עיקר השלימות של הנשמה היא שבעת שהיא למעלה, תהיה למטה ג"כ כמבואר לקמן תורה לט תנינא/ו שהתכלית שהוא שכר עוה"ב נמצא בארץ בעוה"ז לכן מוכרחות כל הנשמות לעבור את העולם הזה כדי לזכות בו והכי נמי כל תוספת השגה בעוה"ב הוא רק מכח איזה עבודה של עוה"ז. ע"כ צריך שישאיר אחריו ברכה בן או תלמיד"ה כמו המברך את הגפן ונעקרה הזקנה חוזרת הזקנה

* נדרים מא

² נדרים דף מא. אמר אביי נקטינן אין עני אלא בדעה במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני.

³ לק"ה נדרים ד' אות ו' - (ומבאר בסימן סח בלקוטי תנינא) שמדבר גם בן מענין זה שהצדיק מאיר בכנים ותלמידים הארה כזאת. באופן שהם ואירו להלן יותר בכניהם ותלמידיהם וכן לדורי דורות לנצח שלא יפסק עוד הארת הדעת הקדוש לעולם באשר שמעתי מפיו הקדוש בפרוש. בעת שזכיתי לשמע ענין הנורא הנה מפיו הקדוש. כי זה עקר גדלת נוראותיו של הצדיק האמת שיש לו כח כזה שיכול להאיר הדעת הקדוש בכנים ותלמידים ויכול להודיע לדרי מטה אפלו להמנחים בדיוטא התחוננה מאד להודיעם כי ה' הוא האלקים להאיר בהם הדעת הקדוש הנה ולהוציאם מעונות על-ידי שמגלה להם כי מלא כל הארץ כבודו ועדין ה' עמם ואצלם וכו', כי אין שום יאוש בעולם כלל, כמבאר בהתורה הנ"ל ובשאר מקומות. ולא די שהוא מקים מעפר דל מאשפות זרים אביון, שמקים ומרים הנמוכים והירודים מאד מעפר ומאשפות ממש ומקיי ומעורר אותם בבחינת הקיצו ורננו שכני עפר, ומחיה אותם ומחזקם שלא יתיאשו מלצעק לה' ותברך בשום אופן עד שמשויכם לדרכי הקדשה באמת, אף גם הוא נותן בהם כח כזה ומאיר בהם הדעת האמתית עד שיש להם כח להאיר הדעת גם באחרים עד שגם הם עוסקים בישוב העולם להעמיד בנים ותלמידים וגם הם מקימים ירודים ונופלים מעפר ומאשפות, ומאירים בהם הדעת הקדוש וכו'. וכן מדור לדור לעולם. כי הצדיק על-ידי שמאיר הדעת בתלמידיו בבחינת מלא כל הארץ כבודו שה' ותברך מלא כבודו בכל הארץ אפלו במדרגות התחוננות מאד מאד. על-ידי-זה נעשה בחינת 'ומלאו את הארץ' שמאיר דעת כזה בתלמידיו עד שהם מעמידים תלמידים אחרים. וכן אלו התלמידי תלמידיו מעמידים עוד תלמידים וכן מדור לדור לעולם עד שיתמלא כל העולם מבני אדם, דהינו מבני דעה שיודעין את ה' ותברך שרק הם נקראים אדם. שזה עקר ישוב העולם בחינת ומלאו את הארץ כבודו. כי הצדיק מאיר דעת אמתית ונפלא כזה עד שכל מי שזוכה לקבל הארה מדעתו יש לו כח להאיר יותר לחבריו ותלמידיו. אפלו אם הוא בעצמו קטן במעלה מאד כי דעתו שגבה מאד עד שכל בני אדם גדולים וקטנים יכולים לקבל את דעתו ולהאיר להלן יותר בחבריהם ותלמידיהם, כמבאר בהתורה הנ"ל. שכל אדם יכול לקיים זאת להעמיד בנים ותלמידים וכו', עין שם: וכמו שפעם אחת אמר רבנו ז"ל לאיזה איש פשוט מאד, שגם הוא יכול לעורר בני אדם אפלו הגדולים ממנו מאד לעוררם לעבודת ה' ותברך באמת ואמר לו, הלא עץ קטן שקורין שפענדילי יכול להדליק עץ גדול וכן אמרו רבותינו ז"ל, מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים וכו'. והכל בכח הצדיק החכם האמת שהוא האיר זה הדעת בתלמידיו וכלם מקבלים ממנו להאיר יותר מדור לדור כנ"ל.

¹ תורה לט - תכלית מעשה שמים וארץ, בבחינת (בראשית ב): "נפש חיה הוא שמו", וכמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ז): 'אל תקרא שמות, אלא שמות' דהינו עולם הנשמות שהוא התכלית הוא מלבש ונאחו בארץ השפלה הזו, שעל ידי עולם הנה השפלה, דיקא על ידו מכרחין להשיג התכלית כנ"ל. ובאמת הוא חדוש נפלא ונורא מאד, שהשגת התכלית, שהוא דבר גבוה כזה להשיג אותו ותברך, הוא תלוי דיקא בבריות עולם השפלה, וכל הנשמות מכרחין לעבר כזה העולם כדי להשיג התכלית. כי אין משיח בן דוד בא, עד שייכלו כל הנשמות שגופן (במות סב.), כי בלם מכרחין לבוא לזה העולם השפלה, כדי להשיג התכלית על ידו כנ"ל. נמצא שכלם הם בחינת נצרך לבריות, שהם נצרכים לבריות העולם, להשיג התכלית על ידם כנ"ל:

להיות כהברכה¹, כך התלמיד יונק מרבו וכשנפטר רבו חוזר ויונק מהתלמיד. **כדי שישאר דעתו למטה ג"כ בעת שנסתלק למעלה. כשארז"ל בגמרא (ב"ב קיו.)** על הפסוק בתהלים שאמר דוד המלך בגנות הגויים² אשר אין חליפות למו³ דהיינו כיון שאין בהם דעת הרי כשהם מתים לא נשאר מהם זכר כלל וכיו"ב איש ישראל אע"פ שעשה מצוות ובוודאי יזכה לעוה"ב אבל נחשב מת כיון שלא משאיר דעתו בעוה"ז. אבל המשאיר דעתו כאילו הוא עדיין חי בעוה"ז ומה צריך להשאיר **חד אמר בן וח"א תלמיד. כי התלמיד מקבל דעת הרב, גם הבן, בוודאי אין מעלה כשנשאר בן רשע ח"ו, והעיקר להשאיר בן שיהיה בחי' תלמיד ג"כ, שיקבל ממנו שכלו ודעתו. ולאידך מ"ד די בתלמיד לבד. כי מאחר שעיקר הוא כדי שישאר דעתו בעולם, ע"כ די גם בתלמיד לבד. כי זהו עיקר השלימות שישאר דעתו בעוה"ז גם בעת ההסתלקות כשהנשמה עולה למעלה וע"י שמכח הדעת שבו יעשה מצוות נזקפת הזכות גם למי שנתן בו את הדעת ונחשב כאילו הוא בעצמו עדיין מקיים מצוות בעוה"ז. והטעם לזה שרק בעוה"ז ניתן להכין כלים להשגות התכלית בעוה"ב כי מי שיודע קצת בידיעתו ית' הוא יודע שעיקר התענוגים והשעשועים של הש"י הוא י"א רק שאנחנו מעולם הזה השפל נגדל ונקדש שמו ית' כי עיקר הכבוד הוא מהרחוקים דייקא כמבואר בריש תורה י' ותורה יד. וזהו עיקר התענוגים והשעשועים של הש"י, כ"ש י"ב ואבית תהלה מגושי עפר מקרוצי חומר וכו'. כי הש"י יש לו שרפים וחיות ואופנים ועולמות עליונים שהם עובדים אותו ית', ואעפ"כ עיקר התענוג והשעשועי"ג שלו, כשעולה למעלה העבודה**

¹ משנה ערלה פרק א (ה) אילן שנגעק רבו ברכה, והוא חיה ממנה, חזרה הזקנה להיות כפרכה, הברכה שנה אחר שנה, ונפסקה מונה משעה שנגעקה.

פירוש הרמב"ם – (ה) כשלוקחין ענפי האילן ומותחין אותם בקרקע וטומנין אותן בעפר אותם הענפים מוציאים פרי בלי ספק ושיש להם שרשים בארץ ועיקרם דבקים באילן הראשון, אותם הענפים שהשרישו בארץ נקראין בריכה, והאילן הראשון נקרא זקינה, ואמרו בבאן שאם נעקר האילן והוא גדל ומושך לחלוותי מאותם הענפים היוצאים ממנה הטמונים בארץ נמצא שחור האילן עצמו כאילו הוא בריכה, וחזרו הענפים שהיו בריכה כאילו הם האילן העיקרי, והוא אמרם חורה זקנה להיות כבריכה והוא יגיד ויאמר במאמר השני דין הבריכה עם הזקנה איך הוא, ואמרו הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה, עניינו שאם טמן מענפי האילן בארץ בזו השנה וצמחה, ולשנה השניה לקח אלו הענפים שצמחו בשנה ראשונה וטמנם בארץ ועשה כן שנה אחר שנה, כל מה שיצמחו באותן הענפים כולם הדבקים קצתם בקצתם אינן חייבין בערלה, לפי שעיקרם דבקים באילן הזקן, ואם נפסקו הענפים ונכרתו עיקריהם מן האילן הזקן מונה משעה שנפסקו, וכל אילו הבריכות חייבות בערלה:

ממלא אפילו התלמיד עשה תלמיד והוא גם עשה תלמיד וכן הלכה כל אחד יונק מרבו וכולם יונקים מהזקן הראשון שזמנו התחילה ההכרה.

¹ **בבא בתרא דף קטז.** אמר רבי יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה וכלומר שנה אותו – גנו מנאל) כתיב הכא (ובמדבר כו-ח) והעברתם את נחלתו וכתיב התם (צפניה א-טו) יום עברה היום ההוא.

(תהילים נה-כ) אשר אין חליפות למו ולא יראו אלהים רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר כל שאינו מניח בן ליורשו הקדוש ברוך הוא מלא עליו עברה וכלומר שאינו מניח תלמיד תסתיים רבי יוחנן דאמר תלמיד דאמר רבי יוחנן דין גרמיה דעשיראה ביר תסתיים דרבי יוחנן דאמר תלמיד ומדרבי יוחנן אמר תלמיד רבי יהושע בן לוי אמר בן לוי רבי יהושע בן לוי לא אויל לבי טמיא אלא לבי מאן דשכיב בלא בני דכתיב בכו בכה להולך ואמר רב יהודה אמר רב להולך בלא בן זכר אלא רבי יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד ומדר' יהושע בן לוי הוא דאמר תלמיד רבי יוחנן אמר בן קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן לא קשיא הא דידיה הא דרביה:

מהרש"א – כל מי שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה כו'. מבואר כי העוה"ז הוא העולם העובר ועוה"ב הוא הנצחי וז"ש בקרא דמייתי בעוה"ב שאמר יום עברה וגו' ר"ל עובר יהיה העוה"ז ביום ההוא דלעתיד והנה עיקר בריאת האדם הוא הזכר שלא נברא בתחילה רק הזכר שאף שבהעוה"ז עובר הנה המצוה שמקיים בעוה"ז היא מעמיד לו לעולם נצחי בעוה"ב משא"כ הנקבה שעיקר בריאתה לקיום המין בעוה"ז עולם העובר וע"כ אמר כי מי שאין מניח בן ליורשו הקב"ה מלא עליו עברה דהיינו שמלא עליו עוה"ז שהוא העולם העובר שאינו אלא לקיום המין כדכתיב בירושת הנקבה והעברתם וגו' ולא ממלא במקומו זכר לקיים מצות בוראו להעמיד עולם הנצחי דלעתיד ודמייתי נמי מהאי קרא דאשר אין חליפות למו וגו' שעובר מעוה"ז ואין ממלא מקומו אם למ"ד בבן לקיים מצות בעוה"ז לעמוד עולם נצחי ואם למ"ד בתלמיד הממלא מקומו אבל הנקבה אינה ממלאה מקום אביה לפי שאינה חייבת ברוב מצות ודאמר בכו בכה להולך בלא זכר הוא עד"ז וכפל בו לשון בכו בכה שעם המספידים ידבר לבכות עם האבל להולך ועובר מן העולם הזה כמ"ש דהוה ריב"ל אזיל לבי טמיא כו' ועיין בשמעתין בחדושי הלכות וק"ל:

¹¹ **צ"ע מה הגנות** בזה אדרבה ברוך ה' שאין להם חליפות לרשעים

¹² תהלים נה כ'

¹ **תהילים פרק נה** (יט) פְּדָה בְּשִׁלּוֹם נַפְשִׁי מִקֶּרֶב לִי כִּי בְּרָבִים הָיוּ עֲמָדָי: (כ) יִשְׁמַע אֱלֹהֵינוּ וְיִשְׁבַּח קִדְמוֹתָאֵשֶׁר אֵין חֲלִיפוֹת לָמוֹ וְלֹא יִרְאוּ אֱלֹהִים: (כא) שִׁלַּח יָדְיוֹ בְּשִׁלְמֵיו חֲלַל בְּרִיתוֹ: (כב) חָלְקוּ מִחֲמַאת פִּיו וְקָרַב לָבוֹ רַכּוֹ דְּבָרָיו מִשְׁמֵן וְהִמָּה פְתַחוֹת: (כג) הַשִּׁלְף עַל יְדוֹ יִהְיֶה וְהוּא יִכְלָלְךָ לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצַדִּיק: (כד) וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרְדֵם לְבָאָר שַׁחַת אֲנָשֵׁי דְמִים וְנִמְרָמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם וְאָנִי אֶבְטָח בָּךְ:

¹⁰ בתורלז - היא (בתקופה ו' מחוק ונשאר שתי נקודות ')

² כיון לשון הפיוט שלפני ונתנה תוקף במוסף ליום כפור. ועיין לעיל תורה ד' אות ט' [דף ד:]. ועיין בעש"ט עה"ת דף לו: אות צב ובבב"ח שם אות עה פי' הבעש"ט על מאמחו"ל אין שמה אלא בבשר ואין אשה אלא ליופי.

²⁷ בתורלז - והשעשוע

של עולם השפל הזה/י כי מהות של כבוד הוא שזולתו נותן לו חשיבות וגדולה ומכבודו, נמצא שלא שייך שאדם יכבד את עצמו, וככל שהמכבד קרוב להמכובד הרי זה קרוב למכבד את עצמו לכן ככל שהוא רחוק יותר כך הכבוד יותר. **וע"כ צריכין להשאיר אחריו בן או תלמיד, כדי שישאר דעתו למטה שיאיר בבני עוה"ז השפל. כי כשנשאיר דעתו למטה ע"י בן או תלמיד, נחשב כאלו הוא בעצמו ממש נשאר בעולם נטו/טו:**

וכל אדם יכול לקיים זאת להעמיד תלמידים, כי כששנים מדברים יחד ביראת שמים דהיינו דעת, כי כל התחזקות ביראת שמים נובעת מדעת, כי שרש היראה בדעת כמבואר בתורה טו אות ג', וצריכים לדבר ביראת שמים כדי לצאת ממוחזין דקטנות למוחזין דגדלות/טו, **אזי כשאחד מאיר לחבירו באיזה דיבור שמתחזק עי"ז ביראת שמים ובעבודת ה', נחשב חבירו אצלו בחי' תלמיד. ולפעמים נעשה להיפך כי לכל אחד יש נקודה שאין בחברו/טו, דהיינו כשאח"כ הוא מקבל מחבירו איזה**

^י עיין לק"ה נדרים ד' אותיות יב יג יד טו טז מאריך שם בעניין זה בביאור חטא המרגלים

שם אות יג - ועל-ידי שאנו מקימין מצותיו במעשה דיקא בדברים גשמיים על-ידי-זה נעשה עקר היחוד וההתקשרות של עלמא תתאה בעלמא עלאה שנכלל שכינת עוז השוכן בתחתונים במי שהוא מרומם על כל ברכה ותהלה. כי הוא יתברך למעלה מכל הרוחניות ומכל השמות ומכל המחשבות, כי לית מחשבה תפיסא בה כלל. ועל-כן באמת זאת הבחינה אי אפשר להשיג על-ידי שום שכל וחכמה כי אם על-ידי אמונה לבד שמשפיעין בנו הצדיקים שהגיעו לתכלית הידיעה אשר לא נדע. ומאחר שהם בבחינת לא נדע שזהו תכלית הידיעה. על-כן הם בתכלית שלמות האמונה, כי האמונה הוא במה שאין מבינים כידוע ועל-כן באמת כל התורה שעל ידה עקר ההתקשרות בלה תלויה באמונה, כמו שכתוב, כל מצותיך אמונה, כי בודאי על-פי שכל אי אפשר להבין איך מתקשרים תחתונים בעליונים על-ידי מצות מעשיות הנעשים בדברים גשמיים. ועל-כן באמת אי אפשר להבין טעמי המצות בשום שכל כי אם באמונה לבד:

עוד שם אות יד - ועל-כן במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד מחמת שהבעלי תשובה הם מרימים מדרגות התחתונות ביותר. ועל-כן הצדיק הגדול על-ידי שמראה להגדולים במעלה בחינת דרי מעלה שעדין אינם יודעים כלל ממנו יתברך, על-ידי-זה יכול להראות לדרי מטה הנמוכים ביותר שעדין ה' יתברך אתם ומקבל נחת רוח מהם. ולא ישגיחו על הדעת והסקרות של אלו הגדולים בחינת דרי מעלה שאינם רוצים לקרובם, אדרבא, הם מרחקים אותם על פי דעותיהם וסברותיהם, כי באמת הם אינם יודעים עדין מה' יתברך, כי זה הצדיק עלה על כלם, כי הוא בחינת משה שהוא רבן של כל החכמים וכו'. וכמו שכתבאר שם בתחלת התורה הנ"ל.

עוד שם אות טו - כי אין מי שיעד ממנו יתברך כי אם הוא לבד יתברך ויתעלה, וה' יתברך בעצם רוממותו יודע שדיקא זהו עקר תענוגיו ושעשועיו יתברך בשיברא את האדם בעולם העשייה הזה ויעבד אותו בזה העולם דיקא ואפלו אם יחטא וירגיו לפניו יתברך, אף-על-פי-כן יודע שיש צדיקים גבוהים כאלה שיעדו להמשיך גדלת רחמי וחסדיו גם עליהם עד שירימו ויגביהו נחת רוח לפניו גם מהם. ואז יקבל יותר ויותר תענוגים ושעשועים, כי כל מה שעולה איוה נחת רוח לפניו יתברך ממדרגה נמוכה יותר יש לו שעשועים יותר ויותר כג"ל ובשביל זה ברא את העולם וכו"ל. ומזה הקטרוג של אלו המלאכים משם עקר אחיזת היצר הרע, כי עקר היצר הרע נתהוה מבחינת דינים וקטרוגים כידוע. כי היצר הרע היה מלאך הקדוש והיה מהמקטרוגים על בריאת האדם ועל-ידי-זה בעצמו נתהוה הוא היצר הרע, כמויבן בספרים.

^{טז} עיין חיי מוהר"ן סימן מו

^{טז} **חיי מוהר"ן סימן מו** - קדם שגלה ענין הנדפס בלקוטי תנינא סימן ס"ח. מענין הצדיק שצריך שישאר בנים ותלמידים והוא שיהיה להתורה כי מרחמם ינהגם בסימן ז' אז דבר שהיו במה גדולים שכל אחד עשה ותקן מה שתקן ואחר כך נפסק. וכונתו לענין ההארה שהאירו דעתם בתלמידיהם וקרבו כמה אנשים להשם יתברך אבל אחר כך נפסק הארתם, אבל אנו צריכים לעשות דבר שלא יפסק לעולם, שאלו אנשים יעשו אנשים אחרים, והם יעשו עוד אנשים וכן לעולם: וכנ"ל בלק"ה נדרים ד' ו'.

וכן שמעתי כבר שהמקרים שלנו בהכרח שיאירו בחבריהם ותלמידיהם. וכל אחד מכרח שיעשה איוה פעלה ויאיר בחברו, וחברו בחברו. כי יש ענפים להאילן ומאלו הענפים יוצאין עוד ענפים וכן להלן יותר וכו'. וכבר נרשם במקום אחר מה שאמר שהאש שלי תוקד לעולם לא תכבה. ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון, "מיין פייערל וועט שוין טלוען ביז משיח וועט קומען" [האש שלי תוקד עד ביאת המשיח]: בהמשך השעה שם מספר כולל נתגלגל מה שזכרנו מזה בתורה סח ומה שהתפאר בעלמו שיכול להראות לגדולים שלא התחילו ללמוד עיין ולקטנים שהם קטנים מאד להשאיר ית', וכל ענין "איה" ו"מלא". עי"ש

^{יז} **עיין לק"ה שותפים בקרקע** הלכה ה אות טז) כי עקר המוצה והחויב לדבר עם חברו ביראת שמים שזה עקר הדעת, כמו שכתוב: "יראשית חכמה יראת ה'", הוא רק להרחיב דעתו. כי העקר להוציא את עצמו ואת חברו מבחינת מחזין דקטנות לבחינת מחזין דגדלות כמו שכתוב במקום אחר בסימן כ"ב לקוטי תנינא. כי צריכין לראות ולהשתדל שיתגדל ויתרחב הדעת ביותר בכל העם, שזהו בחינת הרחבת גבול ארץ ישראל שהוא בחינת הדעת הקדוש כנ"ל בבחינת והרחבת את גבולך וכו', וכתוב: "כי ירחיב ה' את גבולך וכו'", שזהו בחינת מן המצר קראתי זה, שהוא בחינת מחזין דקטנות שמשם כל היסורים והצרים המצרים לכל אחד, חס ושלום, עניי במרחב זה, שייצאתי ממצר למרחב שנתרחב הדעת, שעל ידי זה נמתקין ונתבטלין כל המצרים המצרים, חס ושלום, כי עקר כל היסורים והמניעות מעבודת ה' יתברך הם המצרים בבחינת כל רדפייה השיגה בין המצרים.

^{יח} **לק"ה שותפין בקרקע** ה' יד ועי"ש שגם במה שאומר לחבירו צריך לפעמים לעשות סייג לדבריו כמבואר לקמן באות ח' שהצדיק צריך לעשות סייג לדבריו כדי שלא לבוא לשכלים גבוהים שאין כלים להשיגם.

עוד עי"ש אות טו - ועל כן צריכין לקיים מה שכתוב לעיל שהוא ועשו סיג לתורה בחינת סיג לחכמה שתיקה. ועקר הדבר לשותק במקום שצריכין לשותק בענין חקירות וקשיות שיש בדרךיו יתברך שאי אפשר להבינם, כי זה ידוע שזה יתברך בעצמו אי אפשר להשיגו, כמו שכתוב: לית מחשבה תפיסא בה כלל. ואמר עוד: ולית דידע בה כלל רק נתי רשות לדבר בנפלאותיו ומדותיו יתברך עד

דיבור אזי נעשה הוא בבחי' תלמיד לגבי חברו נראה לדייק לשון רבנו כאן שפעם זה תלמיד ופעם זה תלמיד ולא אמר שפעם זה רב ופעם זה רב ועיין בסוף התורה בביאור המעשה מרבי אליעזר ורבי יהושע וכן בלק"ה נט"י לסעודה ו' אות עו מבואר שהבן מאיר לתלמיד בחי' מה חמית, ולפ"ז צ"ע אולי שנים שמדברים ביראת שמים עיקר מה שכל אחד מאיר לחבירו זה את בחי' איה ומה חמית דהיינו מה שמתנוצץ במוחו גדולת הש"י שע"ז מרגיש יראת שמים, אבל לחזק נפולים דהיינו את הדרי מטה יכול רק צדיק הגדול/ט' שזכה למקיפין משפע הכתר כפי שיתבאר בהקדמה לאות ט'. וצ"ע בזה/כ'.

וצריך כל אדם ליזהר להשתדל ולעסוק בזה, כי בלא דעת, נשאר העולם בבחי' תוהו/כ"א דהיינו שממון וריקנות, וכתוב **לא תהו בראיה לשבת יצרה (ישעיה מה)/כ"ב** **כי צריך כל אחד לעסוק בישובו של עולם, שיהיה העולם ממולא מבני אדם כ"ש (בראשית א)/כ"ג** **ומלאו את הארץ פסוק זה נאמר לאדם הראשון כשנברא ולנח כשיצא מהתיבה, דהיינו בתחילת בריאת העולם הראשונה ובתחילת ישוב העולם השניה ואדם ונח היו בני דעה ונצטוו למלא את עולם כיוצא בהם בני דעה עובדי ה' דייקא. כי זה עיקר ישוב העולם כשהעולם ממולא מבני אדם היינו מבני דיעה. כי מי שאין בו דעת אינו אדם כלל כנ"ל.**

ומבאר מוהרנ"ת כ"ה היינו כמו שהאדם מצווה להעמיד בנים בעולם בשביל קיום העולם. כן הוא מצווה להכניס דעת ויראת שמים בבניו ובתלמידים. כי זה עיקר המצוה שמצווה להעמיד תולדות לקיים^{כ"ה} העולם. כי העיקר להעמיד תולדות ממין בני אדם דייקא^{כ"ו}, ולא

מקום שיכול כל אחד להבין ולדבר. כי גם מדותיו ודרכיו יתברך אי אפשר להשיג כי אם עד הגבול שיש לכל אחד בדעתו, וכמו כן אם זוכה מתנוצץ לו בדעתו התנוצצות אלקותו ויתברך כפי כלי הדעת שלו בבחינת נודע בשערים בעלה כל חד כפום מה דמשער בלבה וזה אי אפשר לספר לחברו. ואפלו לעצמו אי אפשר לספר מיום לחברו כמו שאמר הוא וזרנו לברכה בשיחות הר"ן בתחלתו, עין שם. ועל כן הוזהרו רבותינו וזרנו לברכה: אין דורשין במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם ומבין בדעתו. כי השגת אלקות זה בחינת מעשה מרכבה, כי הצמצומים שעל ידם באים להשגת אלקות (כמו שכתוב בתחלת התורה סימן ל) הם בחינת מעשה מרכבה. על כן אף על פי שמצוה גדולה לדבר עם חברו בהדעת הקדוש לידע ולהפיר אותו ויתברך, אף על פי כן צריה להיות בבחינת רצוא ושוב, כי צריכין רק לדבר בנפלאותיו ויתברך, כמו שכתוב: "שיחו בכל נפלאותיו. שעל ידי זה נתחזק האמונה הקדושה כמו שכתוב: "לדור ודור אודיע אמונתך בפ"י". וכתוב: "חי חי הוא יודך וכו' אב לבנים יודיע אל אמתך". כי מצוה גדולה שידבר כל אחד עם חברו בנפלאות ה' ויתברך שכתב עשה עמנו בכל דור ודור מימות אברהם עד הנה, ובפרט מה שעשה עמנו נפלאות ונוראות ביציאת מצרים ומתן תורה באותות ונוראות על ידי משה רבנו וכן בדורות שאחריו. ונפלאות נעימות חדושי תורה שגלה לנו בכל דור על ידי צדיקי אמת שעל ידם רואין ומבינים כל חד כפום מה דמשער בלבה התנוצצות אלקותו ויתברך ועל ידי זה יכול כל אחד להכניס אמונה שלמה בלב חברו וכן לקבל מחברו. אבל עצם ההתנוצצות אי אפשר לדבר ולגלות לחברו ועל זה נאמר: יהי לך לבדך ואין לזרים אתך (משלי ה). ועל כן צריכין לקים סיג לחכמה שתיקה הנ"ל שלא להרס הגבול, חס ושלום, וכמו שהוזהר קדם מתן תורה ועלית אתה ואהרן והכהנים והעם אל יהרסו לעלות אל ה' וכו' ופרש רש"י שם: אתה מחצה לעצמך ואהרן מחצה לעצמו והעם כל עקר אל יהרסו וכו' וכמו כן יש לכל אחד ואחד גבול מיוחד בדעתו שאסור להרס הגבול וכו'ל:

^ט **עין מכתבי מוהרנ"ת מכתב שלו** שכתב אבל אין זה דבר פשוט להחיות ולהחיות את האדם שלא יפול יותר בשהוא בשאל תחיתות ממש חס ושלום, רק יש בזה סוד גדול ונורא, סוד עמק ונסתר מאד מאד שהוא סוד כוננת אלול, שזה הסוד אין יודע רק מי שדבר וגלה זאת התורה (תורה ו') הנוראה שהיא סוד השגת מעשה מרכבה בתכלית המעלה עד בחינת נקדה העליונה מאד להשלים בחינת אדם היושב על הכסא ואין מי שיכול להחיות עתה הנפשות הירודות וכו' בדורות האלו כי אם מי שגלה התורה הנ"ל.

^כ **כי אע"פ שכך** משמע במהלך התורה וחשבון הדברים אבל במציאות מצינו הרבה אנשים פשוטים שבדבור פשוט מחזקים גם אנשים גדולים שנפלו לראש. ונ"ל שרוב המחזירים בתשובה כוחם לדרי מטה ומעט יש שכוחם לדרי מעלה אבל לשניהם כאחד יכול רק צדיק, אבל עיקר מעלת הצדיק הדור שבכחו לא רק להראות מלא לדרי מטה ואיה לדרי מעלה אלא עיקר מעלתו שמכח המקיפים הנפלאים שם שפע הכתר יכול רק לכלול בן בתלמיד ותלמיד בן שע"ז יש להם יראה וזה יכול רק צדיק הדור להכניס דעת גדול עד כדי שיתעוררו ביראה גדולה הלש"י, כך משמע באות ט'. עוד נ"ל שמצינו מחזירים בתשובה שיודעים בחריפות לענות על קושיות ולהוכיח אמיתת התורה אבל אין זה הכח של הצדיק שיכול להכניס רצון בשרש נשמת האדם שנפל וכמבואר קצת מזה בתורה יד שע"י התורה מעורר זיווג הנשמות ע"ש.

^{כא} **עין פרש"י עה"פ** (בראשית א ב) והארץ היתה תוהו ובוהו. (ב) תהו ובהו – תהו לשון תמה ושממון שאדם תוהו ומשתומם על בהו שבה: תהו – אשטורדי"שון בלע"ז (בענטייבענד): בהו – לשון ריקות וצדו (סא"א):

^{כב} **ישעיה פרק מה** (יח) פי כה אמר ידוד בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני ידוד ואין עוד: (יט) לא בסתר דברתי במקום ארץ חשך לא אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני אני ידוד דבר צדק מגיד מישרים:

רש"י פסוק יט – לא בסתר דברתי – כשנתתי את התורה. ולא אמרתי על תהו על חנם לזרע יעקב בקשוני, כי אם לקבל שכר גדול. אני ה' דובר צדק – מאחר שפתחתי להם בדבר צדקי להודיעם מתן שכרן אחר כן הגדתי להם מישרים חוקי ותורת שוקדם מתן תורה נאמר להם (שמות יא) ועתה אם שמוע וגומר, והייתם לי סגולה וממלכת כהנים וגומר:

^{כג} בראשית א' כה ובראשית ט' א'

^{כד} ביאור זה בסוגריים נוסף בתקופה ואינו בדפוס

^{כה} מתוצר - לקיום

^{כז} מתוצר - דווקא

מין בהמות וחיות בדמות אדם. ע"כ כל זמן שאין מאיר הדעת בבני אדם ואינם יודעים ומרגישים אלקותו ית' וממשלתו אינם בכלל בני אדם, מאחר שאין בהם דעת לדעת את ה', שזה עיקר גדר האדם שיודע ומרגיש אלקותו ית' בלב ולא רק שיודע בשכל. וע"כ בלא דעת נחשב העולם כתהו ובהו [י] שומם וריק, וע"ז נאמר לא תהו בראה לשבת יצרה דהיינו שלא לזה התכווין הקב"ה בבריאת ויצירת העולם אלא שיהיה מיושב בבני אדם בעלי דעת וישוב הדעת. כי צריכין ליישב את העולם שיהי' מיושב העולם מבני אדם דייקא, דהיינו מבני דעה, שיודעין את הש"י. וזהו ג"כ מצוות ומלאו את הארץ, שצריכין למלאות את הארץ בבני אדם וגדר אדם הוא שיש בו דעת. וזה חיוב על כל אחד מישראל היינו שכל אדם מצווה שידבר עם חברו ביראת שמים כדי להכניס דעת בחבירו, שזה עיקר ישוב העולם, שיהיה העולם מיושב מבני אדם היינו מבני דעה שיודעין את הש"י כנ"ל] עד כאן ביאורו של מוהרנ"ת, ע"כ צריך כ"א לעסוק בזה להכניס דעת ויראת שמים בחבירו, שע"ז נעשה חבירו בחי' תלמיד אצלו. ואזי כשימלאו ימיו ויגיע זמן הסתלקותו, אזי יתלבש בזה הדיבור שהכניס בחבירו, ויהיה נחשב כאלו הוא בעצמו ממש קיים בזה העולם כעין שמצינו בגמ' שביקש דוד המלך אגורה באהלך עולמים דהיינו שביקש אחר פטירתו בשני עולמים/כ"א. כמ"ש אשר אין חליפות למו ח"א בן וחד אמר תלמיד, נמצא כשנשאר בן או תלמיד אחריו, אזי יש חליפות למו. היינו כי יש לו חליפין מאחר שנשאר דעתו אחריו ע"י בן או תלמיד כנ"ל. כי עיקר הוא הדעת^{כט} וכשנשאר הדעת אחריו ע"י בן או תלמיד נחשב כאלו הוא ממש נשאר קיים בעולם. וזה חליפות ר"ת פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות (תהלים מט): כי עיקר הוא הדעת שהוא בחי' פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות דהיינו שמדבר ביראת שמים חכמה שקבל מרבו ועוד מה שהבין דבר מתוך דבר בעצמו והרחיב את מה שקיבל/ל, שזהו עיקר ההשארה והחליפות שנשאר מן האדם אחריו, דהיינו מה שהיה מדבר חכמה ותבונה עם חברו והכניס בו דעת אמת ויראת שמים כנ"ל דהיינו מה שמשאיר דעתו אחריו בבן ותלמיד וזהו פי ידבר חכמות לתלמיד דהיינו לדרי מטה בחי' דיבור והגות ליבי תבונות לבן דהיינו דרי מעלה בחי' שתיקה/ל"א. וע"כ פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות ר"ת חליפות, כי זה עיקר החליפות וההשארה כנ"ל :

ובאמת בן ותלמיד הוא כולו חד. כי הבן הוא ג"כ תלמיד כנ"ל. וגם התלמיד הוא בחי'

¹² לשה"כ בראשית א' ב'.

^{כח} **יבמות דף צו:** - דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם יהי רצון [דף צו]. שיאמר דבר שמועה מפי בעוה"ז דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר אמר ר' יצחק בן זעירא ואיתימא שמעון נזירא מאי קראה וחכך כיון הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפייהם בעוה"ז שפתותיהם דובבות בקבר: ועיין בכורות לא: גם שם מובאת גמ' זו. ועיין לעיל תורה יב

^{כט} בתרלז - הדעי' (מחוסר מקום בסוף שורה)

^ל **ומה שלא הזכיר** כאן גם דעת נראה כיון שלקמן מבאר שמי שמדבר ביראת שמים עם חברו צריך שיהיה לו יראת שמים כדי שהדברים יעשו רושם בלב חברו ולא יעברו ממנו מיד, והיינו דעת.

^{לא} **כך באר מוהרנ"ת** בלק"ה אבר מן החי ב' אות ג' - ונראה לפרש שזהו מה שכתב רבנו, נרו יאיר, בתחלת המאמר על מאמר רבותינו וזכרונם לברכה, על פסוק, "אשר אין חליפות למו", חד אמר, בן, וחד אמר, תלמיד. כי צריך להאיר הדעת בבן ותלמיד, כי העקר, הדעת. וזהו 'חליפות' ראשי תבות, פ' י' דבר ח' כמות ו' הגות ל' בי ת' בונות תהלים מט) כמבאר שם במאמר הנ"ל, עין שם). ונראה לי כי זהו בעצמו מרמו על בחינת בן ותלמיד. פי ידבר חכמות, זה בחינת תלמיד שהשגתו בחינת מלא כל הארץ כבודו. והשגה זו היא בחינת דבור, בחינת מלכות, שזהו בחינת מלא כל הארץ כבודו כנ"ל, וזהו בחינת פי ידבר חכמות, בחינת דבור, כי השגה זו של בחינת מלא כל הארץ כבודו, זאת ההשגה נתגלה על-ידי הדבור שמאיר הרב לתלמידו על-ידי דבוריו, שפלא כל הארץ כבודו. אכל השגת הבן, שהשגתו בחינת מה, זאת ההשגה אי אפשר להסביר בפה. כי זהו בחינת נודע בשערים בעלה משלי לא, כג) כל חד לפום מה דמשער בלביה. וזאת ההשגה היא בחינת ו'הגות לבי תבונות, כי אי אפשר לדבר מנה בדבור, רק היא בלב פפום שעורין דלביה כנ"ל. כי מאחר שהשגה זו היא בחינת מה, בחינת מה חמית, מה ידעת? מוז ההשגה, בודאי אי אפשר לדבר, כי הוא בחינת שתיקה, רק כל חד לפום מה דמשער בלביה. ועל-בן נקראת 'הגות לבי' וכו' כנ"ל. ועתה מבאר היטב מה שדרשו רבותינו וזכרונם לברכה, על פסוק, "אשר אין חליפות למו", בן ותלמיד, כי חליפות שהוא ראשי תבות, פ' י' דבר ח' כמות ו' הגות ל' בי ת' בונות, זהו בעצמו שני הבחינות שהם בן ותלמיד, דהיינו מלא כל הארץ כבודו ובחינת מה כנ"ל.

בן, כשארז"ל {סנהדרין צט: וע"ש גם בדף יט:} כל המלמד בן חבירו תורה כאלו עשאו [לב]. כי נחשב כאלו עשה את הגוף של התלמיד ג"כ, כי מקודם לא היה נקרא בשם אדם כלל מאחר שלא היה בו דעת ולא היה רק דמות אדם. נמצא שע"י שלמד עמו תורה והכניס בו דעת עי"ז נעשה אדם ע"כ נחשב כאלו עשאו ממש, כי דעת הוא רק כשיש חיבור בין המח ללב דהיינו שנכנס במדות שבלב ומתפעלות ממה שקיבל, נמצא שדעת דקדושה דהיינו כשמקבל דברי אמת ויראת שמים זה בחי' קדוש החומר, נמצא שהרב עושה מהתלמיד חפצא חדשה וזהו שאמרו חז"ל כאילו עשאו ע"כ גם התלמיד הוא בחי' בן :

אות ה

אמנם מי שרוצה לדבר עם חבירו ביראת שמים כנ"ל, הוא צריך שיהי' לו יראת שמים. כדי שיהיו דבריו נשמעין אצל חבירו נראה הטעם כי הכלל/לב שרק היוצא מן הלב נכנס ללב באופן שעושה רושם, כשארז"ל (ברכות ו' ע"ב) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין. וגם כדי שיתקיימו דבריו אצל חבירו, כי לפעמים מדבר א' עם חבירו ותיכף ומיד עובר והולך הדיבור מלב חבירו ואינו מתקיים אצלו כלל. ע"כ צריך לזה יראת שמים, כי מי שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת (אבות פ"ג) כי כנ"ל, יראת שמים היא ביטוי של דעת, שהוא חיבור בין מח ולב, נמצא מי שיש לו יראת שמים אזי מה שמשיג גדולת הש"י מאיר התפעלות בלב ועי"ז לחכמתו דהיינו השגתו יש קיום בלבו ומדותיו ומתקדשות ע"י חכמה זו להיות מכוונות לשם שמים. פשט מאמר זה מכוון אל האדם עצמו שרק עם יש בו יראת שמים חכמתו מתקיימת אצלו, ורבנו דורש היינו שיש קיום לדבריו גם אצל חבירו וצ"ל כנ"ל כי דברים היוצאים מן הלב נכנסים בלב. נמצא מי שרוצה להכניס דעת בחבירו, הוא צריך שיהי' לו י"ש, כדי שיהי' דבריו נשמעין וכדי שיתקיימו דבריו.

וזהו אשר אין חליפות למו ולא יראו אלקים (תהלים נה), היינו כשאין נשאר דעתו אחריו ע"י בן או תלמיד שזה בחי' חליפות כנ"ל, זה סי' שלא יראו אלקים כי ע"י יראה נשאר דעתו אחריו כנ"ל :

^ב הלשון שם מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו כמ"ש הנפש אשר עשו בחרן ופרש"י דמתרגמינן דשעבידו לאורייתא ובדף יט שם הלשון מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו וכו'

^ג עיין ספר הישר (מוסר) לר"ת שער יג אות קעג כל דבר שיצא מן הלב יכנס בלב

^ד בתרלז-שיהי' (אנ"פ שלא חסר מקום)

אות ו

עתה יבאר כיצד זוכה אדם ששכל המקיף שלו יכנס לפנים ועי"ז יזכה למקיפים חדשים, כי האדם נברא להכיר את בוראו וצריך כל ימיו לשאוף ברצון חזק להשיג עוד השגות בהכרת הש"י ורצונותיו ולעסוק תמיד בהשגת עוד דעת עד שיזכה לתכלית הידיעה שלא נדע שהם המקיפין הגבוהים שהארת הרצון עד שבטל ממנו כל רצון אחר מלבדו ית' שזה בחי' דעת קניית מה חסרת.

ויש כאן בלשון רבינו קצת קושי שצריך ביאור במה שנקט לשון שע"י שנתרוקן מוחו מהשכל אזי נכנס המקיף לפנים ולשון זה מטעה קצת שנדמה שכוונתו שהסיבה שקודם לא נכנס המקיף כיון שלא היה מקום במוחו להיכנס עד שרוקן אותו ונעשה מקום למקיף. אבל באמת רבינו לא הזכיר כלל עניין חוסר מקום רק אמר שע"י שנתרוקן מוחו נכנס המקיף ונראה לי כוונתו, שבאמת מדובר בשכל ושכל לא תופס מקום, אבל כיון שאת השכל הקב"ה שולח לאדם, לא רוצה לתת לו אלא רק על מנת שימשיך וישפיע לתלמידיו מה שקיבל, וזה הכוונה שנתרוקן, דהיינו שלא שומר לעצמו השגותיו שזכה, אלא מלמד לתלמידיו ואזי מיד הקב"ה שולח בשכלו פנימי ומקיף חדשים.

ויש כאן חידוש צריך להבין כי כאן מבואר שע"י שאומר קושיא מיד נכנס בשכלו תירוץ וכשאומר תירוץ מיד עולה קושיא חדשה חזקה יותר במוחו, ולכאורה זה סותר למבואר בתורה כא שלזכות למקיף חדש צריך צעקות ולהכניס מקיף לפנים צריך לקדש הו' נקבי הראש.

ונ"ל כי עיקר כוונת רבינו כאן היא הקדמה למה שיבאר לקמן באות ח' עניין הסייג לחכמה כיון שמדבר כאן מדעת גדול מאד שהיא השגת מקיפין גבוהים מאד של הצדיק משפע הכתר שא"א לבארם בדבור אלא רק לרמוז בידיו, לכן בביאורו את יסוד העניין מדבר באותן מקיפין שנכנסים ממילא ברגע שאדם מוציא בפיו את מחשבתו, כי דייקא בהם צריך זהירות לעשות סייג לדבריו שלא לבוא להשגות שלמעלה משכלו.

ועי"ז שעוסקים לדבר אחד עם חבירו להכניס בו דעת ויראת שמים ולהעמיד תלמידים

כנ"ל, עי"ז נכנסין אורות המקיפים, דהיינו שזוכה להבין ולידע מה שלא היה מבין ויודע

מתחלה (א) / (ב) הפל"ח ציין לגמ' ע"ז לה: שם רמוז העניין בדרשת הפסוק (שיה"ש א ג) לריח שמניך טובים וכו' ע"כ עלמות אהבוך, אל תקרי עלמות אלא עלומות ופרש"י ע"י שמלמד לתלמידים מתגלה לו בלא טורח מה שהיה נעלם ממנו כי יש שכל מקיף ויש שכל פנימי דהיינו מה שאדם מבין ומשיג בשכלו זה בחי' פנימי, כי זה השכל נכנס לתוך שכלו, אבל מה שאין יכול ליכנס לתוך שכלו דהיינו מה שא"א לו להבין, זה בחי' מקיפים, כי זה הדבר מקיף סביבות שכלו וא"א לו להכניסו בפנים בתוך שכלו, כי א"א לו להבין זאת, מחמת שהוא בחי' מקיף אצלו. וכשעוסק לדבר עם בני אדם ומכניס בהם דעתו, נמצא שנתרוקן מוחו מהשכל והדעת שהיה לו, אין הכוונה שלא היה מקום במוחו לכן לא הבין את הדבר, אלא שלא מתגלים לו תעלומות חכמה אלא רק על מנת שילמד אותן לאחרים לכן רק כשמדבר עם אחרים דברי אמת ויראת שמים ללמדם דעת אזי עי"ז נכנס השכל המקיף דהיינו שכל נעלם ממנו ולא הבין אותו נכנס לפנים ונעשה שכל פנימי. כי ע"י שנתרוקן שכלו ע"י שהכניס דעתו בחבירו [ג], עי"ז נכנס המקיף לפנים, וזוכה להבין בחי' השכל המקיף, דהיינו שמבין מה שלא היה יכול להבין מתחילה כנ"ל :

ויש כמה בחינות במקיפים כי כל אחד יש שכלים והשגות זה למעלה מזה שאין לו השגה והבנה בהן,

ואין שני בני אדם שווים וכל אחד משיג לפי כח שכלו ויש בזה מדרגות **כי מה שמקיף לזה הוא בחי' פנימי אצל חבירו שהוא במדרגה למעלה ממנו, וכן למעלה מעלה. ויש שכל שהוא בחי' מקיף לזה, ואצל אחר, זה השכל הוא נמוך אפי' פנימי מחמת שהוא במדרגה גבוה**

^א עיין מסכת ע"ז לה: [ת"ח המלמד לאחרים דומה לצלוחית שטן פלייטין מגולה שריחה נודף וזוכה לשם ועוד שמתגלים לו דברים שהיו מכוסים ממנו ועי"ש מהרש"א]

^ב ע"ז לה: דרש רב נחמן בריה דרב חסדא מאי דכתיב (שיר השירים א-ג) לריח שמניך טובים למה ת"ח דומה לצלוחית של פלייטין מגולה ריחה נודף מכוסה אין ריחה נודף ולא עוד אלא דברים שמכוסין ממנו מתגלין לו שנאמר (שיר השירים א-ג) עלמות אהבוך קרי ביה עלומות ולא עוד אלא שמלאך המות אוהבו שנא' עלמות אהבוך קרי ביה על מות ולא עוד אלא שנחל שני עלומות אחד העוה"ז ואחד העוה"ב שנא' עלמות קרי ביה עלמות:

פרש"י - מגולה ריחה נודף. והיינו דכתיב שמן תורק שמך כשמגלין אותה ומריקין שמנה כלומר כשאתה מלמד תורה לתלמידים אז יצא לך שם: מתגלין לו. מעצמן בלא טורח כשהוא מלמדך:

^ג ז"ע דמשמע שלא נהוקו אלנו אלא עד שנכנס בחבירו ולא בחמייה לכו וכ"כ שלא מועיל כשומר לעצמו. ומשמע שחמדי כשומר קשיא מיד כל הירוח וכשומר הירוח כל קושיא בלי סוף ח"כ ז"ע כל המקיף שנס"ס

^ד מתורלו - מתחלה

^ה מתורלו - במדרגה

ממנו הרבה. וע"י שמדבר אחד עם חבריו בי"ש ומכניס בו דעתו, עי"ז נכנס מקיף שלו לפנים כנ"ל. וכן למעלה מעלה, שכ"א לפי בחינתו ומדרגתו, נכנס מקיף שלו לפנים, עי"י שמדבר עם חבריו ותלמידו ומכניס בו דעתו כנ"ל.

וזהו, (דברים ל) **כי קרוב אליך הדבר מאודי בפיך ובלבבך לעשותו. כי קרוב אליך הדבר מאוד היינו לקרב אליך הדבר שהוא בבחי' מאודה, בחי' מקיפים, שהם נעלמים ורחוקים מאד מן האדם. ולקרבים אליך להכניסם בפנים, זה תלוי בפיך ובלבבך לעשותו. בפיך ובלבבך זה בחי' פי ידבר חכמות והגות^ט לבי תבונות, היינו שיגלה חכמתו ותבונתו לתלמידיו כנ"ל. וזהו לעשותו בחי' כאלו עשאו הנ"ל. ועי"ז יוכל להכניס ולקרוב המקיפים שהם בחי' מאד להכניסם לפנים כנ"ל :**

כאן מתחיל לבאר סוד המקיפין הגבוהים מאד של צדיק הדור ולקמן באות ט' עי"ש בהקדמה יתבאר שהם סוד כלליות בן ותלמיד בחי' חיבור איה ומלא כי הצדיק משיג אותם בשרשם היכן שהם בחי' אחת. כי הצדיק זוכה בעוה"ז לבחי' מלאה הארץ דעת את ה' וכו' דהיינו לדעת של עוה"ב.

ולמעלה מן הכל הם המקיפים העליונים של חכם הדור שהוא הרבי שבדור צדיק הדור אחד הגדול שבדור. **שע"י שזה הרבי והחכם שבדור עוסק לדבר עם תלמידיו ומכניס בהם דעתו, עי"ז נכנסים המקיפים שלו לפנים. והמקיפים שלו הם בחי' אריכות ימים ושנים, כי המקיפים שלו הם בחי' עוה"ב שהוא יום שכולו ארוך {קדושין לט: חולין קמב.}. ואע"פ שנקרא יום ארוך אין הכוונה שהוא רק ארוך יותר מהיום שלנו אלא הכוונה ליום שהוא מהות אחרת לגמרי מיום של עוה"ז כי שם הוא למעלה מהזמן דהיינו התאחדות הזמנים^ו שהיה הוה ויהיה הם אחד, כי כל הזמן של כל העוה"ז כולו מה שהיה ומה שיהי', הוא כולו אין ואפס דהיינו מהות אחרת לגמרי שאינה עומדת ביחס כלל נגד יום א' ואפי' נגד רגע אחת של עוה"ב שהוא יום שכולו ארוך. ושם אין שום זמן, כי הוא בחי' למעלה מהזמן.**

רק סדר הזמנים שיש שם הם בחי' השגות של המקיפים שיש מקיפים שהם בחי' ימים ויש מקיפים שהם בחי' שנים. בחי' תקופות הימים (שמואל א א')/א' תקופות השנים (שמות לד'/ב') וד"ה ב כד) כי לשון תקופה מלשון שנשלם היקף זמן מסויים. ואלו המקיפים שיש שם, הם בחי' סדר הזמנים שם אין הכוונה שהשגות שם מכונות בחי' זמן אלא להפך כיון ששם הוא למעלה מהזמן לכן הזמן שם מכונה השגות מקיפין, ונ"ל כיון שזמן ומקום הם בחי' אחת, כי שינוי המקומות הוא רק מחמת הזמן שלוקח להגיע ממקום למקום, ושם שהוא למעלה הזמן, ממילא הוא גם למעלה מהמקום, וכל בחי' מקום שם הוא רק חילוקי ההשגות מקיפין שכל אחד מקומות הוא כפי השגת המקיפין שזכה^ז. והשגות מקיפים הללו, זה עיקר התענוג והשעשוע של עוה"ב, אשרי מי שזוכה להשיגם. וזה בחי' תכלית הידיעה, כי תכלית הידיעה אשר לא נדע [י'] נראה כוונתו שעוה"ב הפך עוה"ז

¹ מתרלו - ומדריגתו

² מתרצו - מאד

³ מתרלו - מאד

⁴ בתרלד - והגית ובתקפא גיטין הוו מחוק ונראה נקודה

⁵ **כידוע שכן הוא** בעולם הבא שהוא הארת הבינה, עולם התשובה ועיין תורה עט תנינא, ועי"ש משה אחדות הזמנים והכוונה כי משה רבנו הוא הדעת ומבואר בתורה סא תנינא שכפי רוב הדעת כן מתבטל הזמן עי"ש.

⁶ **שמואל-א פרק א (כ) ויהי לתקפות הימים ויהיה חנה ותלד בן ותקרא את שמו שמואל כי מידוד שאלתיו:**

⁷ **שמות פרק לד (כב) וְחָג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ בְּכוֹרֵי קִצִּיר חֲטָיִם וְחָג הָאֶסִּיף תְּקַוֶּפֶת הַשָּׂנֶה:**

⁸ **צ"ע בזה** עיין תורה קצא - דע שְׁאֶפְשֶׁר שִׁיִּשֵׁב אֶחָד אֶצְלָ חֵבְרוֹ בְּמִקּוֹם אֶחָד בְּגֵן עֵדֶן, וְלָזֶה יִהְיֶה כָּל הַתַּעֲנוּגִים וְהַשְּׁעֻשׂוּעִים וְכָל הַשִּׁי עוֹלָמוֹת, וְחֵבְרוֹ לֹא יִרְגֵשׁ כְּלוֹם וְלֹא יִהְיֶה לוֹ שׁוֹם תַּעֲנוּג. וצ"ע אם לא משיגים השגה דומה, במה נחשב שהם זה בצדוה בג"ע הרי שם הוא למעלה מהמקום. וצ"ל שמחמת איוזה מצוה או תשובה גדולה זכה למקיפין עצומים כמו אחר שעבד כל ימיו להשיגם אבל הכנת הלב להיות כלי לתענוג ממקיפין אלה לזה צריך עמל בעוה"ז.

⁹ ספר בחינות עולם לרבי ידיעה בדרשי (שנת ק) (מהדורת ברלין תרפז וורשא תרכד דף כא). פרק יג אות לג. ובספר העיקרים (רבי אלבו שנת ר) מאמר ב סוף פרק ל'. ועיין לעיל תורה כד אות ח ולקמן תורה פג תנינא ושכחי הר"ן אות לה ושיות הר"ן אות ג ובעש"ט עה"פ פ' נח עמוד התפילה מקור מים חיים שם אות קנו בשם פורת יוסף שטעמ מהבעש"ט שתי בחי' בזה. תולדות יעקב יוסף פרשת בלק - אות ג

ומרוב דעת שבו לא רק שמתבטל הזמן גם מתהפך אופן התענוג והשעשוע כי בעוה"ז חוסר הבנה מייסר כי התענוג בו הוא רק ממה שמבין ומשיג ואילו בעוה"ב עיקר התענוג הוא ממה שמשיג עד כמה אינו משיג/טו. **כי השגות אלו המקיפים, שהם בחי' שעשוע עוה"ב** והצדיק זוכה בהם כבר בעוה"ז, **זה בחי' מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (תהלים לא), כי הם הם רב טוב הצפון וטמון וסתום מעין כל.** וזהו מה רב טובך, **מה דייקא. כי הם בחי' מה, בחי' מה חמית מה פשפשת [טז] בחי' תכלית הידיעה אשר לא נדע [יז]/י"א.** וזה בחי' שפע הכתר, **כי כתר הוא בחי' מקיף כ"ש (שופטי' כ) כתרו את בנימין וכו'.** כי כמו שכתר המלך מעל הראש כן השגות של שפע הכתר הן בחי' מקיף שמעל הראש ואינו נכנס בו, ואעפ"כ זה עיקר תענוג ושעשוע של עוה"ב דהיינו שמתענג מהמקיף ולא מהפנימי :

אות ז

עתה יבאר שצדיק המלמד דעת את ישראל כדי ליישב את העולם בבני אדם צריך ללמדם באופן שכל אחד ישמע כפי הראוי לו שלא יאבד את הרצון לזכות ליותר דעת ויותר קרבת השי"ת, וזה בחי' "כל" שיש לצדיק כמ"ש כי כל בשמים ובארץ הרומו לספירת היסוד שהצדיק מרכבה לה לכן צדיק שאין לו בחי' "כל" אינו צדיק כמבואר לקמן תורה סח.

דהיינו שלבעלי השכל הגדול צריך להראות שעדיין רחוקים מהשגת השי"ת לכן מראה להם בחי' מה חמית בחי' איה מקום כבודו, ולבעלי השכל הקטן מראה להפך שהם קרובים מאד להשי"ת דהיינו בחי' מלא כל הארץ כבודו.

והחילוק בין דרי מעלה ודרי מטה הוא שדרי מעלה מזוככים יותר וזוכים לתפסה יותר ברורה בהשגת השי"ת, כגון משה רבנו שזכה לאספקלריא המאירה לעומת שאר נביאים שלא זכו אלא למדרגה נמוכה יותר וע"כ למשה רבנו אמר השי"ת כי לא יראני האדם וחי ואילו לישיעיהו הראו את השי"ת כדמות אדם, כי באמת ההשגה האמיתית היא שא"א להשיג את השי"ת ואדרבה כמה שמשיג יותר משיג עוד יותר עד כמה רחוקה ממנו ההשגה האמיתית אלא שלמי שהוא במדרגה נמוכה מראים מראות שנדמה לו שרואה כדי שלא יפול וייתייאש, וזה בכל המדרגות בין בנביאים כנ"ל ובין בכל מקורב אל הצדיק הצדיק מדבר עימו לפי כשרונו והשגתו וכוחותיו שלא יתייאש ולא יתגאה לחשוב שכבר זכה להשגות.

ולקמן באות י' יבאר רבנו שיש מדרגה עוד יותר גבוהה והיא לכלול את שתי הלימודים האלה יחד דהיינו לדרי מטה להראות גם "מה חמית" ולדרי מעלה גם "מלא", ובפשטות מבאר שם שצריך לעשות זאת כדי שלא יאבדו את היראה, אבל אח"כ שם משמע שם שזו בחי' מאד גבוהה, שהיא מהשגות השפע כתר הנ"ל של הצדיק, דהיינו שבחי' "כל" שמבאר כאן היא עדיין בחי' נמוכה כלפי בחי' הכלליות שמבאר שם.

וז"ה החכם שזוכה לאלו המקיפים הנ"ל בחי' שפע הכתר, הוא צדיק הדור הבר דעת של העולם

שצריך ללמד ולהכניס דעת בעולם כדי ליישב את העולם בבני אדם **הוא צריך ישיהי' לו בחי' כל** כדי שידע כיצד ללמד את כל העולם דעת, דהיינו לגדולים ולקטנים במעלה כאחד באופן שכל אחד ישמע רק לפי מדרגתו/כו. **בחי' (ד"ה א כט) כי כל בשמים ובארץ [כא], ותרגומו דאחיד בשמיא**

^{טו} **עיין תורה פג תנינא** ותורה מ' תנינא שהחכמה נקראת מרחקים כי היא בחי' אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני ומבאר רבנו שהכוונה שזה בעצמו החכמה מה שמשיג עד כמה אינו משיג, ומבאר שם שזה בחי' תכלית הידיעה שלא נדע, וצ"ע

^{טז} פ"י מה ראתה מה עינתה * עיין הקדמת הוהר דף א: [ועי"ש מתוק מדבש בשם שער מאמרי רשב"א]

^{טז} עיין לעיל תורה סג [דף עז:] ובהערות שם

^{טז} **עיין תורה סג** - וכן אצל השם יתברך צריך להיות בחינת מגלה ומכסה וכו', כי צריך לדבק ולקרב עצמו להשם יתברך, כאלו כביכול השם יתברך נגלה ומתקרב אליו. אבל כל מה שמתקרב יותר להשם יתברך, צריך להתרחק יותר. הינו כל מה שמתקרב יותר, צריך לידע שהוא רחוק מאד מהשם יתברך. כי אם יחשב וידמה בדעתו שכבר נתקרב להשם יתברך, ויודע בידעות השם יתברך, זה סימן שאינו יודע כלום. כי אם היה יודע קצת מהשם יתברך, היה יודע שהוא רחוק מאד ממנו. כי כל מה שמתקרב יותר להשם יתברך, ויודע יותר, הוא יודע שהוא רחוק מאד, ואינו יודע כלל. וזה דבר שאי אפשר לפה לדבר ולהסביר זאת, כי גדלת הבוה"א אין שעור. וזה בחינת (ישעיה נ"ז): "שלום לרחוק ולקרוב", בחינות: מגלה טפח ומכסה וכו', שכל מה שמתקרב מתרחק כנ"ל.

^{טז} בתולד - שיהיה

^{טז} **אע"פ שבפשטות** היה אפשר לומר שרק צריך שידע ללמד כל אחד בפני עצמו לפי מדרגתו נ"ל מוכח מההמשך מה שמבאר עניין כלליות בן ותלמיד ומה שמפליג בעניין שהוא שייך רק לצדיק גדול במעלה מאד, שזה עניין של תפיסת שני הפכים שהיא השגת עוה"ב השייכת רק לצדיק.

^{כז} כפי שיבואר ועיין לק"ה נדרים ד' יג שרק מנח המקיפים הנ"ל זוכה לזה

וארעא זוהר בראשית לא. כב/ ובתיקון כב [כג/כד]. היינו שיהי' אוחו ומקיים שני העולמות, עולם העליון ועולם התחתון, שהם בחי' שמים וארץ הפשט בוהר שצדיק יסוד עולם מרכבה לספירת היסוד שמכונה "כל בשמים ובארץ" כי הוא מחבר שמים וארץ דהיינו שהוא החיבור בין משפיע ומקבל, דהיינו הצינור שדרכו עובר השפע ממטה למעלה דהיינו שמעלה את כל עבודת עם ישראל להיות מיין נוקבין שיעוררו רצון עליון להשפיע שפע למטה ומחבר ממעלה למטה היינו מיין דוכרין שהוא כל השפע היורד דרכו מלמעלה להחיות את העולם הזה. ורבינו דורש שכלול בזה גם עוד עניין חשוב בעניין לימוד הדעת **כי הצדיק והחכם הנ"ל הוא צריך שיהי' אוחו בשניהם, לקיים את כ"א וא' בבחינתו** דהיינו דייקא מכח שהוא המחבר שמים וארץ עולם עליון ותחתון מכח זה/זה¹² יש לו גם את הכח ללמד דעת באופן שבדיבור אחד ישמע כל אחד כפי מדרגתו/ו¹³ (בבחי' אחת דיבר אלקים שנים זו שמעתי). **כי יש דרי מעלה** דהיינו בני אדם בעלי שכל והשגה בו ית', **ויש דרי מטה** מעוטי השכל וההשגה בו ית'. **דהיינו עולם העליון, ועולם התחתון. בחי' שמים וארץ** נ"ל שרומז כאן שדרי מעלה צריכים להאיר לדרי מטה כמו שמים לארץ ועולם עליון לתחתון/ו¹⁴. **וצריך הצדיק להראות לדרי מעלה שאינם יודעים כלל בידעתו ית'/כ"א, שזה בחי' השגה של מזה, בחי' מה חמית מזה פשפשת הנ"ל** (סוף אות ו') שהיא תכלית הידיעה שלא נדע, **בחי' איה מקום כבודו [כ"ט]** דהיינו של בעלי המדרגה בעבודת ה' צריך להראות שעדיין הם רחוקים מהשגת האמת ומגילוי כבודו ית' (כדי שלא יאבדו את הרצון להתאמץ עוד בעבודת ה'). **ולהיפך צריך להראות לדרי מטה** דהיינו אותם שנדמה להם שלא פועלים כלום בעבודתם ושהם רחוקים ממנו מאד ועי"ז נופלין ליאוש, **שאדרבא מלא כל הארץ כבודו [ל']/ל"א. כי יש שוכני עפר, שהם בני אדם המונחים במדריגה**

¹² זוהר בראשית לא. – פריש לון הפסוק מפשט, דכתיב לך יהו"ה הגדולה הוא הסס, והגבורה, והתפארת וגומר והלל וההוד, כי כל דא צדיק שהוא היסוד, בשמים דא תפארת, ובארץ דא כנסת ישראל שהיא המלכות והיינו שהיסוד מקשר בין תפארת ומלכות, וזה שאמר בתרגומו די אחיד בשמיא ובארעא, פלומר דיסודא דעלמא דאקרי כל שהיסוד דז"א הנקרא כל, איהו אחיד בתפארת דאקרי שמים, ובארץ שהיא המלכות (דף לא ע"ג) דאקרי כנסת ישראל כבוד היחוד. (רמ"ק ומפטיס)

¹³ דף סו:

¹⁴ **תיקון כב דף סז:** – ואמר עוד ויש ע"י יוס הששי, איהו אלק שתיאא הוא רומז על אלף הששי דהיינו צעת הגאולה שהיא באלף הששי, ומלת שביעי ל"ג הגי' א, והוא כנגד מלת יסוד שהיא מלה הששי, ביה אתפיליו ואתיחדו שית ספירן על ידי היסוד נכללו ונתייחדו ע"י ספירות של ה"ק להתייחד עם המלכות, דא הוא דכתיב וזו שכתוב ויכלו השמים והארץ, הנה מלת "ויכלו" היא לשון התכללות, והשמים והארץ דא קדשא בריה הוא ושכינתא דאינון ו"ה זה הקב"ה הנקרא שמים, והשכינה הנקראת ארץ, שהם סוד ו"ה דשם הוי"ה, שיתכללו ויתחדו יחד, על ידי יום הששי שהוא היסוד, בגין דעליה איתמר לפי שעלו נאמר **כי כל בשמים ובארץ, ותרגומו דאחיד בשמיא ובארעא** שהיסוד הנקרא כ"ל לוחו ומיחד את השמים והארץ שהם זו", ומפשיך דא איהו כל והטעם שהיסוד דז"א נקרא כל, לפי שכולל חמשה חסדים שכל אחד כולל מעשה, שכיחה הם כמספר כ"ל, ועליה איתמר ועלו נאמר "יום הששי ויכלו השמים והארץ" וכל צבאם ומפשיך מאי צבאם מה כל לנבות מלת "צבאם", ואמר תרי סמכי קשוט שזא לנבות את שני סומכי התפארת הנקרא אמת, והיינו נח והוד הנקראים לנבות, שהיסוד כולל עמו. (כ"מ וכל"י)

¹⁵ **כך משמע** וצריך ביאור הקשר ביניהם

¹⁶ **עין תורה קלד** ותורה ס' אות ז' ותורה סז אות ח' ועיין לקמן תורה מז תנינא גם עיין תורה נט אות ה' על אבות א' יא חכמים זוהרו בדבריהם. ועיין רמב"ם ע"ז פ"א ה"ג שאברהם אבינו היה מודיע לכל א' וא' כפי דעתו. ועיין שמות יט ג' בה תאמר לבית יעקב ותגיד לבניי ועי"ש קושית אור החיים דלא מצינו ששינה הלשון ועפי' המבואר כאן מובן שאמר באופן ש"א שמע הראוי לו.

ואולי אפשר לומר שבוה יתבאר מאמר חז"ל במועד קטן דף טו. גור רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק מאי דרש חמוקי ירכיך כמו חלאים מה ירך בותר אף דברי תורה בותר. ואולי כי בשוק אפשר שישמעו בני אדם שלא לפי מדרגתם. וכעין זה שמעתי בשם הרב שבשנים ראשונות של הישיבה לא הסכים שיקליטו את דבריו שמא ישמעו תלמידים מה שלא שייך להם.

¹⁷ **עין לקמן** בביאור מעשה מר"א ור"י שם ד"ה מה זה רבי יהושע מאר רבנו שר"א הביא את ר"י להשגה של מה דהינו דרי מעלה מאיר לדרי מטה ועי"ש ביאור הלקוטים.

¹⁸ **עין חיי מוהר"ן סימן קמח** – (כ) (גם זה [אמר] קדם ארץ ישראל) אותי צריכים כל העולם לא מבעיא אתם וכמותכם אתם יודעים בעצמכם, אלא אפלו אותן הצדיקים שיכולין כבר להתפלל אני יכול להראות להם שאינם יודעים כלל מהו תפלה, ולהראות להם דרך בתפלה. וגם אפלו צדיקים גדולים מאד שהולכים כבר רק ביחודים, אני יכול להראות להם שאינם יודעים כלל הדרך ביחודים ולהראות להם דרך ביחודים, וכמדומה שחשב עוד במה דברים:

¹⁹ לשון קדושת כתר במוסף שבת יו"ט ור"ח ועיין זוהר משפטים ק: שלא קנט. ורע"מ קדושים פב. וכי תצא רפא. ותיקון ה דף כ. ותיקון י' דף כד: כה. תיקון כא דף סא: ועוד

²⁰ * ישעיה ו ג'

²¹ **עין חיי מוהר"ן סימן מז** – ואחר כך ענה ואמר הלא גם אנכי לומד גם כן, והלמוד שלי הוא חדוש והתחיל להתפאר את עצמו וענה ואמר אני יכול ללמד אני יכול להראות ללמדן הגדול שבגדולים שעדיין אינו יכול ללמד כלל ואינו יודע כלל. וכן להפך אני יכול להראות להקטנים שקרובים להשם יתברך ולהתורה וכו' ונכנס משיחה זו לתוך שיחה הנ"ל וגלה כל הענין הנאמר שם מענין כן ותלמיד מה שדרי מעלה שואלים דיקא איה מקום כבודו, ולהפך דרי מטה אומרים מלא כל הארץ כבודו, עין שם והבן היטב:

התחתונה, ונדמה להם שהם רחוקים מאד ממנו ית'. וצריך הצדיק לעוררם ולהקיצם בבחי' (ישעי' כו) הקיצו ורננו שוכני עפר. ולגלות להם שה' עמם, והם סמוכים אליו ית', כי מלא כל הארץ כבודו. ולחזקם ולעוררם שלא יהיו מייאשין עצמן ח"ו, כי עדיין הם אצל הש"י וקרובים אליו, כי מלא כל הארץ כבודו (גם כן כנ"ל כדי שלא יאבדו את הרצון להתאמץ בעבודת ה'). וזה בחי' כל שיש להצדיק [לב]. בחי' כי כל בשמים ובארץ דאחיד בשמיא וארעא. היינו שהוא אוהז ומקיים שני העולמות, עולם העליון הוא אוהז ומקיים בבחי' מה, בחי' איה מקום כבודו, ועולם התחתון הוא מקיים בבחי' מלא כל הארץ כבודו: לג'וע' לקמן {סי' סח} שם מבואר ג"כ ענין זה בביאור יותר קצת.

והכלל שהצדיק עיקר שלימותו/לד', כשיש לו שני הבחי' הנ"ל. דהיינו שידע איך לדבר וללמוד ולהאיר בכ"א וא', בדרי מעלה ודרי מטה, בעליונים ובתחתונים, בשמים ובארץ, שהם בחי' גדולים וקטנים. היינו שלהגדולים במעלה בני עלי', בחי' דרי מעלה, צריך שיהי' כח להצדיק להראות להם ולגלות להם, שעדיין אינם יודעים כלל מהש"י, בחי' מה חמית מה פשפשת וכו'. וזה הלימוד וההשגה הוא צריך להאיר ולהכניס בהגדולים במעלה שהם בחי' דרי מעלה. ולהיפך יש בני אדם שמונחים במדריגה התחתונה מאד, עד שהיו מייאשין א"ע לגמרי ח"ו, כי נדמה להם שהם רחוקים מאד מהש"י, וכבר אבד נצחם ותוחלתם מה' [לה]/ל"ו נצחם לשון נצח ולשון ניצוח וחזוק/ל"ו, דהיינו שנדמה להם שאין להם כח לנצח את היצירה ועל כן התייאשו מלזכות בחיי נצח, ואבד תוחלתם היינו תקווה שאבדה תקוותם להתקרב להש"י. צריך הצדיק שיהי' לו כח לעוררם ולהקיצם שלא יהיו מייאשין עצמן בשום

²³ עין לק"ה נדרים ד אות יד שאת הנמוכים יכול לחזק כנ"ל רק צדיק שבעצמו זוכה לבחי' איה ומה חמית. ועיין גם תורה ו' דרכי התשובה אם אסק ואציע שאול. גם עיין לק"ה נט"ו ו' אות לג שבוה מבואר גם ענין הנ"ל באות ב כיצד מנהיג רחמן מיישב את העולם בבני"א להכניס בהם דעת עי"ש ובוה מתבאר כיצד כל התורה קשורה בקשר נפלא עי"ש.

²⁴ מכאן ועד סוף אות ד' הוא ביאור מוהר"ן שהוסיף בתקפא ולא נמצא בדפוס

²⁵ עיין תחילת תורה סח בתחילה כתב שזה עיקר שלימותו אבל אח"כ בסמוך כתב שבלא זה אינו צדיק כלל.

ועיין לק"ה נדרים ד' אות טו – כמו שכתב רבנו ו"ל שם בסימן עב שיש יצר הרע גדול בענין ההתקרבות לה' ותברך בחינת פן יקרסו אל ה' לעלות וכו', הינו שמתאנה רק להתקרב לה' ותברך ולעלות תמיד בעליה לבד בלי הפסק ואינו רוצה להוריד עצמו כלל למדרגות התחתונות לעבד את ה' בתמימות ולהגביה ולקרב כל המדרגות התחתונות לה' ותברך, כי נדמה לו שכבר הוא מקרב לה' ותברך ויודע בידיעת ה' ותברך ולפי ידיעתו את גדלת הבורא ותברך אינו כדאי בעיניו להוריד את עצמו למדרגות התחתונות לקרב המרחקים ביותר. אבל באמת זה הוא פגם גדול, כי באמת אין שלמות לשום צדיק וגדול כשהוא במעלה לבד ולא למטה כלל, כמבאר שם בהתורה הנ"ל שעקר שלמות הצדיק שיהיה למעלה ולמטה וכו'

²⁶ לשח"כ באיכה ג יח

²⁷ איכה פרק ג (יח) ואמר אבד נצחי ותוחלתי מידוד:

²⁸ מצודות ציון על שמואל א פרק טו פסוק כט – נצח – ענין חזק והתגברות, כמו (איכה ג יח): אבד נצחי, ועל המקום יאמר, שהוא חזקן של ישראל.

²⁹ גם בתרלד שיהי, ומתלו - שיהיה

אופן בעולם, יהי' איך שיהי'. ולהראות להם ולהאיר בהם, כי עדיין ה' עמם ואצלם וקרוב להם ואפי' בתוך הארץ ממש, אפי' אם נפל לשאול תחתיות [א] ח"ו, אעפ"כ שם דייקא נמצא כבודו ית"י² כי מלא כל הארץ כבודו³, וזה בחי' כל שיש להצדיק וכו' כנ"ל):

אות ח

עפ"י היסוד שלמדנו לעיל באות ו' שכשמלמד דעת לתלמיד מיד כשמעביר את השכל שזכה בו, לתלמיד, מיד נכנס במוחו שכל חדש, וכאן מבאר רבנו שעל כן צריך להיוהר כשמלמד דעת לעשות סייג וגבול למה שאומר, כי יש מקיפים שהם שכלים גבוהים מאד שהם למעלה מתכלית הידיעה שלא נדע שלא טוב שיכנסו במוחו.

כך משמע בהתחלה וכך מפורש בלק"ה נטילת ידים ו' סוף אות יב שזהו שכתוב במשה רבנו ויסתר פניו כי ירא מהביט. אבל אח"כ משמע קצת שדווקא בלימוד לתלמיד צריך לעשות סייג כי שכל שלמעלה מהזמן אין הזמן מספיק לבארו, אמנם בחיי מוהר"ן מבואר בפירושו שכיון שהם למעלה מהזמן אין מספיק זמן לבארם כמו הקושיות מחלל הפנוי הנזכר בתורה סד. וצ"ל אע"פ שהצדיק עצמו יש לו שכל של עוה"ב שהם למעלה מהזמן ויכול לתפוס שכלים שהן תרתי סתרי כמו הידיעה והבחירה כי זכה לתכלית הידיעה שלא נדע שזו תפיסת השכלים האלה. אבל באמת בוודאי יש גם לצדיק גבול שבו כבר אסור לו להביט ולחקור ולהשיג, וצריך לעשות סייג לדבריו גם כדי שלא יכנסו במוחו שכלים שלמעלה ממדרגתו כי לגדולת הש"י אין חקר ואין גבול אבל להצדיק אפילו הגדול ביותר יש לו גבול.

וצ"ע קצת משמע שיש גם סייג שעושה הצדיק לדבריו לא מחמת עצמו אלא כי הוא שכל גדול לתלמיד, אבל זה השכל אינו מרמו בידיו ועוד שזה הסייג הוא בחי' כל שיש לצדיק שאומר דבריו באופן שלא ישמע כל אחד אלא רק את הראוי לו. ועיין לקמן הקדמה לאות ט' בביאור עניין הכלליות בן ותלמיד.

גם זה החכם הדור הנ"ל אע"פ שנתבאר לעיל שזוכה למקיפים שלמעלה מהזמן שהם תכלית הידיעה שלא נדע דהיינו שכלים של עוה"ב אעפ"כ יש גבוה מעל גבוה ויש שכלים שגם לצדיק הם ריבוי אור ויכול להזיקו⁴, לכן צריך לידע איזה מקיפים שהוא צריך להמשיכם, ואיזה מקיפים שאין צריך להמשיכם. ובשביל זה יש דברים שאין רשאים לגלותם בפני התלמידים. כי אם יגלה אותן הדברים יכנסו מקיפים אחרים בתוך שכלו כנ"ל, ולפעמים אין צריך לקבל אלו המקיפים. כמו למשל כשהרב מדבר עם תלמידו איזה פשט בגמפ"ת [ו], ובתוך דבריו הוא בא על איזה קשיא, ואותו הקשיא הי' בתחילה בבחי' מקיף אצלו, כי לא ידע ממנה בתחילה. ותיכף כשנופל בשכלו זאת הקשיא, הוא אומרה בפני תלמידו, ובתוך כך כשמסביר לו הקשיא, נופל בשכלו תירוץ על הקשיא. נמצא שחוזר ומשיג מקיף אחר שהוא תירוץ על הקשיא. ואזי אומר גם התירוץ בפני התלמיד, אך כשמגלה גם התירוץ בפני התלמיד, אזי נכנס בו עוד מקיף אחר. ואז עי"ז השכל שבא עליו עתה, הדרא קושיא לדוכתא [ו], ואדרבא עתה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחילה, נמצא שע"י שגילה התירוץ בפני התלמיד שע"י נכנס בו מקיף אחר, דהיינו שכל חדש, עי"ז חזרה הקשיא למקומה ביתר עוז, כי עתה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחילה. כמו כן יש בהשגות שיש דברים שאסור לגלותם, כי אם יגלה זה התירוץ בפני התלמיד, יכנס בו מקיף חדש שעל ידו יהי' הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחילה. עד שיוכל ליכנס בהשגות מקיפים שהם למעלה מהזמן אע"פ שנתבאר לעיל באות ז' שהצדיק זוכה למקיפים שהם למעלה מהזמן אבל לתלמיד א"צ ללמד אלא מה שתחת הזמן, כי שכל שלמעלה מהזמן א"א ללמד כיון שאין הזמן מספיק

⁴ עיין תורה ו' מש"כ עה"פ אציע שאול הנך.

² נקט שם דייקא כמבואר בכמה מקומות שעיקר כבודו מהרחוקים דייקא עיין ריש תורה י' ובתורה יד

³ צ"ע אם זה הטעם כיון שמלא כל הארץ כבודו מדוע נקט שם דייקא נמצא כבודו הרי מלא כל הארץ כבודו בשווה. ולכאורה היה לו ללמוד מהפסוק והארץ האירה מכבודו הארץ דייקא כדאיתא בתורה יד.

¹ כך נראה בפשטות ולעיל כתבתי שאולי רק לגבי התלמיד הוא צריך סייג ויש בזה בחינות ושניהם אמת וכך גם משמע בפל"ח. שע"כ תירץ בזה שני תירוצים עי"ש אות ד'.

⁵ גמרא פשט תוספות

¹ חזרת הקושיא למקומה

¹ גם בתרלד - יכנס, ומתרלו - יכנס

לבאר הקשיות" והתירושים שיש שם, כי הם למעלה מהזמן. כי כל מה שהוא מגלה איזה שכל קשיא או תירוץ, נכנס בו שכל חדש שהוא בחי' מקיף כנ"ל. ע"כ אם לא יהי' נזהר בדבריו לדקדק איזה דבר לגלות ואיזהו דבר שלא לגלות, עי"ז יהי' נכנס בקשיות ותרושים שאין הזמן מספיק לבארם, כי הם בחי' מקיפים שהם למעלה מהזמן כנ"ל [ט] דהיינו קושיות מהחלל הפנוי כמבואר בחיי מוהר"ן כד"ו. ע"כ מוכרח החכם לעשות סייג [יא] לדבריו, לדקדק וליזהר מה לגלות לתלמידים ומה שלא לגלות, באופן שלא ישיג בלימודו עמהם רק אותן המקיפים שצריך להשיג ולא ייבוא להשיג מקיפים שאין צריך להשיג [יב] דהיינו מקיפים שלא יכול ללמד לתלמידים כי אין הזמן מספיק לבארם, דהיינו שהם למעלה משכל אנושי ואם ינסה לבארם רק תחזוק הקושיא יותר /י"ז:

^א גם בתולד - הקשיות, ומתולדו - הקושיות

^ב עיין חיי מוהר"ן כד וליק"ה ברכת השחר ג' אות לו

חיי מוהר"ן סימן כד..... אחר שאמר הענין המבאר בסוף התורה נו הנ"ל המדבר מדרכי' ה' שאי אפשר להבינם שהם בחינת אלו ואלו דברי אלקים חיים, שאף על פי שזה הצדיק הלכה כמותו וזה אין הלכה כמותו, אף על פי כן אלו ואלו דברי אלקים חיים. וזה הדבר אי אפשר להבין כלל כי הם בחינת רעמים וכו'. **אחר כך** בלילה דבר מזה קצת בשיחתו הקדושה עם העולם ואמר שאף על פי שנמצא בספרי מקבלים תרוץ על קשיא הזאת וכיוצא בזה כי הם רוצים לתרוץ מה שזה מקל וזה מחמיר שזה מחסד וזה מגבורה וכו', על כן באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, עין בדבריהם, ואמר רבנו זכרוננו לברכה אף על פי כן באמת אלו התרושים אינם כלום למבין קצת. ואמר בזה הלשון (מיר לאו עמיצער ואגין אתרוץ). יחגר אחד מתניו לומר תרוץ על קשיא זאת בפני. כי באמת אינו תרוץ כלל כי זה אומר שהדבר כשר ומתיר לאכל, וזה אומר להפך שאסור לאכלו ואיך אפשר להבין בשכל שדברי שניהם אמת מאחר שכל אחד אומר הדין בהפך מחברו וכו'. **וכונתו** היתה שהתרושים על קשיות כאלו אין בהם ממש. לא מבעיא התרושים שספרי המקרים שבודאי אין בהם כלום, וכמבאר בדברינו במקום אחר שבשביל זה אסר רבנו זכרוננו לברכה לעין אפלו בספרי של המקרים הכשרים מחמת שמביאין קשיות חזקות גדולות על דרכי השם ומאריכין בקשיותם, ואחר כך רוצין לתרצה והתרוץ חלוש מאד ובנקל לסתרו. ועל כן מי שמעיין בהם ורוצה לתרוץ הקשיות על ידי שכל יוכל לבוא לאפיקורסות גדול, כי מבין אחר כך שהתרוץ אינו כלום ונשאך בקשיא, על כן אסור לעיין בהם כלל רק לסמוך על אמונה לבד. וכשבא חס ושלום בדעתו איזה קשיא בענינים אלו צריך לידע שאי אפשר לתרצה כי אי אפשר לנו לדעת ולהשיג בשכלנו האנושי דרכי' ה' וכו', רק לסמוך על אמונה לבד, להאמין שבודאי באמת הכל נכון וישר, רק שבשכלנו אי אפשר להבין דרכי' השם, וכמבאר זה בדברי רבנו זכרוננו לברכה הרבה. אלא אפלו קצת התרושים המובאים בספרי המקבלים אמתיים, שהיו צדיקים קדושים בעלי השגה ורוח הקדש, אף על פי כן אי אפשר לתרוץ הקשיא על ידי תרושים, כנראה בחוש שהתשובה נשאך מעל, וצריכין רק לסמוך על אמונה. וכן על שאר קשיות פיוצא באלו כגון הידיעה והבחינה שמוכא גם כן שרוצים לתרצה, ומי שיש לו עינים יראה שאין יכולין להבין התרוץ כלל בשכלנו. על כן אין לנו לכנס בזה כלל לתרוץ קשיות כאלו. וכן הקשיא המובאה בעץ החיים בתחלתו שרוצה בעל ה"שערי גן עדן" לתרצה, ומי שיש לו שכל כל שהוא יראה שהתרוץ הוא ולא כלום, כי סוף כל סוף מסיים שם שלמעלה משם אסור להרהר. אם כן טוב אשר יפה לתרוץ הקשיא בתחלה עם זה התרוץ, שאסור לנו להרהר כלל מה לפנינו ומה לאחור, ולמה לנו לכנס בחקירות של עולם התהו כאלו, ולבסוף לא יתרוץ כלום, ומי יודע אם ישוב בשלום: **טוב לשאר** תכף באמונה לבד כי חקירות כאלו כמו הידיעה והבחינה וכיוצא בהן, ובפרט הקשיות שבתחלת עץ החיים אי אפשר לתרוץ בשכל אנושי כלל ואסור לכנס בהם כלל, רק צריכין לידע שאי אפשר לתרוץ בשכל אנושי בשום אופן, רק לסמוך על אמונה לבד כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי' מדרכי'נו ומחשבותיו ממחשבותינו: **ועיין נפלאות** בדברי רבנו זכרוננו לברכה בסימן כ"א על מאמר רבותינו זכרונם לברכה לעתיד לבוא צדיקים יושבים וכו' שבאר שם איך אלו המביכות הנ"ל נמשכין משכל המקיף שאי אפשר להשיגו עכשו בשום אופן. וכן בהתורה "בא אל פרעה" בסימן ס"ד, שבמבאר שם שיש קשיות שנמשכין מסוד חלל הפנוי שאי אפשר למצא בהם שכל לישבן בשום אופן. וכן בהתורה ויהי מקץ פי מרחמים ונהגם בלקוטי תנינא סימן ז' שבמבאר שם שיש קשיות שהם למעלה מהזמן שאי אפשר לתרוץ, כי אם ירצה לתרוץ אותם יקשה אחר כך עוד קשיא שיהיה חזקה יותר מבתחלה עד שיכול לכנס בקשיות ותרושים שלמעלה מהזמן שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתרושים שיש שם וכו' עין שם היטב. וכן בכמה מקומות בספרים שלו הקדושים: **וכן מה שכתוב** שם בלקוטי תנינא סימן נ"ב דבר נאה ומתקבל שאמר רבנו זכרוננו לברכה שמה שקשה קשיא על השם יתברך זה מכרח להיות כן, כי על השם יתברך בהכרח שיהיה קשה קשיות שאי אפשר להבינם. כי אם לאו, רק יתנהג כפי חיוב דעתנו בלי קשיות עליו, אם כן יהיה דעתו כדעתנו חס ושלום. על כן בהכרח שיהיה עליו יתברך קשיות גדולות שאי אפשר לנו להבינם בשום אופן כי דעתו בהנהגותיו מרומם ונתעלה ונשגב מאד מדעתנו וכו' עין שם, וכן בכמה מקומות: **הכלל** שבכל מקום שמדבר רבנו זכרוננו לברכה מחקירות וקשיות כאלו אינו רוצה לתרוץ בשום מקום, רק כל דבריו הם שהוא זכרוננו לברכה בחקמתו הנפלאה מגלה תורה נפלאה בדרך נפלא ונורא מאד, ומראה לעינים ומבאר לדעת להראות מהיכן אלו הקשיות נמשכין, שמחמת זה אי אפשר לתרוץ ולישבם בשום אופן. וכונתו להראות לדורות שאסור לכנס בחקירות אלו, כי אי אפשר לישבם בשום אופן ועל כן כל באייה לא ישבון ולא ישיגו ארחות חיים: **ראה דרכי** וחקם ותיבן נפלאות ה', איך מי שרוצה להסתכל על האמת יבין מדעתו שאי אפשר לישב קשיות כאלו בשום שכל, ואפלו בדרכי המקבלים האמתיים רק לסמוך על האמונה, אשרי הזוכה לזה. ועין מה שכתבתי מזה, בהלכות ברכות השחר הלכה ג.

^א עיין ברטנורא על אבות א' א' סייג - גדר. ועיין אבות ג' יג ר"ע אומר סייג לחכמה שתיקה. וכדלקמן.

^ב מתולדו - יבא

^ג דהינו מקיפים שהם למעלה מהזמן כנ"ל וצ"ע דלעיל באות ו' אמר שמקיפים של חכם הדור הם בחי' עוה"ב שהוא למעלה מהזמן ועיין פל"ח אות ד' ובאה"ל אות יט מה שתייצו.

^ד **עיין פל"ח אות ד'** - על כן אם לא יהיה נזהר בדבריו וכו' על ידי זה יהיה נכנס בקשיות ותירושים שאין הזמן מספיק לבארם כי הם בחינת מקיפים שהם למעלה מהזמן - רוצה לומר כי אף על פי שכבר נתבאר למעלה באות ו' שהמקיפים של החכם והרבי שברור הם בחינת עולם הבא שהוא יום שכולו ארוך כי שם הוא למעלה מהזמן וכו' רוצה לומר שהוא למעלה מכל בחינת הזמן של עולם הזה, אבל אף על פי כן

זזה בחינות משארז"ל (מנחות כט עב)/טו, כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהי' קושר כתרים תגים לאותיות שהן כמו סימן נוטה כלפי מעלה דהיינו שעושה סייג לדבריו (פל"ח ה') ורק רומז לסוד הנעלם כאן א"ל רבש"ע מי מעכב על ירך [טו]/נ"ל ששאל אותו אם יש כאן עוד הוראה שישראל צריכים לדעת מי מעכב בך לגלותה בפירוש דהיינו מי מעכב בך לעשות רק רמו, ומי מעכב בך שלא לעשות אפילו רמו, א"ל עתיד א' לעמוד ועקיבא בן יוסף שמו שיהי' דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות לכאורה צ"ע מה תרץ לו בזה עדיין קשה מדוע עשה רמו ומדוע רק רמו, אלא אמר לו שצריך לעשות סייג להעלים שכלים שהם מקיפים מבחי' כתר עליון (וזהו לשון קושר כתרים – פל"ח ו') כדי שלא יכנסו לתלמידים מקיפים שאינם ראויים להם ואעפ"כ צריך לרמוז להם כיון שעתיד להיות מי שיבין אותם ועל ידם יזכה לפרנסה כפי שיתבאר לקמן. כי באמת עכשו שיש נבואה בעולם א"צ לדעת הוראות אלה אבל לעתיד אחר חורבן בית שני אזי יתגלה עומק חכמת התורה שבע"פ יותר ע"י ר"ע בבחי' חכם עדיף מנביא/טו כי אז יצטרכו להוראות אלה שהן שייכות לאורך הגלות ולימות המשיח. א"ל

גם שם יש בחינת סדר הזמנים ברוחניות בחינת תקופת הימים תקופת השנים וכו' כמבואר שם באות ו' הנ"ל ועל כן זה החכם אם לא יעשה סייג לדבריו, אזי יוכל ליכנס בהשגת המקיפים שהם למעלה מהזמן גם לפי בחינת הזמן הארוך והרוחני שלו שהוא בחינת סדר הזמנים של עולם הבא וגם כי אף על פי שהמקיפים שלו הם בחינת עולם הבא שהוא בחינת למעלה מהזמן, היינו שמישג אותם בשרשם ברוחניות בהארה גדולה ובהרחבה כל כך עד שהם בבחינת למעלה מהזמן, אבל אף על פי כן עדיין הוא עצמו בבחינת הזמן של עולם הזה, כי הלא הוא מלוכש בגופניות בשאר בני אדם, ומי לנו גדול ממשה רבינו ע"ה והיו ימיו מאה ועשרים שנה ועל כן ההכרח לצמצם כל כך את אור השגתו הגדולה והרחבה מאד עד שתוכל להתלבש בתוך הזמן, ועל כן אם לא יעשה סייג לדבריו אזי יוכל ליכנס בהשגות מקיפים כאלו שהם למעלה מהזמן, היינו שלא יוכל להלביש ולצמצם אותם כל כך עד שיתלבשו בבחינת תוך הזמן כנ"ל. **וגם כי הלא החכם** והרבי שבדור כל עסקו הוא להאיר הדעת בבנים ותלמידים, וכל השגות שלו אף על פי שהוא משיג אותם בבחינת השגת עולם הבא שהוא בחינת למעלה מהזמן, אף על פי כן הוא מוכרח לצמצם אותם ולהלביש אותם בצמצומים ולבושים רבים עד שיוכל להמשיך הארת הדעת הוזה בבנים ותלמידים שהשגתם עדיין הוא בבחינת תוך הזמן, ואם לא יעשה סייג לדבריו אזי יוכל ליכנס בהשגות מקיפים כאלו שהם בבחינת למעלה מהזמן, היינו שלא יהיה יכול להלביש אותם כל כך עד שיאיר מהם גם לבחינת תוך הזמן בבנים ותלמידים שוה עיקר שלימות ההשגה של הצדיק כמבואר בפנים וכל אלו האופנים הנ"ל שביארנו הכל עולה בקנה אחד למבין קצת ועיין במדרש שיר השירים על פסוק (שיר השירים ח) האלף לך שלמה וכו' אין הרב נוטל שכר על תלמודו עד שישלימונו לאחרים, מבואר מזה שהצדיק צריך לצמצם השגתו שהיא בבחינת אלף להתלמידים שהשגתם בבחינת מאתים עיין שם ותבין לעניינינו:

טו מנחות דף כט: – אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים (מאי) לאותיות אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ירך (מה שכתב עתה לך לאוסף עול עוליס כתיס) אמר לו אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות אמר לפניו רבש"ע הראהו לי אמר לו חזור לאחורך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים תשש כחו כיון שהגיע לדבר אחד (שמיך טעס) אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך אמר להן הלכה למשה מסיני נתיישבה דעתו חור ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכתו אמר לו חזור [לאחורך] חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין (מתת למיית נש) אמר לפניו רבש"ע זו תורה זו שכתה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני.

בן יהוידע – הלך וישב לסוף שמונה עשר שורות. כן הגירסא בעין יעקב. ונ"ל בס"ד ידוע כל אחד יש לו אחיזה באותיות שמו, ואות הראשון שבשמו שם הוא עיקר אחיזתו, ונמצא רבי עקיבה עיקר אחיזתו באות עי"ן שהוא ראש שמו הטוב, ואם תניח אותיות מנצפך בתוך כ"ב אותיות יהיה אות עי"ן הוא אות י"ט שיש למעלה ממנה י"ח אותיות נמצא הוא עומד בסוף י"ח, ועל זה קאמר הלך וישב לסוף שמונה עשר שורות ומצאו לרבי עקיבה. ודע דהליכה וישיבה זו היא בהבטת השכל שהסתכל במקום אחיזתו, ונקיט י"ח שורות לשון מליצה הוא זה:

עוד שם – והנה גרסת התלמוד הנדפס הוא הלך וישב לסוף שמונה שורות, נ"ל בס"ד זה על פי מ"ש רבינו האר"י ז"ל בביאור יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי, כי משה רבנו דעת בסוד תפארת, ורבי עקיבה בסוד בינה הנקראת יש ע"ש, והנה הדעת הוא שמיני ביו"ד ספירות מתתא לעילא, והבינה היא אחר הדעת מתתא לעילא, וז"ש ישב לסוף שמונה שורות ומצאו לרבי עקיבא ודוק:

^{טו} כתרים – תגי האותיות. מי מעכב – שאתה צריך להוסיף תגים לאותיות (עפ"י פרש"י בגמ' שם ע"ש) ועיין פל"ח אות ו' תגים בחי' רמזים כיון שצריך החכם לעשות סייג לדבריו. לפ"ו מי מעכב בעדך היינו מה שייך אצלך סייג דלא שייך אצלו ית' שיכנס מקף גבוה מדאי. ע"ש.

עיין בן יהוידע שם (שמנאל מעכב נשני פניס לטון מונע ולטון דוחק, דהיינו מי מונע ממך לעשות יותר תגים ומי דוחק בך לעשות תגים אלה) – מי מעכב על ירך. יובן בס"ד ראה שלא היה עושה לכל אותיות אלא רק לשעטנ"ז ג"ץ ולבד"ק ח"ה ולא לשאר, ולכן אמר לו מי מעכב על ירך שלא תעשה לכל האותיות, והשיב עתיד אחד לדרוש וכו', ואני נותן התגין כפי הדרשות השייכים להם. או יובן הוא חשב שסוד התגין לא ישיגו התחתונים והלואי ששיגו האותיות, ומי מעכב על ירך לתת את התגין אע"פ שאין התחתונים משיגים אותם, והשיב לו עתיד אחד לעמוד, וזה ישיג גם הנקודות ויותר:

י"ו ועיין ר' צדוק ברסיסי לילה באמצע אות נו ד"ה כמו שמובא בסוף ספר פרקי היכולות פכ"ז (ובפכ"ט) דאע"פ שלא שרתה שכינה בבית שני מ"מ עיקר התורה וחיווה והדרה (ע"ש יז מעלות שלא היו קודם) לא היה אלא בבית שני שלא רצו לבנותו עד שהבטיחם הקב"ה לגלות להם רזי תורה והיינו כי התחלת תורה שבע"פ היה בבית שני ע"י אנשי כנסת הגדולה שהם יסדו את הבית ואת התורה שבע"פ כמבואר בירושלמי שקלים פ"ה הל' א' ובימי מרדכי קיימו מה שקבלו דהיינו שקבלו מרצון את התורה שבע"פ אותה לא קבלו בסיני אלא בכופיא כמבואר בתנחומא (נח ג') ואף שהנבואה הוא גילוי מפורש מראות ה' יותר מהשגת החכמים מכל מקום אמרו (בבא בתרא יב א) דחכם עדיף מנביא ועיין שם ברמב"ן דיכול להשיג מעמקים יותר. וכידוע מהארז"ל שהגיד דברים בעולמות עליונים שכפי דעת עצמו הוא למעלה מהשגת כל הנביאים ואפילו השגת משה רבינו ע"ה כנודע להוגים בכתבי הארז"ל. אלא שהם

רבש"ע ראוי שתנתן תורה על ידו שהרי הוא גדול ממני/יטו (אע"פ שנתגלה למשה רבנו כל מה שעתידי ת"ח לחדש (ויקרא רבה כב א') אצלו זה היה בנבואה ואילו אצל הת"ח היה בחכמה (רסיסי לילה

השיגו דרך ראייה ואי אפשר לראות בעולם הזה יותר כפי התלבשות גופניות דעולם הזה דעל כן דבריהם ניתנו לכתוב בלבוש גמור בעולם הזה. אבל הוא השיג דרך השגה בשכל שזהו השגת רוח הקודש כמו שכתב רמב"ן שם ושללא דרך ראייה אפשר להשיג הרבה: וזה מה שאמרו במנחות (כט ב) דמשה רבינו ע"ה לא הביין דברי רבי עקיבא ובמדרש רבה (חקת יט, ו) דראתה עינו של רבי עקיבא מה שלא ראה משה רבינו ע"ה ואף דלא קם כמוהו היינו מצד השגתו דרך ראייה ולו נתגלה גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ואפילו מה שרבי עקיבא עתיד לחדש. אלא שהכל היה התגלות נבואה דרך ראייה ולא דרך השגה שכליות כמו שמשגיגים אותם המחדשים הדברים שדבר זה לא ניתנו לכתוב כי דבר זה אי אפשר להלביש בכתב כלל רק מה שלב חכם ישכיל פיהו ועיקר ההשגה הוא סוד נעלם בלב המשיג:

ועיין צדקת הצדיק אות צג ואות [רנו] – שהביא הנ"ל וכתב וזה חכם עדיף מנביא ע"י ברמב"ן פ"ק דב"ב (יב). הטעם דנובע ממקום יותר גדול. ובוזרה שמות (ו' סע"ב) כי הוא תמידי. רק דהנבואה הוא התגלות מאמר ה' בבירור והשגה דחכמה הוא בהעלם.

ועיין גמ' בבא בתרא יב: ופרש"י ושיטה מקובצת שם ודרשות הר"ן דרוש יב שכפשוטו וזכה להשגות גדולות יותר.

עוד עיין ספר פוקד עקרים לר' צדוק הכהן מבאר חילוק הנ"ל בין משה רבינו לרשב"י עפ"י מאמחו"ל חכם עדיף מנביא כי החכמה היא תורה שבע"פ נשאר בלב ישראל לעולם, אבל נבואה א"א להיות נשאר בלב ישראל לכן כח הזוהר לעורר את הלב ואילו תורה שבכתב שהיא נובלות של חכמה עליונה משמת משה רבינו נגזו מעיינות חכמתו ואינו מעורר את הלב.

אמנם עיין בחסד לאברהם (ב' לה) במאמר חכם עדיף מנביא שכל כח החכמים הוא מכח ניצוץ משה שמתלבש בהם. וכן מבואר בהרבה ספרים על דברי הגמ' משה שפיר קאמרת ועיין תורה כו תנינא. עכ"פ מובן לפי זה מדוע סבר משה שר"ע גדול ממנו כי חכם עדיף מנביא ואעפ"כ תורה ניתנה דייקא ע"י משה כי גם הכח של ר"ע הוא מכוחו של משה רבנו המתלבש בו אלא שאת זה כנראה שמשה רבינו לא ידע בחייו

ועיין משך חכמה פ' בהעלותך יז יז בסוף דבריו בשם הגר"א – שכנגד הנבואה עמדה הע"ז ומשפסקה ניתן הרשות לבטל יצרא דע"ז אבל כנגד חכמת התורה שהיא בחי' תפארת עמדה חכמת יוון שהיו מיוחדים בחכמות חיצוניות שזה בחי' ת"ת דקליפה לכן העיקר אצלם היופי החיצוני ועיקר כוונתם היה דייקא נגד התורה.

^{טו} **עיין בן יהוידע שם** – ודע כי מפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל בשער הגלגולים דרבי עקיבא השיג הטנת"א (טעמים נקודות תגים אותיות) כולה ועוד יותר, אבל משה רבנו ע"ה השיג עד התגין ולא יותר, אמנם גם משה רבנו ע"ה השיג אפ"כ הכל ע"י מעשיו הטובים ע"ש. ובאמת הדבר יפלא לומר דרבי עקיבא גדול מן משה רבנו ע"ה אשר מתחילתו השיג השגה גדולה וזכה לנבואה שלא השיגה שום נביא בעולם. גם עוד יפלא כזאת בדבר אחר שכתב רבינו ז"ל בשער הכוונות כי משה רבנו ע"ה היה דעת בסוד תפארת, ורבי עקיבא היה בסוד בינה הנקראת יש, וגם דבר זה יפלא איך יהיה מקומו למעלה ממנו. אמנם יובן בס"ד הענין אם יוכשר בעיני השי"ת על פי מ"ש בשער הגלגולים בשמואל א' וז"ל ובוה יתרוץ כי דניאל ראה עתיק יומין מה שלא ראה משה רבנו ע"ה ואיך יהיה זה, אלא מה שהשיג דניאל הוא עתיק יומין דעשיה, לפי שבכל העולמות דאצילות בריאה יצירה ועשיה יש בהם עשר ספירות ויש בכל עולם כל הפרצופים, וכן עולה דניאל א"ל אדניי כי האל"ף עומדת באמצע משמש לכאן ולכאן, ושם זה הוא בעשיה וכו', ואלהוה זכור לטוב השיג בבריאה כי אליהו למטה מן הבאר שהוא המלכות דאצילות וכו' עכ"ד ע"ש. ולכן גם כאן נאמר דמקום שהשיג רבי עקיבא הוא תחתון מן המקום שהשיג משה רבנו ע"ה, וידוע שבכל עולם יש טנת"א ובכל עולם יש בינה ויש דעת בסוד התפארת. וזוה יובן בס"ד מה שאמר לו חזור לאחוריך ששם תמצא את עקיבא בן יוסף כי הוא אינו עומד במקום שאתה עומד בו וצריך שתחזור לאחוריך ותראה אותו ודוק היטב: **ועדיין צריך** אני לבאר בס"ד מ"ש כאן ולא היה יודע מה הם אומרים, דלפי פשוטו יפלא מאד. אמנם הענין הוא כך, וידוע כל נשמה שתבא לעולם הזה הנה היא לומדת מקודם לפני הקב"ה למעלה כל הסודות אשר תוכל להשיג, אך לימוד זה הוא אצלם בכח דוקא שהוא סוד המחשבה, כי הכח הוא המחשבה והמחשבה היא הכח ענין אחד הוא, וכאשר יגיע זמנה לבא בעולם הזה להתלבש בגוף או כל הלימוד הוא יוצא ממנה מכח לפועל, כלומר השגה שהשיגה מקודם בסודות התורה ומצפוניה הכל נקשר עמה בכח דוקא שהוא סוד המחשבה, יען כיון שעדיין אין לה התחברות בגוף אין השגתה וידיעתה נחשבת בסוג פועל, אלא בכונת כח, אבל אחר שתרד לעולם הזה ותתחבר בגוף תהיה כל השגתה וידיעתה בסוד פועל, דאז הגוף בהתחברות הנפש אשר עמו יוציא הדברים ההם שהיו אצל הנפש מן הכח לפועל ומגלה אותם בהיותו בעוה"ז באורך זמן של שנות

חייו: וכאשר עלה מרע"ה למרום ומצא את רבי עקיבא זע"א לומד עם תלמידיו עדיין לא בא רבי עקיבא לעולם הזה והוא מצא את נשמת רבי עקיבא ונשמות תלמידיו לומדים תורה לפני ה', ואותו הלימוד היה אצלם בכח שהוא סוד המחשבה בלבד וקליטתם דברי תורה היתה קליטה בכח ולא קליטה בפועל, כי עדיין לא היה התחברות לאותם הנשמות בגופם, אך משה רבנו ע"ה באותו זמן כבר נשמתו באה לעולם הזה ויש לה התחברות עם גוף, וכיון דיש לנשמתו התחברות עם גוף אי אפשר להוציא הדברים שקליטה נשמתו קודם בואה לעולם הזה ברגע אחד אלא צריך לאט לאט, כי כל דבר שהוא בכח דוקא נקלט כרגע, אבל דבר שצריך להשיגו בסוג פועל שהוא בזמן היותו בהתחברות גוף אי אפשר להשיגו ולהוציא הדברים כולם מן הכח לפועל כרגע, ולכן הם שהיו עודם בכח גילו לו כל דברי תורה שוכו לקולטם תכף ומיד, כי אין להם שיעור וזמן מוגבל, אבל מרע"ה שהיה בהתחברות גוף עדיין לא יצאו אצלו כל הדברים מן הכח לפועל, ולכן הם היו מדברים בדברי תורה ולא היה יודע מה הם אומרים, ובהשקפה הראשונה תשש כוחו, כי חשב אין לו השגה בדברים אלו כלל, אך אחר ששמע שאמרו לו תלמידיו מניין לך והשיב להם הלכה למשה מסיני נתיישרה דעתו, כי ידע שדברים אלו הם גנוזים אלו הוא עדיין לא בא שם למצוא מן הכח לפועל: **ובזה יובן** דברי הקב"ה

כשאמר לו משה רבנו ע"ה יש לך אדם כזה, ואתה נתון תורה על ידי, והשיב לו שתוק כך עלה במחשבה לפניך, פירוש אתה גדול ממנו, ואשר ראית שאמר דברים שאתה לא ידעתם הנה דברים אלו ישנם אצלך גם כן ויותר מהם, ורק הוא עתה עלה במחשבה שאינו בסוג פועל אלא בכח, לכך משיג כל מה שיוכל להשיג ברגע אחד, מה שאין כן אתה עומד בהתחברות גוף שהוא בסוג פועל, ועוד הוא עושה לפני למעלה שלא ירד עדיין למטה, אבל אתה כבר ירדת לתחתונים לארץ, ולכן אל תתמה על אשר לא ידעת עתה בשעה זו עד שאומר הוא לתלמידיו, כי באמת הכל הוא גנוז אצלך, ורק לא הגיע זמנו לצאת מן הכח לפועל, ועיין בספר עץ חיים מעשה שהיה ברבינו האר"י ז"ל שהיה ישן ביום שבת ושפתיו דובבות, ושאלו ר' אברהם הלוי ז"ל מה זאת, והשיב שעלתה נשמתו למעלה והיתה לומדת סודות בפרשת בלעם, ואמר לו לימא לן מר מהני מילי דמעליותא, ואמר לו בחיך אפילו אם אשב עמכם

הנ"ל) והיינו חכם עדיף מנביא), **א"ל שתוק כך עלה במחשבה. ולכאורה קשה מה אמר לו הש"י שתוק וכו' הלא כבר אמר הקשיא** כנ"ל שכיוון שהוא גדול ממני מדוע לא ניתנה תורה על ידו ומה זו שתיקה מאחר שכבר הקשה מה שהקשה. אך תיכף כשאמר משה הקשיא, **נפל בשכלו תירוץ על הקשיא** אולי התירוץ שבאמת בחכמה היה גדול אבל בנבואה לא קם כמשה אלא שבמתן תורה היה צריך מנהיג שהוא נביא כגון משה שהוא הדעת והכניס דעת בישראל והביאם למדרגת נבואה (עיין תורה לט תנינא) עד שאפילו שפחה ראתה על הים יותר מיחזקאל הנביא, ואילו להחזיק מעמד באורך הגלות צריך חכם דווקא¹ כי חכם מגלה אור בחושך כגון תילי תילים של הלכות בתג קטן שעל האות, וזה נצרך לאור הגלות והחשך לראות בו אור ולא ליפול ליאוש. או אולי התירוץ שבאמת כל כוחו של ר"ע הוא מכח ניצוץ משה רבנו שהתלבש בו² כמבואר בווהר ח"ב דף קיד: (עיין תורה ב אות ו') שעל כן קראו צדיקים זה לזה משה שפיר קאמרת. **אך אם הי' אומר את התירוץ הי' נכנס בו מקיף אחר, והי' בא על קשיא יותר חזקה ורחבה מבתחילה** אולי הקשיא מדוע שתיהיה גלות שזה קושיא שנוגעת לזה שמשא רבנו לא יכנס לארץ כי אם היה נכנס לא היה נחרב הבית ולא היתה גלות, וזה נוגע לקושיא הידיעה והבחירה. או ללשון שני אולי הקושיא מדוע ניצוץ משה נמצא בכל חכמי ישראל שזה בחי' ואיש לא ידע קבורתו ותירצו כיון שהוא קבור בכל איש ואיש מישראל³, וגם זה רק כיון שלא נכנס לארץ ישראל, וכנ"ל שנוגע לידיעה ובחירה. **ע"כ אמר לו הש"י שתוק על התירוץ, היינו שישתוק ולא יגלה את התירוץ** שעלה במחשבתו מיד כששאל את הקושיא, **כדי שלא יבא על קשיא יותר חזקה מבתחילה** כנ"ל מדוע שתיהיה גלות, מדוע לא נכנס לארץ ואולי גם היה מתקשה כיצד כזה אדם גדול יהיה דווקא בן גרים ועם הארץ ארבעים שנה⁴ ואילו הוא בן גדולי הדור⁵ (וכאמור שאפילו אם

שמונים שנה רצופים לא יספיק הזמן ללמוד זה, הרי מה שקלטה הנשמה בחצי שעה בהיותה לבדה בלי התחברות הגוף לא יספיק לה ללמוד זה בהתחברות הגוף שמונים שנה:

עוד שם – אמר לפניו רבונו של עולם זו תורה וזו שכרה אמר לו שתוק כך עלה במחשבה. נ"ל בס"ד דאמרו רז"ל על רבי עקיבא ע"ה ארבעים שנה היה עם הארץ, ארבעים שנה למד, ארבעים שנה לימד, א"כ ניצוצות שלו שהם כנגד שנותיו של מ' שנה הראשונים צריכים מילוי ותיקון, אך אינו דומה ר' שנה הראשונים דעדיין אינו בר עונשין בבית דין של מעלה לעשרים השניים, ולכן אמר לו כך עלה במחשבה ר"ל ע"י יסורין קשים אלו אותם כף שנים של מ' הראשנים נתקנו ועלו עד סוד המחשבה שהוא עליון מאד, ולכן צריך להם יסורין קשים ביותר כדי לעלות לעולם המחשבה:

³ **עיין ר' צדוק הנ"ל** שבבית שני נתגלו רוי תורה ובוה ניתן כח לאריכות הגלות ונראה להוסיף כי ר"ע היה שרש להתגלות זו ורשב"י שהעיד על עצמו (גיטין טז). שהוא תמצית מדותיו של ר"ע אמר כי לא תשכח התורה מפי זרעו כמבואר לעיל במאמר לכו חזו בתחילת הספר וזה דייקא על ידי תורת הטוד שגילה בוהר, הנקרא אתחלתא דגאולה. נמצא שלכאורה התירוץ פשוט מדוע לא ניתנה תורה על ידו כי רוי התורה לא היו נצרכים עדיין במתן תורה כי אז בקושי קבלו את נגלות התורה ואילו את התורה שבע"פ מבואר שקבלו בכופיה כיון שכפה עליהם הר כגיגית ורק בנס פורים קיימו מה קבלו דהיינו שחזרו וקבלו מרצון, ועל כן רק בבית שני נתגלו עומק התורה עוד יותר כי רק אז קבלו אותה מרצון. לכן במתן תורה היה צריך נביא דהיינו משה רבנו ואילו בחורבן בית שני היה צריך חכם עדיף מנביא דהיינו ר"ע.

^{3א} **מאור עינים** (למנחם נחום טברסקי תצה-תקנח) – פרשת תרומה – והענין דאיתא בוהר הקדוש אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא עד שיתין רבוא דרי וזהו ענין בחינת הדעת שיש לכל אחד ואחד מישראל להשיג בתורה והכל על ידי הדעת בחינת משה שהוא היה הדעת של כל ישראל ויש לכל אחד ואחד ניצוץ דבר מה חלק מהדעת של משה רבינו ע"ה בכדי שידע ויבין ויסיג כל אחד ואחד בתורה כל חד וחד כפום שיעורא דיליה כפי בחינת משה שיש אצלו כך הוא מבין ומשיג בתורתו.

^{3ב} **מאור עינים** (למנחם נחום טברסקי תצה-תקנח) – פרשת תרומה – והנה נאמר במשה רבינו ע"ה (דברים ל"ד, ו') ולא ידע איש את קבורתו והוא על פי האמור שאתפשטותא דמשה בכל דרא ולזה ענין בחינת משה הוא גנוו באדם הישראלי ולא ידע איש את קברתו פירוש שלא ידעו היכן משה קבור וגנוו כי באמת הוא גנוו ונקבר בדעת של כל אחד ואחד מישראל כאמור וזהו ויקבור אותו בגיא פירוש שנגנו בחינת משה שהוא הדעת אצל מיש הוא שפל בעינו כגיא ואינו מתגאה שהמתגאה הוא כאלו עובד עבודה זרה ואין בו דעת.

^{3ב} **שמעתי בזה תירוץ** שדייקא כיוון שר"ע חדש עומק בתורה שבע"פ שהיא לגלות אור בחושך הגלות לכן נתגלה כל זה דייקא ע"י ר"ע שמצד מהותו היה גילוי אור מתוך החושך דהיינו גם בן גרים וגם עם הארץ ודייקא מתוך החושך הזה עמל בכח עצום לגלות אור התורה מתוך החושך הזה וע"כ עלה בידו דייקא לגלות דרך חדשה בלימוד התורה שבע"פ שנתנה כח לכל ישראל להיות מגלים אור האמת או הש"י החושך הגלות הארוכה. וזה בחי' פירוש רבי מאיר מלובלין על לשון פרקי אבות הוא היה אומר דהיינו שכל חכם את מהותו היה אומר בחידושי התורה שלו, הכי נמי ר"ע את מהותו גילה בדרך הלימוד החדשה שלו, עד שבכוחו היה לגלות תילי תילין של הלכות בכל תג קטן שהוא קוץ קטן שבראשי האותיות ג' ב"שעטו גיץ" ואחד ב"ברק חיה".

^{3ב} **קושיא זו** היא קושיא עתיקא שלעולם חזרת וראשיתה כבר בבזו שחשו בני יעקב אבינו בני הגבירות לבני השפחות, והוא הבזו של צדיק לבעל תשובה וגר. ובאמת כבר נאמרו תירוצים כיצד יש לכל אחד מעלה שאין בחבירו (זה לא פגם בקשר הברית וזה אע"פ שפגם חזר ואיחה אותו והעלה והחזיר ניצוצות מעמקי הקליפות לקדושה) אבל אעפ"כ הקושיא נשארת כי היא סוד התשובה שקדמה לעולם והיא שלא כסדר והגיון העולם הזה (סוגיית הקושי והסתירה שבחדוש סוד התשובה הארכת בתורה ו' בחדושו של המסילת ישירים והפלפול בזה). וגם נתבאר שהוא סוד מה שהקב"ה מערים על קליפת נגה ונותן נשמת צדיק בטיפת עם הארץ כמבואר בוהר משפטים דף קיג (עיין תורה לו אות ז).

משה רבנו ידע הכל אבל לדבר מזה אסור). וזהו כך עלה במחשבה, היינו שתיכף כשמגלין את השכל הפנימי, אזי עולה במחשבה שכל אחר חרש, כי נכנס מקיף אחר לפניו, וע"כ צריכין לשתוק כדי שלא יבא למקיפים שאין צריכין להשיגם כנ"ל/כ"י. וזהו שתוק כך עלה במחשבה *כי כנ"ל :

(משה הי' למעלה מן המחשבה לכך היה יודע את התירוץ כי השיג בחי' סתרי¹ אותיות [2]. והדברים סתומים כי לא ביאר היטב ענין זה).

ו"פ וזה פרוש (אבות פ"א) הו' מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סיג' לתורה. הו' מתונים בדין, זה בחי' שצריך החכם הנ"ל להיות לו מתינות לידע איך לדבר עם כ"א וא', שלפני בחי' דרי מעלה יגלה להם ההשגה של מזה בחי' מה חמית וכו'. ולפני דרי מטה יגלה ההשגה של מלא כל הארץ כבודו. וזה בחי' דין בחי' משפט/כ"י. בחי' (תהלים עה) כי אלקים^{כ"ט} שופט זה ישפיל וזה ירים, שהגבוהים הוא צריך להשפיל להראות להם שאינם יודעים כלל בידיעתו ית'. והקטנים בחי' שוכני עפר צריך להרים לעוררם ולהקיצם שלא יתייאשו, כי מכה"כ כנ"ל.

וזהו והעמידו תלמידים הרבה, כי כשזוכה להשגה כזו להאיר בגדולים וקטנים וכו' כנ"ל, בוודאי יעמיד תלמידים הרבה. כי כולם צריכים אליו, כי יש לו כח ללמוד עם כולם כנ"ל. וזהו ועשו סיג' לתורה, בחי' סיג' לחכמה שתיקה (אבות פ"ג). כי צריך לעשות סיג' לדבריו לשתוק לפעמים, בחי' שתוק כך עלה במחשבה כנ"ל. כי על ידי שזוכה להעמיד תלמידים הרבה, עי"ז הוא זוכה להשיג את המקיפים, דהיינו שמושיג ומבין מה שלא הי' יכול להשיג מתחילה כמבואר לעיל שרק ע"י שמלמד לתלמיד/כ"י זוכה למקיפים וכדי ללמד צריך שיהיה לו בחי' כל הנ"ל שידע ללמד קטן וגדול כל אחד רק הנצרך לו דהיינו בחי' מה או בחי' מלא. וכיון שהוא צדיק שיש לו בחי' כל ויש בכוחו ללמד דעת וזוכה למקיפים ע"כ הוא צריך לעשות סיג' לדבריו ולשתוק לפעמים, כדי שלא יכנוס במקיפים שהם למעלה מהזמן, שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתירוצים שיש שם כנ"ל :

אות ח"ג [ט]

ואלו השני בחי' של דרי מעלה ודרי מטה, דהיינו השגה של בחי' מה, והשגה של בחי' מלא כל הארץ כבודו, הם בחי' השגה של בחי' בן והשגה של בחי' תלמיד. כי אף על פי

^{כ"ה} וזה יבואר מה שמקשים מדוע למשה רבנו ענה שתוק כך עלה במחשבה ואילו כשהמלאכים שאלו שאלה זו ענה להם חלקם בחיים עיני ברכות סא: כשסרקו את בשרו של ר"ע במסרקות של ברזל אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה זו תורה וזו שברה ותהילים יז-יד) ממתים ירך י"י ממתים וגו' (כלומר מידן היה לו למות מזקנה מחלל ולא מילי נזק וס) אמר להם (הקב"ה, את המשך הפסוק) חלקם בחיים (כלומר חלקם של האלקים הוא לעוה"צ שטובו חיים ולא נעוה"ז). (מהש"ס) והביאור פשוט כיון שלמלאכים אין מקיפים כי עומדים על כל שכלם הקבוע ולא יכולים לעלות מחיל אל חיל שעל כן נקראים עומדים כמ"ש ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. לכן לא ענה להם מה שענה למשה רבנו.

^{כ"ו} הערות השייך להגה

1 בתשכ"ט (סתרי) [כתרי], וצ"י כאן הערה למטה שכן היא גרסת הדפוס של מוהר"ן [עיי"ש צילום 186] (ואמנם גם בהמשך נקט רבינו לשון כתרי אותיות וכן הלשון במדרשים).

2 עיין אוצר המדרשים (איינושטיין) עשרה הרוגי מלכות עמוד 441 - ואחריו הוציאו את רבי עקיבא בן יוסף הדורש כתרי אותיות ומגלה פנים בתורה כמו שנמסרו למשה בניני.

^{כ"ז} מתרצו - סייג

^{כ"ח} משפט הוא בין שני צדדים וצ"ע איזה שני צדדים יש כאן, ואולי כי רובא דעלמא דרי אמצע וצריך משפט כיצד ללמד אותם מה או מלא. ועוד כשצריך ללמדם יחד צריך משפט ומשקל לדבריו כיצד לדבר באופן שכל אחד ישמע רק את הראוי לו. באופן שבדבור אחד ישפיל את זה ויריס את זה

^{כ"ט} מתרצו - אלהים

^ל מתרצו - חזו

^{לא} צ"ע בזה כי לעיל נתבאר שדיבר עם הש"י וא"ל שתוק כדי שלא יכנס בו מקיף משמע גם כשמדבר עם רבו ולא רק שמלמד לתלמיד.

^{כ"ב} מתרצו - סייג

^{כ"ג} בתקפת טעה וסימן כאן שוב אות ח' במקום ט' וכך הדפוס בכל המהדורות ורק בתשכ"ט חק ולא צ"י שום אות דממה נפשך הכל נכלל אות ח' (וצ"ע כיון שמוהר"ן צ"י כאן אות הבין שכאן מתחיל ענין חדש אלא שמאידך כיון שכבר נדפסו ספרי מפרשים שצ"י כאן לעיין לפי האותיות הקיימות א"א לשנות את האותיות ונראה לציין ח' כמו שנוהגים בכי"ב). ועיין פל"ח כאן אות טו שהחכם צריך לעשות סיג' לדבריו נמצא באות ז' ולפ"ז אם לא שטעה הרי סבר שצריך למחוק את אות ח' הראשונה ולא את זו שאין.

שבן ותלמיד כולו חד כנ"ל, כי הבן הוא גם כן תלמיד כנ"ל, והתלמיד הוא גם כן בחי' בן כי נחשב כאלו עשאו כנ"ל. אף על פי כן יש הפרש בין בן לתלמיד. כי הבן שהוא תלמיד, הוא במעלה יתירה מתלמיד לבד. כי הבן הוא כולו נמשך מן האב מראשו עד רגלו ואין בו שום שיערה שאינה נמשכת ממוח האב [ל"ד] צ"ע מה בכך שהגוף נמשך כולו מן האב אבל הרי הנשמה שהיא השכל לאו דווקא כדמצינו אב ע"ה ובן ת"ח, וצ"ל שאעפ"כ יש לבן יותר כלים לקבל מאביו דייקא מצד דמיון המדות שאותן הוא כן יורש מאביו (עיין תורה י' אות ד') ומה שנקט אפילו שיערה אולי רומז למבואר בתורה סט ששער בשין שמאלית בחי' שער בשין ימנית. על כן בחי' ההשגה של הבן גדולה יותר במעלה מהשגה של בחי' התלמוד^{ל"ה}. וזהו בחי' החילוק שבין נבואת משה רבינו לשאר נביאים כי משה רבנו בחי' בן ושאר נביאים בחי' תלמיד, כי משה ראה באספקלריא המאירה דהיינו ע"י מדמה מבורר ומזוכך והם ראו ל' באספקלרי' שאינה מאירה דהיינו מדמה עכור ביחס למשה רבנו (יבמות מט ע"ב) [ל"ז/ל"ח] וכמבואר בתורה ה' אות א' ל"ט שעל כן הם נתנבאו בלשון כה אמר ומשה רבנו בלשון זה הדבר,

^{ל"ד} ע"ח שער כב פ"א, ולעיל ח"א תורה לג אות ה', ולקמן תורה ח' תנינא אות ב' ושם נרשם תיקון יח דף לה. ובתורה סח תנינא והכי נמי יקראל קוויס בניס אחס לה אלמקס און כהס שערה שלא נמשכת ממוח האב

^{ל"ה} בדפוס ותולד ומתולד - התלמיד (צ"ע גם לקמן תחילת עמוד הבא כתב בתקפא תלמוד במקום תלמיד וגם אח"כ שם שינה מלשון דפוס וכתב השיג במקום אמר)

^{ל"ו} בתולד ומתולד - באספקלריא (וצ"ע מדוע לא השלים התיבה מאחר שיש הרבה מקום)

^{ל"ז} ע"י ש פרש"י - וכסבורים לראות ולא ראו ומשה נסתכל באספקלריא המאירה וידע שלא ראהו בפניו.

^{ל"ח} יבמות מט: - תני שמעון בן עזאי אומר מצאתי מגלת יוחסין בירושלים וכתוב בה איש פלוני ממזר מאשת איש וכתוב בה משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי וכתוב בה מנשה הרג את ישעיה אמר רבא מידן דייגה וקטליה אמר ליה משה רבך אמר (שמות לג-כ) כי לא יראני האדם וחי ואת אמרת (ישעיה ו-א) ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא משה רבך אמר (דברים ד-ז) מי כה' אלהינו בכל קראנו אליו ואת אמרת (ישעיה נה-ו) דרשו ה' בהמצאו משה רבך אמר (שמות כג-כו) את מספר ימיך אמלא ואת אמרת (מלכים ב כ-ו) והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה אמר ישעיה ידענא ביה דלא מקבל מה דאימא ליה ואי אימא ליה אישויה מויד אמר שם איבלע בארזא אתויה לארזא ונסרוה כי מטא להדי פומא נח נפשיה משום דאמר (ישעיה ו-ה) ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב מכל מקום קשו קראי אהדי ואראה את ה' כדתניא כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה.

פרש"י - נסתכלו באספקלריא שאין מאירה. וכסבורים לראות ולא ראו ומשה נסתכל באספקלריא המאירה וידע שלא ראהו בפניו:

^{ל"ט} **תורה ה אות א'** - וְזֶה הוּא הַחִלּוּק שֶׁבֵּין נְבוּאָת מֹשֶׁה רַבְּנּוּ לְבֵינן נְבוּאָת שְׁאֵר נְבִיאִים כְּפֵרוֹשׁ רִש"י: "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רְאִשֵׁי הַמַּטּוֹת וְכוּ' זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', פֶּרֶשׁ רִש"י: כֹּל הַנְּבִיאִים נִתְנַבְּאוּ בְּכַה אָמַר ה'", נוֹסֵף עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה, שֶׁהִתְנַבְּא: בְּזֶה הַדְּבָר". פִּי פְּחִינַת "כֹּה" הוּא אֶסְפְּקִלְרִיא שְׂאִינְהָ מְאִירָה, וְזֶה הַדְּבָר" הוּא פְּחִינַת אֶסְפְּקִלְרִיא הַמְּאִירָה:

שזהו בחי' החילוק שבין השגת דרי מעלה להשגת דרי מטה, שהם בחי' בן ותלמודי*. כי משה יהשיג בחי' בן ועל כן כשביקש אחרי חטא העגל מהקב"ה הראני נא את כבודך אמר לו הקב"ה כי לא יראני האדם וחי (שמות לג/ו)¹ זה בחי' ההשגה של מה, בחי' מה חמית וכו', שזהו ההשגה של דרי מעלה בחי' בן. וישעי' שהי' במדריגה קטנה ממושה, אמר ואראה את ה' (ישעי' ו) זה בחי' השגה של דרי מטה אספקלריא שאינה מאירה שנדמה לו שרואה כמבואר ביבמות הנ"ל, והיינו בחי' תלמיד/ר', שמראים לו בחי' מלא כל הארץ כבודו. כי אף על פי שידע ישעי' שיש השגה של בחי' מה, אף על פי כן אמר לפי מדריגתו שהוא הי' בבחי' ההשגה של מלא כל הארץ כבודו, ואראה את ה' (ה')². נמצא שבן ותלמיד הם בחי' דרי מעלה ודרי מטה. היינו ההשגה של מה, בחי' מה חמית מה פשפשת, בחי' איה מקום כבודו, בחי' כי לא יראני האדם, זה בחי' השגת הבן, השגת דרי מעלה. והשגה של מלא כל הארץ כבודו, בחי' ואראה את ה', זה בחי' השגת התלמיד, השגת דרי מטה. כי הבן שהוא נמשך כולו ממוח האב, ע"כ זוכה להשגת אביו ממש שהוא בחי' מה צ"ע דלכאורה אינו ממש כאביו כי אמנם שתיקן בחי' מה אלא שאצל התלמיד זה בחי' הסתרה כדי לעוררו לחפש יותר, ואצל הרב שזכה למקיפים של עוה"ב זה בחי' תכלית הידיעה שלא נדע וכנ"ל שמתענג על הלא נדע, שהוא ההשגה של הרבי והחכם שבדור כנ"ל. אבל התלמיד אין מקבל רק בחי' ההשגה של דרי מטה, שהוא בחי' מלא כל הארץ כבודו וכו' כנ"ל :

אות ט

מבאר שנוסף לבחי' "כל" צריך שתיהיה לצדיק גם בחי' "כלליות" – כי לעיל באות ז' נתבאר שהצדיק הוא מי שיש לו בחי' "כי כל בשמים ובארץ" דהיינו שיוודע ללמד כל אחד באופן שישמע רק את הראוי לו לדעת, באופן שלא יאבדו התלמיד והבן את הרצון להתקרב אליו ית'.

עתה יבאר שכיון שבחי' תלמיד הוא בחי' דרי מטה שמלמדים אותם דעת בבחי' מלא כל הארץ כבודו, נמצא שאפשר שמרוב הרגשת מציאותו ית' יתבטל מהמציאות³. ובחי' בן שהוא בחי' דרי מעלה שמלמדים אותם דעת בבחי' מה חמית, נמצא שאפשר שיהיה חסרון ביראה אצלם. לכן צריך לכלול בן ותלמיד, דהיינו שלצורך שלימות היראה צריך לכלול שתי ההשגות יחד גם מה חמית וגם מלא כל הארץ, ואע"פ שזה תרתי דסתרי, זו שלימות הדעת דייקא.

ולכאורה צ"ע הרי כיון שכבר יש לו בחי' "כל" כנ"ל שמלמד לתלמיד שהשגתו מצד עצמו היא פחותה דהיינו "מה חמית" והוא מלמדו בחי' "מלא", ולבן שהשגתו מצד עצמו גדולה בחי' "מלא" הוא מלמדו בבחי' "מה", נמצא כבר כלל את הבן ותלמיד יחד. אלא ששם זה כדי שכל אחד מהם לא יאבד את הרצון, וכאן מוסיף בזה כדי שלא יאבדו את היראה, אלא שצ"ע מדוע לא נעשה ממילא. ונראה לי שרבינו בכוונה כתב

* בדפוס ותולד ומתולד - תלמיד (צ"ע גם לעיל בסוף עמוד קודם כתב בתקפא תלמוד במקום תלמיד)

² בדפוס כי משה אמר כי לא יראני

³ שמות פרק לג (יח) ויאמר הר'אני נא את כבודך: (יט) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ידוד לפניך ונחתי את אשר אחר ורחמתי את אשר ארחם: (כ) ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי:

¹ וכן כלל ישראל במתן תורה בחי' תלמיד דכתיב (דברים ה') בא ונתאמרו הן הר'אנו ידוד אלהינו את כבודו ואת גדלו ואת קלו שמענו מתוך האש היום הזה ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי: (כב) ועתה למה נמות פי תאכלנו האש הגדלה הזאת אם יספים אנחנו לשמע את קול ידוד אלהינו עוד ומתנו: (כג) פי מי כל בשר אשר שמע קול אלהים חיים מדבר מתוך האש פמנו וחי:

² עיין זוהר וארא כג:

¹ זוהר ח"ב וארא כג: – ועל דא קרינן ועל זה למדנו כי משה זכה באספקלריא דנהרא משה זכה להשיג במראה המאירה של ז"א דקיימא על ההוא דלא נהרא שהוא עומד ומאיר על המראה שאינה מאירה של המלכות, והכל לפי שזיכר עלמו מחומרו ונחפשט ממנו לכן זכה לנבואה בכורה מאורות של ז"א, לכל שאר בני עולם בהוא אספקלריא דלא נהרא שאר בני אדם שלו להשיג השגת הנבואה בלי להתפשט מהחומר הם לא זכו להשיג אלא במראה שאינה מאירה שהם אורות של מלכות, ובהן והאבות שזכרו חומסם יותר משאר נביאים לכן הו' חמאן מגו אלין גווינן דאתגליין אינון סתימין דקיימין עלייהו דאינון דלא נהרין היו רואים מתוך אלו הגוונים הגגלים של המלכות את אלו הגוונים של ז"א שעומדים ומאירים על אלו הגוונים של המלכות שאינם מאירים, ועל דא כתיב, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שדי פיושו באינון גווינן דאתחזין ואלו להאבות דהיינו אורות ז"א נאלו אל האבות ע"י אלו הגוונים של המלכות הגלויים, וכדי שלא נטעה לומר שהשגתם היתה רק כמו שאר נביאים, לכן אמר ושמי יהו"ה לא נודעתי להם פיושו אלין גווינן עלאין סתימין דנהרין אלו הגוונים העליונים של ז"א הסתומים שהם מאירים, דזכה בהו משה לאסתכלא בהון שגשה זכה להסתכל בהם כשוקם בז"א, אוחס לא השיגו האבות בידיעת השכל אלא מתוך גווי המלכות, וחו הלשון לא נודעתי שפיושו להדיא.

¹ בדפוס ותולד ומתולד - תלמיד. בתקפא לא ברור ותלמיד או תלמוד

² צ"ע בונתו בזה שכיון שמדובר בדרי מטה יותר מסתבר שכשמראים להם מלא אזי נעשה בבחי' ליבו גם בו ועל כן אין לו יראה ולא מחמת ביטול, שזו מדרגה גבוהה לכאורה וצ"ע.

עניין זה באופן לא ברור כי הוא עניין גבוה מאד כפי שיתבאר שהוא בחי' הרמזים שבים החכמה, אולם קצת לקרב העניין לדעת נראה לומר שעיקר ההתכללות אינה כפשוטו שהצדיק צריך לשקול המינון הנכון להראות לתלמיד נוסף להרבה מלא גם קצת איה, ולכן נוסף להרבה איה להראות קצת מלא, לא זה עומק הכוונה בהתכללות ורמז לזה במה שאמר שצריך לכלול העולמות, כי עיקר ההתכללות היא במה שדרי מעלה יורדים ונכללים בדרי מטה ועי"ז דרי מטה נכללים בהם כמבואר בלק"ה נדרים ד' יב עד יח בביאור חטא המרגלים ויותר בעומק מבואר העניין בלק"ה מטלטלין ג' ט' ד"ה כי באמת (מועתק לקמן) ועוד יותר בעומק בלק"ה נטילת ידים לסעודה ו' עו עח.

ולעיל בריש אות ז' כתבתי שמסתמא את בחי' "כי כל בשמים ובארץ" צריך לעשות בדיבור אחד שהרי אומר תורה לרבים שיש בהם דרי מטה ומעלה יחד ואעפ"כ אומר באופן שכל אחד ישמע רק הראוי לו ובאמת זה בעצמו כבר מדרגה עצומה לומר שני הפכים בדבור אחד, כי מלא ואיה הם השגות הפוכות ואיך יאמר אותן בדבור אחד, אלא שזו גדולת הצדיק. אבל זה עדיין לא נקרא כלליות בן ותלמיד שהולך לבאר עתה, כי בחי' "כל" יש לכל צדיק דבלא זה אינו צדיק כמבואר בתורה סח תנינא, אבל כלליות בן ותלמיד משמע לקמן סוף אות י' (ד"ה אשריך ארץ) שזה בחי' אור הצחצחות שפע הכתר בחי' המקיפין של עוה"ב שיש לצדיק הדור ולא לכל צדיק. ובלק"ה משמע שאת בחי' הכלליות עושה הצדיק ע"י הסייג שעושה לדבריו וצ"ע כוונתו.

באות יג בביאור המעשה מרבי אליעזר ורבי יהושע מבואר כיצד נעשית ההתכללות, כדאייתא שם "ננער ר"א אמר לו מה זה רבי יהושע" ועפ"י לק"ה (נדרים ד' טז בביאור חטא המרגלים) משמע דהיינו שר"א שהוא דרי מעלה השיג ע"י שהתבטל לצדיק הדור שאע"פ שהוא מדרי מעלה עדיין השגתו מה חמית ואיה כלפי אמת רוממותו ית' ועל כן הבין שהוא צריך לכלול עצמו עם דרי מטה לקבל מהם קצת מהשגת מלא, ועל כן האיר לרבי יהושע מהשגתו "מה חמית ועי"ז קיבל מרבי יהושע השגת דרי מטה שהיא האמונה שמלא כל הארץ כבודו, ובזה כלל עולם עליון ותחתון שזה עיקר השעשוע של הקב"ה. וביאור עומק העניין נ"ל עפ"י לק"ה הנ"ל שלכלול העולמות יכול בשלימות רק הצדיק כי זו השגת הדעת בשלימות ביותר בחי' תכלית הידיעה שלא נדע וא"א לבאר אותה בפה אלא רק לרמוז בידים שבים החכמה,

כי התכללות העולמות היא התכללות עולם הוזה ועולם הבא, היא להשיג כיצד עולם הבא שהוא בחי' מלא כמ"ש כי מלאה הארץ דעה הוא בחי' בן שמראים לו איה ועולם הוזה שהוא בחי' איה שעל כן נקרא עולם כי האלוקות בו נעלמת, הוא בחי' תלמיד שמראים לו מלא, הם אחד.

דהיינו להשיג כיצד החלל הפנוי דהיינו בחי' איה הוא בחי' מלא ומלא הוא בחי' איה^ט שזה בחי' ההוא קמצא דלבושיה מניה וביה (עיין סוף תורה סד), ובחי' המבצר וחומות של מים במים המסופר במעשה מו' בעטלרס יום שישי (עיין לק"ה תולעים ד' ח') וכמבואר בלק"ה שהיא השגת איה ומלא בשרשן ששם הוא אחד, בחי' ה' הוא האלקים ואלקים הוא ה', שהן השגות שפע הכתר שמישיג כיצד הכתר מלא שפע והשפע מלא כתר, כיצד איה הוא מלא דהיינו שאין חלל פנוי כלל רק שניתן מקום לדמות כן וכיצד מלא מתחיה מאיה, כמבואר בתורה יב איה שבראשית מאמר סתום מחיה את כל המקומות המטונפים דהיינו החלל הפנוי, וצדיק כזה שזכה לדעת השלם ממקיפין בחי' יובל משער הנ', הוא בחי' משה נגש אל הערפל ומגלה לדרי מטה ומעלה שמלא כל הארץ כבודו, וכל המקושר אליו יכול לזכות להארת הרצון הנמשכת משם כפי שיתבאר לקמן באות י'.^ט

ומבואר לק"ה שמכח הצדיק שזכה להשגה גבוהה כזו יש לו כח להראות לדרי מעלה הגדולים ביותר שעדיין לא התחילו להשיג באמת ועי"ז מכנסי בהן שפלות ומתבטל מהם היצה"ר שמשתלשל מקטרוג המלאכים מה אנוש כי תזכרנו דהיינו שלא להחשיב את עבודת הדרי מטה, ועי"ז הם יורדים ונכללים בדרי מטה ומקבלים מהם בחי' מלא, וכשיררדים לדרי מטה מראים להם מהשגתם בחי' איה ועי"ז נכללים בעולמות והכל מכח הצדיק אבל ההתכללות בעצמה היא מכח שדרי מעלה יורדים לדרי מטה בחי' הבן שמלמד את התלמיד ע"י שהצדיק מגלה לו עד כמה הקב"ה נהנה ומשתעשע דווקא בעבודת דרי מטה, ואעפ"כ מבין שכל השתדלותו היא תמיד בכל כוחו לצאת ממוחין דקטנות למוחין דגדלות דהיינו להיות דרי מעלה, דייקא, וזה לכאורה תרתי דסתרי, כיון שגם היא השגה גבוהה מאד ככל ההשגות הגבוהות שעל כן נדמות במח אנשי לתרתי דסתרי.

אבל להאיר "מלא" לדרי מטה יכול רק הצדיק, כי להאיר מלא יכול רק צדיק גדול מאד^ו, שזכה להשגת עוה"ב תכלית הידיעה שלא נדע, דהיינו להשיג כיצד החלל הפנוי מלא אלוקות כנ"ל וכן להאיר איה לדרי

^ט דהיינו שבאמת א"א להשיג אותו ית' כי לגדולתו אין חקר נמצא מי שנדמה לו שיודע ממנו י' הוא טועה ומי שנדמה לו שהקב"ה נעלם לגמרי גם הוא טועה שהרי פעולותיו מרעישות עולם והן לנגד העין תמיד לכל מי שרוצה לדעת.

^ו עיין מכתבי מוהר"ן מכתב שלז שכתב אָבֶל אֵין זֶה דְּבַר פְּשוט לְהַחֲיוֹת וְלְהַחֲיוֹק אֶת הָאָדָם שְׁלֵא יִפֵּל יוֹתֵר בְּשֵׂהוּא בְּשֵׂאוֹל תְּחִיתוֹת מִמֶּשׁ חֵס וְשְׁלוֹם, רַק יֵשׁ בְּזֶה סוּד גְּדוֹל וְנוֹרָא, סוּד עֵמֶק וְנִסְתָּר מֵאֵד מֵאֵד שֶׂהוּא סוּד בְּנִינּוֹת אֶלּוֹל, שְׁנֵה חֲסוּד אֵין יוֹדֵעַ רַק מִי שְׂדַבֵּר וְגָלָה זֹאת הַתּוֹרָה (תורה ו') הַנוֹרָאָה שֶׂהיא סוּד הַשְּׁגָת מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה בְּתַכְלִית הַמַּעֲלָה עַד בְּחִינַת נִקְדָּה הַעֲלִינָה מֵאֵד לְהַשְׁלִים בְּחִינַת אָדָם הַיּוֹשֵׁב עַל הַפֶּסֶס וְאֵין מִי שְׂיִכַּל לְהַחֲיוֹת עִמָּה הַנְּפֻשׁוֹת הַיְרֻדוֹת וְכוּ' בְּדוֹרוֹת הָאֵלוֹ בִּי אִם מִי שְׂגָלָה הַתּוֹרָה הַנִּל.

מעלה יכול רק הצדיק, ומכח זה נעשית ההתכללות ע"י הבן והתלמיד בעצמם והעיקר ע"י הבן מוריד עצמו לתלמיד וכנ"ל.

וצריך לכלול העולמות/י^א עליון בתחתון ותחתון בעליון שיהיה הבן כלול מבחי' תלמיד, וכן התלמיד יהיה כלול מבחי' בן, כדי שיהיה להם יראה [ב²] כפי שהולך ומבאר עפ"י פשוטו שמי שהשגתו איה כביכול לא משיג מימי להתיירא ומי שהשגתו מלא הוא בטל ברוב מציאותו ית' עד שכביכול אין מי שיתירא. אבל ממה שמכנה אותם עולמות תחתון ועליון רומז להתכללות הרבה יותר גדולה וכוללנית ממה שמבאר עפ"י פשוטו וכפי שנתבאר לעיל בהקדמה לאות זו עפ"י לק"ה.

כי הבן שהוא בבחי' ההשגה של מה בחי' מה חמית וכו' כי כשהצדיק מלמדו דעת מראה לו שעדין הוא רחוק מהשגת הש"י בחי' איה מקום כבודו, וא"כ לא יהיה לו יראה כלל, מאחר שאינו רואה כלל כבודו ית' /י^א. וע"כ צריך שיהיה הבן כלול מבחי' תלמיד, להראות לבחי' בן ג"כ קצת מההשגה של בחי' התלמיד קצת דייקא בחי' תבלין בתבשיל שעיקר מראה לו בחי' מה חמית ומתבל/י^א זאת בקצת "מלא", דהיינו בחי' מלא כל הארץ כבודו, כדי שיהי' לו יראה. וכן התלמיד שהשגתו בחי' מלא כל הארץ כבודו כנ"ל שכיון שהוא בחי' דרי מטה, עלול יותר ליאוש, לכן מלמדו הצדיק שהש"י עמו וקרוב עליו, וא"כ יוכל להתבטל במציאות. וע"כ צריך להראות לו קצת מההשגה של בחי' הבן, דהיינו שמתבל את בחי' מלא כל הארץ כבודו בקצת בחי' מה, כדי שלא יתבטל במציאות, ויהיה לו יראה [טו]/טו¹:

^א עיין לעיל אות ד' שמכנה את הדרי מעלה ומטה שמים וארץ וגם שם מכנה אותם עולם עליון ועולם תחתון.

^ב ז"ע מה חידש כאן יוסף ממה שכבר אמר בראש ז' שהגדתי מאיר לדרי מטה מלא ולדרי מעלה איה דהיינו בחי' התכללות. ואע"פ ששם ביאר כיצד ללמד דעת בלתי שכל אלא את הרוח, וכן מבאר שניקח התכללות כדי שהדעת תתבטל ביראה, אבל ז"ע מדוע זה לא נעשה ממילא. עוד ז"ע ללקחון מנואר שהארת הרוח היא בחי' מה, והרי לכאורה היא רק מה שמראים לדרי מעלה והיון ההתכללות. ואיך תכלול בין מה חמית למה פעל ק.

^ג ז"ע לכאורה היה משמע שהבן משיג יותר מהתלמיד ורק אומרים לו שעדיין לא השיג כלום כלפי האמת והתלמיד להפך משיג מעט ומחוקים אותו שהש"י נמצא עימו ואילו כאן משמע לא כך אלא כפשוטו שהבן לא רואה כלום דהיינו שמסתירים ממנו והתלמיד מראים לו הרבה.

^ד כך נראה על פי פשוטו שמתבל את המלא בקצת איה אבל באמת אינו כן כפי שנתבאר בהקדמה כאן לאות ט' כי נעשה באופן שמכח שהצדיק מראה לדרי מעלה בחי' איה אזי הם יורדים לדרי מטה ומראים להם מהשגתם איה וגם מקבלים מהם קצת מלא ובוה נעשה ההתכללות, כך משמע לקמן בביאור המעשה מרבי אליעזר ורבי יהושע שבאו בספינה וכן משמע בלק"ה נדרים ד' יב עד יח בביאור חטא המרגלים.

^ה נמצא הארת התלמיד היא ביטול ולתפיסתו אין מי שיתירא והארת הבן היא מה חמית אין לו תפיסה שלימה מטי להתיירא ע"ש. עיין פל"ח אות יב. ועיין מה שביאר בזה הביאה"ל אות פא. ועיין לק"ה חוקת מטלטלים הל' ג' אות ט' ד"ה כי באמת.

^ו עיין פל"ח אות יב – רוצה לומר כי מדת היראה אינו שייך אלא בשנים שזה ירא מפני זה, וזה צריך הרגשת שניהם דהיינו שירגיש את עצמו וירגיש את חברו שמתירא מלפניו, מה שאין כן אם הוא בעצמו בטל במציאות עד שאינו מרגיש את עצמו כלל מי יתיירא וכן אם אין לו הרגשה בחבירו שאינו יודע ממנו כלל אז לפני מי יתיירא וכמו כן למעלה ברוחניות בענין יראת ה', צריך להאיר להבן מבחינת ההשגה של מלא כל הארץ כבודו, שזה בחינת ואראה את ה' שיש לו הרגשה קצת בידיעת אלקותו יתברך בכדי שיהיה לו יראה וכן להתלמיד צריכין להראות לו קצת מההשגה של בחינת מה, בכדי שלא יתבטל במציאות לגמרי ואז יש יראה כנ"ל

עיין לק"ה חוקת מטלטלין הלכה ג' אות ט' – כי באמת אי אפשר לידע ולהאמין בהשם יתברך כי אם על ידי שתי בחינות ההשגות הנ"ל יחד, דהיינו השגת איה ומלא שהיא השגת הבן והתלמיד, כי ה' יתברך, כביכול, סתום וגלוי, כי הוא נסתר מצד עצמו ונגלה מצד פעולותיו. וסתום וגלוי זה בחינת שני ההשגות הנ"ל סתום זה בחינת איה מקום כבודו וגלוי זה בחינת מלא כל הארץ כבודו וצריכין לכלל שניהם יחד שיהיו עקר הדעת אותו יתברך ומי שמפריד חס ושלום, זה מזה, הוא נרנן מפריד אלוף שמפריד אלופו של עולם ומשם נמשכין כל הכפירות והאפיקורסית וכל האמונות כוזבות ועבודות זרות, כי על ידי בחינת איה לבד יכול לפל לכפירות ואפיקורסית גמור מחמת שרואה שאי אפשר להשיג בשום אופן וכל הכפירות והאפיקורסית נמשך מבחינה זו על ידי שמפרידין בחינת איה מבחינת מלא כל הארץ כבודו ולהפך על ידי בחינת השגת מלא כל הארץ כבודו לבד נמשכין, חס ושלום, אמונות כוזבות ועבודות זרות שנמשכין מרובי אור וכו', כי על ידי שיודעין שמלא כל הארץ כבודו וה' יתברך נמצא בכל דבר. על ידי זה נפלו לשטות של עבודה זרה ועובדים עץ ואבן וכל זה על ידי הפירוד שעושים בין בחינת איה ובין בחינת מלא כל הארץ כבודו, כי באמת צריכין לכלל שני השגות אלו יחד להאמין שמלא כל הארץ כבודו, ואף על פי כן הוא סתום ונעלם בתכלית ההעלם ואי אפשר להשיגו ולידע ממנו כלל ואסור לנו לעבד שום דבר בלתי לה' לבדו.

עיין בזה ביאור נפלא בפל"ח אות יג לבאר עפ"י גמ' בברכות – ובוה תבין דבר נעלם מה שתקנו חז"ל בתפלה לומר ובכן תן פחדך ה' אלקינו על כל מעשיך, בחינת עשיה בחינת דרי מטה ואימתך על כל מה שבראת בחינת עולם הבריאה בחינת דרי מעלה והוא על דרך מה שפירש"י בפרשת בשלח (שמות ט"ו) תפול עליהם אימתה ופחד אימה על הרחוקים ופחד על הקרובים כי לפי הלימוד הזה הנ"ל בדרי מעלה הם הרחוקים בחינת איה מקום כבודו, והדרי מטה הם הקרובים בחינת מלא כל הארץ כבודו, שזה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה המבואר בסוף המאמר (ובוה מיישב היטב קושיית הש"ס בגמרא ברכות ל"ד: על פסוק שלום לרחוק ברישא והדר לקרוב, והא אמר ר' יוחנן שגדולה מעלת הצדיקים ממעלת הבעלי תשובה עיין שם מה שתרצו לרחוק רוצה לומר לרחוק מעבירה וכו' ולפי הדברים הנ"ל מיישב על נכון, כי אדרבא הצדיקים גמורים שהם רחוקים מעבירה והם בבחינת דרי מעלה הם

אות י

עתה יבאר כיצד אפשר לזכות להארת הרצון הנפלא בשעת האכילה ועיין לק"ה נטילת ידים לסעודה ג' ג' מבואר שם שהשגת הרצון הזה היא תכלית בריאת האדם בעוה"ז, דהיינו לזכות להארת הרצון הנפלא והמופלג אליו ית' עד שאין שום הסתכלות ולא רצון אחר כלל לשום הבלי עוה"ז, רק אותו ית' בחי' דעת קניית מה חסרת דעת חסרת מה קניית.

וע"י כלליות בן ותלמיד שע"ז היראה בשלימות, **עי"ז מי שהוא איש חיל** [י"ז/י"ח] זריו במלאכתו, ואינו ההיפך י"י (שקורין רוע מזל/כ"ו ש"מ [כ"א]) דהיינו שצריך איתערותא דלתתא/כ"ו ורק עי"ז הוא יכול לקבל בעת האכילה הארת הרצון [כ"ג] דהיינו שהבסיס הוא שיהיה לו דעת הכלול מבן ותלמיד שע"ז יש לו יראה כראוי ואז אם הוא איש חיל בעל כח להתגבר על תאוות אכילה ומתגבר מאד ברצון גדול לזכות להארת הרצון אז הוא יכול לזכות להארת הרצון. **דהיינו שיאיר לו הרצון בעת האכילה, וישתוקק ויכסוף מאד אליו ית' ברצון מופלג בלי שום ידיעה שלא ידע כלל מה הוא רוצה** כפי שיתבאר לקמן הטעם כיון שזוכה באכילתו לאור הצחצחות שהוא תכלית הידיעה שלא נדע שהיא הארת שפע הכתר שהוא בחי' רצון נפלא.

וזה בחי' (תהלים קמה) ואתה נותן להם את אכלם בעתו. דהיינו בבחי' **בעתו**, כי "בעתו" זה בחי' הארת הרצון הנ"ל, בחי' "כעת" שרומז למקיפין שהם בחי' "מה" כמ"ש (במדבר כג/כ"ד) **כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל**, ופרש"י ש"כעת" פי' שעתיד להיות עת וזמן שישראל יושבים

נקראים רחוקים בחינת עליונים למטה, כי זה עיקר השגתם לידע שהם רחוקים ממנו יתברך בחינת איה מקום כבודו כנ"ל). אך מחמת שעיקר היראה הוא על ידי כלליות העולמות כנ"ל, שזה בחינת שמראין להדרי מטה גם קצת מההשגה של איה הנ"ל שהוא בחינת התרחקות, וכן להדרי מעלה מראין קצת מההשגה של מלא שהוא בחינת התקרבות, וכל זאת בשביל היראה כנ"ל על כן אמר אחר כך וייראו כל המעשים על דרך שפירש"י סוף פרשת עקב מורא על הרחוקים וזה וייראוך כל המעשים, כי מראים להם גם בחינת התרחקות בכדי שיהיה להם יראה וישתחוו לפניך כל הברואים, זה בחינת ההתקרבות שמראין לבחינת הדרי מעלה כנ"ל וזה ויעשו כולם אגודה אחת וכו', היינו בחינת כלליות העולמות הנ"ל עליון בתחתון ותחתון בעליון כמבואר בפנים:

¹⁷ עיין רמב"ן שמות יח כא. ועיין לק"ה פדיון הבכור ה' לג ד"ה ועל כן דקדק.

¹⁸ **רמב"ן שמות יח כא** – וטעם אנשי חיל. אנשים ראויים להנהיג עם גדול, כי כל קבוץ ואוסף יקרא חיל, ואינו ביוצאי צבא המלחמה בלבד, וכן חיל גדול מאד (יחזקאל לג ו), ובאר בה, חילי הגדול (יואל ב כה), ובממון, כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה (דברים ח יז). ישאו על כתף עירייהם חיליהם (ישעיה ל ו), ובפירות, תאנה וגפן נתנו חילם (יואל ב כב). והנה יקרא איש חיל במשפטים, החכם הזריו והישר. ובמלחמה. הגבור הזריו היודע מערכות המלחמה, ותקרא גם כן האשה אשת חיל (משלי לא י) בהיותה זריזה ויודעת בהנהגת הבית:

ויש מפרשים אנשי חיל, אנשי כח וזריזות, וכן אשת חיל, בעלת כח וזריזות בעבודת הבית, כאשר יפרש בה (במשלי לא), כענין ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך (דניאל א ד), וכן הניעמו בחילך (תהלים נט יב), בכחך. וכן וברב חילו לא ימלט (שם לג יז), מלשון הארמית שיאמר ביש לאל ידי (בראשית לא כט) אית חילא בידי. ולמטה (בפסוק כה) אמר ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל, המובחרים מכל העם, והכל בכלל, כאשר פירשת:

¹⁹ הסוגרים נמצא כבר בדפוס

²⁰ **צ"ע למה** תלו זאת במול דמשמע כאילו טבעו כך והרי אומר שלא להיות כך, משמע שתלוי בו ולא במול.

²¹ ש"מ באידיש שלים מולניק לקמן סוף תורה עב תנינא (שלימולניק – לק"ה פדיון בכור ה יט)

²² **עיין לק"ה** פדיון הבכור ה' לג – ועל כן דקדק אדונינו מורנו ורבינו זכרוננו לברכה בהתורה הנ"ל ואמר שעל ידי הדעת של בן ותלמיד כל מי שהוא איש חיל אינו שלימולניק יכול לקבל הארת הרצון בשעת האכילה, פי צריך שיהיה חזק בעצמו ואז יחזקו אותו יותר עד שיזכה להארת הרצון, פי הא בקא תליא כל מה שחזק יותר יכול לקבל הארת הרצון יותר וכל מה שהרצון מתפשט ומתגדל יותר הוא חזק ביותר וכו' וההתחלה אי אפשר לידע. אך באמת עקר ההתחלה שלנו הוא ממשה רבנו עליו השלום ומצדיקי אמת שבכל דור וכנ"ל, פי אין מחזקין אלא למחזקין וכו' ואף על פי כן צריך האדם להתחזק בעצמו הרבה ולא יהיה שלימולניק, פי אף על פי כן יש לו בודאי בחירה בכל דור ובכל יום כפי האדם וכפי הזמן וכפי ההתחזקות והמאמצות שעוברים עליו, פי בהכרח שישאר לו בחירה, פי לא נברא בזה העולם פי אם בשביל הבחירה. אך מי שחזק באמת יכול להתחזק ברצון פי הרצון חפשי לעולם. וזה אי אפשר לסתור בשום אופן בשום מניעה שבעולם, פי אף על פי כן אני חפץ ומשתוקק ברצון חזק אל האמת לאמתו.

²³ ז"ע כיון שאמר לעיל שההתחלות היא בשביל יראה מזוע כאן לא ממשיך ע"י יראה וזהו להארת הלצון בשעת האכילה וחס לא היראה גורמת אלא רוצה לומר סיבה שלטית להתחלות. ח"כ למה בהמשך מנאר שהארת הלצון הוא הוא הארת מה הוי הארת מה הוי הארת הן לנד בלי התחלות, וכ"כ לחלק בין מה חמית למה פעל קל. ועיין לקמן תורה עו תנינא משמע שהיראה גורמת להארת הרצון שבשעת האכילה.

²⁴ **במדבר פרק כג** (כג) פי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל בעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל:

רש"י – כעת יאמר ליעקב וגו' – עוד עתיד להיות עת בעת הזאת אשר תגלה חבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפניו ממלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל וזהו שנאמר והיו עיניך רואות את מוריך. ד"א יאמר ליעקב אינו לשון עתיד אלא לשון הווה אינן צריכים למנחש וקוסם כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב"ה ומהו גזרותיו במרום אינן מנחשים וקוסמים אלא נמסר להם ע"פ נביאיהם מה היא גזרת המקום. או אורים ותומים מגידים להם. ואונקלוס לא תרגם כן:

ולומדים מפי הש"י לפנים ממחיצת המלאכים, והמלאכים ישאלו את ישראל מה פעל קל כשארז"ל ולמדו מפסוק זה (ירושלמי שבת פרק ב [כהן]/כ"ו [כ"ז] עתידין צדיקים שיהי' מחיצתן לפנים ממלאכי השרת/כ"ח). מחיצה, זה בחי' מקיפים שהם המחיצה של השכל כי הם מקיפין את גבול ומחיצת השגת השכל דהיינו שהן חוץ למחיצת השכל. ולעתיד יהי' מחיצות המקיפים של הצדיקים למעלה ממקיפים של מלאכי השרת דהיינו בחי' הלא נדע של הצדיקים יהיה גבוה מהלא נדע של המלאכים, והמלאכים ישאלו את הצדיקים היושבים לפניהם "מה" פעל קל, דהיינו לאיזה השגות של בחי' "מה חמית" דהיינו תכלית הידיעה שלא נדע זכותם להשיג בגדולת הש"י יותר מאיתנו, כי בעוה"ב כל הקרוב יותר להקב"ה משיג יותר עד כמה אין לו השגה בו ית"ל/כ"ט. ואז יהי' השגתם של הצדיקים בחי' מה

מה דהיינו השגת דרי מעלה הנ"ל, בחי' מה פעל אל וגם השגת המלאכים היא בחי' מה אבל נמוך יותר. וזאת ההארה של בחי' מה של הצדיקים היא בחי' הארת הרצון כנ"ל שרוצה ולא יודע מה, וזה שעשוע ותענוג עוה"ב כנ"ל סוף אות ו', כי השגת מה חמית דהיינו בחי' תכלית הידיעה שלא נדע שהיא ההשגה עד כמה לא משיג, היא תענוג מהמקיף כנ"ל ולא מהפנימי ותענוג מהמקיף הוא הרגשה נפלאה של חיבור אל רוממותו ית' האין סופית הגורמת להשתוקקות אין סופית אליו ית', דהיינו אל הלא נודע, וזהו שרוצה ולא יודע מה רוצה הנ"ל, שהוא למעלה מן הכל [לאין/לב] כי היא הארה מאור הצחצחות שהן אורות הכתר בחי' שרש לספירות/ל"ו שאין השגה בהן כלל כמבואר בזוהר נח סה./ל"ד (הובא

^{כ"ה} צ"ל סוף פרק ו'

^{כ"ו} תלמוד ירושלמי (וילנא) שבת סוף פרק ו - ומה טעמא [במדבר כג כג] כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אלרבי ברכיה בשם רבי אבא בר כהנא עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחיצתן של צדיקים לפנים ממחיצתן של מלאכי השרת ומלאכי השרת שואלין אותן ואומרין להן מה פעל אל. מה הורה לכם הקדוש ברוך הוא. אמר רבי לוי בר חיותא ולא כבר עשה כן בעולם הזה הה"ד [דניאל ג כה] ענה נבוכדנצר ואמר הא אנא חזי גוברין ד' שריין מהלכין בגו נורא וחבל לא איתי בהון. ומה ת"ל וחבל לא איתי בהון. אלא מלמד שהיו סריסים ונתרפאו. וריויה די קדמיתא אין כתיב כאן אלא וריויה די רביעאה. הן היו מכבשין לפניו את האור. דמי לבר אלהין.

^{כ"ז} הובא בפרש"י שם. ועי' ג' כפר ש"י והלשון סותר כי כעת לשון הוה ויחמר לשון עתיד לכן מפרש שם שני פרושים. ורבינו משמע שמתחייבם רק ללשון עתיד ולפי"ז מה פעל הוא לשון השגה שיערל יחמרו למלאכים מה פעל קל, אבל מאידך ממה שמכנה הקב"ה זו "מה" דלמי למה חמית הג"ל וכן ממה שהיא בחי' הארת האלון שהוא למעלה מהכל כנ"ל שרואה ולא יודע מה כמבואר בתורה עז מניחא אולי חפ"ל שהוא גם לשון הוה דהיינו שרואה עכשיו אוחו ית' מכת בחי' ההעלם של מה חמית נבחי' המניעות מנגיחות האלון המבואר בתורה סו.

^{כ"ח} כמו ששמעתי מהרצ"ח בשם רבי לוי יצחק זצ"ל שפירש מאמר חו"ל כשעלה משה למרום שאלו המלאכים מה לילוד אשה בינינו, דלא כפשוטו ששאלו זה את זה מה הוא עושה במחיצתינו אלא ששאלו את הקב"ה מה הוא עושה בינינו ובינך כי משה רבנו היה לפנים ממחיצתם עומד בינם להקב"ה.

^{כ"ט} וכן הוא בעוה"ז שכל הקרוב לצדיק משיג עד כמה אין לו השגה בו אבל הרחוק ממנו נדמה לו שאם היה קרוב היה משיגו. ועיין תורה סג העתקנו לעיל בהערות סוף אות ו'.

^{ל'} גם בדפוס ותרל"ד היא ומתורג - הוא

^{ל"א} עיין לק"ה כלאי הכרם ב' יא שהארת הרצון הוה היא מאור הצחצחות בחי' והשביע בצחצחות נפשך בחי' צדיק אוכל לשובע נפשו ועיין לעיל תורה ה תנינא סוף אות ג' צדיק אוכל לשובע נפשו ושביעת הנפש זה בחי' הצחצחות ועיין לעיל תורה כד שאור הצחצחות הוא למעלה מהספירות, כשכלולים בשרשם בכתר בחי' רצון עליון. ועיין לקמן תורה עז תנינא עה"פ לעת האוכל גשי הלום

^{ל"ב} עיין לק"ה כלאי הכרם ואילן הלכה ב - ועקר גדולי הצמחים מן הארץ הוא בבחינת בטול אל האין סוף כנ"ל. ועל כן על ידי האבילה זוכין להתבטל ברצון העליון, דהיינו בבחינת בטול אל האין סוף שזהו הארת הרצון שזוכין בשעת האבילה, כמבאר במאמר פי מרחמים וניהגם וכו' (בלקוטי תנינא סימן ז) שזהו בבחינת צדיק אוכל לשובע נפשו, בבחינת והשביע בצחצחות נפשך שזוכין בשעת האבילה דקדשה לאורות הצחצחות, כמבאר במאמר תקעו וכו' (בלקוטי תנינא סימן ה) שהם למעלה מהספירות שהוא בבחינת בטול אל האין סוף ועל כן אז אחר האבילה אז היין הוא בבחינת יין המשמח, בבחינת יין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד. ועל כן יין שבתוך הסעדה אינו משכר, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, הינו כנ"ל וזה בבחינת כוס של יין של ברכת המזון, כי ברכת המזון נאמר על השבע ואז יש פח להמשיך היין דקדשה בבחינת יין המשמח שהוא בבחינת הארת הרצון הנ"ל, בבחינת בטול אל האין סוף בקדשה גדולה כנ"ל:

^{ל"ג} ועיין שערי קדושה ח"ג שער א' - אדם הקדמון הנוצר בספר התקונים (בתקון י"ט ובריש תיקון ע' ובכמה מקומות) ובלשון הגאונים נקרא צחצחות. ולפי"ז מובן שהם מקיפין הנ"ל שא"א לדבר מהם אלא לרמוז בידיים כי אדם קדמון הוא הקו הראשון שנכנס בחלל הפנוי ומהאורות היוצאים ממנו יצאו העולמות אורות העוקדים מהפח ונקודים מהעינים והבורדים מאור מה החדש שיצא מהמצח והוא עולם האצילות אבל ממנו בעצמו אין מדברים כלל כמבואר כל זה בעץ חיים.

^{ל"ד} עוד עי"ש שער ב' במהות האדם מבאר שהנשמה מבריא וחייה מאצילות ויחידה מא"ק ולפי"ז לכאורה רק מי שזכה ליחידה יכול לזכות לאורות אלה. אבל לפי המבואר במקום אחר (בסוף התורה בשם רבי צחק חבר בית עולמים) שמשנה רבנו זכה רק לחיה ומשיח יזכה ליחידה וזהו דכתיב ביה במשה רבנו ותחסרהו מעט מאלוים ומבואר כאן שמשנה רבנו המנהיג האמיתי זכה לכל המקיפין המבוארים כאן מוכרח לומר שגם במדרגת חיה אפשר לזכות לזה. (ובאמת איני מקשה רק מעורר שהרי יש כאן ערבוב של דעת הגאונים עם שיטת הארז"ל) עוד נראה עפ"י פתחי שערים לרבי יצחק חבר במ"א שהם גם בחי' אורות העוקדים שיצאו מפה א"ק בבחי' שהכלים עדיין משרשים באורות היכן שהכל אחד בחי' שהנברא כלול במאציל וע"כ נקרא יחידה.

^{ל"ה} זוהר נח דף סה. - אמר רבי שמעון ארימת ידאי בצלותין לעילא, ידאי רעוהא עלאה לעילא לעילא קיימא על ההוא רעוהא דלא אתידע ולא אתפס כלל לעלמין רישא דסתים יתיר לעילא. והוא רישא אפיק מאי דאפיק ולא ידע ונהיר מאי דנהיר בלא בסתימו.

בתורה כד/לה) אלא קצת הרגשה למי שזוכה באכילתו להיות אוכל לשבע נפשו/לו, ומי שזוכה להם מתעורר לבו להשתוקקות עצומה אליו ית' בלא שיודע מה רצונו (כנ"ל בתחילת אות י') בבחי' תכלית הידיעה שלא נדע, **ליוהיא מתגלה בעת האכילה/לח**, בבחי' **ואתה נותן להם את אכלם בעת** דהיינו שהשגת בחי' בעתו הרמוז ל"כעת יאמר" דהיינו לעת שישראל יזכו להשגות יותר מהמלאכים,

רעו דמחשבה עלאה למרדף אבתייה ולא תנהרא מניה. חד פריסו אתפריס. ומגו הוא פריסא ברדיפו דהיא מחשבה עלאה מטי ולא מטי עד הוא פריסא נהיר מה דנהיר. וכדין (ס"א הוא) איהו מחשבה עלאה נהיר בנהירו (בסתימו) סתים דלא ידע והוא מחשבה לא ידע. כדין בטש האי נהירו דמחשבה דלא אתיידע בנהירו דפרסא דקיימא דנהיר ממה דלא ידע ולא אתיידע ולא אתגליא. וכדין (נ"א האי) דא נהירו דמחשבה דלא אתיידע בטש בנהירו דפריסא ונהירו כחדא ואתעבידו תשע היכלין.

והיכלין לאו אנון נהורין ולא אנון רוחין ולא אנון נשמתין. ולא אית (איהו) מאן דקיימא בהו. רעויתא דכל תשע נהורין דקיימי בלהו במחשבה דאיהו חד מנייהו בחושבנא בלהו למרדף בתרייהו בשעתא דקיימי במחשבה ולא מתדבקין ולא אתיידעו. ואלין לא קיימי לא ברעויתא ולא במחשבה עלאה (נ"א עלאין). תפסין בה ולא תפסין. באלין קיימי כל רזי דמהימנותא וכל אנון נהורין מרזא דמחשבה עלאה (דלתתא ד"א ולתתא) בלהו אקרון אין סוף. עד הכא מוטו נהורין ולא מוטו ולא אתיידעו. לאו הכא רעויתא ולא מחשבה. (כדין ד"א כד) נהיר מחשבה ולא אתיידע (ידיע) ממאן דנהיר. כדין אתלבש ואסתים גו בינה ונהיר למאן דנהיר ואעיל דא בךא עד דאתכלילו בלהו כחדא. וברזא דקרנא פד סליק בלא אתקשר דא בךא ונהיר דא בךא. כדין קיימי בלהו בסליקו ומחשבה אתעטר באין סוף. ההוא נהירו דאתנהיר מניה מחשבה עלאה (דלא אתיידע בה כלל) אקרי אין סוף. ומניה אשתכח וקיימא ונהיר למאן דנהיר ועל דא בלא קאים. ופאה חולקיהון דצדיקיא בעלמא דין ובעלמא דאתי.

^{לה} **עיין תורה כד** אות ח' - זה המסדר והמישב, שהוא בחינת כתר, שהוא פרוס בין הנאצלים לבין המאציל. ואתעבידו תשע היכלין, דלאו אנון נהורין, ולא רוחין, ולא נשמתין, ולית מאן דקיימא בהו, ולא מתדבקין, ולא מתדעין. ודע, שזה תכלית הידיעה, כי תכלית הידיעה דלא ידע. וזה בחינת (ישעיה נ"ח): "והשביע בצחצחות נפשך", כי אורות אלו, הם הצחצחות, שהם למעלה מהספירות (עיין פירוש שער הצחצחות), אשרי מי שזוכה שירדף מחשבתו להשיג השגות אלו, אף על פי שאין יכלת ביד השכל להשיג אותם, כי לא מתדבקין ולא ידעין.

^{לו} **תורה ה' תנינא** סוף אות ג' - ואיש תבונות הוא, מי שיש לו נשמה, בבחינת (איוב ל"ב): "ונשמת שדי תבינם". וצריך לזכור ולצחצח הנשמה, וזה נעשה על ידי שממשיך המשכת רוחניות אלקות לתוך צמצומים, שזה בחינת שדי, שהוא בחינת צמצום, כי שדי על שם שאמר לעולמו די, (כמוכא בפירוש פירוש מקץ, ועין בראשית רבה פרשה ה' ופרשה מ"ו, חגיגה י"ב), ועל ידי זה מצחצח הנשמה. והוא: "ונשמת שדי תבינם" - שעל ידי בחינת שדי, דהינו המשכת רוחניות אלקות לתוך צמצומים, על ידי זה מצחצח הנשמה, ואזי הוא איש תבונות כנ"ל. כי על ידי המשכת רוחניות אלקות לתוך צמצומים, דהינו לתוך גופים, על ידי זה נכפל ונתרבה פרנסתו, כי כשממשיך רוחניות אלקות לתוך צמצומים, דהינו לתוך גופים, זה בחינת בריאה, כי נעשה עתה בריאה חדשה על ידי חבור רוחניות אלקות עם הגוף והצמצום, שזה עקר הבריאה, ואזי תכף כשנעשה איזה בריאה, אזי השם יתברך נותן פרנסה תכף, כי השם יתברך מפרנס מקרני ראמים עד ביצי כנים (עבודה זרה ג'), ותכף שיש בריאה, תכף השם יתברך נותן פרנסה, כי הנשמה לבד אינה צריכה פרנסה, וכן הגוף לבד אינו צריך גם כן פרנסה, ועקר צרך הפרנסה הוא רק כשנתחבר הנשמה עם הגוף, דהינו 'שתופא דנפשא וברשא' (עיין הקדמת התיקונים) או צריכין פרנסה, ועל כן על ידי שממשיך רוחניות אלקות לתוך צמצומים וגופים שזה בחינת בריאה, בחינת שתופא דנפשא וגופא, על ידי זה נתרבה ונכפל פרנסתו, כי תכף כשיש בריאה, נותן השם יתברך פרנסה כנ"ל. וזה בחינת (ברכות ס"א): כל המשתף שם שמים בצערו - דהינו שממשיך ומשתף רוחניות אלקות לתוך הצמצום שהוא בחינת צער, אזי כופלין לו פרנסתו, כי על ידי זה נתרבה הפרנסה כנ"ל. שנאמר: והיה שדי בצריך, וכסף תועפות לך. 'שדי' זה בחינת הצמצום, בחינת המשכת רוחניות אלקות לתוך הצמצום, בחינת 'משתף שם שמים בצערו' - על ידי זה: "וכסף תועפות לך", הינו רבוי הפרנסה כנ"ל, ועל ידי הפרנסה הוא מצחצח נפשו, כי אכילת הצדיק הוא רק בשביל הנשמה, כמו שכתוב (משלי י"ג): "צדיק אוכל לשבע נפשו", ושביעת הנפש זה בחינת הצחצחות, שמצחצח נשמתו על ידי אכילתו, בבחינת (ישעיה נ"ח): "והשביע בצחצחות נפשך". ואזי כשמצחצח נשמתו, אזי הוא איש תבונות, בחינת: "ונשמת שדי תבינם" כנ"ל. ועל ידי זה נתגלין העצות כנ"ל. ומשם גדלה האמונה וכו' כנ"ל.

^{לז} גם בדפוס ותולד - והיא ומתולד - והוא

^{לח} **עיין תורה עז תנינא** - דע, שכל אחד מישראל, אפילו צדיק גדול, צריך שיהיה לו איזה צער בכל יום, וגם מי שרעתו יותר גדולה, צערו גדול ביותר, בבחינת (קהלת א'): "יוסיף דעת יוסיף מכאוב". והמתקה הוא על ידי אכילה בקדשה וביראת שמים, הינו, שעל ידי אכילה בקדשה, על ידי זה נעשה המתקה, שלא יתגבר הצער ביותר, חס ושלום, וגם שלא יהיה נשתלשל מן הצער, חס ושלום, השתלשלות אל הסטרא אחרא, שהיא דין קשה, חס ושלום. ועל ידי זה, הינו על ידי אכילה בקדשה, שעל ידי זה נעשה ההמתקה כנ"ל, על ידי זה נעשה הפה בבחינת קומת אדם, בבחינת (שמות ד'): "מי שם פה לאדם", הינו שעושה ומשים הפה לבחינת קומת אדם. כי מי שאין אכילתו בקדשה, חס ושלום, אזי פיו הוא בחינת בעל חי ממש, אבל כשאוכל בקדשה, אזי משים את הפה לאדם, שנעשה מהפה בחינת קומת אדם כנ"ל. כי עקר היראה היא באה לאדם בשעת אכילה דיקא, בבחינת (רות ב'): "לעת האכל גשי הלם", (כאשר דברנו מזה (במקום אחר) לעיל בסימן ז אות י) - 'אין הלם אלא מלכות' (זבחים קב), שהיא בחינת יראה, כמו שאמרו (אבות פרק ג'): 'אלמלא מוראה של מלכות'. נמצא שבשעת אכילה אזי באה היראה להאדם, (וכמבאר במאמר 'יהי מקץ - כי מרחמם ינהגם', שעקר האכילה והפרנסה נמשכת מבחינת מלכות, שהיא בחינת יראה, עין שם היטב). ועל כן כשאוכל בקדשה וממשיך על עצמו היראה הבאה לו בשעת אכילה, דהינו שאוכל עם יראת שמים בקדשה ובטהרה כראוי, אזי הוא מכניס את בחינת המלכות, שהיא בחינת היראה כנ"ל, לתוך הפה, ואזי נעשה מהפה בחינת קומת אדם, בבחינת: "מי שם פה לאדם" כנ"ל. כי כשאינו אוכל בקדשה וביראת שמים, אזי היראה הבאה בשעת אכילה כנ"ל, היא עומדת מרחוק ואינה נכנסת בו, אבל כשאוכל בקדשה וביראה, דהינו שממשיך על עצמו היראה קדושה הנ"ל, אזי נכנס בחינת היראה מלכות בפיו, ונעשה מהפה בחינת קומת אדם כנ"ל. ובשכר זה, שאוכל בקדשה וביראת שמים ועושה מהפה קומת אדם, על ידי זה זוכה לעליה יותר גדולה, שנתעלה בחינת קומת אדם הנ"ל ונעשה בחינת אדם העליון, בבחינת (יחזקאל א'): "ועל הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה" (עיין זוהר פנחס רכה); שזה בחינת אדם העליון, בחינת: 'שכינה מדברת מתוך גרונו', בחינת: 'אדני שפתי תפתח', שבפתיחת פיו הוא בחינת אדני, בחינת 'שכינה מדברת מתוך גרונו'. הינו כי כשעושה מהפה בחינת קומת אדם, אזי הוא בגדר מדבר, כי גדר האדם הוא הדבור, אבל אחר כך זוכה שנתעלה הפה בבחינת אדם העליון, הינו בחינת: שכינה מדברת מתוך גרונו, בחינת: 'אדני שפתי תפתח', כנ"ל.

השגות אלה הם כאשר אתה נותן להם את אכלם. בעתו דייקא, בחי' הארת הרצון שהוא בחי' מה בחי' כעת יאמר ליעקב ולישראל מה וכו'. בחי' מקיפים הנ"ל שהם בחי' מה, שזהו בחי' הארת הרצון כנ"ל :

עתה יבאר טעם שהארת הרצון הנ"ל שמתגלית ע"י התכללות בן ותלמיד דהיינו שלימות היראה כנ"ל מתגלית דווקא בשעת אכילה, ומבאר כי הפרנסה היא מהמלכות לכן המפרנס בהכרח שתייהיה לו מלכות, ומלכות זו צריך בה עיון כי מפרש דבריו שהכוונה לממשלה, אבל מאידך, לעיל מניה ביאר שכלליות בן ותלמיד היא לצורך היראה, ומשמע בפשטות מהלך העניין שהיראה היא הגורמת, ואילו מלשון רבנו נראה כאילו עזב את עניין היראה מתחיל עניין חדש. ובפנים הקשיתי עם המפרנס צריך מלכות מדוע צריך דווקא להיות מולך ולא ממליך הרי שניהם זו בחי' מלכות. ועיין בפל"ח אות יד/טו משמע שבאמת שניהם נכונים ואע"פ שכאן נקט ממשלה אבל גם יראה היא מלכות כמבואר לקמן אות יג. (ואולי אפשר לומר שזהו אין מחסור ליראיו דהיינו שגם הממליך את הש"י דהיינו ירא שמים לא חסר לו לפרנסה ע"י המלכות) ועיין לקמן תורה טז תנינא גם שם מדבר מעניין שאת הפרנסה מקבלים מהמלכות ושם מדבר מכבוד המלכות שנעשה ע"י הענוה. ושם משמע שהמלכות היא כפי המלכת הקב"ה דהיינו כבוד מלכות שזה כפי הענוה ע"ש.

והמלכות מקבלת את הפרנסה מכתר עליון הנ"ל שהוא המקיפים העליונים של הצדיק שהם בחי' תכלית הידיעה שלא נדע בחי' רמזים שבים החכמה דהיינו מה שא"א לפרש בפיו אלא רק לרמוז בתנועת הידים בחי' תגים הנ"ל שעל האותיות שרומזו לסוד עליון, ולאור הצחצחות/מ. לכן בשעת האכילה שהיא הפרנסה שמקבלת המלכות מהרמזים שבים החכמה מתעורר שרש הפרנסה הזה דהיינו מקיפין הנ"ל שהן אור הצחצחות משפע הכתר המתבטא בהתעוררות של רצון עצום ונפלא אליו ית' בלא שמבין כלום. ולקמן בסוף האות יתבאר שאורות אלה הם בחי' אור הפנים וש"ע נהורין עליונים.

ומה שמתגלה הארת הרצון בעת האכילה דווקא. דע, כי מי שרוצה לחגור מתניו [מא] להיות מפרנס ליתן פרנסה מבלהתלויים בו, הוא מ"ג צריך שיהי' איש חיל ולא יהי' ההיפך שקורין מ"ד (רוע מזל ש"מ). כי צריך שיהי' לו קצת ממשלה כי כל הפרנסה נמשך מהמלכות(מ"ה)/מ"ו כי השפע משתלשל ברוחניות אל ספירת המלכות/מ"ו והיא מחלקת אותו לעולמות

^{טו} פל"ח אות יד – שם אות י"ד, ועל ידי כלליות בן ותלמיד נראה לעניות דעתי דרוצה לומר, שאז נמשך על ידי הדעת הקדושה של המקיפין גם בחינת יראה שהוא בחינת מלכות, בחינת מוראה של מלכות כמבואר לקמן בפנים באות י"ג ועל כן על ידי זה מי שהוא איש חיל וכו', היינו שיש לו קצת ממשלה ויש לו איזה שייכות עם המלכות, על כן יכול לקבל בשעת האכילה הארת הרצון שהוא בחינת הארת הרצון בחינת הארת המקיפים העליונים הנ"ל, שמשם מקבלת המלכות שהיא בחינת יראה את הפרנסה וזה גם כן בחינת (רות כ) לעת האוכל גשי הלום אין הלום אלא מלכות וכו' המבואר לקמן, היינו בחינת היראה הבאה להאדם בעת האכילה כמבואר לקמן במאמר רצועה היתה יוצאת וכו' סימן ע"ז עיין שם וזה גם כן בחינת (קהלת י) אשריך ארץ שמלךך בן חורין המובא לקמן, היינו כשיש בחינת כלליות בן ותלמיד שהוא בחינת יובל בחינת חירות, ועל ידי זה נמשך יראה שהוא בחינת מלכות, והמלכות מקבלת פרנסה מן המקיפים העליונים, ואז (שם) ושריך בעת יאכלו, היינו שמי שהוא איש חיל ויש לו איזה שררות וממשלה וזכה לקבל בשעת האכילה הארת הרצון שהוא בחינת בעת יאכלו כמבואר בפנים:

^מ ועיין תורה כג (בביאור הסבי דבי אתונה ד"ה בסילותא דכדנייתא) ששרש הממון הוא אור צח ומצוחצח

^{מא} כל חגורת מתנים לשון ורוז גבורה הוא – פרש"י במלכים-ב פרק ד' כט ועי"ש הביאור בזה ברלב"ג, ובפרק ט' כח ועי"ש מצודות דוד.

^{מב} מחרצו - להחלויים

^{מג} בתולד - היא

^{מד} הסוגרים נמצא כבר בדפוס"ר [צ"ע במנוקדים וכתב כאן בלי הסוגרים]

^{מה} עיין זוהר תרומה קנב. במקדש מלך שם ועי"ש גם בדף קע. [ועיין זוהר וירא דף קז. ולקמן תורה טז]

^{מו} זוהר תרומה קנד. – פתח עור רבי יעקב ואמר לפרש מ"כ ועשית שלחן עלי שטים וגו', שלחן דא איהו לתתא שלחן זה שבמשכן הוא למטה, לשואף עליה ללחם דאפיין כלי לשים עליו את לחם הפנים, ר"ל השלחן הוא סוד המלכות שהיא למטה בסוף האלילות, וגם נקראת לחם הפנים לפי שיש לה פנים הרבה להאיר למטה, ושאל מאן עדיף דא מן דא איוזו בחינה שבמלכות חסונה יותר זו מוזו ללחם או שלחן בחי' הלחם או בחי' השלחן, אי תימא דכילא (דף קנד:) איהו חד אס תאמר ששניהם הם שטים, אי אפשר לומר כן שאם כן למה יהיו לענין אחד שני כנויים, אלא ודאי האחד מורה מה שאין השני מורה, ואם כן אס תאמר שחיי לחם שבה חסונה יותר, וראיה לדבר כי הא שלחן מתסדרא לגבי ההוא ללחם שהרי השלחן מסודר ומוכן להניח עליו את הלחם, ותו שלחן לתתא וללחם עליה ועוד שהרי השלחן הוא למטה והלחם מונח עליו למעלה, הרי נראה שהשלחן הוא טפל אל הלחם.

אבל באמת לאו הכי אין הדבר כך וטעות הוא ביד החושב כן, אלא שלחן איהו עקרא בסדורא דיליה לקבלא ברכאן דלעילא ומזונא לעלמא אלא השלחן הוא העיקר בסודו ללד לפון שהוא המקום לקבל הברכות של מעלה ולהמשך שפע המזון לעולם, כי השלחן הוא כלי הראוי לקבל את הברכות, ומדןא דהאי שלחן נפיק מזונא לעלמא במה דאתיהיב ביה מלעילא ומסוד שלחן זה שהוא בחי' המלכות יואל מזון לעולם כמו שניתן בו למעלה, כלומר היקף שניתנה בו הבכרה למעלה, מיד יואל שפע המזון לעולם ואינו מתעכב שם עד הלקח הלחם מהשלחן בשבת, אס כן אין המשכות הבכרות תלויות בלחם כלל, ואס תאמר אס כן למה צריך להיות הלחם על השלחן, ואמר כי וההוא ללחם איהו איבא ומזונא דקא נפיק מהאי שלחן הלחם הוא שעל השלחן הוא רק

התחתונים/מ"ח) לכנסת ישראל כמ"ש ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה/מ"ט) כ"ש במלך בספר (דניאל ד')¹ בפתרון שפתר דניאל את חלומו של המלך נבוכדנצר **אילנא די חזית די רבה ותקף וכו' ומזון לכלא בי' אנת הוא מלכא** דהיינו שהאילן שראיתה בחלום שכל מזון העולם ממנו הכוונה אליך שאתה המלך. **וע"כ מי שרוצה לקבל פרנסה, צריך"י שיהי' לו קצת ממשלה, כדי שיהי' לו איזה שייכות עם המלכות/ג"ב [ג"ג]. וזה בחי' (רות ב) לעת האכל גשי הלם, אין הלום אלא מלכות**

פרי ומזון שיוכל מזה השלחן, והיינו **לְאֶחָזָא דְהָא מְשַׁלְחָן דָּא נְפָקֵי פְרִין וְאִבִּין וּמְזוּנָא לְעֵלְמָא** להראות לעיני הכל כי מזה השלחן יוצאים פירות ומזון שהם שפע גשמי ורוחני הנשפעים לעולם, ולפיכך השלחן הוא העיקר והלחם טפל אליו.

ואם תאמר והרי השפע שהוא סוד הלחם הוא אור עליון הנשפע ומאיר, והשלחן הוא רק כלי ומדה לקבל את השפע, ואיך נחשוב את המדה חשוב יותר מעט האור והשפע, אמנם ודאי שאם נכלול כל השפע שנשפע דרך מדה זו תמיד אז ודאי השפע חשוב יותר, אבל עתה אין לנו דנים ללא על השפע הנשפע בזה השעה, שאז בלי ספק שהמדה חשובה יותר כי היא קבועה להשפיע תמיד, והשפע הוא רק דבר העובר לשעה קלה, ועל זה מביא משל מוכרס וענבים **דָּאֵי לָא אֶשְׁתַּבַּח בְּרַם** שאם לא היה נמלא הכרם שהיא הכלי להוציא את הענבים, **עֲנַבִּין דְּאִינוּן אִיבָא דְנִפְקֵי מִגְּיָה לָא יְהוּן מְשַׁתְּבַחִין** הענבים שהם הפירות היוצאים ממנו לא היו נמלאים, וכן **אֵי אִילְנָא לָא יְהָא, אִיבָא לָא יִשְׁתַּבַּח בְּעֵלְמָא** אם לא היה האילן שהוא הכלי להוציא את הפירות, לא היה נמלא פרי בעולם, והגה אם נתשוב את כל הפירות שאלו מעולם מהאילן אז ודאי הפירות חשובים יותר מן האילן כי האילן הוא רק כלי להוציא את הפירות, אבל עתה שאנו דנים רק על הפירות של זו השעה בודאי האילן חשוב יותר, כי הוא קיים תמיד והפירות עוזרים, (ונקט שני משלים כי כרם היא בחי' המלכות, ואילן הוא בחי' ז"א, וְגַבִּין כְּךָ שְׁלָחָן אִיהוּ עֶקְרָא לְכֹן הַשְּׁלַחָן הוּא הַעֵיקָר, מְזוּנָא דְנִפְקֵי מִגְּיָה אִיהוּ הַתְּהוּא לְחֵם הַפְּנִים והמזון שיוכל ממנו הוא נמנו כלחם הפנים.

¹¹ **מה שנקט מלכות** ובתורה טו תנינא נקט מלך נ"ל כי באמת הפרנסה היא ע"י יחוד שניהם דהיינו שנעשים בחי' אחד, אלא ששם מדבר מהמלך ביופיו תחזינה עיניך שעל כן לא מקבל מיד ואילו כאן מדבר מעניין המלכות שמחלקת את הפרנסה לבניה הבוטחים בה.

בני חיי ומזוני במולא תליה מלתא דהיינו בבינה עילאה שם המזל ונה"י דבינה נכנסים ונעשים חב"ד דו"א שהוא המלך המשפיע למלכות דאצילות והיא מחלקת לבניה שהם עולמות בריאה יצירה ועשייה. וכך נעשה גם בכל עולם בפני עצמו, והמלך כלפי העם הוא בחי' זעיר והוא בחי' מלכות כלפי הקב"ה כי הוא מרכבה למלכותו ית' המולך מכח שממליך.

עוד עיין תורה יב שתחילה הוא בימין בבחי' רוחנית וצריך להמשיך אותו לשמאל שיתגשם לפרנסה גשמית וזה ע"י שמלמעלה מפילים את התנא לבחי' דקה של לימוד שלא לישמה וכן מבאר מוהר"ן בלק"ה על תורה כג עיין לקוטי הלכות גיבה ב' ב-1 אופן המשכת הממון דקדושה דבעינן קמ קלין כפלים כיוולדה בי הן שתי לידות מבאר שם שצריך להמשיך הממון תחילה מעינא חד דרחמי לבחי' דעת תורה שהיא בחי' מצות ה ברה מאירת עינים ואח"כ מבחי' עינים לבחי' מעשה בחי' מעמידו על רגליו.

¹² **וזה פנחס רמז** - ומש"כ ואני בתוך הגולה על נהר כנר שואל **מאי כב"ד** על מה צא לרמוז מלת "כנר", ואמר **כ' פתח, ב' בינה, ר' ראשית חכמה** וצא לרמוז על מה שמזכיר (ב"ע"ש ש"ג פ"א) כי **פתח בימינא** הוא הכתר לז"א, שבו מתלבש חסד דעתיק שבימין, **חכמה בשמאלא** היא חכמה לז"א שבה מתלבש גבורה דעתיק ששמאל, **בינה באמצעיתא** היא בינה לז"א שבה מתלבש התפארת דעתיק ששמאל. הגה מלת כב"ד היא אריות רכ"ב לרמוז שכח"ב אלו הם **רכב לעילא לעלת העלות** לז"ס ב"ה, הרי **עשר ספיראן בלהו אתכללו בנהר** כל העשר ספירות כלולות בנהר שהוא הדעת, **דאיהו אתפשט עד צדיק** שהיא מתפשטת עד לדיק שהוא היסוד, **דאיהו כל, כליל פלא** שהיסוד נקרא "כל" על שם שכולל הארת כל הספירות, וְגַבִּינָא **אוקמוה וכשבילו נאמר אילנא רבא ותקיף ומזון לכללא ביה** שמן היסוד דרך המלכות נמשך שפע מזון לכל העולמות, **מגיה תליא פלא** ומשפע היסוד חלוי שפע כל העולמות, ומסיים דבריו ואמר **כד חמא כשיחזקאל הגביא ראה בצבאל שכינתא מגו קליפין** את השכינה דרך ארבע קליפות (הנזכרות שם בריש יחזקאל), **חזא עמיה עשר ספירן** ראה עמה הארת העשר ספירות שהאירו בה, והם העשרה מראות הנזכרים שם בסוף פרשה א'. (עט"ז והגר"א ורמ"ק)

¹³ **וזה וירא דף קז** - **תא חזי** צא וראה איך הקב"ה זן ומפרנס את כל הנבראים, אם כן אין לך לומר איך אעסוק בתורה ובצדיקי אין לחם ושמלה, דכתיב **פי הוא לקצות הארץ בייש** הנה הארץ היא השכינה הקדושה, וקלותיה הם כל הנבראים המשחלשלים ממנה למטה, והקב"ה שהוא ז"א מביט ומשגיח למייהב לון **מזונא ולספקא לון מקל מה דאצטריכו** לתת להם מזון ולספק אותם בכל מה שצריכים ע"י המלכות, **בגין דאיהו אשגבה בה תדיר** לפי שהקב"ה משגיח בהשכינה תמיד, **דכתיב תמיד עיני ה' אלהיך בה הקב"ה משגיח תמיד בלחץ ישראל** שהיא סוד השכינה ומשפיע בה שפע היורד ומשחלשל מרשית השנה ועד אחרית שנה מהחכמה שהיא ראשית הספירות עד המלכות שהיא אחרית הספירות (כנודע שזמל ש"ה גי' ספירה), ומפרש **בגין דארץ דא מה כתיב בה לפי שעל השכינה כתיב, ממרחק תביא לחמה** פי' השכינה מביאה ומקבלת את לחמה ושפעה מספירת החכמה שהיא למעלה רחוק ממנה הרבה, **ולבית איהו יתבת מזונא וטרפא לכל אגון חיוון ברא** ואח"כ היא נותנת מזון וערף לכל אותם החיות שהם מחוץ לאצילות, והיינו כל הכחות החייתיים והפנימיים של כל עולמות ז"ע, **דכתיב ותקם בעוד לילה** פי' שהשכינה יורדת בכל הזמן לילה לעולם הנביאה, **ותתן טרף לבייתה** פי' שנותנת שפע מזון לפנימיות ז"ע, **וחק לגערותיה** וכן היא נותנת שפע מזון לחייתיות ז"ע, **ועל דא** ועל זה נאמר **פי הוא לקצות הארץ בייש** פי' כי הקב"ה יסגיח על כל כללות מלאכי ז"ע, **תחת כל השמים יראה** וגם הוא יראה להשגיח על כל פרטי התחתונים, דהיינו **לכלהו בגי עלמא למייהב לון מזונא וספוקא לכל מה דאצטריך כל חד וחד** לתת לכל בני העולם מזונם וספוקם לכל אחד ואחד כפי האריך לו, **דכתיב פותח את ידך** אתה ה' פותח את ידך, **ומשביע לכל חי רצון** ואתה משביע לכל חי פרנסתו כפי רצונו של כל אחד ואחד. (רמ"ק וכו"פ ומפרשים).

¹ **דניאל פרק ד** (יז) אילנא די חזית די רבה ותקף ורומה ומטא לשמאי וחזותה לכל ארעא: (יח) ועפינה שפיר ונאבה שגיא ומזון לכללא בה תחתיה תדור חיות ברא ובענפיהו ישבנן צפרי שמיא: (יט) אנגיה ואנתו) הוא מלכא די רבית ורביתו) ותקפת ורביתו רבת ומטא לשמאי ושלטנך לסוף ארעא:

¹² בתקפא - צדך

¹³ **צ"ע בי** המלכות לית לה מגרמא והיא בחי' שפלות וענוה וביטול והכנעה למלך והיא כח ההמלכה שלנו אותו ית' וא"כ תרתי קשיא אחת מדוע מלכות היא למלוך ולא להמליך, ועוד אם היא שתיהן מדוע נקט רבינו מלכות ולא המלכה. ונראה כי באמת מלכות עיקרה היא המלכה הקב"ה אבל היא גם למלוך והביאור כי אצל הרב היא מדתו האחרונה שאותה מעביר לתלמיד וזה ע"י שמולך עליו כי בלא מלכות א"א ללמד ולהשפיע אבל מצד המקבל שהוא התלמיד המלכות מתבטאת אצלו במדת ההמלכה, ובאמת הן

(זבחים קב.)¹⁷ כי צריך שיהי' לו ממשלה בחי' מלכות, לעת האכל, כי עי' נמשך הפרנסה כנ"ל. וע"כ כשהבעל חוגר מתניו נגד אשתו, ומחייב עצמו לפרנסה, כ"ש בכתובה ואנא אפלא ואיקורי¹⁸ ואיזון וכו', אז כדי שיוכל לקיים הבטחתו נותנים לו קצת ממשלה, כ"ש (בראשי' ג) והוא ימשול בך¹⁹. כי ע"י הממשלה הוא יוכל להמשיך הפרנסה כנ"ל. וכן כל השרים, כל מי שצריך ליתן פרנסה יותר לאנשים רבים התלויים²⁰ בו, הוא צריך שיהי' לו יותר ממשלה, כדי שיוכל להמשיך הפרנסה ע"י המלכות כנ"ל.

והמלכות מקבל הפרנסה מן בחי' הידים שיש בים החכמה²¹. דהיינו הרמזים שהם בחי' ידים, כ"ש (משלי א.)²² מבואר שם שהתורה קוראת בחוצות ורחובות לכל העולם לשוב אל הקב"ה אבל הכסילים אוהבים פתיות וליצנות ולא תוכחה ועל זה אומר הקב"ה לכן יען נטיתי ידי ואין מקשיב על כן גם אני לא אקשיב לתפלתכם כשתבוא הצרה עליכם, ופי' רש"י שנטיתי ידי דהיינו רמזים [ס"א] שרמו להם הקב"ה ע"י התורה לסור אליו. והידים שבים החכמה דהיינו רמזים כנ"ל הכוונה כי כשהחכם מגלה חכמתו, לפעמים אומר איזה דיבור שמרמז בו רמזים לתלמידיו, דהיינו מה שא"א לבאר בפיו בפירוש בפשטות הכוונה לדברים שא"א לבאר בפה מחמת דקותם²³, אבל לפי מה

תלויין זה בזה כי כפי מה שהרב ממליך על עצמו את מי שמעליו כן התלמיד ממליך אותו. וזה כל תפקיד הרב והמלך למלוך על אותם שמקבלים ממנו ולהביאם להמליך את הקב"ה, וזה הכוונה כאן שהבעל מקבל כח מלכות על אשתו הכוונה להביאה לדעת והמלכת הקב"ה. כי המלכות היא כפי האמת שמאירה בה ואיש הוא מדת האמת כלפי אשתו שהיא בחי' אמונה עד כמה שמאיר בה האמת.

אח"כ ראיתי את הפל"ח את יד עיין לעיל בהקדמה לקטע זה הבאתיו. שבאמת גם יראה היא מלכות והיינו המלכה.

²² לפי החילוק הידוע בשם הגר"א בין ממשלה כנופא למלכות מלחן ל"ע שפחה כממשלה וסיים כמלכות

¹⁷ זבחים דף קב. אמר עולא בקש משה מלכות ולא נתנו לו דכתיב (שמות ג-ה) אל תקרב הלום ואין הלום אלא מלכות שנאמר (שמואל ב ז-יח) מי אנכי ה' אלהים [וגו'] כי הביאתני עד הלום מתיב רבא רבי ישמעאל אומר יבמה מלך (ולאיתא) שם לעיל מניה שאלטנע נח עמינדב אשח אהרן זכתי ציוס הקמת המשכן לחמש שמוות ואחת מהן שאלתה את יבמה דהיינו משה אחי נעלה מלך) אמר רבא לו ולזרעו קאמר וכל היכא דכתיב הלום לדורות הוא והא גבי שאול דכתיב (שמואל א י-כב) הבא עוד הלום איש אין זרעו לא איבעית אימא הא הוה איש בשת ואיבעית אימא שאני שאול דאפי' בגויה לא קאים כדר' אלעזר אמר רבי חנינא בשעה שפוסקים גדולה לאדם פוסקים לו ולזרעו עד סוף כל הדורות שנאמר (איוב לו-ז) לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא וגו' ואם הגיס דעתו הקב"ה משפילו שנאמר (איוב לו-ח) ואם אסורים בוקים ילכדון בחבלי עוני:

פרש"י שאני שאול דאפי' בגויה לא קאמא - ומיהו הלום מלכות עולמית הוא וכשפסקו לו לשאול מלכות עולמית פסקו לו אבל הוא גרם לעצמו שתנטל הימנו:

מזהר"א שם - ואין הלום אלא מלכות וכו'. מדישנה למכתב הלום במקום פה ובכולהו דקרא יש לדרוש על שם המלכות כמ"ש גבי דוד לשון הלום רמו למלכות כמ"ש בפ"ג דמס' ע"ז ואת העדות עדות הוא לבית דוד שכל הראוי למלכות הולמתו וכו' ע"ש וגם הלום ראיתי וגו' דהגר שאמרה וכי סבורה הייתי להיות גדולה ומלכות בורעי כמו שאמר לה המלאך הרבה ארבה וגו' ידו בכל וגו' אחרי רואי עניי בבית גברתי וכן מי הביאך עד הלום דשופטים דרשוהו פרק חלק לאו ממשא קאתית דכתיב ביה אל תקרב הלום וגו' ע"ש והבו לכם דבר עצה הלום דשופטים ר"ל הבו לכם דבר ועצת מלכות וכן גושי הלום ואכלת וגו' דרות רמו לה בהגשתה אליו יבא בית דוד מהם וכל אינך הלום בשמואל וד"ה נאמר בשאול ודוד וק"ל:

¹⁸ בדפ"ר - ואיקור ואיזון, בתקפא לא ברור ונראה - ואיקור ואיזון, בתרלד ובתורלו - ואיקור ואיזון, ומתוצו - ואיקור ואיזון, במנוקדים - ואוקיר ואזון (ואיזון היא גרסת סור חז"מ צט ובסור אהניז קטו גרס ואזון, בסור ליתא לתיבת אוקיר ובכרמ"ס יבוס ותליצה פ"ד הלכה לג גרס אפלא ואוקיר ואיזון ואפרנס ית"כ) ואפרנס ית"כ

¹⁹ צ"ע דאיתא בגמ' מ"מ נט. אוקירו לנשיכו כי היכי דתתעתרו דהיינו שהפרנסה תלויה בכבוד ולא אמרו בכבוד ומלכות שהאשה נותנת לבעלה. ואולי כי ע"י שמכבד אותה מתעורר בה רצון להמליך אותו. ורק עי"ז נעשה מלך כי מלוכה היא ברצון דייקא (אע"פ שנקט רבנו ממשלה לאו דווקא)

²⁰ בדפ"ר ותורלו ומתורלו - הוא. בתקפא לא ברור היא או הוא.

²¹ מתורלו - התלויים

²² ים הוא בינה עילאה שבה מאיר מימי החכמה ובידים רמו הצדיק ומרחיב את קו החכמה ונעשה רוחב הבינה שהיא כתר דו"א בחי' בני חיי ומוזני במזלאל תליא מלתא דהיינו בבינה שהיא הכתר דו"א. וזעיר אנפין הוא המלך משפיע למלכות בבחי' יחוד קב"ה ושכינתיה, ובבחי' צדיק וכנסת ישראל. איש ואשה. לכן הרוצה פרנסה צריך להיות לו ממשלה על אשתו כדי להיות בחי' מרכבה לזעיר אנפין. והממשלה היא ע"י שמכבד אותה ואזי מתרצית להמליך אותו.

²³ משלי פרק א (כ) חכמות בחוץ תרנה ברחובות תתן קולך: (כא) בראש המיות תקרא בפתחי שערים בעיר אקריה תאמר: (כב) עד מתי פתים תאבהו פתי ולצים לצון חמדו להם וכסילים ישנאו דעת: (כג) תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי אודיעה דברי אנתכם: (כד) יען קראתי ותמאנו נטיתי ידי ואין מקשיב: (כה) ותפרעו כל עצתי ותוכחתי לא אביתם: (כו) גם אני באידיכם אשחק אלעג בבא פחדכם:

²⁴ פרש"י נטיתי ידי - לרמוז להם לסור אלי...

²⁵ כי מה שאפשר לדבר הוא מה שאפשר לצמצם באותיות אבל יש בחי' רוח הדברים ופנימיות הכוונה שזה בחי' נשמת התורה שנתפסת רק בהרגשת הלב ולהעביר הרגשת הלב זה ע"י בחי' הרמזים וכדמצינו בירושלמי שרבי יוחנן ור"ל שניהם אמרו שכל

שנתבאר שהחכם צריך מאד לשקול דבריו שלא ישמע התלמיד יותר ממה ששייך לו מבואר שיש גם דברים שלא מבאר בפיו מחמת הסייג שצריך לעשות לדיבורו (פ"ח), רק ע"י הרמזים שיש בהדיבור הם מבינים כוונתו [ס"ג]. ואלו הרמזים הם בחי' ידים/ס"ד, בחי' נטיתי ידי כנ"ל. וזהו בחי' הידים שיש בים החכמה, בבחי' (תהלי' קד) זה הים גדול ורחב ידים נ"ל כי ים הוא ים החכמה שהיא בחי' אורך (בחי' ממעלה למטה) דהיינו מה שמקבל מרבו ורוחב רומז לבניה מה שמרחיב את הדברים שקיבל ע"י שמבין דבר מתוך דבר, ומה שמרחיב החכם את הדברים כפי השגתו בזה יש השגות שא"א לבאר בפיו אלא לרמוז בידיו, וזהו "רחב ידים" דהיינו שאת הרוחב רומז בידיו/ס"ה, אבל מה ששמע מרבו יכול לומר בפיו, ומאלו הידים מקבל בחי' המלכות את הפרנסה, בבחי' (שם קמה) פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון היינו שהפרנסה נמשכת מבחי' הידים הנ"ל דהיינו מבחינת הרוחב שמרחיב החכם את הים החכמה ורומז זאת בידיו כאילו בידיו פותח ומרחיב את ים החכמה דהיינו לרמוז ליותר ממה שאפשר לפרש בפיו, וזהו פותח וכו' ומשביע וכו' כי משם מבחי' פותח את ידיך דהיינו מהרמזים האלה שרומזים למקיפין עליונים אורות הצחצחות שבכתר עליון משם נמשכת הפרנסה שהיא אכילה לשובע הנפש בבחי' צדיק אוכל לשבע נפשו. וזהו ומשביע לכל חי רצון^{ס"ו} דהיינו שמהארת הרצון שבכתר הנ"ל משם השביעה של הצדיק לכן היא שובע הנפש ולא הבטן, דהיינו בחי' הארת הרצון שמתגלה בתוך הפרנסה כנ"ל, בבחי' (תהלים קמה הנ"ל) ואתה נותן להם את אכלם בעתו דהיינו שבאכל דהיינו הפרנסה מאיר שרש הפרנסה שהיא בחי' מקיפין הנ"ל שהם בחי' בעתו דהיינו המקיפין שיהיו לעת"ל לישראל בעת שיהיו לפנים ממחיצת המלאכים כמ"ש כעת יאמר לישראל מה פעל קל כנ"ל וצדיק האוכל לשבע נפשו וזכה להם באכילתו בעוה"ז.

וזה טעם שדווקא באכילה מאיר הרצון הנפלא הוזה כי מחמת שהמלכות מקבל הפרנסה מידיים אלו שיש בים החכמה, ע"כ מתגלה שם בתוך האכילה והפרנסה הארת המקיפים שהם בחי' הארת הרצון כנ"ל, כי המקיפים מאירים בים החכמה שמגלה החכם כנ"ל.

וזה בחי' (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים וכו' לזיתן זה יצרת לשחק בו. לזיתן, זה בחי' מלכות [ס"ז], כ"ש (ישעי' כז) לזיתן נחש בריח לזיתן נחש עקלתון,

חכמתם לא זכו אלא ע"י שראו את אצבעתיה דרבי, וזהו שאמרו לא זכינו אלא אע"פ שלמדו הרבה תורה והיו גדולי התורה שבדורם הכל היה בבחי' חומר כלפי מה שלמדו מאצבעו של רבי שזה הפנמיות והצורה של הדברים. (בהקדמה לתורה הארכת בזה יותר) ועיין בזה מאמר נפלא בספר שעורי דעת לרבי יוסף יהודה שנכתב ע"י אברהם בלך פרק חומר וצורה עמ' 34

²² עיין לק"ה נט"ו ו' נד. ועיין כוורי מאמר ב' אות עב. ועיין פ"ח אות טו שהרמזים הם מחמת הסייג שצריך לעשות לדיבור כנ"ל. ועי"ש גם אות ה' ואת ו' שזה בחי' תני האותיות

²⁰ נמצא הידים הם בחי' התורה הגבוהה מאד שהצדיק לא מגלה משמע קצת שהיא שרש התורה וצ"ע בזה אולי אפשר לקשר לידים ידי האמונה שמשם מקבלים הצדיקים את התורה כמבואר בתורה נו אות ט' - כי הידים הם בחינת שמים, אש ומים, שהם בחינת יד' מיין ויד' שמאל: וזה (איכה ג): "נשא ללבנו אל פפים אל אל בשמים". שצריך לשא את הלב, הינו הרוח הדופק שבלב, אל הידים כנ"ל. וזה: "אל אל בשמים", כי מזה נודפף השמים כנ"ל: וזה בחינת (דברים ל"ב): "כי אשא אל שמים יד", שצריך לשא את הידים, שיהיה נעשה מהם בחינת שמים כנ"ל: וכשמופך את הידים, בחינת שמים, על ידי אנוחה. שעל ידה נושא הרוח שבלב אל הידים, ועל ידי זה נודפכין הידים והשמים כנ"ל, אזי הוא בחינת מחלקת לשם שמים. כי כל הדבורים מקבלין מן השמים, כי שם כל הדבורים, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "לעולם ה' דברך נצב בשמים". והדבורים שמקבלין מן השמים, מקבלין מן הרעמים. בחינת (שם י"ח): "ירעם בשמים ה'", בחינת (איוב ל"ז): "ירעם אל בקולו נפלאות". נמצא שמקבלין הדבורים מהידיים, כי הן הן בחינת שמים, ששם כל הדבורים. ועקר הקבלה על ידי בחינת רעמים, הינו בחינת רוח הדופק. שנתמקן על ידי אנוחה, שעל ידו נתנשאים הידים לשמים. כי הרוח הדופק שהולך ומנשב ומנפץ הכל, ועקר בהידיים, זה בחינת רעמים, בחינת: "ירעם בשמים ה'" כנ"ל. כי הידים הן בבחינת שמים כנ"ל. ושם כל הדבורים, בחינת: "לעולם ה' דברך נצב בשמים" כנ"ל, נמצא שמקבלין הדבורים מהידיים. וזה בחינת: "כאשר דבר ה' ביד", הנאמר במשה ובשאר נביאים. כי שם כל הדבורים, ומשם מקבלין אותם כנ"ל: וכל הדבורים שמקבלין משם, הינו מבחינת ידים, בחינת שמים, בחינת רעמים. אין לגנות את המקבל, אף אם אין הלכה כמותו, מאחר שקבלם מן השמים. ועל כן באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים (ערובין י"ג).

²¹ נ"ל להעיר דבר תימה, שרואים בחוש כמה קשה לצייר ידי אדם, שים לב אפילו בציורים של ציירים מפורסמים אע"פ שרואים מומחיות בהבעת פנים ותנועת הגוף ועומק ע"י הבחנה דקה של אור וצל והעתקה מדוייקת של פנים דהיינו כשרון מיוחד של ציור, אעפ"כ כשבאים לצייר הבעה של יד, רואים בחוש שמעט מאד שמצליחים לצייר את היד בפרופורציה הנכונה עם ההבעה שלה. ואולי הטעם לזה מבואר כאן, כי ביד יש חכמה גבוהה בחי' רמזים שאפילו בהבחנה דקה קשה לעמוד עליהן, אלא בהרגשת הלב, ולא בהבחנה מדותית שעל ידה יוכל לציירה. לכן אפילו מי שיודע לצייר פני אדם שדומה ממש למקור אבל לצייר יד שדומה למקור קשה מאד. (וכך גם שמעתי מאמי שעסקה בציור)

²² בתקפא רצ | ו' (חוק)

²³ הרמ"ע מפאנו - מאמר שבתות ה' מכ"י - ח"ו - לזיתן בגי' מלכות כי הוא מלך על דגי הים.

ס'זפרש"י מלכות [ס']. וזהו לשחק בו, דהיינו שהמלכות בחי' רקיע שחקים שהוא רקיע שלישי ששם שוחקין מן/ע' כמבואר בגמ' (חגיג' יב ע"ב)/ע"א דהיינו פרנסה. היינו שהמלכו' בחי' לויתן, מקבל הפרנסה מן הידים שיש בים החכמה, שזהו בחי' זה הים גדול ורחב ידים כנ"ל. וכשמגיע הפרנס' להמלכות, שם היא נשחקת ונכתשת ליתן לכ"א וא' חלק פרנסה כפי מה שראוי לו [ע"ב] שזה מתכונות המלכות בחי' ותתן טרף לביתה, כי המלכות בחי' גבורות כידוע והפרור הוא בחי' דינים וכן החלוקה לרבים אע"פ שהיא בחי' השפעה דהיינו חסד אבל לרבים כל אחד כפי הראוי לו זה ע"י הגבורות שנותן לזה ולא לזה ומצמצם מזה כדי לתת לזה, ולקמן יתבאר שהמלכות מחלקת הפרנסה לאותם הבוטחים בה' כי את ביטחונם היא לוקחת ומעלה מיין נוקבין אל הש"י לבקש פרנסה.

^ס בתולד מתולדו – ופירש"י

^ע ע"ש שפרש"י בשם תרגום יונתן שליויתן נחש בריח תרגום של מלך רברבן ראשון ולויתן נחש עקלתון תרגום של מלך גאותן שני

^ע צ"ע כיון שמבואר בגמ' שברקיע שחקים שוחקים מן לצדיקים כיצד לומד משם שכל הפרנסה באה משם

^ע חגיגה יב: – א"ר יהודה שני רקיעים הן שנאמר (דברים י-יד) הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים ר"ל אמר שבעה ואלו הן וילון רקיע שחקים זבול מעון מכון ערבות וילון אינו משמש כלום אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית ומחדש בכל יום מעשה בראשית שנאמר (ישעיה מ-כב) הנוטה כדוק שמים וימתחם כאהל לשבת רקיע שבו חמה ולבנה כוכבים ומזלות קבועין שנאמר (בראשית א-יז) ויתן אותם אלהים ברקיע השמים שחקים שבו רחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים שנאמר (תהילים עח-כג) ויצו שחקים ממעל ודלתי שמים פתח וימטר עליהם מן לאכול וגו' זבול שבו ירושלים ובית המקדש ומזבח בנוי...וכו'

^ע והיינו לשחק בו פי לשחוק ולפיר בו את הפנינסה דהיינו מן ולהלק אווהו ללזיקים הבוטחים בה' ושחיקה ופיוז היינו דניס בחי' פר דיניס נקרא שחוק בחי' פחד ילחק.

וזהו לשחק בו, בחי' שחקים ששם שוחקין מן. כי הפרנסה שהיא בחי' מן, נשחקה ונכתשת אצל בחי' המלכות שהוא בחי' לויתן, שמקבל הפרנסה מבחי' זה הים גדול ורחב ידיים, היינו מן הידים שיש בים החכמה שהם בחי' רמזים כנ"ל.

וזהו דהיינו כיצד המלכות מקבלת פרנסה לחלק לכל אחד כנ"ל זה רמוז בהמשך הפסוק תהלים קד הנ"ל, **כולם אליך ישברון לתת אכלם בעתו.** כי הכל מסתכלין ומצפין על פרנסה מהש"י^א, והמלכות מלקט ומקבץ כל אלו הבטחונו^ב של כל באי עולם, מה שכולם מצפין ומסתכלין על פרנסה [ג] דהיינו שבוטחים בהש"י שיתן להם פרנסה, ועם אלו הבטחונו^ב עולה המלכות דהיינו שמעלה אותן מייך נוקבין לעורר רצונו ית' להשפיע הפרנסה ומקבל פרנסה מן ידים הנ"ל. וזהו כולם אליך ישברון, היינו ע"י הבטחונו הנ"ל שכולם ישברון אליו ומצפין ומסתכלין על פרנסה, על ידי זה נמשך הפרנסה ע"י המלכות כנ"ל. וזהו לתת אכלם בעתו שאת אכלם נותן הקב"ה מבחי' בעתו, בעתו דייקא, בחי' הארת הרצון הנ"ל שמתגלה בתוך הפרנסה, שהוא בחי' כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, בחי' ואתה נותן להם את אכלם בעתו, בחי' פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון כנ"ל :

עתה יתבאר שהידים שבים החכמה הן בחי' ימין ושמאל^ד והמקיפים בחי' הארת הרצון הם בחי' אור הפנים.

במה שרומז כאן שהידים הן בחי' ימין ושמאל רמוז גם עניין כלליות בן ותלמיד שהיא כלליות הארת איה מקום כבודו ומלא כל הארץ כבודו. ודייקא מבחי' הכלליות הזו נמשכת הארת הרצון הנפלא שמתגלה באכילה. ועיין לק"ה נטילת ידים הלכה ו' אות א'^ה שמוהרנ"ת מבאר באריכות עניין הידים ועניין כלליות איה ומלא.

^א צ"ע הלשון הכל מסתכלים על הפרנסה משמע שמדובר בכל העולם אבל מההמשך שמדובר בבטחון והמלכות מעלה הבטחון להש"י מבואר שהכוונה למדת הבטחון שהיא שלימות האמונה שמצפים לפרנסה רק מהש"י. כמבואר בספרים שבטחון הוא פרי האמונה ושלימות האמונה מה שבטוח בהש"י שיתן לו כל מחסורו כתיקון אצל אמו שאין לו שום דאגה כלל. אבל למעשה נראה שכאן אפשר להרחיב יותר את היריעה ולומר שמדובר גם בכל אדם כמה שמאמין שפרנסתו מהש"י ומצפה ממנו לפרנסה אפילו מעט בטחון כבר יש בה למלכות התפארות לפניו ית' שעי"ז תעורר רצונו ית' להשפיע לה פרנסה שתחלק אותה לבניה. ואע"פ שמעט בטחון לעצמו אינו כח כל כך אבל כשאוספת את כל הבטחונו של כל המצפים ביחיד ובהצטרף הבטחון של צדיקים שמצפים רק מהש"י יש לזה כח גדול.

^ב עיין תורה עו - וזהו בחינת מעלת הבטחון. כי הבטחון הוא בחינת הסתכלות, שמתכל וצופה בעיניו להשם יתברך לבד, ובוטח בו, בבחינת (תהלים קמ"ה): "עיני כל אליך ישברו". כי על ידי ההסתכלות בבטחון גם כן עושה כלי, דהינו גבול וזמן. כי ההשפעה יורדת מלמעלה תמיד, אך שהיא בלא זמן. כי לפעמים דבר שצריך לו עכשו, יבוא בשמים או שלש שנים. אך על ידי הסתכלות בבטחון, עושה לההשפעה גבול וזמן, שתבוא השפע בעת וזמן שהוא צריך. וזה פרוש הפסוק: "עיני כל אליך ישברו", על ידי זה, "נותן להם את אכלם בעתו". פרוש: בהסתכלותו בעיניו להשם יתברך, דהינו בחינת בטחון, בחינת: "עיני כל אליך ישברו", על ידי זה: "אתה נותן להם את אכלם בעתו". 'בעתו' דיקא, דהינו בעת וזמן שהוא צריך. כי הבטחון שהוא בחינת הסתכלות, עושה כלי וגבול וזמן כנ"ל:

^ג בטחון הוא הסתכלות עיין לעיל תורה עו

^ד שפתי כהן על שמות פרק טו פסוק טו - בגדול ורועך הוא כנגד אלופי אדום שגידלם יצחק שהוא זרועך שאין זרוע אלא שמאל שנאמר (ישעיה ס"ב, ח) נשבע ה' בימינו ובורוע עוזו.

^ה ליקוטי הלכות או"ח - נטילת ידים לסעודה הלכה ו אות א) כי צריכין לטַהַר קַדְמֵי הָאֲכִילָה הַיְדִים דִּיקָא, כִּי כָל עֲבוּדַת הָאֲדָם עוֹלָם הִזָּה הוּא לְאֲכִילָה שְׂמָאֵלָא בְיַמֵּינָא, כְּמוּכָן בְּהַרְדוֹשׁ בְּכַמְהָ מְקוּמוֹת, כִּי כָל אַחֲזוֹת הַסְטֵרָא אַחֲרָא הוּא מְסֵרָא דְשְׂמָאֵלָא. וְעֵקֶר הָעֲבוּדָה שְׂבִשְׂבִיל זֶה בָּא הָאֲדָם לְעוֹלָם הוּא לְאֲכַפְיָא לְסֵטְרָא אַחֲרָא. עַד שִׁיְהִי נִכְלָל שְׂמָאֵל בְּיַמֵּין, וְיַמֵּין וְשְׂמָאֵל הֵם בְּחִינַת דְרֵי מְעֵלָה וְדְרֵי מְטָה. בְּבְחִינַת אֶף יְדֵי יְסֻדָּה אֶרֶץ וְיַמֵּינֵי טַפְחָה שְׂמִימִים. אֶרֶץ וְשְׂמִימִים הֵם בְּחִינַת דְרֵי מְטָה וְדְרֵי מְעֵלָה וְזֶה בְּחִינַת גּוֹף וְנַפְשׁ, חֶמֶר וְצוּרָה. וְזֶה בְּחִינַת עוֹלָם הִזָּה וְעוֹלָם הַבָּא, כִּי הַכֹּל בְּבְחִינָה אַחַת, כִּי הַגּוֹף נִגְדַּ הַנַּפְשׁ הוּא בְּבְחִינַת עוֹלָם הִזָּה בְּחִינַת חֶמֶר, בְּחִינַת דְרֵי מְטָה, בְּחִינַת שְׂמָאֵל וְכוּ': וְהַנַּפְשׁ הוּא בְּבְחִינַת עוֹלָם הַבָּא בְּחִינַת צוּרָה בְּחִינַת דְרֵי מְעֵלָה בְּחִינַת יַמֵּין וְהַעֲקָר שִׁיְהִי נִכְלָלִים יַחַד כָּל הַבְּחִינּוֹת הַנִּזְכָּרִים שֶׁהֵם כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹן וְתַחְתּוֹן וְתַחְתּוֹן בְּעֲלִיּוֹן כְּמוֹ שְׂמָבְאָר בְּהַתּוֹרָה הַנִּזְכָּר, הַיְנו שִׁיְהִי נִכְלָל שְׂמָאֵל בְּיַמֵּין, הָעוֹלָם הִזָּה עוֹלָם הַבָּא, דְרֵי מְטָה עִם דְרֵי מְעֵלָה שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוֹת הַגּוֹף הַנַּפְשׁ וְכוּ'. וְעַל יְדֵי הָאֲכִילָה מִתְחַבֵּר הַנַּפְשׁ עִם הַגּוֹף, כִּי הָאֲכִילָה מְחִיָּה אֶת הָאֲדָם שֶׁהוּא מֵהַגּוֹף עַל יְדֵי הָאֲכִילָה, כִּי כֹּף בְּרָא ה' יִתְבַּרְךָ בְּרִצּוֹנוֹ שְׂדִיקָא עַל יְדֵי הָאֲכִילָה יִהְיֶה נִמְשָׁךְ חַיִּית הַנַּפְשׁ אֶל הַגּוֹף וְיִתְחַבְּרוּ יַחַד שְׁזֶה עֵקֶר הַחַיִּים. כִּי כִּשְׁהַנַּפְשׁ מִתְפָּרֵד מִהַגּוֹף חָס וְשָׁלוֹם, זֶהוּ בְּחִינַת מִיתָה. וְעַל כֵּן הַמְצִיָּה הָרִאשׁוֹנָה נְצֻטָּוה אֲדָם הָרִאשׁוֹן עֲבָנִין הָאֲכִילָה שְׂלֵא לְאָכַל מִעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע, כִּי עֵקֶר תְּקוּנוֹ הָיָה תְּלוּי בְּאֲכִילָה, כִּי טוֹב וְרָע אַחֲזוֹתָם מִיַּמֵּין וְשְׂמָאֵל כִּידוּעַ וְה' יִתְבַּרְךָ רִצָּה שֶׁהָאֲדָם לֹא יֵאכַל כָּל אֲכִילָה שֶׁשָּׁם נִתְּנָה טוֹב וְרָע שֶׁהוּא אֲכִילַת עֵץ הַדַּעַת, כִּי רִצָּה שְׂכַל אֲכִילַתוֹ יִהְיֶה רַק מִהָאֲרֵת הָרָצוֹן שְׁנִמְשָׁךְ מִזֶּם הַחֲכֵמָה שֶׁמִּשָּׁם עֵקֶר שְׂרֵשׁ הַפְּרִנְסָה וְהָאֲכִילָה דְקָדְשָׁה שְׂעַל יְדֵי זֶה עֵקֶר שְׂלֵמַת הַהַתְּחַבְּרוּת וְהַכְּלָלִיּוֹת שֶׁל דְרֵי מְעֵלָה וְדְרֵי מְטָה שֶׁהֵם הַשְּׂגָת אִי"ה וּמִלְא, כְּמַבְאָר בְּהַתּוֹרָה הַנִּזְכָּר שְׂעַל יְדֵי זֶה עֵקֶר כְּלָלִיּוֹת שְׂמָאֵל בְּיַמֵּין וְכוּ' וְשֶׁם שְׂרֵשׁ הַיְדִים שְׂעַל יְדֵם נִבְרָאוּ שְׂמִימִים וְאֶרֶץ דְרֵי מְעֵלָה וְדְרֵי מְטָה. שֶׁהֵם בְּחִינַת הָרְמוּזִים שֶׁיֵּשׁ בָּיָם הַחֲכֵמָה שֶׁהֵם הַהַתְּבַנְנוּת שְׂבִלְמוֹד הַקְדוּשׁ שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְבָאֵר בְּפֶה בְּפִרוּשׁ גּוֹמְרִים אוֹתָהּ בְּיָדִים שֶׁהֵם בְּחִינַת רְמוּזִים. וְעַל יְדֵי זֶה דִּיקָא נִכְלָלִים יַחַד

וזהו (תהלים מזר) ו' כי ימינך זורועך ואור פניך כי רציתם. פשט הפסוק שכיבוש ארץ ישראל מל"א המלכים לא היה בכח הזרוע אלא בכוחו של הקב"ה שרצה בהם, ורבנו דורש ימין זורוע הן שתי הידים ימין ושמאל ו' שעל ידם הרמזים שבים החכמה שהם שרש הפרנסה ומשם הארת הרצון בשעת האכילה, ומבאר **ימינך זורועך, זה בחי' הידים** דהיינו הרמזים שבים החכמה הנ"ל, **שבהם מתגלה הארת המקיפים שהוא בחי' הארת הרצון** בשעת האכילה כנ"ל. **וזהו ואור פניך כי רציתם, כי המקיפים הם אור הפנים [י].** וזה **כי רציתם, כי הם בחי' הארת הרצון** ו' כנ"ל :

עתה יבאר כיצד רמוז כל עניין הנ"ל בפסוק בקהלת. ומתחדש כאן שמקיפין הנ"ל שנתבאר לעיל שהם הרמזים שבים החכמה, בחי' זה הים רחב ידים, דהיינו מה שחכם מרחיב ואינו יכול לפרש בפיו, וזה בחי' הסייג שעושה הצדיק לדבריו כשמלמד את הבר, וזה בחי' מה חמית, ובחי' שתיקה, ומחשבה, ובחי' אריכות ימים ושנים, בחי' למעלה מהזמן, בחי' עוה"ב, ובחי' כעת יאמר ליעקב, בחי' מקיפין שישגו הצדיקים יותר מהמלאכים, ובחי' הארת הרצון, ואור הפנים, וש"ע נהורין, ואורות הצחצחות, והם משפע הכתר. עתה מוסיף לבאר שהם גם בחי' יובל שכידוע יובל הוא שער החמישים שבבינה שהוא בחי' חירות על כן בשנת היובל משתחררים העבדים וכל הקרקעות חוזרים לבעליהם הראשונים, ומי שזוכה לשער החמישים יוצא לגמרי מבחי' מט"ט מבחי' עבד, דהיינו המ"ט הטיות לרע ומ"ט לטוב, דהיינו שנעשה בן חורין מיצה"ר הגשמי.

עוד מתבאר כאן חרות ויובל הוא בחי' כלליות בן ותלמיד, דהיינו מה שנתבאר לעיל באות ט' שצריך שהצדיק המלמד דעת את הבר והתלמיד צריך לכלול השגת בן ותלמיד לכל אחד מהם כדי שלא יאבדו את היראה, ע"ז הוא זוכה לאורות הצחצחות בשעת האכילה, כאן לכאורה נראה בפירוש שכלליות בן ותלמיד אינה רק לשמירת היראה אצל הבר ותלמיד, אלא היא עבודה שלימה של הצדיק עד שהיא בחי' הרמזים שבים החכמה שמשם הפרנסה ו'. והביאור בזה נ"ל כפי שכתבתי שם כי בדיבור אחד לכלול הבר והתלמיד, דהיינו השגת איה מקום כבודו והשגת מלא כל הארץ כבודו, אע"פ שהן השגות סותרות, זה שייך להשגות של עוה"ב שרק שם בשכל לא אנשי אפשר לתפוס שני הפכים כאחת כמו הידיעה והבחירה המבואר בתורה כא. לכן רבינו מכנה את כלליות בן ותלמיד כהשגות המקיפין הנ"ל שמדן נמשכת הפרנסה.

השגת הבר והתלמיד שהם השגת א"ה ומל"א. שהם בחינת השגת דרי מעלה ודרי מטה, כי זה ידוע שהשגת אלקות גבה מאד מאד, כי לית מחשבה תפיסה בה לל. כי אם לכל חד בפנים מה דמשער בלבה. והעקר הוא כלליות א"ה ומל"א שאין נתפסין במח ובלב כי אם על ידי בחינת רמזים שהם בחינת ידים שגים החכמה. ומשם משתלשלים כל הלמודים הקדושים וכל ההתבוננות בתורה ויראה שבלם אי אפשר להבינם מרבו בשלמות כי אם על ידי רמזים שהם בחינת ידים, כי אפלו בחכמות התורה בנגלה בפשטים בגמרא פרוש תוספות אי אפשר להבין תמצית הדבר ומתיקת הפשט והקדוש כי אם על ידי שגומרים להבינם להתלמיד בידים שהם בחינת רמזים. כמו שרואין בחוש שהרב מסביר הפשט לתלמידיו בתנועות ידיו, מכל שכן וכל שכן בדרך עצות בעבודת ה' שהבעל דבר חותר על האדם מאד מאד בתבולות אין מספר בכל יום יום וכמעט בכל שעה ורגע שאי אפשר לעמד על עמודו כי אם על ידי התורה שקבלנו מרבותינו וקרונם לברכה והעקר הוא הרמזים שיש בהתורה: **ועל כן באמת צריכין לחפש ולבקש מאד רבי אמת** שקבל מרבי אמת וידבר עמו פעם אחר פעם כדי להבין הרמזים שמרמו בידיו עד היכן להתחזק וכו' וכו', מכל שכן בהשגת אלקות וכנ"ל. וכל זה נמשך על ידי אכילה דקדשה שנמשכת משם מהידים שהם הרמזים שיש בים החכמה ששם הארת הרצון. ועל כן רצה ה' לתברך שלא יאכל האדם אכילת עץ הדעת טוב ורע, כי על ידי הדעת אי אפשר להשיג כלליות הנ"ל. ועל כן משם נאחו טוב ורע, כי עקר כל הכלליות הוא רק על ידי הרצון שנמשך על ידי רמזים שהוא למעלה למעלה מהדעת. ואדם הראשון פגם בזה על כן נגזר עליו מיתה שהוא פרוד בין הנפש והגוף וכו'. והתקון על ידי התורה שנתן משה רבנו עליו השלום שעקרה לכלל העולמות התחתון בעליון ועליון בתחתון וכו' בבחינת מי עלה שמים וירד וכו'. וכן בכל דור דור הרבי האמת הוא בחינת משה שעוסק בלמוד הקדוש הזה להאיר בדרי מעלה ודרי מטה השגת א"ה ומל"א לכללם יחד. והעקר על ידי הרמזים שהם בחינת ידים שיש בים החכמה ועל כן צריכין לטהר את הידים דיקא קדם האכילה והטהרה על ידי המים הנמשכין מים החכמה ששם מאיר הארת הרצון ומשם שרש הידים שהם הרמזים הנ"ל. ואז זכין שהאכילה בקדשה שיהיה לה כח לחבר הנפש עם הגוף שהוא בחינת כלליות דרי מעלה ודרי מטה כלליות שמאלא בימינא וכו' כנ"ל:

י תהילים פרק מז (ד) כי לא בחרבם ירשו ארץ וזרועם לא הושיעה למו כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם:

רש"י (ד) רציתם – לשון רצון:

י והם בחי' בן ותלמיד בחי' דרי מעלה ומטה בחי' איה ומלא שבהתכללותם וזכים למקיפין שהם הרמזים שבים החכמה שרומז החכם בשתי ידיו ימין ושמאל, ורומז למה שא"ל לבאר כי צריך לעשות סייג לחכמה בחי' כתרי האותיות,

י וכן משמע בתורה כא סוף אות ז' וסוף אות ח'.

ט צ"ע הארת הרצון היא שרצון אל הש"י והפסוק כי רציתם הוא רצון הש"י אל ישראל.

י דהיינו הרמזים שרומז בשתי ידיו ימין ושמאל שרומזות לבן ותלמיד וכמבואר באריכות בלק"ה נטילת ידים הלכה ו' ע"ש אות א' שזה כלליות איה ומלא וכל החסאים נובעים מרדיפת כבוד שהיא הפירוד בין איה ומלא כמבואר שם באות עד.

וזזהו (קהלת י') אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו (יא')/יב'. חירות זה בחי' יובל שבו שחרור העבדים ועל ידי הארה משם יוצאים ישראל משיעבוד הקליפות, דהיינו אורות ספירת הבינה שהיא שפע הכתר דועיר אנפין דהיינו הרמוזים שבים החכמה שם שרש הפרנסה שהוא בחי' כלליות בן ותלמיד. יובל בחי' כלליות בן ותלמיד רמוז בתיבת יובל כי יובל הוא אותיות וכל

ע"י זוהר לך דף צה: וחיי שרה קכד:

זוהר לך דף צה: - פתח ואמר (ה"ג המ"ק ר"י) והיינו רבי אבא, כדי לשבח אותם לפי שתורתם היתה תורת אמת פתח פתיחה זו, ואמר מש"כ אש"ר ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו, וכתב עס בפסוק שלפניו, אלא שמקדים פסוק שלאחריו לנרד, ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו לכאורה הני קראי קשיין אהדי אלו הפסוקים קשים זה על זה, כי הוה ליה למימר אי לך ארץ שמלכך נער, אש"ר ארץ שמלכך זקן, כי היפך הגער הוא הזקן, או יאמר אי לך ארץ שמלכך עבד, אש"ר ארץ שמלכך בן חורין כי הוא דבר והפכו, ולא קשיין ואמר שלפי הסוד אינם קשים כי האי דכתיב אש"ר ארץ דא ארץ דלעילא היינו המלכות הגקראת ארץ שלמעלה, דשלטא על כל אנון חייין דלעילא ששולטת על כל שפע הספירות הגשפיע אליה ע"י הסוד הגקרא א"ל חי כלי להחיות את כל העולמות, ובגין כך אקרי ארץ החיים ולכן נקראת המלכות ארץ החיים לפי שהיא מחיה את כל העולמות, ועלה כתיב ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד המלכות היא ארץ שא"ל הגקראים ה' אלקיך דורשים אותה תמיד להשפיע בה מהחיים העליונים, וכתב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה פירוש לא תחסר כל בה דייקא פי' לא יחסר בה שפע החיים מהסוד הגקרא כל, וכל כך למה מה הטעם שלא חסר בה שפע, משום דכתיב שמלכך בן חורין, דא קדשא בריך הוא היינו ז"ל שהוא מלכה של המלכות שהוא בן חורין, ומפרש שנקרא בן כמה דאמר בני בכורי ישראל פי' ישראל שלמעלה שהוא ז"ל מלינו כאן בפסוק שנקרא בני, בן חורין ומפרש מהו בן חורין למה נקרא ז"ל חורין, ואמר כמה דאמר יובל היא קדש תהיה לכם פי' שזה נאמר על הבינה הגקראת יובל, וכתב וקראתם דרור בארץ, דהא כל חירו מייבולא קא אתי לפי שכל חירות צלה לעולם מבינה, בגין כך בן חורין לכן כו"ז עולה לבניה לקבל ממנה מוחין נקרא בן חורין, ואי תימא בן חורין וא"ת למה נקרא ז"ל בן חורין שמשמעו לטון רבים, ולא כתיב בן חירות שמשמעו לטון יחיד והיינו בן לבניה, ומתוך הכי הוא ודאי בן חירות מבועי ליה בן הוא ודאי ע"ל היה לרד להקרא בן חירות.

אלא במתנייתא סתימאה דילן תנינא אלא במשנה שלנו שבה דברים סתומים למדנו, פד מתחברן י' בה' כשמתחברים אבא ואימא שהם סוד י"ה דשם רוח"ה, בגין כתיב ונהר יוצא מעדן נהר הוא שפע של יסוד דאבא יוצא מאימא הגקראת עדן להשקות את הגן היינו את ז"ל, ולא תימא פד מתחברן ולא תאמר הלשון כשמתחברים א"ל שפסר לטעות ולחשוב שיש להם עתים שאינם מתחברים, אלא מתחברן ודאי אלא הם ודאי מתחברים תמיד ביחוד תדיר, ובגין כך בן חורין פתיב ולכן כתיב בן חורין בלשון רבים לפי שז"ל מקבל המוחין משניהם מא"ל יחד הגקראים חורין, ועל דא ועל זה נאמר אש"ר ארץ היא ארץ שלמעלה שהיא המלכות, שמלכך בן חורין היינו ז"ל שהוא מלכה של המלכות, והוא בן של שני חורין, ולכן אמר אש"ר לפי שכ"ז נקרא בן חורין, דהיינו כשעולה לא"ל אז הוא משפיע בה שפע רב, ואז היא יכולה להשפיע למטה, וז"ל ושריך בעת יאכלו הם בני ישראל שהם ממלכת כהנים וגוי קדוש שהם בעת הראויה יאכלו מהשפע של המלכות, ואכילהם הוא בחדוותא בשלימו ברעוא בשמחה מזל אימא, בשלימות מזל אבא, וברצון מזל הכתר. (רמ"ק וכ"פ ומפרשים)

ומש"כ אי לך ארץ שמלכך נער פירושו האי ארץ דלתתא היינו ארץ זו התחתונה, דתניא כל שאר ארצו דשאר עמין אתיהבו לרברבין תריסין דממין עליהו כי למדנו שכל שאר ארצות העמים ניתנו לשרים בעלי מגינים הממונים עליהם אשר חלק ה' להם, ועילא מפלהו ולמעלה מכל השרים הוא ההוא דכתיב ביה נער הייתי גם יקנתי ומפרש ותאנא במס' יבמות דף טז ע"ב, האי קרא של נער הייתי שרד של עולם אמרו היינו מלאך מט"ט הגקרא לפעמים נער, כלומר חלש מלהשפיע שפע כנער, ולפעמים נקרא זקן המלא שפע ורחמים וכל טוב, והוא ממונה על כל השרים ועל כל הגהת העולם לכן נקרא שרז של עולם, ועל דא כתיב אי לך ארץ שמלכך נער פירוש וי לעלמא דמספרא דא ינקא אוי להעולם כשיונקים מזל מט"ט כשהוא בבחי' נער המורה על העדר השפע, וכד ישראל בגלותא ינקין במאן דיניק מרשותא אחרא וכשיראל בגלות גם הם יונקים ממנו כמי שיונק מרשות אחר, כי עיקר השפע ניתן להאומות וישראל מקבלים רק מהתמליה. (כ"פ ומפרשים)

זוהר חי שרה דף קכד: - רבי יהודה פתח לפרכ מש"כ אש"ר ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו, האי קרא אוקמוה חברייא פסוק זה ככר בצרורו החברים (לעיל בדף אה ע"ב), אבל אית לן לאסתכלא ביה אכל יש לנו עוד מה להסתכל ולעיון בו, ומקדים ואמר דזבאין אינון ישראל דקדשא בריך הוא יתב לון אורייתא למנדע כל אורחין סתימין אשריהם ישראל שהקב"ה נתן להם התורה לדעת על ידה כל הדרכים הסתומים שבה, ולא תגלייא לון רזין עלאין ולגלות להם סודות העליונים, והא אתמר הרי נאמר מש"כ אש"ר ארץ, דא ארץ החיים היא המלכות הגקראת ארץ החיים (כמבואר עס), בגין דמלכא דילה אומין לה כל ברבאן לפי שהמלך שלה שהוא ז"ל הזמין לה כל הברכות, דהיינו דאתברכא מאבהן עלאין שנתברכה מאבות העליונים שהם חג"ת ז"ל שבהם שורש האבות, דוא דוא"ו ו"ל הוא סוד אות ו' דשם הוי"ה, והוא עומד בין ב' ההי"ן וממשיך שפע מה' עלאה לה' תהלה, וז"ל דאיהו קיימא לארקה עלה ברבאן תדיר שהוא עומד להביא ברכות על המלכות תמיד, ואיהו ו"ל הוא בן חורין פירוש בן יובל בן הבינה הגקראת יובל, דאפיק עבדין לחירו לפי שהיא מוליאה את העבדים לחירות, ר"ל שמוליאה את בני ישראל מתחת שיעבוד הקליפות, ומפרש עוד ברא דעלמא עלאה ז"ל הוא בן אימא שהיא סוד עולם העליון, דאפיק תדיר כל חייין שאימא מוליאה תמיד כל החיים שהם סוד מוח הדעת הכולל חו"ג שהם סוד מים חיים, וכל נהירו וכל האורות של מוח הבינה, וכל משה רבות וכל שמו המשחה שהוא סוד מוח החכמה הגקרא שמו, הרי שמקבל ז"ל מאימא שפע המוחין דחז"ל, וכלא אנגיד האי ברא בוכרא והאורות כל המוחין ממשך ז"ל הגקרא בן בכור שהוא יורש כל המוחין, להאי ארץ להמלכות שהיא בחי' בת הגזונית ממנה שהבן יורש, כמה דאמר בני בכורי ישראל הגרמו על ז"ל הגקרא ישראל, ובגין כך על זה נאמר אש"ר ארץ שהיא המלכות שמלכה שהוא ז"ל בן חורין פי' בן לאימא, וכתוב אח"כ ושריה פי' אוכלוסיה היונקים ממנה, בעת יאכלו פי' כשיש עת לטון אז הם שבעים מכל טוב.

וימה דאתמר ומה שנאמר בפסוק הקודם לזה, אי לך ארץ שמלכך נער פירושו כמה דאוקמוה כמו שצארוהו החברים עס, כי נער הוא סוד מלאך מט"ט שבינייה, דהאי ארץ תתאה ועלמא תתאה שצארו התחתונה ועולם הזה התחתון, לא ינקא אלא מגו שלטנותא דעלה (ה"ג אוה"ל) אינו יונק אלא מתוך שלטון שלמעלה ממנו, והיינו וכלא מההוא מלכא דאקרי נער כמה דאוקמוה שכל השפע נמשך ע"י המלך הגקרא נער שהוא מלאך מט"ט כמו שצארוהו, ווי לארעא דאצטריי ליינא הכי אוי ללרץ הלזו שריכה לינא כר, לכן כתוב אי לך ארץ שמלכך נער. (רמ"ק ורל"ג וכ"פ)

בניך לימודי ו"י (ישעיה נד)י, דהיינו כלליות בן ותלמיד. כי בניך זה בן. לימודי ה' הם תלמידים. ומכלליות בן ותלמיד/י' שהוא בחי' יובל בחי' חירות דהיינו אורות בינה עילאה שהם מקיפין וכתר לזעיר אנפין שהצדיק מרכבה לו בבחי' (פרש"י בראשית יז כב) צדיקים מרכבתו של מקום, משם מקבל המלכות הפרנסה כנ"ל. וזהו אשריך ארץ שמלכך בן חורין, שמלכות מקבל הפרנסה ממלך שהוא בן חורין דהיינו מבעלה זעיר אנפין כשהוא מקבל מוחין דגדלות מבינה דהיינו מבחי' חירות, בחי' יובל וכו' כנ"ל. וזהו המשך הפסוק הנ"ל ושריך בעת יאכלו, דהיינו ע"י שהארץ דהיינו המלכות מקבלת פרנסה מבחי' חורין עי"ז וזכים שבשעת האכילה מאיר בחי' בעת דהיינו את האור שיוזכו ישראל לקבל מהקב"ה בעת שישבו ללמוד ממנו לעתיד לבוא וישבו לפנים ממלאכי השרת והמקיפין שיוזכו אז זה בחי' התגלות הרצון שמתגלה בשעת אכילה, בחי' כעת יאמר וכו' כנ"ל שכעת רומז לעת שבה ישראל ילמדו תורה מהקב"ה ויהיו קרובים אליו יותר מהמלאכים (טו/טז):

וזה בחי' (תענית ה ע"ב) אין מסיחין בסעודה, כי אז בשעת סעודה מאיר הארת הרצון שהוא בחי' הארת המקיפים, שהם בחי' שתיקה, בחי' שתוק כך עלה במחשבה כנ"ל :

² בתקפא (ישעיה נד) בתולד ובתשכט תוקן

¹⁷ כלליות בן ותלמיד בחי' יובל דהיינו הרמזים שבים החכמה ובחי' הארת הרצון שבאכילה דהיינו אורות הצחצחות שהם למעלה מהכל. וכן זה בחי' כלליות איה ומלא כמבואר בלק"ה באריכות גדולה בהלכות נטילת ידים לסעודה הלכה ו' עי"ש אות א' אות עד. וצריך עיון גדול שם להבין עומק העניין. מה שמבאר שהעיקר צריך להכניע עצמו לזכות לבחי' מה ואז הצדיק מאיר בו בחי' מלא וז"ל שם – אם הוא רוצה לחוס על עצמו להתקרב לצדיקי אמת בחינת משה צריך לידע שפלותו ופחיתותו האמתי על כל פנים ולא ירצה פבור על כל פנים ויהיה נקלל בחינת מ"ה ואז יוכל הצדיק להאיר בו גם בן פי מלא כל הארץ פבורו עד שיהיה נקלל בחינת מלא ובחינת א"ה יחד פי באמת בלא חד וכנ"ל.

¹⁸ עיין זוהר תרומה קעה. ובאבות דרבי נתן פרק כא א'

¹⁹ זוהר תרומה דף קעא. – תאנא למנו מט"כ אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושאל מאי ארץ על איזו ארץ נאמר, ואמר היינו ארץ סתם שהיא המלכות, דתניא מאי דכתיב שלמנו מה שכתוב השליך משמים ארץ תפארת ישראל, ושאל מה פירושו, ואמר אלא האי ארץ היא רוא בגו פתרי מלכא קדישא חלף ארץ הזאת שהיא המלכות היא סוד בין הכתרים שהם הספירות של המלך הקדוש, דכתיב ביה שעל זה כתוב ביום עשות יהו"ה אלהים ביום שתיקנו צבא ואימא הנקראים יהו"ה אלהים, ארץ ושמים את התפארת הנקרא שמים ואת המלכות הנקראת ארץ, והאי ארץ כל מה דיניק ואתון מההוא אתר דאקרי שמים הוא וארץ זו כל מה שיונקת ונונית, הוא מזה המקום הנקרא שמים, כי ולא אתונת ארעא דא אלא משלימותא קדישא דאקרי שמים אין המלכות נוגית חלף משלימות הקדוש הנקרא שמים, ר"ל משפע המוחין דגדלות שז"א נשלב על יד.

ובשעתא דבעא קדישא בריך הוא לאתחבא ביתיה דלתתא וארעא קדישא דלתתא ובענה שרפה הקב"ה להחריב את ביתו שלמטה וארץ הקדושה שלמטה, אעבר להאי ארעא קדישא דלעילא בקדמיתא העביר בתחילה את המלכות הקדושה שלמעלה מלהיות פכ"פ עם ז"א, ונחית ליה מההוא דרגא דהוה ינקא משמים קדישא והויה מלכותה מהותה המדונה שהיתה יונקת מו"א הקדוש, ולבתר חריב להאי דלתתא ואח"כ החריב את בית המקדש שלמטה, הדין הוא דכתיב וכו שכתוב השליך משמים ארץ בקדמיתא השליך את המלכות מו"א תחילה, ולבתר ולא זכר הדום רגליו כלומר אח"כ החריב את ביתו שהיה הדום רגליו, לפי שז"א היה שוכן בתוכו יחד עם המלכות. דתניא בך ארחוי דקדישא בריך הוא שלמנו שכן רכבו של הקב"ה, פד בעי למידן עלמא כשרוא לזון את העולם, בקדמיתא עביד דינא לעילא ולבתר אתקיים לתתא בתחילה עושה לין למעלה ואח"כ לזון מתקיים למטה, דכתיב יפקוד יהו"ה על צבא המרום במרום בקדמיתא פי תחילה פוקד את שרי האומות שלמעלה, ולבתר ועל מלכי האדמה על האדמה ואח"כ יפקוד את אומותיהם שלמטה.

אמר רבי שמעון המשך לפרש את דבריו, ואמר מט"כ אשריך ארץ שמלכך בן חורים פירושו אשריך המלכות שנקראת ארץ, שמלכך שהוא ז"א, בן חורין, בן אימא שבה החיות, והיינו כשקובל מאימא את המוחין דגדלות, דון לך בסגיאנותא דכלא שהוא זן אותך כדכ"ל, בלא דחילו דאחרא כלי פחד מאחיות החיוניות, ומההוא מלכא עלאה אתון בלא ומו"א שהוא מלך עליון נוגים כל העולמות, ומש"כ ושריך בעת יאכלו פי ישראל שבדיעת המשיה יקראו שרים, אז יאכלו את

שכרם כמה דאת אמר כמו שנאמר פעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל פי בעת ביאת המשיה יאמר ליעקב ולישראל מה שכן פעל אל להם על שעבדו אותו בגלות. (רמ"ק ומפרכים)

ומש"כ אי לך ארץ שמלכך נער פי אוי לך ארץ דהיינו המלכות, שמלכך נער שהוא מלאך מט"ט הנקרא נער, כמה דאת אמר כמו שכתוב ונתתי נערים שריהם נערים היינו מלאך מט"ט וסנדר"ל הנקראים נערים, והם נעשים שרים להיות המלכות ניונית על ידס בגלות, דווי לארעא פד ינקא משמאלא כי אוי לך לרצן כשיונקת ומקבלת מזונה מאל השמאל והיו, דהיינו ע"י מט"ט שיכול להשפיע רק מאל השמאל והיו, ושריך שהם מט"ט וסנדר"ל, בבקר יאכלו פירושו ביהוה (דף קעה): קדויותא זמן השחרות ותשר, ועד דלא נהיר ולא שלטא מה דשלטא ועד שלא האיר היום ולא שלטא עינין מלת החסד השולטת ביום המשפעת את מזונה ואכילתה, ואז אין להם חלף שפע מעט. (רמ"ק ומק"מ ומפרכים)

אבות דרבי נתן פרק כא אות א' – "אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי" ואיזו אותו עת? הוי אומר לעתיד לבוא שנאמר (ישעיה ס) "אני ה' בעתה אחישנה" ואומר (במדבר כג) "בעת יאמר ליעקב ולישראל" וגו'. כך אמר הקב"ה לבלעם כעת ולא בעת לא בעת שאתה עומד בתוכה אלא בעת שאני עתיד לעשות להם גאולה לישראל.

אות יא

עתה יבאר סוד חג חנוכה שהוא בחי' בניין בית המקדש וכיוון שחורבן הבית נגרם בשרשו בחטא המרגלים כדאיתא בגמ' שאמר הקב"ה כיון שבכיתם בכיה של חנינם אקבע לכם בכיה של דורות, דהיינו שלדורות יקבע ט' באב שבו בכו בכיה של חנינם להיות לדורות יום של בכיה על חורבן בית המקדש שגם הוא נחרב באותו היום בבית ראשון ובבית שני¹.

ועל חטא המרגלים בקש משה רבנו "סלח נא לעוון העם הזה כגודל חסדך וכו'" ועי"ז נתרצה² לו הקב"ה ואמר סלחתי כדברך. ונראה שרבנו לומד שכיוון שנתרצה הקב"ה לסלוח עוון זה שגרם לחורבן הבית עי"ז "סלח נא" משמע שיש ב"סלח נא" כח לבטל את גזרת חורבן הבית המקדש. ואנשי כנסת גדולה תיקנו לומר ביום הכפורים כמה פעמים פסוק זה של "סלח נא לעון העם הזה" שבקש משה רבנו אחרי חטא המרגלים. כי יום הכפורים שהוא יום מחילת עוון, הוא בחי' תיקון חטא המרגלים שחטאם שורש לכל החטאים, ועי"ז סלח נא של יום כפור נמחל עוון ונעשה בחי' בנין בית המקדש. (ומשמע גם ש"סלח נא" של יוה"כ הוא בחי' הבכי של ט' באב/ט³)

וחנוכה הוא בניין בית המקדש, כי היה חינוך מחדש של בית המקדש אחרי שחולל עי"ז מלכות יון באמצע בית שני.

ועפ"י זה קובע רבנו שכפי הסלח נא שהאדם זוכה לפעול ביום הכפורים, כן יש לו חנוכה/י. דהיינו כפי מה שפועל ביום הכפורים לעורר מדת אריכות האפים של הקב"ה כך זוכה לחנוכה דהיינו לבנין בית המקדש.

צ"ע לכאורה מצות חנוכה היא הדלקת נר אחד כיצד נכלל בו בניין הבית. ונ"ל כיון שהיה חינוך בית המקדש שיצא ממסירות נפש של החשמונאים, על כן קבלו את אור חנוכה שהוא אור כל עצם מהות בית המקדש שהוא אורות המקיפים של בחי' בן ותלמיד בחי' אורות הצחצחות שהם שפע הכתר של הצדיק הדור, כל זה התנקו לתוך מצות הדלקת נר חנוכה שהוא אור הגנוז (מבואר בבני יששכר) שמאיר הארת האמת והדעת הגבוה ביותר שאפשר להאיר, וזה דבר שאפשר להמשיך רק מכח מסירות נפש עצומה עד שזכו בנר חנוכה לדורות לצמצם את כל קדושת בית המקדש לתוך נר חנוכה.

¹ **בית ראשון** נחרב בט' באב והשני הוצת בט' ונשרף בי' ונקבע ט' באב בכיה כיון שבו התחילה הפורענות כמבואר בתענית כט. (לקמן)

עיין ראש השנה דף יח: נמי אמר רב פפא שאני תשעה באב הואיל והוכפלו בו צרות דאמר מר בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר.

² **צ"ע כיון** שמשם ביקש סלח נא והקב"ה אמר לו סלחתי כדברך מדוע עדיין נשאר רושם החטא שגרם לבכיה לדורות, דמשמע שלא נמחל לגמרי.

ועיין רמב"ן שהקב"ה (פסוק יז) לא מחל אלא רק נתרצה להאריך אפו, וגם משה רבנו בסלח נא לא ביקש יותר מזה ועל כן לא הזכיר זאת בדברים ט' כשהזכיר את תפילתו עליהם בחטא העגל ובחטא אהרן, כי היה כאן איזה טענה עליו שלא בקש מחילה גמורה. וזהו שאמר ועתה יגדל נא וכו' כאשר דברת לאמור ה' ארך אפים וכו', שבקשת משה היתה שיאריך אפו על חטא זה כמו שדיבר אחרי חטא העגל כשלימד אותו הקב"ה יג מדות של רחמים, וכאן חזר משה רבנו רק על חלק מהם והמדות שלא הזכיר מבאר הרמב"ן הטעם כי בחטא זה היו מדות אלה מקטרגות על ישראל. עי"ש. ובכהאריז"ל מבואר שמדות שהזכיר כאן היו ט' של זעיר אנפין ואילו אחרי חטא העגל היו יג מדות של רחמים באריך אנפין.

³ **עיין ליקוטי הלכות** נטילת ידיים לסעודה ו' אות פג) וזה שהשוו רבותינו זכרונם לברכה יום חמשה עשר באב ויום הכפורים ואמרו שלא היו ימים טובים לישראל בחמשה עשר באב ויום הכפורים, כי בחמשה עשר באב מתחיל ההמתקה והתקון של חטא המרגלים שגרמו בכיה לדורות כליל תשעה, באב כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה וכו'. כי בט"ו באב פלו מתי מדבר שהיו מתים בכל ליל תשעה באב מחטא המרגלים, כמו שאמרו חכמינו זכרונם לברכה. וזהו בעצמו בחינת יום הכפורים שאו מבקשים סלח נא על חטא המרגלים שגרם חרבן בית המקדש בתשעה באב שבו תלויים כל העוונות. נמצא, שחמשה עשר באב ויום הכפורים הם בחינה אחת, כי שניהם בחינת תקון חטא המרגלים ודור המדבר שגרמו חרבן בית המקדש וכו'. ועל ידי ששנים אלו הם בחינת תקון חטא המרגלים ודור המדבר שגרמו חרבן בית המקדש וכו'. כי עקר צרת החרבן בית המקדש הוא מה שעל ידי אין יכולין לקשר העולמות ולכללם יחד כנ"ל שזהו פגם כל העוונות רחמנא לצלן, שגורמין פרווד חס ושלום וכו'. ועל כן התורה שהוא בחינת וביום חתנתו ובנין בית המקדש הם התקון לזה, כי על ידי התורה מתקשרין כל העולמות עליון ותחתון בעליון, כי זה עקר כלל התורה שאנו זוכין על ידי כל מצוה ומצוה שאנו עושין בגשמיות בזה העולם

⁴ **אב** כבר היה יום של סלח נא דהיינו יום הכפורים ובחטא העגל הועבר לי' תשרי (עיין במגיד משרים לבי' פרשת אמור ובספר דברים אחרים ח"ב עמ' שפה מהדו' תשמו) להחיי"א שקודם שחטאו ישראל היה יום כפור בי' אב וכיון שחטאו העביר אותו לתשרי (עיין מזה במאמר ראש השנה בתמוז עלית בעלו ואתחנן תשסו) ואולי אם המרגלים היו עומדים בבסיון היו מתקנים זאת לגמרי שסלח נא יעבור לתשרי לגמרי ולא יהיה חורבן ולא חנוכה אבל הם נכשלו בזה לכן לא התבטל הסלח נא אלא נהפך לבכיה וצום ט' באב לדורות ותיקון חצות על חרבן הבית וסלח נא עבר לתשרי באופן שעל ידו מתקנים את הבכיה כי נעשה מסלח נא חנוכה שהוא קצת בנין הבית המקדש.

נמצא שהמרגלים גרמו את חנוכה בחטאם דהיינו שתהיה מציאות של חרבן ואחריה יוצרך להיות חינוך מחדש ומשה המשיך את חנוכה בסלח נא על חטאם סלח נא - כי תשרי בכיה על חטא - על סיבה לחורבן. ובט' באב - בכיה על חרבן - על תוצאת החטא. (מחיתב"י אב וכתב שלא כראוי רק כרעיון לא מעובד)

⁵ **ולכאורה צ"ע** מדוע לא אמרינן שר חנוכה כיון שהוא בחי' בית המקדש יכפר עוון כמו בית המקדש אלא רק להפך שהסלח נא של יום כפור יעשה את החנוכה. דהיינו הבית המקדש של חנוכה לא מכפר אלא להפך צריך לכפרת הסלח נא של יום כפור.

ומבאר רבינו שכל האור הנ"ל של נר חנוכה שמאיר בחי' בניין בית המקדש תלוי בכפרת עוונות ישראל ביום כפור, כי מבואר בגמ' שחטא המרגלים לא נמחל אלא רק נרצה הקב"ה להאריך אפו אבל בכייתם לחינם שבכו מחמת הוצאת הדיבה של המרגלים גם חורבן הדעת לדורות עד שבגללו נחרב הבית ב"פ. ואלפים שנה כמעט אנו בגלות המר וחורבן הבית והדעת.

ומבאר רבינו שכיון שמצינו בחטא המרגלים שנתרצה להם הקב"ה להאריך אף ע"י תפלת משה סלח נא לעוון העם הזה וכו' נמצא יש כח בתפילה זו לכפר עוון באופן שמתקן את חטא חורבן הבית והדעת שגם חורבן לדורות, נמצא מה שתקנו אנשי כנסת גדולה בתפלה לבקש בלשון תפלת משה סלח נא לעוון העם הזה וכו' נמצא שתפילות יום כפור מסוגלות לתקן חטא המרגלים עכ"פ באותה שנה שיועיל שבחנוכה יאיר יותר אור בניין הבית ע"י הנרות.

מבואר שחטא המרגלים גרם לחורבן הבית לדורות כי בחטא זה תלוי כל החטאים, ומשמע שהיה גרוע יותר גם מחטא העגל וצ"ע

ונראה כי עיקר החטא שחלקו על הקב"ה והצדיק משה רבנו/כ"א, ועוד שעשו פירוד בין עם ישראל לארץ ישראל ובזוהר מבואר שעיקר החטא היה שהוציאו דיבת הארץ/כ"ב, ושורש הכל שהלכו אחר שכלם בלא ביטול/כ"ג, כי דייקא כיון שהיו דור דעה חכמים מופלגים, שכנגד זה בהכרח שתיהיה ענווה יתרה, ובלא זה

^{כא} **זה לבאורה** בחטא העגל לא היה כי שם לא חלקו על הצדיק כמו במרגלים והראייה שרק כשהראה להם הס"מ שמת אז נתעוררו לחפש תחליף ולא תחליף להקב"ה אלא תחליף לצדיק שסברו שעזב אותם. ומה שעשו עגל זה היה מעשה מרמה של בני בלעם כמבואר בזוהר. אמנם עיין לק"ה נטילת ידיים ו' אות עד – שגם חטא העגל היה מחלוקת על משה רבנו אבל צ"ל שביחס למרגלים לא היה על משה. כך נ"ל.

^{כב} **זוהר שלח קסא. – רבי שמעון אמר, אלמלא הו' עיילין ישראל לארעא באומנא (דף קסא). דלישנא בישא** אם היו ישראל נכנסים לארץ ישראל באומנתו של הנחש שהוא לשון הרע שדיברו המרגלים על הארץ, לא הו' קאים עלמא רגעא חד לא היה העולם עומד אפילו רגע אחד, ולכן היה מוכרח שישארו במדבר ארבעים שנה כדי לתקן את פגם לשון הרע, ומפרש מאן אומנא דלישנא בישא מי הוא האומן של לשון הרע, ואמר נחש שהוא היה הראשון שדיבר לשון הרע על הקב"ה שאמר לחוה "כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים יודעי טוב ורע", (פס"ז כל אומן שגמ' את בני אומנותו, מן העץ אכל וכלל את העולם). ורזא דמלה וסוד הדבר הוא, מדאמא נחש על תיה אשיל בה זוהמא, משבא הנחש על חוה הטיל בה זוהמא, וכן בני ישראל קבלו זוהמא על ידי הלשון הרע של המרגלים, ואילו באו ישראל באותו הזוהמא לארץ ישראל שהיא בחינת המלכות שהיא סוד חוה, היה נחשב ח"ו כאילו בא נחש על חוה, וכדי להודיח מאותה הזוהמא מתו ישראל במדבר, כמו שכתוב במדבר הזה יפלו פגריכם.

(קטע הבא נכתב לפי גיסת הגר"ח) ועוד אמר רבי שמעון, ועל כלא מחל קדשא בריה הוא בר מן לישנא בישא ועל כל העונות מוחל הקב"ה חוץ מעוון לשון הרע, לפי שהמדבר לשון הרע הוא כאילו כופר בעיקר רח"ל, (כמבואר במס' ערכין (דף טו ע"ב), וז"ל, כל המספר לשון הרע כופר בעיקר, ועוד מובא שם, סיפר אין לו תקנה, שכבר כרתו דוד ברוח הקודש וכו'), בגין דקתיב לפי שכתוב "יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות" אָשַׁר אָמְרוּ לְלִשְׁוֹנֵנוּ נְגַבִּיר בלשונו המדברת גדולות נגביר על הכל, שפתינו אָתְנוּ הלא שפתינו ברשותינו ונוכל לדבר בו כרצוננו, מי אָדוֹן לָנוּ כלומר הלא אין אדון לנו, ובזה כפרו בעיקר רח"ל, פל שפן הכא דאפיקו לישנא בישא על כלא כל שכן כאן המרגלים שהוציאו לשון הרע על הכל, כי כביכול פיון דאפיקו על ארעא קדישא כביכול כיון שהוציאו לשון הרע על ארץ הקדושה, באילו אפיקו עליה נחשב להם כאילו הוציאו על השכינה השורה שם, בגין כך קני קדשא בריה הוא על דא ולכן קנא הקב"ה בשביל השכינה, כמו וקנא לאשתו כביכול, וכמ"ש וקנאתי לציין קנאה גדולה, תא חזי, כמה עבד ההוא לישנא בישא בא וראה כמה רעות עשה וגרם הלשון הרע של המרגלים, גזר על אבהתנא דלא ייעול לארעא נגזר על אבותינו שהם דור המדבר שלא יכנסו לארץ, ומיתו אינון דאמרו והמרגלים שאמרו את הלשון הרע מתו מיד, ואתגזר בכיה לדרי דרין ונגזר בכיה לדורי דורות, כי אז היה ליל תשעה באב, שבאותו יום נחרבו השני בתי מקדשות (ממטא ממש' מעניי 77 כט ע"ב). וקאמינו ישראל כלהו לאשתצאה מעלמא ועמדו ישראל כולם להכלות ולהשמד מן העולם, אלמלא בעותיה דמשה אם לא תפלתו של משה, שבתפלתו האריך זמן מיתתם בהמשך ארבעים שנה, ולא מתו כולם יחד במגפה, וגם רק האנשים הגדולים שלמעלה מעשרים שנה מתו. (ממ"ק והגר"ח)

^{כג} **עיין לק"ה נטילת ידיים** הלכה ו' שכלול בה בציעת הפת עי"ש אות עד – וכן עתה עקר אריכת הגלות הוא על ידי המחלוקת על צדיקי אמת והאמת נעדרת. ועל פן צריכין לבכות ולצעק מאד על זה במר נפש. ועקר הפגם הוא בחינת מחלוקת קרח הנ"ל שהוא מה שעושים פרוד בין בחינת א"ה ומלא. על ידי הקשיות שהם למעלה מדעתם שאי אפשר להבינם וכנ"ל. והכל בא על ידי גסות וגאות שכל אחד אחד חפץ בכבודו, כי מי שמבטל כבודו נגד כבוד הצדיק האמת שהוא כבוד המקום בודאי לא יפל לעולם אף אם יעבר עליו מה, כי הצדיק יכול להאיר בו בכל מקום שהוא כי מלא כל הארץ כבודו וכו' כנ"ל. אבל אם חפץ בכבוד עצמו אוי אינו יכול להתקרב להצדיק בפרט עתה בדורות האלו שנקדת האמת מבזה מאד ונשלה אמת ארצה וכו'. וכל מי שחפץ להתקרב אל האמת מבזין אותו מאד. על פן אי אפשר להתקרב כי אם על ידי שביטול כבודו וכנ"ל. אבל זה שחפץ בכבוד אי אפשר לו להתקרב אף גם נעשה חולק שזהו בחינת מחלוקת קרח וכו'. שעל ידי זה עקר החרבן ואריכת הגלות וכנ"ל. וזה שצוועק ירמיהו, זכר ה' מה היה לנו. ואיתא בכתבי האר"י ו"ל שהצעקה הוא שמבחינת מ"ה נהנהגו לניו וכו', עין שם. הינו בחינת הנ"ל שהגבירו בחינת לנו על בחינת מה. כי האדם צריך להיות בחינת מ"ה שיהיה נכלל בהרבי האמת שהוא בחינת משה שאמר ונחנו מ"ה שביטל כל ישונו ונכלל בחינת מ"ה. ומשה בחינת הצדיק האמת היה קדוש וטהור בקדשה נוראה מאד ויגע מאד מאד בעבודת ה'. ואף על פי כן בטל את עצמו בתכלית הבטול מפל שפן וכל שפן שאר אנשים שכל אחד יודע פגמיו וחסאיו וכו'. אם הוא רוצה לחוס על עצמו להתקרב אמת בחינת משה צריך לידע שפלותו ופחיתותו האמתית על כל פנים ולא ירצה כבוד על כל פנים ויהיה נכלל בחינת מ"ה ואז יוכל הצדיק להאיר בו גם כן כי מלא כל הארץ כבודו עד שיהיה נכלל בחינת מלא בחינת א"ה יחד כי באמת כלא חד וכלל. אבל החפץ בכבוד עצמו עושה פרוד ואז נעשה מבחינת מ"ה בחינת לניו שחפץ על כבוד שחפץ על כבוד שחפץ על כבוד. וזהו, הביטה וראה את כבוד שזהו בחינת לניו שחפץ על כבוד שחפץ על כבוד שחפץ על כבוד שחפץ על כבוד. וזהו, הביטה וראה את חפצתנו. חרפה הוא הפך הכבוד, כי על ידי שחפצים בכבוד באים לחרפות ובושות גדולות חס ושלום, כי כל הרויף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, כי אינו יכול להתקרב להצדיקי אמת. ואז בא לידי חרפות ובושות שהם העוונות רחמנא לצלן, כי אין מי שיצילנו ויאיר בו, כי עדין ה' עמו פי מלא כל הארץ כבודו. מאחר שנתרחק מהצדיקי אמת על ידי שחפץ בכבוד עצמו וכנ"ל. וזהו נחלתנו

כמעט הכרח שאדם יטעה בהליכה אחר שכלו. ולענווה זוכים רק ע"י הצדיק כמבואר בתורה עב תנינא. והם לא התבטלו למשה רבנו.

ועיין לק"ה נדרים ד' מאות יב עד אות יח מוהרנ"ת מבאר באריכות פגם חטא המרגלים, על פי דברי האריז"ל שנשמתם היתה גבוהה מארץ ישראל לכן מאסו בה ומבאר שזה פגם גדול בהתכללות העולמות עליון התחתון ותחתון בעליון, כי עיקר שעשועיו של הקב"ה דייקא מעולם התחתון כשממש עולה איזה רצון ומעשה לשם שמים.

חומר חטא המרגלים שנחשב כאן פגם כל החטאים עד שגרם לחורבן שני בתי המקדש ובכיה לדורות בט' באב ובכל יום בחצות, צ"ע שלכאורה היה חטא פרטי של עשרה נשיאים ומה כל הרעש הגדול הזה, שבגיני נחרב בית הדעת ואנו בגלות כמעט אלפים שנה שליש מימות עולם,

ונראה הטעם כיון שפגמו בעצם החיבור של ישראל והקב"ה בעצם פגם הדעת, דהיינו בארץ ישראל שהיא מקום המקדש המסוגל ביותר לחיבור שמים וארץ, בחי' התכללות דרי מעלה ומטה, שממש מאיר הרצון הנפלא אליו ית' שבשבילו נברא העולם.

וכיון שכלל ישראל קיבל את הוצאת הדיבה שלהם על ארץ ישראל עד שבכו בכעס בכיה של חינום וכפרו בטובה שעשה עמהם הקב"ה שהוציא בניסים ונפלאות עם שלם מתוך עם כדי להביאם לארץ ישראל מקום החיבור עימו ית'. ובוה גרמו שעד ביאת משיח יש פגם בחיבור שמים וארץ. דהיינו פגם הדעת של כלל ישראל,

וקצת תימה כיון שבעצמם היו בעלי דעת גדול מאד כדאיתא בכהאריז"ל שהיו נשמות מבחי' לאה נשמות גבוהות מאד עד שכל הדור ההוא נקרא דור דעה. ומדוע מה שמאסו בסה"כ במקום המסוגל לדעת נחשב חטא כל כך גדול. שהרי בעצם מצד נשמתם היו בעלי דעת מחוברים אליו ית'. ואע"פ שנפלו בעצמם לדיותא התחתונה שרגמו וגדפו כלפי מעלה. לא זה היה עיקר חטאם כמבואר בלק"ה.

ועיין לק"ה נדרים ד' יב עד יח סיבת חטאם שכיון שהיו נשמות גבוהות דרי מעלה ונשתלשל בהם יצה"ר בחי' מלאך קדוש שהוא קטרוג המלאכים על בריאת האדם מה אנוש כי תזכרנו, דהיינו שסברו שעבודת הדרי מטה אינה חשובה אצלו ית' אלא רק מעבודות הדרי מעלה. ויצה"ר הזה הוא שרש לכל הנפילות כי דרי מעלה לא מחשיבים את דרי מטה וע"י נעשה פירוד בישראל ובכל העולמות תחתון ועליון ועוד גם דרי מטה שרואים התרחקות הדי מעלה מהם נופלים בדעתם ומתייאשים כי לא מחשיבים עבודתם.

נמצא שרש כל ההעונות הוא בגאווה של דרי מעלה והלכים אחר שכלם ולא מתבטלים לצדיק האמת שיועד דעתו ית' שדייקא מעט מעשים טובים של דרי מטה חשובים ויקרים בעינו יותר ממעשים גדולים של דרי מעלה שהרי יש לו שרפים שעובדים אותו יותר מדרי מעלה אפילו.

וכיון שלא מבוטלים לצדיק נופלים בגאווה וסוברים שכבר השיגו השגות כי רק הצדיק יכול להראות לדרי מעלה שעדיין לא השיגו כלום ועי"ז להכניס בהם ענוה ושפלות

ועיקר חטאם היה שנפרדו ממשה רבנו שרק הוא יכול להראות להם בחי' איה ומה חמית שע"יז יתבטל מהם היצה"ר מלאך קדוש הנ"ל של מה אנוש כי תזכרנו וגם מאיר בהם בחי' ענוה ושפלות שיבינו שהם נצרכים לדרי מטה, שירצו לכלול עצמם בדרי מטה ולהאיר להם מהשגתו איה ולקבל מהם בחי' מלא ועי"ז נשלמת היראה של שניהם. ונכללים העולמות זה בזה.

וטעם שעיקר הכבוד מהרחוקים דייקא כמבואר באות ד' שמי שיועד קצת בידיעת הקב"ה יודע שעיקר השעשוע שלו הוא דייקא מדרי מטה קרוצי חומר כי מלאכים יש לו הרבה אבל עיקר הכבוד מהאדם דייקא כיון שהוא עלול לחטא כשמתגבר עליו, ועושה מעשה לשם שמים אפילו קטן, הכבוד שמים שעולה מזה, הוא גדול הרבה יותר ממעשים גדולים של מלאכים ושרפים והביאור בזה כי כבוד לא שייך אלא מזולתו כי בוודאי אדם שמכבד עצמו אין זה כבוד אלא דווקא מזולתו וככל שהמכבד הוא יותר רחוק מהמכובד הוא יותר בחי' זולתו מבואר בלק"ה (כבוד אב ואם ב' א'), לכן אפילו צדיקים גדולים כיון שהם עושי רצונו תמיד הם נכללים בו והכבוד העולה מהם הוא בבחי' שמכבד את עצמו.

וביאור עמוק יותר נ"ל כי מבואר שחנוכה בחי' בניין בית המקדש, נראה לבד ממה שהוא נקבע על נס החינוך מחדש של הבית שחולל ע"י מלכות יון, גם בעצם המהות של בית המקדש שהוא בחי' דעת כמבואר בברכות לג. כל מי שנבנה בית המקדש בימיו כאילו נבנה הבית בימיו, והכי נמי חנוכה הוא בחי' הארת הדעת לכל באי עולם, כי חנוכה בחי' דעת המאיר ע"י נר חנוכה/כ"ז לכל המקומות אפילו שתחת עשרה

נהפכה לזרים וכו'. כי מבאר בהתורה הנ"ל שעקר הפרנסה והעשירות נמשך מפלילות העולמות הנ"ל. אבל זה שנתרחק וגרם פרוז כנ"ל.

יד עיין לק"ה שותפים בקרקע הלכה ה אות ה' ואות ו' וזה בחינת נר חנוכה סמוך לפתח הבית, כי הדעת צריכין להקיפו במחצות השתיקה כנ"ל שרק על ידי זה נמשך ומתקיים הדעת כנ"ל, אך מאחר שהוא מקף מחצות השתיקה מהיכן נוכל לקבל ולינק מהדעת, אך כל יניקת והמשכת הדעת הוא דרך הפתח, והפתח הוא בחינת אמונה שמתגלה על ידי הדבור, כמו שכתוב: "אודיע אמונתך בפ"י". שזהו בחינת פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים, בחינת פתחי פיך, בחינת פתח דבריך יאיר, כי האמונה שמשכיכין על ידי הדבור הקדוש הוא בחינת פתח ושער, שעל ידה נכנסין לתוך בית החכמה הנ"ל להמשיך הדעת. וזה בחינת נר חנוכה סמוך לפתח, כי נר חנוכה, שהוא בחינת המשכת אור הדעת הקדוש בעולם, בחינת שמן משכת קדש להכניע ולעקר ולשבר ולבטל דעות מלכות

טפחים בחי' הארת הדעת לכל ישראל כדי ליישב את העולם בבני דעת. וזה בחי' בניין בית המקדש, בנין בית הדעת, לכן מדליקים לכתחילה בשמן זית, בחי' שמן משחת קדש שהוא הדעת כמבואר בתורה קצו ותורה נד.

זזה בחי' חנוכה/כ"ה. כי ענין חנוכה, דע כי כ"א ואחד כפי מה שזוכה לפעול בקשתו

ביוה"כ, דהיינו בקשת סלח נא/כ"ו כי יום הכפורים הוא בחי' הארת הבינה עילאה שממש המקיפין הגבוהים ומשם סליחת עוונות/כ"ו, כן יש לו חנוכה. כי ע"י סלח נא נעשה חנוכה.

הרשעה שרצו להשיב תורתו על ידי התגברות חכמתם הרעה המטעית והנבוכה מאד. על כן צריכין להדליק אור נר חנוכה הקדוש הזה אצל פתח הבית, כי עקר צריכין לשמור הפתח שדורך שם נכנסין ויוצאין אל הדעת להמשיך הארתו לכל באי עולם וכנ"ל: (אות ו) וזה בחינת נר חנוכה אסור להשתמש לאורו, זה בחינת סיג לחכמה שתיקה הנ"ל. כי עקר האור הוא החכמה שנקראת אור, כמו שכתוב: "כי יתרון לחכמה וכו' פיתרון האור וכו'". וכל מה שמשמשין באור הנר לראות ולהסתכל על ידו, כל זה נמשך מבחינת החכמה שהוא עקר שרש אור הנר. ועל כן בנר חנוכה אסור להשתמש ולהנות באורו, כי אור נר חנוכה נמשך ממקום גבה מאד מאד עד שיכולין על ידו להאיר הדעת בכל העולם אפילו בהנמוכים והירודים במעשיהם מאד מאד, אפילו להמנחים בתאוותיהן ומדותיהן הרעות במקום שמנחים, רחמנא לצלן, להאיר בכלן כי מלא כל הארץ כבודו וכו', כמו שמבאר שם.

כ"ה עיין פרפראות לחכמה אות לב – והנה מבואר בכוונת חנוכה שחנוכה הוא בחינת תיקון ההוד וכן מבואר בתיקוני תליסר, ועיין זוהר בראשית כ"א: יהושע אתנבי מהודו של משה דכתיב (במדבר כ"ז) ונתת מהודך עליו וכו' ומבואר גם כן בכוונת הדלקת נר חנוכה, שהוא להמשיך לה הג' יחודים שהם בגימטריא נר, כי בג' ראשונות שם יש יחוד הו"ה אה"ה, ובחג"ת הויה אלקים, ובנה"י שם היחוד הויה אדני (ועיין גם בכוונות של ברכת שים שלום וכו'), והמלכות עומדת אז נגד נה"י דו"א ואין לה אלא היחוד התחתון הנ"ל, וצריך להמשיך לה גם השני יחודים העליונים, והיחוד העליון ביותר שהוא הויה אהיה הוא במילוי ע"ב קס"א גימטריא רגל, וזה בחינת עד שתכלה רגל מן השוק גם להדליק גימטריא ע"ב ס"ג מ"ה, חנוכה אותיות חנ"ה כ"ו, כי המלכות יונקת מאימא שבה שם ס"ג בגימטריא חנה וכו' ומשם זה יוצא שני פעמים אל וכו' ובמילוי הם גימטריא ש"ע ועל ידי זה נמתק הבחינת אלקים שביחוד השני שבמילוי הוא גמטריא שין ועם האותיות הוא ש"ה וזה שעשה נסים וכו' עיין שם עוד נמצא שבחינת נר חנוכה להמשיך להמלכות אור הג' יחודים שהם בחינת מן הראש ועד הרגל וכו' שזה בחינת הענוה של משה שאמר ונחנו מה כנ"ל וגם הם בחינת עולם הבא שהוא בחינת בינה אימא עילאה כידוע שהוא גם כן בחינת ענוה כנ"ל עד שמאיר אותם בבנים שהם בחינת חג"ת בחינת מה שם בנו דא תפארת וההלכות בעצמם הם בחינת חסד וגבורה שהיא בחינת יראה כמבואר שם בסוף המאמר וגם מאיר אותם בתלמידים שהם בחינת לימודי ה' בחינת נצח והוד, והצדיק הוא בחינת כל דא יסוד וצריך לכלול העולמות וכו' וכלליות בן ותלמיד הוא בחינת יובל בחינת אימא עילאה בחינת בינה דכל נהורין אתפרען ואתגליין מינה ועל ידי זה נעשה יראה שהוא בחינת מלכות ומשם גם כן מקבלת המלכות פרנסה ושם נתגלין אורות המקיפין שהם בחינת ש"ע נהורין של אור הפנים בחינת שני פעמים אל הנ"ל וזה גם כן מרמו בהסופי תיבות של הפסוק הנ"ל שהם אותיות עניו אתה חנוכה כי עניו הוא בחינת אור היחוד העליון שבג' ראשונות על ידי שממשיך החכם והרבי שבדור אור המקיפין שלו שהם בחינת שפע הכתר בחינת מ"ה בחינת עניו הנ"ל ומדבר מזה עם בניו ותלמידיו בבחינת פי ידבר חכמות והגות לבי תבונות וגם הם בחינת עולם הבא בחינת ענוה בינה כנ"ל את"ה הוא בחינת היראה כנ"ל, כי צריך שיהיה לו יראה כדי שיהיו דבריו נשמעין, וכדי שיתקיימו דבריו גם על ידי כלליות בן ותלמיד נעשה יראה, ומשם מקבלת המלכות שהוא בחינת יראה את הפרנסה שזה בעצמו בחינת חנוכה שמרמו שהמלכות יונקת מאימא בחינת היראה שנתגלה על ידי כלליות בן ותלמיד שהוא בחינת יובל בחינת אימא וכן הפרנסה שמקבלת משם וגם חנוכה מרמו על כל התיקונים הנ"ל, וכו' נתתן ההוד שהוא בחינתו של יהושע שנתבא מהודו של משה כנ"ל ועיין במקדש מלך בפירושו על זוהר בראשית כא: הנ"ל ותבין ביותר.

י" מיד אחרי כל נדרי ואח"כ בסליחות שבתפילה כמ"ט פעמים סה"כ כל היום – סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה. ושם נאמר: והקהל אומרים ג פעמים בקל רם. ויאמר יודך סלחתי כדברך:

י" עיין לק"ה נדרים ד' אות ה' – כי זה עקר בחינת יום הכפורים בבחינת נדרים ושבעות, כי מבאר היטב בהתורה הנ"ל שכל ענין הנ"ל להאיר הדעת בישאל להוציאם מעונות שאז מוציאין ישראל מהמשאוי של עונות. כי אז הוא בחינת הארת המקיפים הנ"ל, שהם בחינת שפע הכתר, בחינת שעשוע עולם הבא, בחינת יום כפורים שכל זה הוא בחינת יום הכפורים. ועל-כן אז ביום הכפורים נכנס הכהן הגדול לבית המקדש לפני ולפנים לתכלית קדשה העליונה של הבית המקדש שישם עומד הארון עם הלוחות, כי הוא ממשך משם הארת התורה, דהיינו הארת הדעת של משה רבנו עליו השלום כי הבית המקדש כלול מכל הבחינות המבארים בהתורה הנ"ל, כמבאר שם. ועקר תכלית הקדשה של הבית המקדש הוא לפני ולפנים שישם הלוחות שהם עקר התורה, דהיינו הארת הדעת של משה בחינת אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקים, בחינת אנכי ה' אלקיך הנאמר בהלוחות. נמצא, שעקר הארת הדעת הנ"ל להוציא ישראל מעונות הוא ביום הכפורים ועל-כן אומרים בכניסת יום הכפורים כל נדרי וכו'. כי נדרים ושבעות הם בבחינת מקיפים ובחינת כל הנ"ל שעל-ידי-זה עקר הארת הדעת הנ"ל כנ"ל.

עוד שם אות ז' – מחמת שהנדרים בחינה מקיפים הנ"ל הם בחינת שרש התורה, בחינת תשובה, בחינת יום הכפורים כנ"ל. ואף-על-פי שהנדרים הם בחינה גבה כל כך, אף-על-פי-כן יכולים להתיר הנדר על-ידי חרטה שמתחרטים לפני החכם, כי שם בבחינת המקיפים, בחינת תשובה, שם הוא בחינה תכלית הידיעה אשר לא נדע, כמו שמבאר בהתורה הנ"ל. ושם החסד עד אין סוף ויכולין להתחרט ולעשות תשובה לעולם ויהי איה שיהיה. כי באמת תשובה היא דבר נפלא והיא למעלה מהתורה שהיא בחינת דעת, כי על-פי הדעת והשכל אין מועיל תשובה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, שאילו לחכמה וכו' וכמובא בספרים שכפי חיוב הדעת לא היה מועיל תשובה רק ה' יתברך מצד רחמנותו וחסדו הגדול והנפלא מקבל השבים לפניו על-ידי בחינת תשובה שהיא בבחינת המקיפים הנ"ל שהם למעלה מהדעת בבחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע. נמצא, שעקר התשובה היא למעלה מהדעת. ועל-כן כח התשובה אינו נפסק לעולם בשום אופן ואפילו מי שמתחיל לשוב ונופל חס ושלום מזה. ואפילו אם מתחיל כל פעם ופעם ובכל פעם נופל למה שנופל רחמנא לצלן, אף-על-פי-כן הוא צריך להתחזק להתחיל בכל פעם מחדש, כי כח התשובה אינו נפסק לעולם, כי שם החסד עד אין סוף. וזה אנו רואים על-ידי התרת נדרים שיכולים לבטל הנדר על-ידי חרטה שהיא בחינת תשובה בכח החכם אף-על-פי שהנדר בעצמו בחינת תשובה כנ"ל, אף-על-פי-כן יש בחינה גבה יותר שישם מתבטל הנדר על-ידי חרטה, כמו כן בכל עבודת ה' יתברך בכל אדם ובכל דרגא ובכל זמן יש דרכים נפלאים וחסדים גדולים ונוראים אצל ה' יתברך. גבה מעל גבה מה שאין הפה יכול לדבר והלב לחשב.

כי משה רבינו ביקש (במדבר יד/כ"ו) סלח נא לעון העם הזה על חטא המרגלים שהוציאו דיבת הארץ/כ"ו ולא שמעו בקול ה' ועוד גם כפרו בו ית'לכ"א וחלקו על משה, ואמרו כלפי שמיא חזק הוא ממנו שכביכול הנפילים שראו שם חזקים מהקב"ה/כ"ב עד שאמרו נשובה מצרימה/כ"ג דהיינו שבקשו לחזור להיות עבדים, וכל זה מבואר בכתבי הארז"ל היה רק תואנה כי באמת כיון שנשמתם היתה גבוהה מאד מבחי' לאה לא יכלו להכנס לארץ שהיא בחי' רחל, ובאמת זה היה הפגם שלהם שלא רצו לרדת למדרגת רחל דהיינו לדרי מטה להראות להם מהשגתם (מה חמית) ועי"ז יקבלו דין מן דין מדרי מטה אמונה להאמין שגם עדיין צריכים לה, כי רצו להשאר במדרגתם הגבוהה וזה פגם גדול פגם נדב ואביהו שלא נשאו נשים ופגם בן עזאי כי אדרבה כמה שזוכה להיות יותר למעלה ולהשיג יותר בחי' איה כך יש בכוחו לרדת למטה יותר להחיות נפולים, כי זה עיקר השעשועים של הקב"ה יותר מהתענוג שיש לו מדרי מעלה ואם היו מתבטלים למשה צדיק הדור היה מראה להם שעדיין לא השיגו כלום גם למעלה ומלמדם שצריך לרדת ללמד את הדרי מטה (כמבואר במעשה מר"א ור"י שתחילה ננער ר"א דהיינו שהבין שהוא נצרך ללמוד מדרי מטה ושאל את ר"י מה זה יהושע דהיינו שהאיר לו השגתו מה חמית לכול השגת בן ותלמיד) ובוזה פגמו בארץ ישראל ששם עיקר התכללות כל העולמות כי שם שער השמים שמתחברים ארץ ושמים והתכללות העולמות עליונים בתחתונים זה עיקר התענוג והשעשועים שלו ית'. **דהיינו כיון שראו בעצמם שיש להם דעת גדול והם גבוהים מבחי' אמונה כי אמונה היא מדרגה אחרונה לכן דברו סרה על הארץ ולא התבטלו למשה רבנו הצדיק שרצה להראות להם מה חמית ואיה, ללמדם שעם כל מדרגתם הגבוהה עדיין הם צריכים מאד למדרגת האמונה, ועל כן גם הם מוכרחים את ארץ ישראל שבה משיגים אמונה כמבואר כל זה בלק"ה נדרים ד' אות יב/כ"ו ואות טז/כ"ו. ועל ידי חטא המרגלים** שהוציאו דיבת הארץ ששם

כ"ב במדבר פרק יד (יא) ויאמר ידוד אל משה עד אנה ונאצני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבם: (יב) אפנו בדברך ואורשנו ואעשה אתך לגוי גדול ועצום ממנו: (יג) ויאמר משה אל ידוד ושמעו מצרים כי העלית בכחך את העם הזה מקרבם: (יד) ואמרו אל יושב הארץ הזאת שמעו כי אתה ידוד בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה אתה ידוד וענף עמד עליהם ובעמד ענף אתה הלך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה: (טו) והמתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמרו: (טז) מבילתי יכלת ידוד להביא את העם הזה אל הארץ אשר נשבע להם וישחטם במדבר: (יז) ועתה יגדל נא כח אדוני כאשר דברת לאמרו: (יח) ידוד ארץ אפים ורב חסד נשא עון ופשע ונקמה לא ינקה פקד עון אבות על בנים על שלשים ועל רבעים: (יט) סלח נא לעון העם הזה פגל חסדך וכאשר נשאתה לעם הזה ממצרים ועד הנה: (כ) ויאמר ידוד סלחתי בדברך:

כ"ט במדבר פרק יג (לב) ויצאו דבת הארץ אשר תרו אותה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות:

ועיין במדבר רבה טז כ' - ותשא כל העדה ויתנו את קולם (במדבר יד, א). זה שאמר הכתוב (משלי יח, ח): דברי נרגן כמתלהמים והם ירדו חדרי בטן, דברים שרגנו אחר הקדוש ברוך הוא, גרמו להם צרה גדולה, שאלו לא נשתוו למרגלים לא היו לוקין עמם, אלא השלימו אחריהם, שנאמר (דברים א, כז): ותרגנו באהליכם ותאמרו, מהו ותרגנו, תרתם גנות ארץ ישראל שקראתה הקדוש ברוך הוא ארץ טובה. ותשא כל העדה ויתנו את קולם, זה שאמר הכתוב (ירמיה יב, ח): נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה, אותו קול שבכיתם, גרם לכם להיות שנואים, ועל אותו הדור אמר ישעיה (ישעיה יז, יא): ביום נטעף תשגשי ובבקר ורעף תפריחי. ביום שאמר לטע אתכם בארץ נעשיתם סיגים, ובבקר ורעף תפריחי, עד שלא בא השרב פרחתם, (ישעיה יז, יא): נד קציר ביום נחלה, ביום שעברתי לתן לכם נחלת אביכם, נעשיתם קלון בעולם, (ישעיה יז, יא): ובאב אנוש, זה הפרענות ששלחתם ירושה לדורות, שבכו בליל תשעה באב, ואמר להם הקדוש ברוך הוא **אתם בכיתם בכיה של חנם לפני, אני אקבע לכם בכיה לדורות, ומן אותה שעה נגזרה על בית המקדש שתתחרב, כדי שיגלו ישראל לבין האמות, שכן הוא אומר (תהלים קו, כו): וישא ידו להפיל אותם במדבר, ולהפיל ורעם בגוים ולדורתם בארצות, נשיאות יד כנגד נשיאות קול.**

ראיתי בשם ספר חקל יצחק שכתב שמעל האמרי יוסף שאיש אחד שאל את **רבי משה ליב מסאסוב** זצוק"ל האם יסע לארץ ישראל והשיב לו [שיש לו קבלה שאם שואלים אם ליסע לא"י ועונים לא הרי זה ניצוץ מהמרגלים]

ל תהלים פרק קו (כה) וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה' וישא ידו להם להפיל אותם במדבר ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות, לא עיין סוטה לה. - (במדבר יד-א) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום [ערב] תשעה באב היה אמר הקב"ה הן בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וכתוב (במדבר יד-ז) וכבוד ה' נראה באהל מועד אמר רבי חייא בר אבא מלמד שנטלו אבנים וזרקום כלפי מעלה.

כ"ב במדבר פרק יג (לא) והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו:

רש"י (לא) חזק הוא ממנו - (במדבר רבה) כביכול כלפי מעלה אמרו:

כ"ב במדבר פרק יד (ב) וילנו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו אלהם כל העדה לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו: (ג) ולמה ידוד מביא אתנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו והיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה: (ד) ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה:

ל' לק"ה נדרים ד' יב - כי עקר חטא המרגלים היה שפגמו בארץ ישראל והוציאו דבה על הארץ. ואיתא בכתבי הארז"ל ששמת המרגלים ודור המדבר היו גבוהים מבחינת ארץ ישראל, כי היו מבחינת לאה וכו'. ובשביל זה לא היו יכולים לבא לארץ ישראל, עין שם. ולכאורה הדבר תמוה כי מאחר שהיו גבוהים מארץ ישראל ובשביל זה לא היו יכולים לכנס לשם. אם כן מה קול הרעש הזה שה' יתברך קרה עליהם כל כך על שפגמו בארץ ישראל וגור עליהם שלא יכנסו לשם וכו'! מאחר ששמתם גבה מארץ ישראל ואינם יכולים לכנס לשם. אף על-פי התורה הנ"ל יכולים להבין איתו רמז בענין הנורא והנשגב הזה שהוא דרכי ה' נפלאות תמים דעים. כי עקר חטא המרגלים הוא מה שפגמו בבחינת 'כל' הנ"ל, שהוא בחינת הצדיק שיכול לקשר יחד כל העולמות וכל המדרגות

עליונים ותחתונים וכו' כנ"ל. שעל ידי זה עקר התקון של כל העולמות שבשביל זה נברא העולם והם פגמו בו. כי עקר הבריאה היתה רק בשביל האדם, דהיינו בשביל הצדיק שנקרא אדם ועקר מעלת האדם הוא שיש לו כח לקשר ולחבר כל העולמות יחד, דהיינו לחבר עלמא תתאה ועלמא עלאה שבהם כלולים תקון כל העולמות, כי האדם כלול משניהם, מעליונים ותחתונים, כמו שפרש רש"י על פסוק, ויפח באפיו נשמת חיים. לפי שביום ראשון ברא שמים וארץ וכו', בשני רקיע לעליונים, בשלישי יקוו המים וכו' לתחתונים וכו'. הצרף בששי לברא אדם שכלול מעליונים ותחתונים, עין שם. כי זה עקר השלמות וזה עקר השעשועים של ה' יתברך כשמתחבר ומתקשר העולם התחתון עולם העשיה המגשם, בעולמות העליונים הרוחניים והזכים מאד, כמבאר בהתורה הנ"ל בבחינת ואבית תהלה מגושי עפר וכו'. כי זהו רצונו יתברך ובשביל זה ברא כל הבריאה מראש ועד סוף הכל בשביל האדם הבעל בחירה שהוא בעולם הזה הגשמי. שעקר עבודתו לקשר תחתונים בעליונים שזה עקר תענוגיו ושעשועיו יתברך כנ"ל. כי מיום שברא הקדוש-ברוך הוא את העולם נתאהו שתהיה שכירתו בתחתונים, כמו שאמר רבותינו ו"ל. וזאת הבחינה לקשר ולכלל יחד עליונים ותחתונים בחינת כל הנ"ל אין נעשה על ידי שום מלאך ושרף וכדומה כי אם על ידי האדם התחתון, דהיינו על ידי הצדיק שזוכה להיטיב מעשיו שהוא זוכה לבחינת כל הנ"ל, כי כל דא צדיק שהוא זוכה לקשר ולכלל עליונים ותחתונים שזה עקר התכלית שבשביל זה נברא הכל כנ"ל. וזאת הבחינה בתכלית השלמות והתקון אין זוכין כי אם בארץ ישראל. כי שם בארץ ישראל עומד ירושלים ובית המקדש שכלול מכל התקונים הנ"ל מבחינת בן ותלמיד שהוא בחינת כל הנ"ל, כי שם בבית המקדש היה בחינת עליונים למטה ותחתונים למעלה, כמבאר בהתורה השיקה לזה המדרגת מענין הדריידיל על פסוק גאלת שיבט נחלתך ה', בלקוטים שבסוף הספורי המעשיות. כי שם בבית המקדש הוא שער השמים, כמו שכתוב, וזה שער השמים, הינו ששם שעל ידו מתקשרין תחתונים בעליונים בארץ בשמים. כי השער הוא בחינת התקשרות שעל ידו יכולין לכנס מחוץ לפנים ונכללין העומדים בחוץ עם העומדים בפנים יחד. כמו כן יש שער השמים שדרך בו נכנסין ונכללין התחתונים בעליונים. וזה השער הוא בארץ ישראל שבו הבית המקדש שנאמר בו, וזה שער השמים כנ"ל:

לה לק"ה נדרים ד' טז – וזכה פגמו המרגלים שמחמת שראו בעצמן שיש להם דעת גדול והם גבוהים מבחינת אמונה, כי אמונה היא מדרגה האחרונה והם כבר באו למדרגות הדעת שגבה יותר על-כן דברו סרה על ארץ ישראל ולא ידעו ולא הבינו שעדין דעתם אינם כלום כפי מה שהיו זוכין אם היו מבטלים דעתם והיו מאמינים לדברי ה' יתברך ולדברי משה רבנו שקדשת ארץ ישראל גבה מאד, כי מדת האמונה שזוכין בארץ ישראל אף-על-פי שהיא מדרגה האחרונה, אף-על-פי-כן על ידה דיקא עולין על כל המדרגות בלן, כי אמונה היא בבחינת אבן מאסו הבנים היתה לראש פנה כידוע. וכמו שאמר רבנו ו"ל בשיחותיו הקדושות שדבר עמנו אחר התורה של בן ותלמיד הנ"ל שאמר אז שאמונה היא מדרגה האחרונה אבל על ידה זוכין לעלות על הכל ולהגיע לבחינת רצון מפלג וכו' שעולה על הכל, עין שם בסוף ספורי מעשיות שנדרס שם מעט משיחה זאת. וזהו בחינת ארץ ישראל שהיו צריכין המרגלים לסלק שם דעתם ולקשר את עצמם לבחינת אמונה שהיא בחינת ארץ ישראל ועל ידי זה היו זוכים לדעת גבה מאד, אבל הם לא רצו לסלק דעתם ולא רצו להוריד עצמן לבחינת אמונה ועל ידי זה נכנסו לכפירות ומאסו בארץ ישראל וגרמו בכיות לדורות, כי על ידי זה נחרב הבית המקדש שבזה תלויים כל החטאים כנ"ל: **..... כמו שכתב רבנו ו"ל שם בסימן עב שיש יצר הרע גדול בענין ההתקרבות לה' יתברך בחינת פן ירסו אל ה' לעלות וכו', הינו שמתאנה רק להתקרב לה' יתברך ולעלות תמיד בעליה לבד בלי הפסק ואינו רוצה להוריד עצמו לכלל המדרגות התחתונות לעבד את ה' בתמימות ולהגביה ולקרב כל המדרגות התחתונות לה' יתברך, כי נדמה לו שכבר הוא מקרב לה' יתברך ויודע בידעת ה' יתברך ולפי ידיעתו את גדלת הבורא יתברך אינו כדאי בעיניו להוריד את עצמו למדרגות התחתונות לקרב המרחקים ביותר. אבל באמת זה הוא פגם גדול, כי באמת אין שלמות לשום צדיק וגדול כשהוא במעלה לבד ולא למטה כלל, כמבאר שם בהתורה הנ"ל שעקר שלמות הצדיק שיהיה למעלה ולמטה וכו' שבשביל זה צריכין לעסק בישוב העולם להשאיר אחריו בן ותלמיד שקבלו ממנו דעתו הקדוש וכו', כמו שמבאר שם, עין שם: על-כן כלם צריכים רבי ומנהיג אפלו הגדולים במעלה מכל שכן הקטנים. כי הגדולים במעלה בחינת דרי מעלה צריכין שהמנהיג האמתי ילמד עמם ויאיר בהם בחינת מ"ה, בחינת מה חמית מה פשפשתי וכו', להודיע להם שעדין אינם יודעים בידעתו יתברך כלל ואין הדבר כמו שהם סוברים שלפי גדלתו יתברך שהם משיגים, איך שיקר להעלות אליו נחת רוח ממקומות הנמוכים ביותר. לא כן הוא, כי אדרבא, זהו עקר גדלתו שמקבל נחת רוח ממדרגות התחתונות ביותר כי לגדלתו אין חקר וכו' כנ"ל. ועל ידי זה בעצמו שהגיע הצדיק לבחינת מ"ה, בחינת תכלית הידיעה אשר לא ידע שעל ידי זה מראה להגדולים בחינת מה חמית וכו' כנ"ל, על ידי זה בעצמו הוא מראה להקטנים בחינת דרי מטה מלא כל הארץ כבודו, בחינת הקיצו ורננו שכני עפר ומחזקים ומקמים שלא יתיאשו, כי ה' יתברך מקבל נחת רוח ושעשועים גם מהם וכו', כמבאר בהתורה הנ"ל וכו'. נמצא, שגם הצדיקים הגדולים במעלה צריכין לשמור את עצמם מהיצר הרע שלמעלה שהוא גבורות ודינים, שהוא בחינת קטרוג המלאכים, מה אגוש וכו'. ומבחינת יצר הרע זה נמשך כמה וכמה מיני פגמים מי שאינו משרו כראוי, כי כמו שיש אלפי ורבבות בחינות בהיצר הרע של סתם בני אדם, כי אפלו בין רשעים יש רבי רבבות מדרגות וכן בין הבינונים וכו', כמו כן בהיצר הרע של הגדולים בחינת דרי מעלה, בודאי יש בזה אלפים ורבי רבבות מדרגות. כי יש צדיקים גדולים מאד מאד ושברו גם יצר הרע זה רק שפגמו בזה כחוט השערה דק מן הדק. ויש שפגמו מעט יותר אבל אף-על-פי-כן הכל בדרקות גדול. ועל-כן נשארו באמת על עמדם ונשארו צדיקים גמורים גדולים במעלה מאד, רק שרבותינו ו"ל חשבו עליהם איזה שגיאה כל שהוא. אבל יש שהיו גדולים במעלה ונפלו לפגמים גדולים על ידי היצר הרע הנ"ל שיש בענין ההתקרבות וכו' עד שנפלו לגמרי רחמנא לצלן, וזה ענין ארבעה שבכנסו לפרדס שרק רבי עקיבא נכנס בשלום ויצא בשלום, נכנס ויצא דיקא, כי בשם שצריכין לכנס כן צריכין לצאת בבחינת זכאה מאן דעיל ונפיק, כי אין שלמות להצדיק שיהיה רק למעלה לבד רק צריך להיות למעלה ולמטה וכו' כנ"ל. וכן עזאי וכן זומא היו צדיקים נוראים גדולים במעלה מאד, אבל פגמו בענין זה איזה שגיאה כל שהוא. ועל-כן זה הציץ ונפגע וזה הציץ ומת. ולשון הציץ הוא שהסתכלו יותר מדאי שזהו בחינת פגם נדב ואביהוא שנאמר בהם, בקרבתם לפני ה' וכו', שרצו להתקרב יותר מדאי ועברו על פן ירסו וכו' כנ"ל. וזה שאמר רבותינו ו"ל שהפגם של נדב ואביהוא וכן של בן עזאי וכן זומא היה שלא היו נשואים נשים, דהיינו שלא רצו להשתדל לעסק בישוב העולם להשאיר דעתם הנורא למטה, כי סברו שצריכין להיות רק למעלה, אבל באמת אינו כן כנ"ל.**

וזה היה פגם המרגלים שפגמו בארץ ישראל שצריכין לתקן זאת ביום הכפורים ולבקש על זאת סלח נא וכו', כי על ידי זה נחרב הבית המקדש שבזה תלויים כל החטאים, כמו שמבאר שם. כי המרגלים פגמו בזה מאד מאד עד שנפלו לגמרי רחמנא לצלן, כי כבר מבאר שיש בענין זה אלפים ורבבות בחינות לאין קץ כמו שמצינו בענין ארבעה שבכנסו לפרדס שכן עזאי וכן זומא אף-על-פי שלא יצאו בשלום כראוי, אבל אף-על-פי-כן נשארו צדיקים גדולים ונוראים מאד, אבל אחר נפל לגמרי רחמנא לצלן, וקצץ בנטיעות ואמר, חס ושלום, שתי רשיות יש. מחמת שלא השתדל לקשר עלמא תתאה בעלמא עלאה ועמד על דעתו שנדמה לו שכבר

מקום חיבור שמים וארץ דהיינו דעת/ל"ו גרמו חורבן ביהמ"ק חורבן בית הדעת/ל"ו, כשארוז"ל (תענית כט)/ל"ח) שהש"י אמר להם אתם בכיתם בכיה של חנם אני אקבע לכם בכיה לדורות. כי אותו הלילה ליל ט"ב/ל"ט) היה שבו נחרב הביהמ"ק. ומשה רבינו ביקש על זה סלח נא, כי בזה החטא והפגם של המרגלים שחלקו על משה רבנו ומאסו באמונה ודברו לשון הרע על ארץ ישראל תלויים כל העוונות/מ"ו דאי לא הכי לא היה תולה הקב"ה עונש כל כך חמור של חרבן בית הדעת שהוא

יש לו דעת גדול וראוי לו לידע כל דרכי ה' איך הוא יתברך מקבל נחת ממעשה בני אדם וכו'. ועל-ידי-זה נכנס בקשיות ומבוכות גדולות עד שבא למקומות שלא היה אפשר לישוב לו בשכלו. ועל-ידי-זה נפל למקום שנפל ויצא מקדשתו לגמרי וקצץ בנטיעות. וכל זה מחמת שלא לקבל הארת הצדיק הגדול ממנו שהוא בחינת מ"ה, בחינת מה חמית וכו' שאז יודע שאינו יודע כלל ואי אפשר להביא דרכיו יתברך כלל: וזה מרמו בדרך רבותינו ז"ל שאמרנו שם, אחר מאי חזא? הוא מט"ט דקיהבי לה רשותא למיתב ולמיכתב וכו' וכו' ואיך יתברך וכו'. ולפי טעונו נדמה לו שאין שיהי' למעלה לישוב ולכתב הזכיות וכו' ועל-ידי-זה קצץ בנטיעות. כי עמד על דעתו שנקמה לו שכבר יודע בדיעת ה' יתברך ולא רצה לבטל דעתו ולסמך על אמונה. וזה היה פגם המרגלים שהיו גדולים במעלה והיו גבוהים מבחינת ארץ ישראל, הינו שעקר בחינת ארץ ישראל הוא בחינת אמונה, בחינת שכן ארץ ורעה אמונה. ומגדל שלמות האמונה בתכלית שיכולים לזכות בארץ ישראל על-ידי-זה יכולים לקשר ולחבר כל העולמות יחד תחתונים בעליונים. שיהי' עקר השלמות שאי אפשר לזכות לזה כי אם על-ידי אמונה שלמה פני"ל. ועל-כן כל העולמות מדרגא לדרגא הוא רק על-ידי ארץ ישראל כמו שכתב רבנו במקום אחר בסימן כ). כי שם בארץ ישראל זוכין לאמונה שלמה הנמשכת מבחינת המספיקים הנ"ל מבחינת תכלית הדיעה אשר לא נדע שעל-ידי זאת האמונה בשלמות זוכין לכל העולמות שבעולם. כי הצדיק הגדול במעלה שזכה לקדשת ארץ ישראל כל מה שבא לאיזה השגה ומדרגה אפלו בשזכה לעליה גדולה הוא משיע עצמו תכף כאינו יודע וחזור בכל פעם אל האמונה כי הוא יודע ומאמין ששפי גדלת ה' יתברך עדין אינו יודע כלל, כי גבה מעל גבה שומר וכו', כי לגדלתו אין חקר. ועל-כן אף-על-פי שזכה להשגה גבה ועצומה מאד אף-על-פי-כן אינו סומך שיעבד את ה' יתברך בחכמות לבר רק הוא חוזר בכל פעם לעבד את ה' יתברך בתמימות בעבודות פשוטות ומוריד את עצמו לכל המדרגות התחתונות להעלות נחת רוח לפניו מכלם, כי זה עקר ששעשעו וכו'. וכמו שמוכן בהתורה "תקעו אמונה" בסימן ה שהצדיק מגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט כדי לעשות נחת רוח לפניו ועושה מעשה עבד פשוט וכו', עין שם. ועל-ידי-זה הוא זוכה לעולות גבוהות יותר ויותר

ל"ו עיין לק"ה שותפין בקרקע ה' אות טו - עקר הדעת הזה לידע ממנו יתברך הוא בארץ ישראל ששם הבית המקדש שהוא כלול מבחינת הדעת של בן ותלמיד הנ"ל שזה הדעת מאיר בכל ארץ ישראל שמתפשט לשם קדשת הבית המקדש פי'ודע ועל בן אירא דאך ישראל מחכים ואין חכמה בחכמת ארץ ישראל, כי שם עקר הדעת הקדוש הנ"ל להביר אותו יתברך כמו שאמרנו רבותינו וזכרונם לברכה: כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכו'. וכל אחד מישראל כפי שרשו וכפי עבודתו בהשגת הדעת הזה עד הגבול שלו כמו בן יש לו חלק בארץ ישראל. ובשביל זה חתרו ויגעו הרבה כל אחד מישראל שיהיה לו נחלה וחלק גדול בארץ ישראל כמבאר בכמה מקומות, הכל בשביל להשיג יותר הדעת הקדוש הזה שהוא בחינת נחלת ארץ ישראל.

ל"ז כמבואר בברכות לג. מי שיש בו דעת כאילו נבנה בית המקדש בימי

ל"ח תענית דף כט. ותניא בעשרים ותשעה בסיון שלח משה מרגלים וכתוב וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום הני ארבעים יום נכי חד הוא אמר אביי תמוז דהיה שנתא מלויי מלייה דכתיב קרא עלי מועד לשבור בחורי וכתוב ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא אמר רבה אמר רבי יוחנן (אותו היום ערב) [אותה לילה ליל] תשעה באב היה אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות חרב הבית בראשונה דכתיב ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך נבוכדנאצר מלך בבל בא נבווראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלם וישרוף את בית ה' וגו' וכתוב ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך נבוכדנאצר מלך בבל בא נבווראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלם וגו' ותניא אי אפשר לומר בשבעה שהרי כבר נאמר בעשור ואי אפשר לומר בעשור שהרי כבר נאמר בשבעה הא כיצד בשבעה נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שבעי שמיני ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו שנאמר אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב והיינו דאמר רבי יוחנן אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא ובשניה מנלן דתניא מגלגלין זכות ליום וכאי וחובה ליום חייב אמרו כשחרב בית המקדש בראשונה אותו היום ערב תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעית היתה ומשמרתה של יהויריב היתה והלוים היו אומרים שירה ועומדין על דוכנם ומה שירה היו אומרים וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו נכרים וכבשום.

ל"ט רבנו בחיי על במדבר פרק יד פסוק א - ותשא כל העדה ויתנו את קולם. על דרך הפשט נתנו קול בבכי גדול לעת ערב, הוא סוף יום שבאו המרגלים אליהם, כי בערב באו והביאו חושך לעולם, וזהו שכתוב ויבכו העם בלילה ההוא, הוא שכתוב (איכה א, ב) בכה תבכה בלילה, וליל תשעה באב היה. כיצד, כך אמרו ז"ל (תענית כט). שנה ראשונה עשה משה את המשכן, שניה הקימו ושלח מרגלים, דכתיב (במדבר י, יא) ויהי בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש נעלה הענן, נשארנו תשעה מאירי שהוא חסר לעולם, וכתוב (שם, לג) ויסעו מהר ה' דרך שלושת ימים, ויום ראשון מהני תלתא לא חשבינן שהוא יום עשרים לעלית הענן ואמר רבי חמא ברבי חנינא אותו יום טרו מאחרי ה' דכתיב (שם יא, ד) והאספסוף אשר בקרבו התאוו וישבו ויבכו גם בני ישראל, הלכך הו' להו כ"ב באייר, וכתוב (שם, כ) עד חודש ימים, הו' להו כ"ב בסיון, וכתוב (שם יב, טו) ותסגר מרים שבעת ימים הרי כ"ט בסיון, ותניא בכ"ט בסיון שלח משה מרגלים וכתוב וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום, נמצאו כלין בתשעה באב, יום שלושים לסיון שהוא מלא וכ"ט לתמוז שהוא חסר לעולם הרי שלושים, ותשעה באב הרי שלושים ותשעה. לכך הקשו בגמרא אם כן בציר חד יומא, כלומר מן הארבעים, ומשני, תמוז דהיה שנתא עבוירי עברוה, כלומר תמוז של שנת המרגלים מלא היה, דכתיב (איכה א, טו) קרא עלי מועד לשבור בחורי, זימן עלי מועד לשבירת בחורי בתשעה באב, וכתוב ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו, אמר רבי יוחנן אותו היום תשעה באב היה, אמר הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם אני אקבע אותו לכם בכיה לדורות, שחרב בו הבית בראשונה ובשניה, ולכן כפל הנביא לשון בכה תבכה, ודרשו חז"ל (סנהדרין קד ע"ב) בכה בחורבן ראשון תבכה בחורבן שני.

מ" כי צדיק יסוד עולם. ומחלוקת על הצדיק בזה תלויים כל העוונות. ועל כן חטא העגל אע"פ שהיה עבודה זרה אבל לא חלקו על הצדיק רק כיון שסברו שמת רצו תחליף לאמצעי בינם להקב"ה והערב רב מצאו כאן מקום להפילם בע"ז. אבל חטא המרגלים היה

סיבת כל העברות כדאיתא בסוטה ג. אין אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות דהיינו איבוד הדעת. **כי עי"ז הפגם** של הבכיה חינום הנ"ל **נחרב הבימה"ק** שהוא חרבן בית הדעת כחז"ל בברכות לג. כל מי שיש בו דעת כאילו נבנה בית המקדש בימיו/מ"א, **ובזמן שביהמ"ק היה קיים, היינו נקיים מעוונות, כמ"ש (ישעיה א')/מ"ב צדק ילין בה, ופירש"י כי קרבן תמיד של שחר היה מכפר על עבירות של לילה ותמיד של בין הערבים היה מכפר על עבירות של יום** ולפי הנ"ל שעבירה היא רוח שטות בהכרח לומר שע"י הקרבן התמיד היה נשפע שפע דעת לישראל. **כי ישראל עם קדוש, לפי גודל רוחניותם ודקותם אין יכולין לישא עליהם המשא של עון אפי' יום א' כמו שהאריך רבנו לבאר לעיל בתחילת התורה, ע"כ אנו צריכין את הביהמ"ק שיכפר עלינו בכל יום. ומעת אשר חרב בית מקדשינו, אין אנו יכולים לנקות עצמינו מן העוונות, כי אין מי שיכפר בעדינו. ומשה רבינו ע"ה שידע כל זאת, ע"כ מסר נפשו/מ"ג על ישראל וביקש סלח נא לעון העם הזה וכו'. כי ידע שבזה החטא תלוי חורבן הבית שהוא כולל כל החטאים כנ"ל. וכשזכה לפעול בקשתו, מזה נעשה בחי' חנוכת הבית** הקמת המשכן בא' ניסן שנה שניה במדבר כמבואר בפרשת שמיני, ואע"פ שחטא המרגלים היה אחרי בניין המשכן ארבעה חדשים דהיינו ט' באב אותה שנה, **בחי' חנוכה** שהיא זכר לטיהור הבית המקדש באמצע בית שני כשנצחו החשמונאים את היונים, **היפך חורבן הבית. וכן כ"א כפי מה שזוכה לפעול בקשת סלח נא ביוה"כ, שע"ז נתתקן פגם חורבן הבית** שראשיתו היה בחטא המרגלים כנ"ל, **כמו כן נעשה בחי' חנוכת הבית, בחי' חנוכה. נמצא שחנוכה נעשה ע"י סלח נא כנ"ל. וע"כ רמז משרע"ה צירוף חנוכה בפסוק סלח נא, כי סלח נא לעון העם הזה פגודל חסדך וכאשר נשאתה וכו', הוא ר"ת חנוכה, כי חנוכה נעשה ע"י סלח נא וכו' כנ"ל** ובארבעים יום מר"ח אלול עד יום כיפור אנו מבקשים סלח לנו לתקן את ארבעים יום שפגמו בהם המרגלים (לק"ה נדרים ד' ט')/מ"ד.

וכן כל הבחינות הנ"ל כולם כלולים בביהמ"ק. כי ביהמ"ק כלול מבחי' בן ותלמיד,

כי ההר שעליו היתה עקדת יצחק נקרא הר המוריה ועליו נבנה בית המקדש ארז"ל (תענית יו.)/מ"ה למה נקרא שמו הר המוריה [מ"ן] שממנו הוראה"י יוצאה לישראל, נמצא ביהמ"ק זה בחי' תלמידמח.

בפירוש מחלוקת על הצדיק והקב"ה. ובוהר שלח קסא. מבואר שהיה על הוצאת דיבה שהוא בחי' הוהמה שהטיל הנחש בחוה ואם היו נכנסים עם עוון זה לארץ היה נחרב העולם לכן היה הכרח שימות כל הדור ההוא ויכנס דור חדש ועיין לעיל בשם הרמב"ן (במדבר יד יז) שמשם בתפלתו לא פעל מחילת העוון אלא רק אריכות אפיים שלא ימותו מיד אלא במשך ארבעים שנה. אבל חטא העגל נמחל. ומסתמא מהאי טעמא שמחלוקת על הצדיק גרוע מהכל וכן לשון הרע כנגד כולם ושרש לכל החטאים.

גם עיין צרור המור בשם זוהר ומדרש כיצד חטא זה דוגמא לכל העוונות

^{מ"א} **מבואר בתורה ו' אות ז' ובתורה פא - ובית המקדש הוא בְּחִינַת דַּעַת, דְּאִיתָא בְּגִמְרָא (בְּרֵכוֹת ל"ג):** 'כָּל מִי שֵׁישׁ בּוֹ דַּעַת כְּאֵלוֹ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ נִתַּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, וְדַעַת נִתַּן בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת.

^{מ"ב} **ישעיה פרק א (כא) איכה היתה לזונה קריה נאמנה מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים:**

^{מ"ג} **נראה שעיקר הלימוד על מסירות נפשו היתה בעגל כשאמר אם אין מחני נא ומשם למדו שתמיד כך היתה דרכו. כי בחטא המרגלים לכאורה עפ"י פשט רק ויותר על שיתחיל הקב"ה ממנו עם חדש כמבואר שם (במדבר פרק יד יב) אָכְנּוּ בְּדָבָר וְאֹרְשָׁנוּ וְאֶעֱשֶׂה אִתְּךָ לְגוֹי גְדוֹל וְעַצוֹם מִמֶּנּוּ:**

^{מ"ד} **לק"ה נדרים ד' ט' - כי מראש חדש אלול עד יום הכפורים הם ארבעים יום כנגד ארבעים יום שפגמו בהם המרגלים שגרמו חרבן בית המקדש שבזה תלויים כל החטאים כנ"ל, שאנו צריכין לתקן פגם אלו הארבעים יום בארבעים ימים הקדושים והנוראים האלו שהם מראש חדש אלול עד יום הכפורים עד שזוכה לפעול בקשתנו ביום הכפורים, דהיינו בקשת סלח נא על פגם המרגלים שבזה תלויים כל החטאים כנ"ל. ובכל ימי אלול אנו מכינין עצמנו לתשובה, כי אז באלול עושין דרך לתשובה בבחינת הנותן בים דרך שהיא פונות אלול, דהיינו שעושין דרך כבושה לתשובה בבחינת אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך. שאפלו המנחים בדיוטא התחתונה מאד מאד ישבו לה' ותברך אפלו מעמקי שאול תחתיות יהיה להם דרך כבושה לתשובה, כמוכן בהתורה "קרא את הוושע" בסימן ו. ובהתורה כי תצא למלחמה בלקוטי תנינא בסימן פב), עין שם. ועקר דרך התשובה נגמר בעשרת ימי תשובה שהם מראש השנה עד יום הכפורים שנקראים עשרת ימי תשובה. ועקר הוא ראש השנה כמוכן משיחותיו הקדושות של רבנו ז"ל גדל עצם מעלת ראש השנה שאז צריכין לנטע לצדיקים אמתיים, כי צריכין להיות אז אצל הצדיק האמת שהוא יודע היטב לגלות דרך התשובה לכל החוטאים והפושעים בבחינת אתה נותן יד לפושעים וכו':**

^{מ"ה} **תענית דף טז. מאי הר המוריה פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא חד אמר הר שיצא ממנו הוראה לישראל וחד אמר הר שיצא ממנו מורא לעובדי כוכבים:**

^{מ"ז} בראשית כב ב', ודברי הימים-ב ג' א'. ועיין פרש"י תענית טז.

גם אמרו רז"ל {מדרש שה"ש [נט/י] ע"פ ערשנו רעננה} למה נקרא שמו חדר המטות [נא/נב] שעל ידו פרים ורבים ישראל זה בחי' בן לא מבואר הקשר בין בית המקדש לפריה ורביה והמדרש רק מציין עובדא ולא מבאר וצ"ע אולי יתבאר עפ"י תורה נג/נ"י שאברהם אבינו לא הוליד עד שזכה לה' הדעת כי להוליד בני אדם בעלי דעת צריך שיהיה דעת לבני הזוג וזה זוכים ע"י בית המקדש.
ועל כן ביהמ"ק שהוא בחי' כלליות בן ותלמיד הוא במקום הגורן כמבואר בספר {שמואל ב פרק כד מפסוק טו }¹¹ שדוד המלך קנה את גורן ארוונה היבוסית ושם בנה את יסודות בית המקדש, וגורן הוא מקום כינוס תבואה זה בחי' פרנסה שנמשך ע"י כלליות בן ותלמיד כנ"ל.
וזה בחי' לחם הפנים שהיה בביהמ"ק דהיינו יב לחמים שהיו משבת לשבת על שלחן הזהב שבהיכל וממנו בכל מוצאי שבת היו מחלקים לכהנים שעבדו במשמרת היוצאת והנכנסת, זה בחי' האכילה והפרנסה/נ"י שנמשך ע"י כלליות בן ותלמיד שבו נתגלה אורות המקיפים שהם בחי' אור הפנים דהיינו הארת אמת גבוהה למעלה מהשגת השכל כנ"ל. כי אור הפנים זה בחי' ש"ע נהורין/י¹² כידוע [נז/נח], וש"ע הוא ב"פ הקף כמובא [נט] נמצא שאור הפנים הוא בחי' מקיפין כנ"ל.

¹¹ בדפרי- הוראה, בתפא לא בור ונאה- היראה, בתרלד- הוראה

¹² בתרלד- תלמוד

¹³ שיר השירים רבה פרשה א פסקא סט (על שיה"ש א טו)

¹ **מדרש רבה** שיר השירים פרשה א פסקה סט (ג) דבר אחר אף ערשנו רעננה מה מטה זו אינה עשויה אלא לנחת רוח כך עד שלא נבנה בית המקדש היתה השכינה מטלטלת ממקום למקום הדא הוא דכתיב (שמואל ב' ז') ואהיה מתהלך באהל ובמשכן משנבנה בית המקדש (תהלים קלב) זאת מנוחתי עדי עד ד"א אף ערשנו רעננה מה מטה זו אינה עשויה אלא לנחת רוח כך ישראל עד שלא נבנה בית המקדש היו מטלטלין ממקום למקום ויסעו ויחנו משנבנה בית המקדש (מלכים א' ה') וישב יהודה וישראל לבטח דבר אחר אף ערשנו רעננה מה מטה זו אינה אלא לפריה ורביה כך עד שלא נבנה בית המקדש (ד"ה א' כ"א) לכו ספרו את ישראל משנבנה (מלכים א' ד') יהודה וישראל רבים ד"א אף ערשנו רעננה מה מטה זו אינה אלא לפריה ורביה כך עד שלא נבנה בית המקדש (עזרא ב') כל הקהל כאחד ארבע רבוא משנבנה בית המקדש פרו ורבו דאמר רבי יוחנן מגבת ועד אנטיפרס ששים רבוא עיירות היו והיו מוציאות כפלים כיוצאי מצרים וכדין אפילו את מצנעה יתהון ששים רבוא דקני לא מטחנא להון ולא נסב יתהון אמר רבי חנינא קפצה להם ארץ ישראל:

¹⁴ מלכים-ב יא ב ודברי הימים-ב כב יא

²² **מלכים ב פרק יא** (ב) ותקח יהושבע בת המלך יורם אֲחוֹת אֶחְזִיָּהוּ אֶת יוֹאָשׁ בֶּן אֶחְזִיָּהוּ וְתַגְּבָה אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַמְּמוֹתָתִים (והמומתים) אֹתוֹ וְאֵת מִנְקָתוֹ בְּחֹדֶר הַמַּטּוֹת וַיִּסְתְּרוּ אֹתוֹ מִפְּנֵי עֲתִלְדָּהוּ וְלֹא הוֹמַת:

²³ **תורה נג** - עקר הולדה תלוי ב"הא, בבחינת (בראשית מ"ז): "הא לכם ירע". וְאֶבְרָהִם וְשָׂרָה לֹא הוֹלִידוּ, עַד שֶׁהִיגֵעוּ לַה"א הוֹאֵת (א). פִּי עֵקֶר הוֹלְדָה עַל יְדֵי הַדַּעַת, בְּבִחִינַת (שם ד'): "וַיַּדַּע אֲדָם" וכו', וְקָטָן אֵינּוּ מוֹלִיד (סנהדרין ס"ח): וְעֵקֶר הַדַּעַת, הֵינּוּ שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ, הֵינּוּ שִׁישְׁוֹצִיא אֶת שְׂכָלוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֶּעַל. פִּי גַם לְקָטָן יֵשׁ דַּעַת, אֲבָל אֲצֵל הַקָּטָן עֲדִין הַדַּעַת בְּכֹחַ וְלֹא בְּפֶעַל, פִּי לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ, וְלֹא הוֹצִיא אֹתוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֶּעַל. וְיֵשׁ הוֹצִיא אֹתוֹ מִכֹּחַ אֶל הַפֶּעַל, וְהִשִּׁיג בְּדַעְתּוֹ מֵהַשְׁתַּמֵּשׁ לְדַעַת הָאָדָם לְהִשִּׁיג בְּדַעְתּוֹ. אֲזַי הוּא קְרוֹב לְדַעַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵין חִלּוּק בֵּין דַּעַת הָאָדָם לְדַעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרָךְ, אֲלֵא חֲמִשָּׁה דְבָרִים כְּמוֹבָא. וְאֲזַי דַּעְתּוֹ יוֹנֵק מִדַּעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרָךְ, שֶׁהִיא בְּחִינַת ה"א, וְאֲזַי מוֹלִיד:

²⁴ **שמואל-ב פרק כד** (טו) וַיִּשְׁלַח יְדוֹ הַמֶּלֶךְ יְרוּשָׁלַם לְשַׁחֲתָהּ וַיִּנְחַם יְדוֹד אֶל הָרַעָה וַיֹּאמֶר לְמֶלֶךְ הַמִּשְׁחִית בְּעַם רַב עֲתָה הָרַף יָדְךָ וּמֶלֶךְ אֶת יְדוֹד הָיָה עִם גֵּרְוֹן הָאֲרוֹנָה וְהָאֲרוֹנָה הַיְבֵסִי: (יז) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל יְדוֹד בְּרָאֲתוֹ אֶת הַמֶּלֶךְ הַמְּכָה בְּעַם וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲנִי חֲטָאִיתִי וְאֲנִי הַעֲוִיתִי וְאֵלֶּה הַצֹּאֵן מֵהַ עֲשׂוֹ תְהִי נָא יָדְךָ בִּי וּבְבִית אָבִי: (יח) וַיִּבֹא גַד אֶל דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר לוֹ עֲלֵה הָקֵם לִידוֹד מִזֶּבֶח בְּגֵרְוֹן אֲרוֹנָה וְאֲרוֹנָה הַיְבֵסִי: (יט) וַיַּעַל דָּוִד כְּדָבָר גַּד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְדוֹד: (כ) וַיִּשְׁקֶף אֲרוֹנָה וַיִּרְא אֶת הַמֶּלֶךְ וְאֵת עֲבָדָיו עֹבְרִים עָלָיו וַיִּצֹא אֲרוֹנָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְמֶלֶךְ אֲפִי אֲרַעָה: (כא) וַיֹּאמֶר אֲרוֹנָה מִדּוּעַ בָּא אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֶל עֲבָדָיו וַיֹּאמֶר דָּוִד לְקִנּוֹת מַעֲמָךְ אֶת הַגֵּרְוֹן לְבָנוֹת מִזֶּבֶח לִידוֹד וְתַעֲצֵר הַמַּגְפָּה מֵעַל הָעַם: (כב) וַיֹּאמֶר אֲרוֹנָה אֶל דָּוִד יִקַּח וַיַּעַל אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ הַשּׁוֹב בְּעֵינָיו (ובְּעֵינָיו) רָאָה הַבְּקָר לַעֲלֹה וְהַמֶּרְגָּם וְכִלְי הַבְּקָר לַעֲצִים: (כג) הַכֹּל נָתַן אֲרוֹנָה הַמֶּלֶךְ לְמֶלֶךְ וַיֹּאמֶר אֲרוֹנָה אֶל הַמֶּלֶךְ יְדוֹד אֲלֵהֶיךָ יְרַצֶּךָ: (כד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל אֲרוֹנָה לֹא בִּי קִנּוֹ אֶקְנֶה מֵאֹתְךָ בְּמַחִיר וְלֹא אֶעֱלֶה לִידוֹד אֲלֵהֶי עֲלוֹת חֲנָם וַיִּקַּח דָּוִד אֶת הַגֵּרְוֹן וְאֵת הַבְּקָר בְּכֶסֶף שְׁקָלִים חֲמִשִּׁים: (כה) וַיִּבֶן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל עֲלוֹת וְשָׁלְמִים וַיַּעֲתֵר יְדוֹד לְאָרֶץ וְתַעֲצֵר הַמַּגְפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל:

רד"ק - פסוק טו - וישלח ידו המלאך - הראה הקב"ה דמות מלאך וחרבו שלופה בידו נטוי על ירושלים והעמידו סמוך לגרן ארוונה היבוסית כדי שיראהו דוד שם ויתפלל ויעתר לו האל במקום ההוא ותעצר המגפה ויהיה סימן לדוד כי שם הוא מקום העתרה ושם יהיה בית המקדש ושם בית התפלה והעבודה כמו שצוה לו האל על יד גד להקים שם מזבח ושם נעתר לו באש שירד מן השמים על העולה כמו שאומר בדברי הימים:

²⁵ **כמבואר בזהר** תרומה קנד. שהשלחן שבהיכל היה בחי' מלכות והלחם בחי' אור הפרנסה המאיר בה מגובה וממנה מתחלק לכל העולם ע"ש. (העתקיו לעיל אות י' בענין הפרנסה שהיא מהמלכות)

²⁶ **נראה כאן** גם מכין את הקרקע לביאור המעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע כמבואר לקמן באות יג ש"מעשה" הוא מ"ה ש"ע, דהיינו המקיפין העליונים הנ"ל שהם בחי' מה חמית והם ש"ע נהורים שבאור הפנים.

²⁷ ע"ח שער ד' סוף פ"ה ושער יג פרקים יג יד. שער הפסוקים פרשת נשא ד"ה וענין ש"ע. ועוד

²⁸ **ע"ח שער ד' סוף פ"ה** - והנה ידעת סוד אדניי שמעה כו' כי השמיעה באז"ן והיא בינה לכן ר"ת ש' מעה ס' לחה ה' קשיבה שס"ה כמנין הנ"ל שהם חמת החמה ששורשם בבינה לכן מתחילין משמיעה וגם ביארנו איך שייך שם אדניי בכאן ולכן עיקר אמירה זו

וזה בחי' (תהלים קד/ט) להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד, היינו שבתוך האכילה מתגלה הארת המקיפים שהוא בחי' אור הפנים, שהם בחי' להצהיל פנים משמן ולחם וכו' דהיינו שבלחם לבב אנוש יסעד מתגלה להצהיל פנים משמן, שהם המקיפים שהם הידים שבים החכמה שמהם מקבלת המלכות פרנסה.

וע"כ מצות חנוכה בשמן, כי חנוכה הוא בחי' חנוכת הבית, בחי' בית המקדש שהוא כלליות בן ותלמיד שעי"ז נמשך פרנסה ונתגלה אור הפנים שזה בחינות לחם הפנים שהוא לחם שבאכילתו מתגלה אור הפנים כנ"ל בחינות להצהיל פנים משמן ולחם וכו' כנ"ל כי שמן זית ע"י אכילתו וסיכתו מעדן את הפנים ונעשה כמו פנים מאירות, וגם אכילתו סגולה לחכמה/ס"א וכתוב (קהלת ח' א') חכמת אדם תאיר פניו, שזה בחי' אור הפנים שזוכים ע"י בית המקדש שהוא בחי' חג החנוכה. ועיין לק"ע חנוכה ב' שע"י הדלקת נר חנוכה זוכה לדעת ודעת הוא בחי' ביהמ"ק כי מי שיש בו דעת כאילו נבנה הבית בימיו.

וזה בחינות (במדבר ו/כ"ב) יאר ה' פניו אליך ויחונך. ויחונך^ט זה בחינות חנוכה, שעל ידו נתגלה אור הפנים בחי' יאר ה' פניו וכו' כנ"ל כי יחונך לשון חן שהוא בחי' חכמת אדם תאיר פניו כמבואר בתורה א' וזוכים לו ע"י חנוכה כנ"ל דהיינו חנוכת בית המקדש שהוא כלליות בן ותלמיד בחי' מקיפין הנ"ל.

ומשה רבינו זכה לסוד חנוכה שהוא בחי' בנין בית המקדש ותלוי בזה שיצאו ישראל מעוון דהיינו כפי הדעת שהצדיק ילמדם ובפרט בסלח נא של יום הכפורים שהוא כנגד פגם כל העוונות הכלול בחטא המרגלים, על ידי שמסר נפשו בשביל ישראל ונתן לבו עליהם להסתכל בצרתם, כי הוא היה רחמן ומנהיג אמיתי כנ"ל על כן גילה לו הש"י סוד זה. ועיקר צרת ישראל הוא המשא של עוונות ח"ו כנ"ל. ועל כן ביקש עליהם סלח נא כנ"ל אחרי חטא המרגלים שהיה פגם כל החטאים שזה בחי' חורבן בית מקדש הדעת וע"י סלח נא תיקן פגם חורבן הבית, ועי"ז נעשה בחי' חנוכה/ס"א בחי' חנוכת הבית דהיינו שבכל דור ע"י סלח נא של יום כיפור זוכים לבחי' בנין בית המקדש הדעת שבוה תלוי תיקון כל הבחינות הנ"ל כנ"ל.

וזהו חנוכה חנו כה (ס"ה/ט) היינו כ"ה בכסליו. כסליו (ס"ו) הוא אותיות וירא י"י כי סר לראות כמסופר בחומש (שמות ג/ט"ו) שמשא רבנו היה רועה צאן לקנות מדת הרחמנות/ס"ו שהיא

ביוה"כ הרומו על הבינה. גם בזה תבין איך כל סוד הבינה הם קולות הנשמעים באז"ן ואלו הם מ"ש בסוד ה' עינים דיוה"כ שאז אין מלכות ות"ת נוזנים אלא מסוד קולות לא מסוד אכילה ושתיה. גם תבין כי הלא התבונה היא ה' אחרונה של בינה ותבין בזה מש"כ בתקו' מל' נפש תבונה כי תבונה היא בחי' מל' ובחי' נפש של הבינה. גם תבין בתבונה עניינה שהם בן ובת אך בבינה לא נרמו רק הבן לבד והוא כי בבינה עצמה עדיין לא יש חשבון אדנ"י רק חשבון של שם הוי"ה אך בהתחברותה עם התבונה אז שם הוי"ה אדנ"י הוא בן ובת והוא כי ל"ג דבינה עם נ"ח דתבונה הם צ"א כמנין הוי"ה אדנ"י.

גם תבין כאן ענין ש"ע נהורין דא"א כי הלא ביארנו כי יש באזן זה ג' מיני ס"ג שהם ה' עלינה ונ"ח הרי ס"ג א' וה' תתאה ונ"ח הרי ס"ג ב' וכל כללותם הם ס"ג הרי ג"פ ס"ג בימין וכן ג' מיני ס"ג באזן שמאלית הרי ו"פ ס"ג גימ' שע"ח נהורין ש"ע נהורין הנמשכין אל הפנים עם ח' אותיות של ב' היות דחורתי דברישא דחורתי מצד פני הראש הנמשכין אל הפנים.

^ט שער הגלגלים אמצע הקדמה לט טעמי הנצוות אמצע פרשת עקב ושער יג סוף פרק יג

^ס תהילים פרק קד (טו) ויין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד:

מצודות דוד - להצהיל - מצמיח השמן להאיר פני האדם על ידי כשירבה לאכול ממנו ולמשוח בו.

מצודות ציון - (טו) להצהיל - ענין הארה כמו צהלה ושמחה (אסתר א).

^{סא} עיין תורה ס' סוף אות ג' השכל ע"י השמנים שבגוף שעולים אל המח שהוא כמו פתיל הנר. ועיין ריש תורה קעו שהמח שמן משחת קדש בחי' דשנת בשמן ראשי עי"ש. עוד עיין שיחות הר"ן סוף שיחה רסא וזהו בחינת נר חנוכה. כי שמן הוא בחינת חכמה (תנ) בחינת עינים כמו שכתוב (בראשית ג ז): "ותפקחנה עיני שניהם", ופרש רש"י על שם החכמה נאמר. ועל ידי עיני החכמה זוכין לראות שפלותו.

^{סב} ויחנך - פרש"י - (עפ"י הספרי) יתן לך חן:

^{סג} בתולד - ויחנך, ויחנך

^{סד} צ"ע כנ"ל כי סלח נא אמר בחטא המרגלים שהיה ארבעה חדשים ותשעה ימים אחרי הקמת המשכן ואולי כוונתו שע"י סלח נא ביטל קצת את הבכיה לדורות על חורבן הבית דהיינו שכיון שחטא המרגלים הוא פגם כל החטאים כנ"ל היה ראוי שהמשכן יחרב וע"י סלח נא לא נחרב אלא הבתים שנבנו בא"י אחרי כמה מאות שנים.

^{סה} * תיקון יג [דף כט] פע"ח חנוכה פ"ד ר"ן על רי"ף שבת דף ט: בדפי הרי"ף ולעיל בסוף תורה ב' תנינא [דף ד:]

^{סו} רבינו נסים על הרי"ף שבת דף ט: ויש מי שכתב שלפיכך קראום חנוכה כלומר חנו בכ"ה

ממדת הדעת/ו ונהג להתרחק מהישוב ומשדות זרים שלא להיכשל בגול וכדי להתבודד/ע"ו ופעם הרחיק מהלך ארבעים יום/ע"ו ממדין עד הר חורב/ע"ו הוא הר סיני ושם ראה סנה בוער ואינו מתאכל וסר לראותו ואז דבר עמו הקב"ה ובקשו לגאול את ישראל משעבוד מצרים, וטעם שבו בחר לגאולת ישראל **כי משה רבינו נתן לבו להסתכל בצרתן של ישראל. וזהו כי סר לראות לשון סר וזעף (מלכים א כא) ע"ו/ע"ו** פשט הלשון במלכים שם הוא כמי שמאד לא מרוצה עד שרוחו סרה ובא לכעס. אבל במדרש רבה(ע"ו/ע"ו) דרשו כנ"ל שמשה רבנו סר לראות כמו סר וזעף, וכוונתו שמשה היה דואג וחרד מאד בצרת ישראל דהיינו שמאד היה כואב לו צרתן עד שרוחו סרה מאתו בשל כך **ועיקר צרתן הוא המשא של עוונות ח"ו כנ"ל. והש"י כשראה שהוא נותן לבו על זה, קראו אליו כמ"ש בהמשך פסוק הנ"ל ויאמר ע"ו/ע"ו משה משה/פ,**

תיקוני זהר דף כח/ב תמינאה, בהודאה, וביה הוה משבח דוד הודו לה; ודא הוד ודאי, למנצח הודו, בהון רמיוזין נצח והוד, ואינון נסין, וביה שבח משה אז, הדא הוא דכתיב אז ישיר משה, בגין דאיהו הוד דיהיב למשה, אז תקרא וד' יענה, ואיהו (נ"א ואינון) תמינא יומין דמילה, ובתריה ברית דאיהו יסוד צדיקא דעלמא, וביה אתגליא י'; [דף כט.] דמילה, עשיראה לעשר ספירן, ואיהו הוד תמינא יומי דחנוכה, לארבעה ועשרין יומין, דאינון ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, ומיד דעלה זית טרף בפיה, שריא כ"ה על ישראל בכ"ה בכסלו, ואלין אינון כ"ה אתוון דיחודא, דאינון שמע ישראל וגומר, ודא איהו חנוכה חנ"ו כ"ה:

פרי עץ חיים – שער ר"ח חנוכה ופורים – פרק ד – שעשה, בארנו – כי ש"ע, הם ש"ע נהורין, שהם גימטריא ב' א"ל במילוי, ומציאות ב' א"ל אלו, הם בשם ס"ג, שבארנו במלת חנוכה, שהיא חנ"ה כ"ו, כי חנה גימ' ס"ג, שהוא הוי"ה פשוטה ומלאה. והנה הפשוטה הוא כ"ו, וד' אותיותיה ועם הכולל גי' א"ל, וכן בס"ג במלוי יש י"י א"י גי' א"ל, וב' א"ל הנ"ל מתמלאין כנ"ל, וגרמוזו באותיות ש"ע מן שעשה.

^א **עיין בספר גט פשוט** (הוא פירוש על ש"ע אה"ע"ו) **סימן קנו** [סעיף ז כסלו צריך לכתוב חסר וכתב הגט פשוט שאם נכתב כסליו מלא עם יוד אין להקפיד] **שכן הוא הגרסא בתרגום** [תרגום יונתן זכריה ו' א' וגם בדה"א כו יב]

^ב **שמות פרק ג** (א) ומשה ה'ה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין וינהג את הצאן אחר המדבר ויבא אל הר האלהים חרבה: (ב) וירא מלאך ידוד אליו בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בער באש והסנה איננו אכל: (ג) ויאמר משה אסרה נא ואראך את המלאך הגדל הזה מדוע לא יבער הסנה: (ד) וירא ידוד כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה ויאמר הנני:

רבנו בחיי (א) ומשה היה רועה. אחו משה רבינו האומנות הוה כמנהג הצדיקים הראשונים, כי כן מצינו בהבל הצדיק, גם באבות העולם, גם בשבטים, והטעם כדי שיתרחק מן הישוב שהוא עלול אצל החטא, ועוד כדי להתבודד בנבואה. ומה שאמר אחר המדבר לימדך הכתוב שהיה משה מתרחק מן השדות כדי שלא ירעה צאנו בשדה של אחרים ויבוא לידי גול.

^ט **שפתי כהן** שמות פרק ג פסוק א – ומשה היה רועה וגו'. דרך האבות והצדיקים להיותם רועים כי קונים מזה האומנות הרבה שלימות, א' שמרוחקים מן הגול ומכל עבירות שבין אדם לחבירו, ועוד קונין מדת הרחמנות, ועוד כדי שיהיו מתבודדים בעבודת ה' יתברך, וכשהקב"ה רוצה להקים פרנס על הציבור עושה אותו קודם רועה צאן כדי שיהיה מורגל במדת הרחמנות ותהיה לו בטבע, וכן אמר שלמה ע"ה (משלי כ"ז, כ"ג) ידוע תדע פני צאנך, פירוש אם אתה תרחם על הצאן אפילו שהם מכעיסים אותך שהם בורחים או שעסקיהם רעים, וזהו פני פנים של זעם, ידוע כמו וידע אלהים, תדע פעם אחר פעם הם מכעיסים ואתה מרחם, וזהו פני צאנך כי הצאן אין להם פנים אלא הוא פני של זעם, שית לבך לעדרים שהם ישראל, וכן הוא אומר (ישעיה מ', י"א) כרועה עדרו ירעה, כלומר אם הרועה הוא כדין הרועה שכשיוולדת הרחלה מיד מקבל הולד ומנהיגה בנחת וזהו בחיקו ישא עלות ינהל, אם עושה כן ודאי קנה שלימות מדת הרחמנות, עדרו של הקב"ה שהם ישראל ירעה. ולזה קודם שרעה צאנו של הקב"ה רעה צאן יתרו:

ובזוהר (ח"ב כ"א.) ומשה היה רועה. לפי שרעה הצאן כדין וכשורה לפיכך עשהו של הקב"ה מלך על ישראל.

^ע כמבואר בתורה קיט

^{עא} **עיין רבנו בחיי** הנ"ל ובספורנו – פסוק א' ויבא אל הר האלהים חורבה. הוא לבדו להתבודד ולהתפלל, על דרך ויבא עד חברון:

^{עב} **הטור הארוך** – פסוק א אל הר האלהים חרבה. יש תמהין, איך הרחיק כל כך לרעות הצאן, שמדין במזרח, ובפרקי רבי אליעזר יש שהלך צאנו של משה ארבעים ימים בלא אכילה:

^{עג} **עיין חנוכה התורה** בשם מדרש שנקרא הר חורב שהיה חד כחרב, וא"כ אינו ראוי למרעה ותרגום יונתן שתרגם אחר המדבר להר שפר, דהיינו מקום מרעה. על כרחך לומר שהביא את הצאן למקם מרעה תחת ההר ועלה לבדו להר.

^{עד} ושם כ' מג

^{עה} **מלכים-א פרק כא** (ד) ויבא אחאב אל ביתו סר וזעף על הדבר אשר דבר אליו נבות היזרעאלי ויאמר לא אתן לך את נחלת אבותי וישבב על מטתו ויסב את פניו ולא אכל לחם:

מלבי"ם – סר – שרוחו סרה מאתו.

מלכים-א פרק כ (מג) וילך מלך ישראל על ביתו סר וזעף ויבא שמרונה:

מצודות ציון – סר – רוצה לומר: סרה מעמו הרצון והדבור, וכמו שכתוב (לקמן כא ה): מה זה רוחך סרה. וזעף – ענין כעס, כמו (מיכה ז ט) זעף ה' אשא:

^{עז} **עיין שמות רבה פרשה ב** [פסקא ו]

^{עח} **שמות רבה ב' ב' ו'** – אמר רבי יצחק, מהו כי סר לראות, אמר הקדוש ברוך הוא, סר וזעף הוא זה לראות בצערו של ישראל במצרים, לפיכך ראוי הוא להיות רועה עליהן, מיד ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה. ויאמר משה משה,

^{עט} המשך הפסוק הנ"ל שמות ג' ד'

^{עט} **שמות פרק ג** (ד) וירא ידוד כי סר לראות ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני:

עיין זוהר חלק ג דף קלח. – והיינו רזא דתנינן (שמות לד ו) יהו"ה יהו"ה פסיק טעמא בגווייהו, בכלהו אתר דשמא אדכר תרי זמני, פסיק טעמא בגווייהו, כגון (בראשית כב יא) אברהם אברהם, (שם מו ב) יעקב יעקב (ש"א ג י) שמואל שמואל, כלהו פסיק טעמא בגווייהו, חוץ ממשה משה, דלא פסיק טעמא בגווייהו:

מאי טעמא, אברהם אברהם, בתראה שלים קדמאה לא שלים, דהשתא שלים בעשר נסיוני, ובגין כך פסיק טעמא בגווייהו, דהשתא לא הוה איהו כדקדמיתא:

יעקב יעקב, בתראה שלים קדמאה לא שלים, דהשתא אתבשר ביוסף, ושראת עליה שכינתא, ועוד, דהשתא אשתלים בארעא אילנא קדישא כגוונא דלעילא, בתריסר תחומין בשבעין ענפין, מה דלא הוה בקדמיתא, ובגיני כך בתראה שלים, קדמאה לא שלים, ופסיק טעמא בגווייהו:

שמואל שמואל, טעמא פסיק בגויה, מאי טעמא, בתראה שלים קדמאה לא שלים, דהשתא הוה נביאה, וקודם לכן לא הוה נביאה:

אבל משה משה לא אפסיק טעמא בגווייהו, דמיומא דאתיליד שלים הוה, דכתיב (שמות ב ב) ותרא אותו כי טוב הוא:

אוף הכא יהו"ה יהו"ה פסיק טעמא בגווייהו, קדמאה שלים, בתראה שלים בכלהו:

ומשה באתר דינא, אמר לנחתא לון מעתיקא קדישא רחמין לועיר אנפין, דהכי תנינן, כמה חילא דמשה, דאחית מכילן דרחמי לתתא: וכד אתגלי עתיקא בועיר אנפין, כלא ברחמי אתחזון, וחוטמא אשתכיך, ואשא ותננא לא נפיק, כמה דאת אמר (ישעיה מח ט) ותהלתי אחטם לך:

⁹ **מבואר במדרש רבה** שמות שכאן בכפילת שמו נרמו שזכה אז למדרגה מאד גבוהה עיין שמות רבה ב' ו' רבי אבא בר פהנא אמר כל מי שנקבל שמו הוא בשני עולמות. ואע"פ שכאן היה פעם ראשונה שזכה משה רבנו לנבואה כמבואר בשמות רבה ג' א'. ועיין ריש תורה סו שמי שנכפל שמו זכה להוציא לתקן את רוחו של מטה שתיהיה כמו רוחו של מעלה דהיינו שהוציא לפועל את כל מה שיש בנשמתו בכח עד שנעשו נשמתו ונפשו שלמטה בבחי' והיתה אור הלבנה כאור החמה, וזהו שאומר המדרש שזכה בשני עולמות דהיינו שזכה בעוה"ז למעין עוה"ב. ובפרט משה רבנו שעלה בזה כל כל האחרים שגם אין שום הפסק בין משה למשה וכלשון זוהר ח"ג דף קלח. אבל משה משה דלא אפסיק טעמא בגויה, כי זכה בזה יותר מכולם. כי הכלל שנשמת האדם היא חלק אלוק ממעל היא בחי' תכלית הידיעה וצדיקים זוכים ע"י רוחם (כי רוח בחי' ממוצע) להאיר כל אור הנשמה וכל הדעת שבה שיאיר בנפש דהיינו בלב והמדות, ומשה רבנו זכה לזה בתכלית השלימות.

ויאמר הנני. דהיינו הנני לכהונה, הנני למלכות כשרדז"ל (מ"ר שמות פ"ב/א) דהיינו שמשה רבנו כשאמר הנני התכווין שמוכן הוא להיות הוא ובניו מלכים וכהנים בישראל, דהיינו שביקש מהקב"ה שיעמדו ממנו כהנים ומלכים בישראל. **הנני לכהונה, זה בחי' חנוכת הבית** דהיינו בחי' חינוך ובניין בית המקדש, כי הכהן תפקידו לעבוד בבית המקדש, ואמנם משה רבנו זכה לזה **כי משה שימש בז' ימי המילואים** דהיינו שבשעת ימי חנוכת המשכן במדבר, כמבואר במדרש שם אמנם בגמ' (זבחים קב/ב) זו מחלוקת חכמים אומרים ששימש בכהונה ז' ימי מלואים וי"א שלא נתכהן כלל וי"א שנתכהן ורק מזרעו פסקה הכהונה כ"ש (תהלים צט) **משה ואהרן בכהניו. גם כהן הוא בחי' כלליות בן ותלמיד, כי בכהן נאמר (ויקרא י')¹ להורות את בני ישראל. להורות לשון הוראה זה בחי' תלמיד. גם להורות לשון הריון בחי' בן.** ומה שאמר **הנני למלכות, זה בחי' מלכות הנ"ל** שמקבלת פרנסה מהידים שבים החכמה **שעל ידו נמשך הפרנסה שבו נתגלה אור הפנים כנ"ל** נמצא כשאמר הנני לכהונה רמז שזכה לדעת שהוא בחי' בית המקדש כי מי שיש בו דעת כאילו נבנה הבית בימיו וזכה לכלליות בן ותלמיד שהוא בחי' דעת הנפלא מאורות הצחצחות והידים שבים החכמה והנני למלכות דהיינו שזכה למלכות הוה שמקבלת משם ועי"ז באכילתו מאיר הארת הרצון/י :

^א **שמות רבה ב' ו'** – דבר אחר, משה משה, הוא שלמד תורה בעולם הזה והוא עתיד ללמד בעולם הבא, שעתידין ישראל לילך אצל אברהם ואומרים לו, למדנו תורה, והוא אומר להם לכו אצל יצחק שלמד יותר ממני, ויצחק אומר לכו אצל יעקב ששימש יותר ממני, ויעקב אומר להם לכו אצל משה שלמד מפי הקדוש ברוך הוא, הרי הוא דכתיב (תהלים פד, ח): ילכו מחיל אל חיל יראו אל אלהים בציון, ואין אלהים אלא משה, שנאמר: (שמות ז, א): ראה נתתיך אלהים לפרעה. רבי אבא בר כהנא אמר כל מי שנכפל שמו הוא בשני עולמות. **ויאמר הנני, הנני לכהונה ולמלכות.** אמר לו הקדוש ברוך הוא במקום עמודו של עולם אתה עומד, אברהם אמר (בראשית כב, א): הנני, ואתה אומר: הנני, בקש משה שיעמדו ממנו כהנים ומלכים, אמר לו הקדוש ברוך הוא: אל תקרב הלא, כלומר לא יהיו בניך מקריבין, שפבר מתקנת הנהגה לאהרן אחיך. הלא זו מלכות, כמה דתימא (שמואל ב ז, יח): כי הבאתני עד הלא, ואומר (שמואל א י, כב): הבא עוד הלא איש. אמר לו הקדוש ברוך הוא כבר מתקן המלכות לך, **אף על פי כן זכה משה לשתיקה, הנהגה, ששימש בשבעת ימי המילואים,** מלכות, דכתיב (דברים לג, ח): ויהי בישרון מלך. של נעליך, כל מקום שהשכינה נגלית אסור בנגיעת הסנדל, וכן ביהושע (יהושע ה, טו): של נעליך, וכן הכהנים לא שמשו במקדש אלא יחפים.

^ב **זבחים קא:** – אמר רב משה רבינו כהן גדול וחולק בקדשי שמים היה שנאמר (ויקרא ח-כט) מאיל המילואים למשה היה למנה מיתבי והלא פינחס היה עמהן ואם איתא לימא והלא משה רבינו היה עמהן דילמא שאני משה דטריד בשכינה דאמר מר משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד מיתבי (ויקרא כא-כב) לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל אם נאמרו קדשי קדשים למה נאמר קדשים קלים ואם נאמרו קדשים קלים למה נאמר קדשי קדשים קלים לא יאכל אילו לא נאמר קדשים קלים הייתי אומר קדשי קדשים הוא דאוכל. שהרי הותרו לזר ולהן קדשים קלים לא יאכל אילו לא נאמר קדשי קדשים הייתי אומר בקדשים קלים יהא אוכל שהן קלים בקדשי קדשים לא יהא אוכל לכך נאמרו קדשי קדשים ולכך נאמר קדשים קלים קתני מיהא שהרי הותרו לזר ולהן לאו משה אמר רב ששת לא בבמה לזר וכדברי האומר יש מנחה בבמה מיתבי מרים מי הסגירה א"ת משה הסגירה משה זר הוא [דף קב.]. ואין זר רואה את הנגעים וא"ת אהרן הסגירה אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים אלא כבוד גדול חלק לה הקב"ה למרים אותה שעה אני כהן ואני מסגירה אני חולטה ואני פוטרה. קתני מיהת משה זר ואין זר רואה את הנגעים אמר רב נחמן בר יצחק שאני מראות נגעים דאהרן ובניו כתובין בפרשה. מיתבי חמש שמחות היתה אלישבע יתירה על בנות ישראל יבמה מלך אישה כהן גדול בנה סגן בן בנה משוח מלחמה ואחיה נשיא שבט ואבילה על שני בניה. קתני מיהת יבמה מלך מלך אין ב"ג לא אימא אף מלך. כתנאי (שמות ד-יד) ויחר אף ה' במשה רבי יהושע בן קרח אומר כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם וזה לא נאמר בו רושם ר"ש בן יוחי אומר אף זה נאמר בו רושם שנאמר (שמות ד-יד) הלא אהרן אחיך הלוי והלא כהן הוא הכי קאמר אני אמרתי אתה כהן והוא לוי עכשיו הוא כהן ואתה לוי **וחכמים אומרים לא נתכהן משה אלא שבעת ימי המילואים בלבד** ויש אומרים לא פסקה כהונה אלא מזרעו של משה שנאמר (דברי הימים א כג-יד) ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבת הלוי ואומר (תהילים צט-ו) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו מאי ואומר וכי תימא לדורות הוא דכתיב ואומר משה ואהרן בכהניו. (עלם לתרופה כי תשא ויקהל תשעא כיצד החזיר משה נרושתו למ"ד כהן היה וכיצד עסק בארזו של יוסף)

^ג **ויקרא פרק י' (ח) וידבר ידוד אל אהרן לאמר:** (ט) ויין ושכר אל תשת אתה ובניך אתה ובבאכם אל אהל מועד ולא תמתו חקת עולם לדורתיכם: (י) ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור: (יא) ולהורות את בני ישראל את כל החקים אשר דבר ידוד אליהם ביד משה:

רש"י (יא) ולהורות – למד שאסור שיכור בהוראה (י"ב) יכול יהא חייב מיתה ת"ל אתה ובניך אתך ולא תמותו (במדבר יח) כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמים בהוראתם במיתה:

^ד **ליקוטי הלכות או"ח** – הלכות נטילת ידיים לסעודה ובציעת הפת הלכה ו אות עח) ולבאר הענין קצת הוא פי הרצון נמשך מבחינת המקיפין שאי אפשר להשיג שיהו בחינת מ"ה וזה ידוע ומבאר שם שכל אחד יש לו בחינת מקיפין לפי ערכו ומדרגתו. וכל אדם צריך להשתדל ולהתנגע עד שיכניס המקיפין שלו לפנים וכו' כמו שמבאר שם. והעקר לזכות להכניסם בפנים לעשות מהמקיף פנימי, הוא על ידי התגברות הרצון. שצריך להרגיל עצמו לכסוף תמיד לה' יתברך ותורתו ברצון חזק ותקיף מאד ולכלי לחשב שום ממשכה חיצונית כלל רק לחשב בתורה ועבודת ה' להשתוקק בכל עת ברצון חזק אליו יתברך עד שיזכה להבין ולהשיג מה שלא היה מבין מתחלה שיהו בחינת השגת המקיפים וכו' כנ"ל. וכל מה שזוכה לזה ביותר הוא מקשר וכולל העולמות יותר וכולל יותר בחינת א"ה ומלא. כי מה שאינו משיג הוא בבחינת א"ה, בחינת מה חמית וכו'. ושם הוא אצלו למעלה מכל השמות, כי בחינת א"ה הוא בבחינת עתיק, בחינת שרש ופנימיות הפתר שהוא למעלה מכל השמות ושם דיקא הוא שרש כל השמות פידועו ומוכן בכתבי האר"י ו"ל:

וזה בחי' (בראשית יד) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון. מלכי צדק מלך שלם זה בחי' מלכות. הוציא לחם ויין היינו בחי' פרנסה שנמשך על היד המלכות כנ"ל. והוא כהן, זה בחי' כהונה הנ"ל שהוא בחי' כלליות בן ותלמיד שמשם נמשך הפרנסה ע"י המלכות כנ"ל :

אות יב

עתה יבאר כיצד במזג הריאה של אדם נמצא כל הבחינות הנ"ל, וידוע שרבנו היה חולה שחפת דהיינו חולי הריאה ועל כן דיבר בכמה תורות על עניין הריאה ובוזה כנראה רצה להמשיך רפואה למחלתו, ואמנם זכה ע"ז לעוד שלש שנות חיים, כי בשנת תקסח נעשה חולה וסבר שהגיע קיצו ועל כן הדפיס אז את ספרו הליקוטי מוהר"ן וגם אמר אז תורה סא שמבואר בפל"ח שהיא כמו צוואה ואמנם יש דמיון בין תורה סא לתורה ח' תנינא שהיא התורה אחרונה שאמר רבנו והיא הצוואה האחרונה.

אבר הריאה הוא בסוף הקנה שבו נכנס אויר הנשימה של האדם/ו, ואבר הריאה מברר את החמצן שבאוויר הנשימה ומכניס את החמצן לדם שבא מן הלב אל הריאה אחרי שעבר בכל הגוף והריאה מחדשת אותו ע"י החמצן ומחזירה אותו ללב והלב חוזר ושולח אותו לכל אברי הגוף להחיותם בדם עם חמצן חדש. נמצא שרוח חיים הבא לאדם ע"י הנשימה בא אל הריאה והיא שולחת ומפזרת אותו ע"י הלב לכל אברי הגוף להחיותם ברוח חיים מחודש.

עוד הריאה מקומה מעל הלב באופן שכביכול בנשיבתה מקררת את החום הלב, ובלשון תקוני זוהר דף כח. אלמלא כנפי ריאה דנשבי על ליבא הוה ליבא אוקיד כל גופא. והביאור נ"ל כנ"ל כי ע"י הרוח חיים ששואבת מהחטם היא מקררת את הדם שעבר בכל הגוף ונתעכר שזה בחי' עכירות הדם וחמימות התאוות הנגרם ע"י עזות הגוף והריאה מקררת אותו ומזככת אותו ע"י הרוח חיים שמכניסה בו.

עוד איתא בגמ' שהריאה שואבת כל משקין ומבואר בשער הפסוקים וישב שע"י שהיא סמוכה לושט אזי ע"י חום הלב היא שואבת מהוושט לחות וע"י היא מקררת את הלב. בתורה רכה ועוד כמה תורות מבאר רבינו כנראה עפ"י ספרי מחקר קדמונים שהשכל הוא כמו נר דולק בפתילת המח ע"י השמנים שמעלה הריאה אליו, (ועיין סוף תורה ב תנינא שע"כ השמן רפואה לריאה/ו) וצ"ע האם הכוונה למשקים הנ"ל או לדם הנ"ל. עכ"פ מבואר שהדעת תלוי בריאה, גם מצד השמנים שמעלה כנ"ל וגם מצד הרוח חיים שמושכת ומחלקת לאברי הגוף כנ"ל עפ"י תורה ח'.

ואיתא בספרים (פתחי שערים לרבי יצחק חבר ועוד) שנפש האדם היא חלק מנשמת האדם הנמוך שנופש בו בבחי' (דברים יב כג) הדם הוא הנפש. ובו עכירת הדמים שממנו התגברות התאוות ואותו צריך לוכך ולתקן ולשם כך באנו לעולם. לעומתה נשמת האדם היא חלק אלוק ממעל זך ומתוקן שמשגי השגות אלוקות באין מפריע והוא בחי' הבכח של כל עבודת ה' של האדם, וכל עבודת ה' שלנו היא להוציא מכח אל הפועל ולהאיר את אור הנשמה בנפש דהיינו במדות שבלב (כנ"ל ד"ה משה משה וכמבואר בתורה סו שזכה להיות משה של מטה כמו משה שלמעלה). וזה נעשה ע"י הרוח שהיא בחי' אמצעי המקשר בין הנשמה לנפש.

נמצא שעיקר עבודת ה' שלנו היא ע"י הרוח, דהיינו הרוח חיים, שמושך חיים מהנשמה אל הנפש.

² גם בתולדו ותוצו - על יד בדפ"ר ע"י ובתולדו ותשכס - על ידי

¹ **ספר הברית** - חלק א מאמר י"ז נפש החי שבמדבר - פרק ב - והנה הריאה היא מנשבת על הלב המונח בצל כנפיה באמצע, כי הריאה שוכנת בשתי חדרי החזה וחולקת עצמה לבי' חלקים, אשר כל אחד מהחלקים מונח בחדר בפני עצמו כדי שאם יזוק ויופסד האחד יהיה החלק השני לפליטה לעשות פעולתו היא הנשימה, כי חדר החזה נחלק לשתיים על ידי ב' עורות הנמשכים ממעלה למטה ולא רחוקים זה מזה הנקרא (מעדיאשטינוס) אשר בין שתי עורות המחיצה הזה מונח הלב. והריאה מורכבת מבשר רך כמו ספוג וכלם ביעות וכיסים בשריים אשר על כן היא נפוחה וממלאת כל החזה, ומושכת בתוכה רוח ואויר החיצון דרך החוטם והפה במסילת הקנה ושולחת האויר אל הלב בהתכווצותה ומן הלב יוצא הרוח אל העורקים של הגוף, כמו שאמר בוזהר (בר"מ פרשת פנחס) ורוחין דאורייתא נפקין נחתין ביה בלבא לקרר אחמימותא דלבא דלא לוקיד לגופא עכ"ל. עוד שם והאי רוח דדפיק בכל ערקין דלבא דאתמר בהון אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו (יחזקאל א') עכ"ל. והיא חוזרת ומתרחבת ומקבלת בתוכה אויר חדש על ידי הנשימה דרך הקנה כי הקנה הוא הדרך להביא הנשימה ולהוציא הקול מהריאה והקול יוצא מתוך סמפוני הריאה הבא מנשמת רוח חיים מאודנא שמאלא דלבא ובהתכווצותה דוחה האויר אל הלב לקרר החמימות הטבעי שבו להחליפו באויר הקר ר"ל שנכנס אויר הקר ויוצא אויר החם שהוא גוף עשני, וזה דבר הכרחי במציאות בעלי חיים, ובאויר הנכנס ניוון הרוח הטבעי למלאות תמורת המותך ולא יחסר המזג מכח הטבעי, ובתנועת הריאה התנועה עמה כל החזה מגביה את עצמה ואחר כך משפלת, וכן בזה אחר זה כמו חמישים פעמים (במינוטא) אחת, גם יתנועעו הבני מעיים וגורם מרוצת הדם וסיבובו בגוף, וע"י הסיבוב והמרוצה יתחמם הדם ויודרך וזה עיקר חיות האדם. גם גורם למרוצת המאכל אל המרכז ע"י תנועת הבני מעיים ועוזרת פתיחת נקבי צרכיו של האדם.

¹ **תורה ב תנינא** נאמרה בחנוכה וכן התורה שלנו, ונראה שרמזו בזה גם לנר חנוכה שמצוה מן המובחר להדליקו בשמן זית, שמן משחת קדש בחי' חכמה ודעת שתלוי בריאה כנ"ל.

והרוח היא בחי' הדעת בבחי' (גדרים מא.) דעת קנית מה חסרת, כמבואר בתורה ח' שע"י אנחה דהיינו המשכת רוח חיים נשלמים כל החסרונות. ובוודאי א"א למלא כל החסרונות כאחת אלא ע"י הדעת וכנ"ל דעת קנית מה חסרת.

ובוודאי שלא כל מי שנושם יש לו דעת אלא שמי שמקיים את התנאים שעל ידם יזכה לדעת הוא זוכה לזה ע"י הנשימה, כי מקור הדעת ברוח חיים הבא מא"ס ב"ה ע"י הנשימה, שהיא בחי' נשמה. כמבואר שם בתורה ח.

דהיינו מי שמכווין את רוחו להיות מחוברת לנשמה הקדושה ולא לצד הסט"א אזי מקבל רוח חיים שהיא דעת אבל מי שחפץ בתאוות עוה"ז אזי יש לעומת זה רוח חיים דסט"א שהיא דעת דקליפה.

ודעת היא בחי' חיבור כמ"ש וידע אדם וכו' דהיינו שמי שיש לו דעת הוא מחובר במוחו ומחשבתו להש"י ומרגיש אלוקותו בלב כי הדעת מחבר מח ולב. כי כשם שהרוח ממוצע בין נשמה ונפש כך הדעת ממוצע בין מח ולב ומאיר את השכל במח אל הלב. ועי"ז אינו חסר כלום כי כלום חסר בבית המלך, וגם יודע שכל מאורעותיו לטובה כמבואר בתורה ד' שזה בחי' מעין עוה"ב.

ועל כן דימו חז"ל את החמש חלקי הריאה לחמישה חומשי תורה כי התורה תורת חיים ודעת, לכן הריאה שעל ידה הרוח חיים ודעת רומזת לה¹⁷.

וכפי שנתבאר בתחילת התורה שלנו, מבואר שהחוט הקושר את כולה, הוא ענין הדעת הנפלא שזוכה הצדיק וכיצד הוא מכניס אותו בלב כל ישראל, והיינו כנ"ל כי הצדיק הוא איש אש רוח בו¹⁸ ומאיר דעת והשגת אלוקותו ית' לישראל שהם בחי' הנפש בעוה"ז.

נמצא שהריאה היא בחי' הרוח חיים והדעת הנפלא הנמשך מאין סוף אל תוך גוף גשמיות עוה"ז, נמצא שהיא בחי' כלליות בן ותלמיד כנ"ל שזה בחי' המקיפין הנפלאים אורות הצחצחות שמהם נמשכת הפרנסה שעל ידה אפשר לזכות להארת הרצון באכילה.

וז"ה בחי' מזג הריאה, כשהריאה היא במזג השוה/ו' היא כלולה מכל הבחינות הנ"ל

שהיא בחי' הצדיק בחי' איש אש רוח בו שמראה לדרי מטה מלא ולדרי מעלה איה, והרוח חיים שבה בחי' השגות המקיפין שמשגי הצדיק.

כי הריאה היא מאירת עינים דהיינו שעל ידה זוכה לחכמה¹⁹ ודעת²⁰ כשארז"ל (חולין מט/י"ג) שהמבשל אותה עם סימנין ואוכלה היא רפואה לעינים, **זה בחי' תלמיד שהשגתו בחי' ואראה את ה'** דהיינו דרי מטה שהצדיק מראה להם מלא כל הארץ כבודו.

גם ע"י הריאה בא שינה כי היא קר ולח/י"ו שזה טבע הגורם שינה כדמצינו שבזמן הגשמים השינה עריבה יותר²¹ (כמבואר ט"ב במ"א לעיל בסי' ה' [י"ח/י"ח]) **זה בחי' השגת הבן, שהשגתו בחי' מה,**

¹⁷ **וכן איתא** בחולין מט. שנקראת ריאה כי מאירה את העינים וכן בתורה כתיב (תהלים יט ט') מצות ה' ברה מאירת עינים. ועינים על שם החכמה דהיינו בחי' דעת.

¹⁸ **כמבואר בתורה ט' תנינא** שהצדיק איש אש רוח בו הוא בחי' רוח היוצא מהריאה ומנשב על הלב לבטל ממנו הרוח שטות ושתייה בו רוח דקדושה כראוי

¹⁹ **צ"ע מאי** מזג שווה ואולי הכוונה כשהריאה ביראה ולא חולה, אזי שואבת משקין כראוי ומעלה שמנים למח כראוי ומושכת רוח חיים לחלקו לאברי הגוף כראוי.

²⁰ **כי עינים** על שם החכמה נאמר כמבואר בפרש"י (בראשית ג' ז' עה"פ ותפקחנה עיני שניהם וידעו) נמצא שמאירת עינים הכוונה שמאירה עיני האדם בחכמה ודעת.

²¹ **עיין תורה ח' תנינא** אות יב – ש'למות הדעת הנ"ל הוא ב'בחינת הר'אה, כי עקר הדעת והמחזין הוא על ידי ש'מנונית הגוף. כי הש'כל דולק כ'מו ג'ר על ידי ש'מנונית הגוף, וה'רא'ה היא מ'עלה ש'מנונית הגוף אל המח על ידי הנ'שימה של הר'אה. גם על ידי הנ'שימה נ'תקנים כ'ל הש'מנונית של הגוף, ש'על ידי זה עקר קיום הש'כל. ועל כן נ'קראין המחזין נ'שמה, ב'בחינת (איוב ל"ב): "ו'נ'שמת ש'די ת'בינים"; כי עקר המח והדעת על ידי הנ'שימה כ'נ"ל. ו'זה ב'חינת (מש'לי כ): "ג'ר ה' נ'שמת א'דם". כי הש'כל הוא ג'ר דולק על ידי הש'מנונית ש'בגוף, ש'מתק'מין ועולין אל המח על ידי הנ'שימה של הר'אה. נ'מצא ש'עקר קיום הדעת על ידי הר'אה:

²² **חולין מט.** א"ר יוחנן למה נקרא שמה ריאה שמאירה את העינים איבעיא להו לאכילה או ע"י סמנין ת"ש דאמר רב הונא בר יהודה אוווא בווא וריאה דידה בארבעה ואי ס"ד לאכילה לינקט בווא וליכול אלא ע"י סמנין

רש"י – לאכילה – האוכלין אותה כמו שהיא: **או ע"י סמנין –** כשמערבין סמנין המאירין את העינים אף היא מסייעה עמם: **אוואו בווא וריאה דידה בארבעה –** כשהאווא נלקח בדינר ריאה שלה שווה ד' לפי שהסמנין מעורבין בה: **ואי ס"ד –** כמות שהיא מאירה לינקוט אוואו שלם עם הריאה בוואו וליכול ומאי דקאמר הכי גרסינן ואי ס"ד לאכילה לינקוט בוואו וליכול.

²³ **מה שהיא** קר זה מחמת האויר הנמשך אליה מבחוץ ומה שהיא לח הכוונה למבואר בברכות סא (ובוזהר רע"מ פרשת פנחס דף רלה.) ריאה שואבת כל מיני משקין ומשקה את הגוף ובשער הפסוקים מבאר הכוונה בזה כי הקנה וושט סמוכים זה לזה והריאה בסוף הקנה סמוך ללב ומכח החום שבלב הריאה שואבת את המשקין מהוושט הסמוך לה. אבל בספר בחינות עולם דהיינו המחקרים הקדומים עפ"י חכמי העולם כתב שהכוונה למשקין שהם מותרים המח והיא שואבת אותן. ועיין תורה ח' תנינא אות יב מבאר רבנו שע"י הריאה עולה ש'מנונית הגוף אל המח ובוה תלוי הדעת ע"י ש.

²⁴ בדפ"ר כתוב רק כמבואר במ"א ובלי טוגרים ובתקפא כתב את ההמשך

בחי' מה חמית וכו', שזהו בחי' שינה, בחי' עין לא ראתה אלקים זולתך (ישעי' סד) דהיינו דרי מעלה שהצדיק מראה לו בחי' מה חמית ואיה מקום כבודו.

ורוח החיים שבתוך הריאה, זה בחי' מקיפים הנ"ל, בחי' סובב סובב הולך הרוח (קהלת א) בחי' ורוח על פני יחלוף^ט (איוב ד) בחי' אור הפנים. וכשהשמנים של הריאה^כ הם במזג השוה, עי"ז מאיר אור הפנים בבחי' נבא^{כא} להצהיל פנים משמן. היינו ע"י השמנים של הריאה כמבואר בתורה ח' תנינא אות יב שהריאה מעלה שמנונית הגוף אל המח, ועי"ז הדעת. כי השכל הוא כמו נר דולק בפתילת המח ע"י שמנונית הגוף שמעלה הריאה, עי"ז מאיר אור הפנים בחי' מקיפים, והידים הנ"ל שיש בים החכמה כנ"ל, בהם נתגלה אור הפנים בחי' מקיפים שהם בחי' הארת הרצון, בבחי' פותח את ידיך וכו' כנ"ל. וזהו בחי' חת"ך שהוא ס"ת של פותח את ידיך שהוא השם של הפרנסה כמובא נבא^{כב}. חת"ך ב"פ ר"ח נבא^{כג}, היינו שבאלו הידים הנ"ל שהם ימין ושמאל בחי' איה ומלא כלליות בן ותלמיד נתגלה בחי' המקיפים שהם בחי' סובב סובב הולך הרוח נבא^{כד} דהיינו שהרוח בחי' דעת גדול שסובב ומקיף את המח. בחי' ורוח על פני יחלוף דהיינו אור הפנים כנ"ל. וזה בחי' הכתוב ביה(יחזקאל י) על המלאכים וידי אדם מתחת כנפיהם דהיינו שמאותו מקום שיוצאת הכנף יוצאים גם ידים, זה רמז על בחי' כנפי הריאה שם סובב הרוח, שהיא בחי' מקיפים, שמשם נמשך בחי' הארת הידים דהיינו הרמזים שבים החכמה שרומז החכם/כ"ו בידיו את מה שא"א לבאר בפיו כי הוא בחי' סייג ומקיפין כנ"ל :

וזה בחי' (משלי יח/כ"ו) רוח איש יכלכל מחלהו. רוח איש, זה בחי' רוח החיים הנ"ל, שהוא בחי' סובב סובב הולך הרוח, בחי' מקיפים, שמשם נמשך פרנסה וכלכלה שמאיר בה באכילתה הארת הרצון, בחי' יכלכל וכו'/כ"ח כנ"ל :

אות יג

עתה יבאר שכיון שצדיק מלמד יראה לתלמידים ביראה כדי שדבריו יתקבלו כמבואר לעיל באות ה' שרק מי שיש לו יראה דבריו נשמעים דהיינו נחקקים בלב השומע. יראה זו היא נשארת גנוזה בחדוש של החכם, וכשחוזר התלמיד את החדוש הזה, באה מדת המלכות שלו דהיינו עד כמה שעושה מעשיו לשם שמים

^ט בתשכ"ט הקיף בסוגרית תיבת (במ"א) שכיון שבתקפא כתב היכן לא צריך לכתוב במ"א

^י תורה ה' תנינא אות טו

^כ תורה ה תנינא אות טו – גם כשהראיה בשלמות, זה בחינת תקון השנה, כי השנה על ידי הראיה. כי הראיה היא קר ולח, ועל ידי קר ולח, על ידי זה עקר השנה. ועל כן בשעת גשמים אז הוא זמן שנה, כי אז ערב לאדם השנה מאד, וזה מחמת שהגשמים הם קר ולח, קרירות ולחות וכן בבקר השנה ערבה גם כן, כי אז יורד הטל, ואזי גם כן הוא קר ולח, ועל כן השנה ערבה אז גם כן. נמצא שעל ידי הראיה שהיא קר ולח, הוא בחינת תקון השנה: גם ראיה על שם שהיא מאירת עינים, כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חלין מט). וזהו בחינת שמחה, בחינת (משלי ט"ו): "מאור עינים ישמח לב", הינו בחינת תקון השמחה, שהוא חזק המלאך כנ"ל:

^כ מתרצו – יחלף (כמ"ש בפסוק)

^כ עניין זה מבואר בתורה ח' תנינא אות יב ובתורה רכה ובתורה ס'

^כ תהלים קד טו

^כ פרי עץ חיים שער הזמירות פ"ה. ושער עמידה פ"ב. ושער קריאת התורה פ"ג. שער הכוונות תפלת השחר דרוש א. משנת חסידים תפלת היצירה פ"ד.

^כ פע"ח זמירות הנ"ל. ושער כוונות ת' השחר הנ"ל

^כ קהלת א' ו'

^כ בתולד (יחזקאל א)

^כ כחז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צבקות תורה תבקש מפיהו, נמצא שצדיק הוא מלאך שיש לו גם ידים וגם כנפים, דמה שאצל כל אדם הכנפי ריאה נעלמות בתוך הגוף יוצר אצל המלאך לחוץ ונעשה ידים וכנפים ביחד דהיינו הרוח חיים בחי' מקיפים עם הרמזים שבים החכמה שרומז בידי.

^כ משלי פרק יח (יד) רוח איש יכלכל מחלהו ורוח נבא מי ישאנה:

^כ מצודות דוד – (יד) רוח איש – רוח השכלי אשר באיש יסבול ויחזיק חולי הגוף כי היא מנהגת את הגוף בבריאתו ואף כי בחליו אבל כשהרוח עצמה נכאה ושבורה בעצב ויגון מי ישאנה כי אין הגוף נושא אותה להחזיקה כי אם היא את הגוף:

^כ צ"ע למה ציטט תיבת "מחלהו" שלכאורה אין לה שייכות לכאן. ואולי רוצה לרמוז באיכות הכלכלה דהיינו שכשהפרנסה בא מבחי' רוח איש בחי' הרוח חיים הנ"ל דהיינו מהידים שבים החכמה אזי באכילה מאיר הארת הרצון שהיא דעת נפלא שמרפא מכל המחלות, כי המחלה היא מחסרון הארת החכמה ודעת כמבואר בכהאריז"ל עה"פ ה' יסעדנו על ערש דוי. שיווד חכמה נתהפך לדוי והעשר לערש.

וממליך את הקב"ה על עצמו כך בונה את מדת המלכות שלו ומלכות זו באה לקבל פרנסה מהידיים שבים חכמת החכם שעכשיו התלמיד חוזר עליו ומעורר אותו ועי"ז גם מעורר את היראה הגנוזה בו כי יראת התלמיד מעורר את יראת החכם הגנוזה בחדושו, ועי"ז נופלת יראת החכם על התלמיד. יראה עצומה וכמו שאמר רבנו על עצמו אני אוצר של יראת שמים, ואם לא הייתי מסתיר את יראתי אי אפשר היה לכם לעמוד בקרבתי אפילו ד' אמות חוץ לביתי מרוב עוצם היראה שהייתם מרגישים.

וע"כ כשמעיינים ומדברים מאיזה חידוש שחידש החכם שבדור, אזי נופל יראה על זה שמדבר ומעייין בהחידוש. כי כשחוזרים^ב את החידוש, אזי נתעורר ונתגלה ים החכמה/ל^א
 כי החידוש של החכם הוא ים החכמה רחב ידיים דהיינו מה שהחכם הבין מדעתו והרחיב את ההקדמות שקיבל וכשחוזר את החידוש ששמע מהחכם מתנוצץ בדעתו גם הרמזים שרמזו שהם הידיים שבים החכמה שמשם מקבל המלכות את הפרנסה כנ"ל שהפרנסה מקבלת המלכות מהידיים שבים החכמה, ואזי בא בחי' המלכות של התלמיד/ל^א החוזר את החידוש להמשיך פרנסה, ועיקר היראה היא במלכות, כי מלכות היא מקור היראה, כ"ש (אבות פ"ג) אלמלא מוראה של מלכות. ואזי נתעורר היראה של החכם [לב]/ל^א שחידש זה החידוש, כי הכל תלוי ביראה. כי צריך שיהיה לו יראה, כדי שיהיו דבריו נשמעין וכדי שיתקיימו דבריו כנ"ל באות ה'. וע"כ כשחוזרים את החידוש, שאזי בא בחי' המלכות של התלמיד לקבל משם פרנסה, ומלכות היא ל' בחי' יראה כנ"ל ועי"ז נתעורר יראה של החכם הנ"ל בבחי' מצא מין את מינו ונתעורר, ע"כ נופל יראה על זה שמעייין בהחידוש :

עתה יבאר כיצד רמוז כל הנ"ל במעשה המסופר בגמ' ב"ב עד:

וז"פ (ב"ב עד): מעשה בר' אליעזר ור' יהושע שהיו באין בספינה והיה רבי אליעזר ישן ור' יהושע ניעור. נזדעזע ר' יהושע ונינער ר' אליעזר. א"ל מה זה יהושע, מפני מה נזדעזעת. אמר לו, מאור גדול ראיתי בים. א"ל שמא עיניו של לויתן ראית שנאמר עיניו כעפעפי שחר [להי]:

ביאור המעשה הוא שרבי אליעזר רומז לדרי מעלה ורבי יהושע לדרי מטה והיו מהלכים בים החכמה להשיג את המעשה דהיינו ש"ע מ"ה אורות המקיפין הגבוהים הנ"ל, והיה ר"א ישן היינו השגת מה חמית ור"י ניעור היינו השגת מלא כל הארץ כבודו, נודעו ר"י היינו שזכה ליראה ע"י כלליות בן בתלמיד ותלמיד בבן ונינער ר"א היינו שכלל בעצמו השגת התלמיד בחי' מלא, א"ל ר"א לר"י מה זה יהושע היינו שהבן הראה לתלמיד מהשגתו לכלול אותו בהארת הבן מה חמית, וע"י כלליות בן ותלמיד זכה ר"י למקיפין הגבוהים שבים החכמה וע"כ נזדעזע ושאל אותו ר"א מפני מה נזדעזעת א"ל ר"י מאור גדול ראיתי בים

^ט **מדלא אמר** לומדים אלא חוזרים לכאורה המשמע שמדובר בחידוש שכבר שמע מהחכם ועכשיו חוזר עליו. אבל הלומד חידוש של החכם מהספר צ"ע.

^ל **לכאורה** צ"ע כי הפרנסה היא מהידיים שבים החכמה שהם הרמזים שהחכם רומז כי לא יכול לכאור בפיו או מחמת שאין אותיות למקיפין האלה או בגלל הסייג שצריך לעשות לדבריו כנ"ל ואילו כאן מדבר מים החכמה שזה מה שהחכם כן ביאר בפיו. ועל זה אמר כאן רבינו שמשם מקבלת המלכות את הפרנסה. עוד צ"ע מדוע אומר רבנו כשחוזרים את החידוש של החכם ולא אמר כשלומד את החידוש, כגון בספר. שהרי אם מדובר בים החכמה בלבד בלא הרמזים הרי זה אפשר גם לכתוב בספר. ולכאורה צ"ל מה שנקט לשון חוזרים מדובר במי ששמע מהחכם ועכשיו חוזר על החידוש וממילא גם נזכר ברמזים שמהם מקבלת המלכות את הפרנסה. ובאמת מי שלומד מהספר צ"ע אם זוכה גם לרמזים האלה. אמנם עיין לקמן מה דאיתא בחיי מוהר"ן רצד שיראתו של רבינו גנוזה בספריו משמע שגם הלומד בספר יכול לזכות לרמזים כמובן לא כמו הלומד מהצדיק בעצמו אבל אפשר. ונ"ל עפ"י הוזהר עה"פ חברים מקשיבים לקולך שמי שלומד בעיון את חדושי הצדיק הצדיק מאיר לו גם את הרמזים שיש בים חכמתו.

^{לא} **כך נ"ל** אבל אולי הכוונה למלכותו ית' שבאה לקבל פרנסה לכל ישראל. ויותר נ"ל שמדובר במלכותו של התלמיד דהיינו עד כמה שהוא ממליך על עצמו את הקב"ה כך היא מלכותו ויראתו וכך גם ממשיך פרנסה ע"י לימודו, לעצמו ולתלויים בו.

^{לב} עיין חיי מוהר"ן רצד

^ג **חיי מוהר"ן סימן רצד** (ד) שמעתי בשמו שאמר ש'אם היה רוצה לגלות ולהראות היראה שלו לא היו יכולים לעמוד ארבע אמות סמוך לביתו, אך הוא מעלים היראה שלו בכונה. וגם אנכי שמעתי מפיו הקדוש שאמר אני אוצר של יראת שמים שכל מי שרוצה יכול לקבל ממני. ובאמת היה נראה בחוש שכל שנתקרב אליו נתמלא תקף יראה גדולה ועצומה, ונתלהב מאד לעבודת השם ויתברך אשר לא נראה כזאת. וגם עכשו עדין יראתו הגדולה גנוזה בספריו הקדושים, וכל מי שעוסק בהם באמת ובתמימות בא עליו יראה גדולה ומתעורר מאד להשם ויתברך כי כל דבריו כגדולי אש:

^{יד} גם בדפ"ר ותולדו היא, ומתולדו - הוא

^{יז} איוב מא י'

היינו המקיפין הגבוהים שהם הרמזים שבים החכמה א"ל ר"א שמא עיניו של לויתן ראיתה דהיינו כנראה ראיתה כיצד המלכות באה לקבל פרנסה מהידים שבים החכמה ע"י שמעלה מ"ן את כל הבטחונות של ישראל שהם בחי' עיני כל איליך ישברו.

ויש כאן חידוש שדייקא ר"י שהוא בחי' דרי מטה הוא שהשיג את המקיפין הנ"ל מכח הצדיק שהאיר בבן והבן בתלמיד מבואר מזה שמכח הצדיק יכול כל אחד לזכות לזה.

עוד חידוש יש כאן שהבן נינער מעצמו והתלמיד זכה ל"מה חמית" מכח הבן, ונ"ל כי ר"א היה ישן שזה בחי' מה חמית וניער דהיינו שנכלל בהשגת מלא, ועיין לק"ה נדרים ד' טו בביאור חטא המרגלים משמע שדרי מעלה מכח שהצדיק מראה להם מה חמית הם מבינים שנצרכים להכלל בדרי מטה לקבל מהם מדת האמונה כי מראה שעדיין יש השגות, שלמעלה מהשגתם ונצרכים ביחס אליהם למדת האמונה, ולכן מכח הצדיק הבן מעצמו מתעורר להכלל בתלמיד וע"י שמאיר לו מה חמית מקבל ממנו מדת האמונה.

ר' אליעזר ור' יהושע זה בחי' בן ותלמיד. ר' אליעזר, זה בחי' בן, שהשגתו בחי' מזה, בחי' מה חמית וכו', בחי' כי לא יראני האדם, בחי' עין לא ראתה אלקים זולתך וכו' כנ"ל. וזה בחי' ר"ל אליעזר, כי אליעזר ר"ת עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה וכו', שזה בחי' בן כנ"ל.

ר' יהושע, זה בחי' תלמיד שהשגתו הוא בחי' מכה"כ, בחי' ואראה את ה'. שזהו בחי' ההשגה של דרי מטה, שצריך לעוררם ולהקיצם שלא יתיאשו עצמן כנ"ל בבחי' הקיצו ורננו שוכני עפר, ולהראות להם כי מכה"כ. וזה בחי' ר' יהושע, כי יהושע הוא ר"ת יחיו

מתיך נבלתי יקומוץ הקיצו ורננו שוכני עפר

ל'ומשה רבינו שהוא בחי' חכם הדור, שהוא מאיר בבן ותלמיד כנ"ל. ע"כ היה לו בן שהי' שמו אליעזר, ותלמיד ששמו יהושע. כי אליעזר בן משה, הוא בחי' ר' אליעזר הגדול הנ"ל כמובא במדרש {במדבר רבה פ' יט [לח]} על פ' [לט] ושם האחד אליעזר האחד המיוחד כי משה רבינו ביקש על זה שיהי' ר' אליעזר מיוצאי חלציו, ונתקיים כן :

וזה מעשה בר' אליעזר ור' יהושע וכו'. מעשה הוא מה ש"ע כמובא בכתבים [מ],

היינו בחי' מקיפים הנ"ל, שהם בחי' שע נהורין של אור הפנים/מא' בחי' מזה כנ"ל. וזה שהיו באין בספינה. היינו שר' אליעזר ור' יהושע שהם בחי' בן ותלמיד, היו מהלכין בים החכמה, ששם מתגלין אורות המקיפים.

וזה בחי' ספינה, לשון ספון וטמון, בחי' המקיפים שהם ספונים וטומנין^{מב} מעין כל. מ"כ כי הם בחי' מזה רב טובך אשר צפנת ליראיך כנ"ל). וזה בחי' (משלי לא) היתה כאניות סוחר, לשון סחור סחור, בחי' מקיפים שהם בחי' ספינה כנ"ל :

וזה והי' ר' אליעזר ישן, ור' יהושע נעור. כי השגת ר' אליעזר שהוא בחי' בן, הוא בחי' שינה, בחי' עין לא ראתה וכו', בחי' מזה, בחי' מה חמית וכו'

¹⁰ מתרצו - רבי

¹¹ בדפ"ר מכאן ועד ונתקיים כן סגור בסוגרים

¹² פסקא ז' בשעה שעלה משה למרום שמע שהקב"ה אומר רבי אליעזר אומר עגלה בת שנתה וכו' אמר לפניו יה"ר שיהא מחלציו וכו' א"ל חייך שהוא מחלצין הה"ד ושם האחד אליעזר. ועיין לעיל תורה רסו דף קיג:

¹³ שמות יח ד'

¹⁴ פרי עץ חיים שער חג המצות פ"ו ד"ה מעשה בר"א. ומשנת חסידים מסכת סדר ליל הפסח פ"ח אות א

¹⁵ כנ"ל באות יא [דף יד: אמצע טור ב']

¹⁶ בדפ"ר - וטומנים בתרלד - וטומנים ומתלו - וטמונין

¹⁷ נמצא כבר בדפ"ר

כנ"ל. אבל השגת ר' יהושע שהיא בחי' תלמיד, בחי' דרי מטה, הוא בחי' ניעור, בחי' ואראה את ה', בחי' מכה"כ בחי' הקיצו ורננו שוכני עפר. וזה והיה ר' אליעזר ישן דהיינו בחי' מה חמית שמראים לבן שמראים לו שעדיין הוא כמו אדם ישן שלא רואה כלום רק כמו בחלום **ור' יהושע ניעור** בחי' מלא כל הארץ כבודו שמראים לתלמיד כנ"ל.

נודעזע/י ר' יהושע ונינער ר"א. נינער ר"א שהיה ישן דהיינו שהבין שאע"פ שהוא מדרי מעלה הוא נצרך לדרי מטה לקבל מהם מדת האמונה¹, זה בחי' כלליות בן בתלמיד כנ"ל שניעור זה בחי' תלמיד וישן בחי' בן, נמצא שניעור ר"א שהוא בחי' בן, זו הארת התלמיד בבן. כי צריך לכלול בן בתלמיד, להראות לבחי' בן בחי' ההשגה של התלמיד כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזהו **ונינער ר"א**, היינו שר"א שהוא בחי' בן בחי' שינה כנ"ל [י], נכלל בבחי' תלמיד, שהשגתו בחי' ניעור כנ"ל. ולכן נודעזע רבי יהושע התלמיד כי ע"י כלליות הבן בתלמיד זכה לאור הפנים המאיר בידיים שבים החכמה שממש מקבלת המלכות פרנסה ועי"ז נפלה עליו יראה עצומה כפי שיבאר לקמן. ומבאר כיצד נכלל השגת הבן בתלמיד **אמר לו** ר"א בחי' בן לר"י בחי' התלמיד **מה זה יהושע.**

מה דייקא, זה בחי' השגה של בחי' בן שהוא בחי' מה כנ"ל אותה אמר ר"א הבן לר"י התלמיד. זה בחי' כלליות תלמיד בבן, כי התלמיד צריך שיהיה נכלל בבחי' בן, שהוא בחי' מה, כדי שיהיה לו יראה כנ"ל. וזה, שאמר משה רבנו שהוא בחי' השגת הבן לכלל ישראל שהם השגת התלמידים (דברים י') **מה ה' אלקיך שואל מעמך כ"א ליראה. מה דייקא** דהיינו שכיון שהם בחי' מלא כל הארץ כבודו שהיא השגת התלמיד, אמר להם שהש"י שואל מהם ומבקש שיזכו גם לבחי' מה חמית שהיא השגת הבן, כי צריך שיהיה נכלל בבחי' מה, כדי שיהיה לו יראה כנ"ל באות ט' (ושם נתבאר שגם להפך צריך להאיר לבן הארת התלמיד בשביל שתיהיה לו יראה אלא שנקט כאן צד אחד/י).²

וזה שאמר ר"א לר"י מה זה יהושע, היינו שר"א הביא את ר' יהושע לבחי' השגה של מה דהיינו למדתו של ר"א **כדי שיהיה ר' יהושע שהוא בחי' תלמיד נכלל בבן כנ"ל** באות ט' [י] אע"פ ששם דיבר מהצדיק שמאיר בתלמיד וכאן מדבר מהבן שמאיר בתלמיד כבר נתבאר לעיל אות ד' שכל שנים המדברים ביראת שמים הם בחי' רב ותלמיד, פעם זה הרב וחברו התלמיד ופעם להפך, כי כל המלמד חברו דעת המתנוצץ לו נעשה לעניין זה רב כלפי חברו ועי"ז נעשה כלליות בן ותלמיד ע"י התלמידים בעצמם (פל"ח/י). והביאור הליקוטים/י³ כתב שאע"פ שהצדיק הוא המלמד דעת לדרי מטה ומעלה אבל הדרי מטה מקבלים דברי הרב בעיקר ע"י הדרי מעלה, נראה כוונתו שעיקר זה מה שאחרי ששומעים מהרב, חוזרים התלמידים גדולים לבאר להקטנים מה ששמעו וכיצד הבינו דבריו. ועיין היטב לק"ה נטילת ידים הלכה ו' אות עו ואות עח כך מבואר שם בפירושו, שעיקר השגת המקיפין שע"י התגברות הרצון ממשיך מאיה למלא, ע"כ שלימות העניין נעשה דייקא בג' רב בן ותלמיד שהם כלל המשכת המקיפין לעוה"ז מהרב לדרי מעלה ומהם

¹ בתקפא ותולד - שהיא, בתולדו שהא (טעות דפוס) בדפוס - שהוא, ומתצו - שהוא

² יתבאר לקמן מה פי' נודעזע ר"י.

³ עיין לק"ה נדרים ד' סוף אות טז ד"ה ובוה פגמו המרגלים

⁴ אות יב

⁵ כפי שיתבאר כיון שהשגת הבן לתלמיד היא ע"י הבן, אבל השגת התלמיד לבן זה הבן עושה מעצמו כנ"ל נינער ר"א, בכח הצדיק שרק הוא בכוחו להאיר מלא משרשו היכן שהוא כלול באיה.

⁶ שם מבואר שהחכם עושה זאת וצ"ע שכאן מבואר שר"א הביא את ר"י להשגתו כדי לכלול תלמיד בן ועיין פל"ח אות יט וביאה"ל אות כח.

⁷ פרפראות לחכמה אות יט - נודעזע ר' יהושע וננער ר' אליעזר וכו' נראה לעניות דעתי שרומז בזה למה שמבואר לעיל באות ד' שצריכין לדבר אחד עם חברו ביראת שמים, ואז כשאחד מאיר לחברו באיזה דיבור נחשב חברו אצלו בחינת תלמיד ולפעמים הוא להיפך, דהיינו שהוא מקבל מחברו או הוא בבחינת תלמיד לגבי חברו וכו' ובאות ט' מבואר מענין כלליות בן ותלמיד והגם כי רוצה לומר שהחכם בעצמו צריך לכלול העולמות ולהאיר גם להדרי מעלה מבחינת הלימוד של מלא כל הארץ כבודו, וכן להדרי מטה גם בחינת הלימוד של איה כנ"ל, אף על פי כן לפעמים נעשה זאת הכלליות גם בין התלמידים בעצמן שהם כלולים מבנים ותלמידים, כי יש בהם דרי מעלה ודרי מטה ומדברים זה עם זה ומקבלין דין מן דין, ואז הדרי מעלה נכלל גם בבחינת הלימוד של הדרי מטה, והדרי מטה נכלל גם בבחינת הלימוד של דרי מעלה ונעשה יראה וזה מרומז גם כאן, שעל ידי זה שנודעזע ר' יהושע ננער ר' אליעזר, ונכלל מבחינת השגה של התלמיד אמר לו מה זה יהושע שר' אליעזר הביא את ר' יהושע לבחינת ההשגה של הבן שהוא בחינת מ"ה וכו' כמבואר בפנים:

⁸ ביאור הלקוטים אות כח - שממה שנשנתים הדברים בכלליות הבן בתלמיד [שבביאור המעשה מר' אליעזר וכו'] מכלליות התלמיד בבן, וכי בזה נראה ומבואר, שר' אליעזר הביא את ר' יהושע. יש לבאר בכוונתו הקדושה, שאף על פי שהתלמידים גם כן מקבלים מפי הרב כנ"ל, לא ישפיע להם רק באמצעות (ל)הדרי מעלה והעליונים שעליהם:

לדרי מטה עי"ש ולכאורה צ"ע הרי בן משיג איה ואיך ילמד לתלמיד מה שצריך ללמדו מלא דייקא, אלא שזה בעצמו עניין ההתכללות של בן ותלמיד שנעשה דייקא ע"י שהדרי מעלה מלמד לדרי מטה מהשגתו וצ"ע א"כ שנעשה ע"י הבן מדוע זה נקרא מדת הכלליות של הרב וצ"ע א"כ כיצד נעשה הצד השני שמראים לבן מהשגת התלמיד, ונ"ל שזה נעשה ע"י הרב דייקא כי זה בחי' לגלות שגם האיה הוא מלא וזה זוכה רק הצדיק הגדול שמושיג שגם החלל הפנוי הוא מלא אלוקות. (ובלק"ה נדרים ד' טז מבואר שהצדיק מראה לדרי מעלה שעדיין לא השיגו כלום ולכן הם צריכים למדת האמונה כלפי מה שלמעלה מהם ועל כן הם נצרכים לרדת לדרי מטה ללמדם מה חמית ועי"ז להכלל בהם ולקבל מהם מדת האמונה) ולכן הכלליות נקרא מדת הרב כי איה השלם היא מדת הרב וממנו מקבל הבן ומאיר לתלמיד, ומלא מאיר הרב לתלמיד בעצמו (ועומק העניין יותר עיין בתחילת ההקדמה ובסוף ההקדמה לאות ט).

ועי' כלליות בן ותלמיד כנ"ל זכה ר"י למקיפין הגבוהים שהם הידים שבים החכמה וזהו ששאל ר"א **מפני מה נזדעזעו, א"ל ר"י מאור גדול ראיתי בים, שראה רבי יהושע אור גדול בים החכמה** אור הפנים הנ"ל שהם המקיפין בחי' הידים שבים החכמה כנ"ל.

א"ל ר"א הבן לר"י התלמיד **שמא עיניו של לוי'תן ראית וכו'** דהיינו שראית את בחי' עיני כל אליך ישברו דהיינו הבטחונות שמקבצת המלכות, והעינים האלה, עיני הבוטחים בהש"י, הם האור גדול שראית, כי ע"י האמונה שמאמינים שכל הפרנסה היא רק מהידיים שבים החכמה חוזר ומאיר בעיניהם אור הפנים ששם. **כי לוי'תן, זה בחי' מלכות, בחי' לוי'תן זה יצרת לשחק בו כולם אליך ישברון וכו'** לתת להם את אכלם בעתו רמז למלכות שהיא בחי' רקיע השחקים שבו הפרנסה שמקבלת מהידיים שבים החכמה ע"י שמעלה מיין נוקבין את עיני ישראל המשברות ומסתכלות בבטחון אל הקב"ה לקבל ממנו פרנסה ועי"ז מעוררת את הקב"ה להשפיע לה פרנסה מהידיים שבים החכמה **כנ"ל** [1]. **היינו שהשיב לו** וביאר לו שמה שראה מאור גדול בים הפירוש **שראה עיניו של לוי'תן**, עיניו היינו הסתכלות בחי' בטחון כמבואר בתורה עו, דהיינו שראה אצל המלכות את עיני ישראל הבוטחות ומצפות לפרנסה מהקב"ה כיצד היא מעלה אותן למיין נוקבין דהיינו מה שבחי' מלכות מלקט ומקבץ כל הבטחונות של כל באי עולם, שכולם עיניהם תלויות ומצפין על פרנסה, ומלכות בחי' לוי'תן, מקבץ כל אלו הבטחונות, ומעלה אותן מיין נוקבין לעורר רצון עליון להשפיע פרנסה ונכנס עמהם לים החכמה לקבל משם פרנסה.

ועי"ז **נזדעזע ר' יהושע, כי נפל עליו יראה, מחמת שנכנס בים החכמה, ששם נתגלה בחי' מלכות, שבא לקבל פרנסה, שזה בחי' עיניו של לוי'תן כנ"ל, ועי"ז נופל יראה, כי מלכות היא^א מקור היראה** וכפי תיקון המלכות של הלומד דהיינו גודל יראתו, כך מעורר את היראה העצומה של הצדיק הגנוזה בחדוש שחידש **כנ"ל** :

עתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה, ומבאר כיצד רמוז בו כל עניין התורה הזו.

וזה ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם וכו' שהודיעו בחלום לפרעה המלך/2^ב עניין הפרנסה שעתידיה לבוא. והתורה מבארת מהיכן מקבלת המלכות את הפרנסה, מבחי' **שנתיים ימים זה בחי' תקופות הימים תקופות השנים הנ"ל** [2]. **שהם בחי' עוה"ב שהוא יום שכולו ארוך** [2], **שהוא למעלה מהזמן. ששם סדר הזמנים הוא בחי' מקיפים כנ"ל, שהם כל התענוגים והשעשועים של עוה"ב** והם בחי' הידים שבים החכמה **כנ"ל**. **ופרעה זה בחי' יובל/3^ו כי אע"פ**

^א גם בדפ"ר ותרגו ותרגו ותרגו - נדעזעו, ומתשכס - נדעזעו

^ב אות י'

^א בדפ"ר ותרגו - היא. בתקפא נראה - היא. ומתרגו הוא

^ב עיין תורה טז תנינא כל הפרנסה של ישראל צריכים לקבל ע"י המלך כי את הפרנסה מקבלת המלכות עי"ש וכנ"ל בתורה שלנו אות י'. ופל"ח כאן אות כ'

^ג אות ו'

^ד לשון ההוספה ליו"ט בהרחמן שבסוף ברכת המזון

^ט פל"ח אות כ' - ויהי מקץ וכו', ופרעה הוא בחינת יובל וכו' היינו שמבחינת המקיפים העליונים של החכם והרבי שבדור, שהמקיפין שלו הם בחינת עולם הבא בחינת תקופות הימים תקופות השנים, משם נמשך ונתגלה בחינת הלימוד של כלליות בן ותלמיד שהוא בחינת יובל וכו' והנה פשוטו של מקרא מספר איך שהודיעו לפרעה בחלום אודות שנות השבע והרעב שעתידין לבוא, וזה מחמת שהיה מלך על כן הודיעו לו כמו שאמרו רז"ל ולפי דברי רבינו ז"ל מבואר היטב, כי הפרנסה נמשכת דרך המלכות וכו' כנ"ל, ועיקר התיקון היה על ידי יוסף

שהיה רשע אבל שרשו היה ממקום גבוה מאד בבניה עילאה, **כמובא בזוהר** ^{טז} (ויגש ד' רי ע"א) ^{יז} שבינה היא ספירה **דכל נהורין איתפרעין ואיתגליין מינה** כי בחכמה שהיא קודמת לבניה שם הכל נעלם ומתגלה בבניה ^{יח}, לכן הבינה מכונה פרעה שבה מתפרעים ^{יט} ומתגלים האורות. ונמצא שהמלך פרעה נקרא על שם המקום שממנו מקבל את הפרנסה לעולם. **והשאר לא ביאר** [כ] ^{כא}:

ועיין לקוטי הלכות נדרים הלכה ד' אות כו שם מבאר מוהר"ן ז"ל וזה לשונו - כְּשֵׁסִים התורה לא זכינו שִׁיבָאָר לנו כל הפסוק על-פי התורה כי אם התחלת הפסוק עד ופָּרְעָה חלם, כי כל דְּבָרָיו היו בְּמִשְׁקַל, כְּמִבְאָר בְּמָקוֹם אֲחֵר. וְהִנֵּה רְשׁוּת יֵשׁ לָנוּ לְבָאָר בְּתוֹרָה כְּפִי אֲשֶׁר יוֹרְנוּ ה'. וְיֵשׁ לְבָאָר הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה עַל-פִּי הַתּוֹרָה הַנִּיּוֹל. וּפְרַעְיָה חֵלֶם. 'חלם' בחינת שְׁנָה. שְׁנָה הַנִּיּוֹל בחינת וְהִיא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יֵשׁוּ, כי פרעה בחינת יוֹבֵל שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן, בחינת מְקִיפִים הַנִּיּוֹל, בחינת 'מֵה' שֶׁהוּא בחינת שְׁנָה, בחינת עֵין לֹא רֵאֲתָה וְכוּ'. **וְהִנֵּה עַמֵּד עַל הַיָּאָר** זֶה בחינת מימי הדעת, בחינת יָם הַחֲכָמָה הַנִּיּוֹל שֶׁשָּׁם מְאִירִין הַמְקִיפִין הַנִּיּוֹל, כְּמִבְאָר שָׁם וְשָׁם מְקַבֵּלֵת הַמַּלְכוּת הַפְּרִנְסָה, כְּמוֹ שְׁמִבְאָר שָׁם. וְזֶהוּ בחינת **וְהִנֵּה מִן הַיָּאָר עֹלֹת שְׁבַע פְּרוֹת וְשְׁבַע שְׂבָלִים טוֹבוֹת וְרַעוֹת** שֶׁהֵם מְרַמְזִים עַל הַפְּרִנְסָה וְהַשְּׁבַע בחינת שְׁבַע שְׁנֵי הַשְּׁבַע וְכוּ'. אֵדָּה בְּנֻדָּי כְּשֶׁהַפְּרִנְסָה נִמְשָׁכֶת לְמִטָּה בְּעוֹלָמוֹת אֵלוֹ שֵׁשׁ בָּהֶם אֲחִיזוֹת טוֹב וְרָע מִתְקַלְקֵל הַשְּׁפַע לְפַעֲמִים וְנִתְמַעֲטֶת שְׁזָהוּ בחינת שְׁבַע שְׁנֵי הַרְעָב וְכוּ', וְהַתְקוּן עַל-יְדֵי יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁפָּתַר הַחֲלוּם וְנָתַן עֶצֶה אֵיךְ שִׁיתְקִים הַשְּׁבַע וְלֹא תִפְרֹת הָאָרֶץ בְּרַעֲב. כי כל עֶקֶר הַתְקוּן הַנֶּאֱמָר בְּתוֹרָה הַנִּיּוֹל נְעִשָׂה עַל-יְדֵי בחינת יוֹסֵף שֶׁהוּא נְקָרָא צַדִּיק יָסוּד עוֹלָם כְּפִדּוּעַ שֶׁהוּא דִּיקָא מְקִשֵׁר עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּבַחֲבִינֵת כִּי כָל בְּשָׂמִים וְאָרֶץ דְּאָחִיד וְכוּ'. כי כל דָּא צַדִּיק שֶׁהוּא יוֹסֵף הַצַּדִּיק וְהוּא יוֹדֵעַ לְכָלֵל וְלְקַשֵּׁר עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בֶּן וְתַלְמִיד שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁךְ פְּרִנְסָה וְשִׁפְעָה גְדוּלָּה. וְעַל-כֵּן עַל יְדֵי נִתְפָרְסוֹ כָּל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁכֻתוֹב, כי לְמַחִיָּה שְׁלַחְנֵי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם וְכוּ' לְשׁוּם לְכֶם שְׂאֲרִית בְּאָרֶץ וְלַהֲחִיּוֹת לְכֶם לְפָלְטִישָׁה גְדוּלָּה לְמַעַן עֲשֶׂה בְּיוֹם הַזֶּה לְהַחִיַּת עִם רַב. כי זֶה עֶקֶר עֵסֶק הַצַּדִּיק שְׂמֵאִיר בְּבֶן וְתַלְמִיד כְּדִי לְשׁוּם שְׂאֲרִית בְּאָרֶץ שְׂאֶפְלוֹ אַחֵר הַסְּתַלְקוּתוֹ לֹא יִסְתַּלֵּק אוֹרוֹ הַגְּדוֹל לְגַמְרֵי חַס וְשְׁלוֹם, רַק יִהְיֶה נִשְׂאָר הַשְּׂאֲרָה מִדַּעְתּוֹ עַל-יְדֵי בְּנֵי וְתַלְמִידָיו כְּנִיּוֹל, שְׁזָהוּ עֶקֶר הַשְּׂאֲרָה בחינת לְשׁוּם לְכֶם שְׂאֲרִית בְּאָרֶץ וְכוּ'. וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּעַצְמוֹ עֶקֶר הַמְשָׁכֶת הַפְּרִנְסָה שְׁנִמְשָׁכֶת עַל-יְדֵי הָאָרֶת בֶּן וְתַלְמִיד כְּנִיּוֹל וְהִבְנֵי הַיָּסוּב: וְכָל זֶה הַמַּעֲשֶׂה בְּחֲלוּם פְּרַעְיָה וּפְתָרוֹן יוֹסֵף הַנֶּאֱמָר בְּפָרְשַׁת וְיָהִי מִקֶּץ הַיָּהּ הַכֹּל יִהְיֶה בְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה, כְּמוֹ שְׂאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, בְּרֹאשׁ

שכולל מכל הבחינות הנ"ל, כי יוסף הוא בחינת הצדיק שנקרא כל, והיו לו בנים ותלמידים שהם מנשה ואפרים, וגם הוא בעצמו היה כלול מבחינת בן ותלמיד, כמו שכתוב (בראשית ל"ז) כי בן זקונים הוא לו, שכל חכמתו של יעקב נמסרה לו, ונאמר בו (שם מ"א) אין נכון וחסם כמון, ונאמר בו (שם מ"ב) את האלקים אני ירא, ונאמר בו ויוסף הוא השליט בחינת מלכות, הוא המשביר לכל עם הארץ בחינת הפרנסה שנמשך על ידי המלכות, ונאמר בו (שם מ"א) איש אשר רוח אלקים בו:

^{טז} בתקפא ותרו לו דנפס המ"ם הזה בין הסודים ובמקומו סימן ° ובתורלד ותרוצו תוקן

^{יז} זוהר ויגש דף ר"ך - תא חזי כו וכלה מש"כ בית פרעה, דא הוא סימניה לעילא זהו סימן למעלה על הבינה, ביתא דאתפרעו ואתגליין מגיה כל נהורין וכל בוצינין שהיא בית שמס נפרעו ונתגלו ונלאו כל האורות של החסדים וכל הגמות של הגבורות שהיו נעלמים בה, כל מה דהוה סתים מתמן אתגלי וכל מה שהיה סתום ונעלם משם נתגלה, ועל כן נקראת הבינה בית פרעה שהוא לשון פריעה וגלוי כמו כי פריעה אהרן, ובגין כך קדשא בריה הוא אפיק כל נהורין וכל בוצינין ולכן הקב"ה הוליא כל האורות וכל הגמות שהם סוד המ"ם, בגין לאנהרא להווא קול דאקרי קל בלא וא"ו כלי להאיך למלכות שהיא בחי' ק"ל חסר ו'.

^{יח} כידוע שחכמה ובינה בחי' אבא ואמא וידוע האב נותן טפת חכמה והאמא בונה ויולדת ומגלה קומה שלימה של ולד, הכי נמי בכל רעיו שמתגלה בבניה שרשו בבחי' הבזק החכמה המאיר בה.

^{יט} עיין שמות פרק לב (כה) ויָרָא מֹשֶׁה אֶת הָעָם בִּי פְרַעַי הוּא בִּי פְרַעְיָה אֶהְרֶן לְשִׁמְצָה בְּקַמִּיהֶם: פרש"י (כה) פרוע – מגולה נתגלה שמצו וקלונו כמו (במדבר ה) ופרע את ראש האשה: ועיין ויקרא יג מה בדין מצרע כתיב וראשו יהיה פרוע ופרש"י מגודל שער ועיני"ש מלבי"ם שחולק.

^כ ועיין לק"ה נדרים ד' אות כו

^{כא} **ליקוטי הלכות** נדרים הלכה ג אות כו) וְזֶה, וְהִיא מְקַשֵּׁת שְׁנָתִים יָמִים וּפְרַעְיָה חֵלֶם וְהִנֵּה עַמֵּד עַל הַיָּאָר וְהִנֵּה מִן הַיָּאָר עֹלֹת וְכוּ'. וְהִנֵּה עַל זֶה הַמְקָרָא נְאֻמָּה הַתּוֹרָה שֶׁל בֶּן וְתַלְמִיד שְׂאָנוּ עוֹסְקִין בָּהּ, אֵךְ כְּשֵׁסִים הַתּוֹרָה לֹא זָכִינוּ שִׁיבָאָר לָנוּ כָּל הַפְּסוּקִים עַל פִּי הַתּוֹרָה כִּי אִם הַתְחֵלֶת הַפְּסוּקִים עַד וּפְרַעְיָה חֵלֶם, כִּי כָּל דְּבָרָיו הָיוּ בְּמִשְׁקַל, כְּמִבְאָר בְּמָקוֹם אֲחֵר. וְהִנֵּה רְשׁוּת יֵשׁ לָנוּ לְבָאָר בְּתוֹרָה כְּפִי אֲשֶׁר יוֹרְנוּ ה'. וְיֵשׁ לְבָאָר הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה עַל פִּי הַתּוֹרָה הַנִּיּוֹל. וּפְרַעְיָה חֵלֶם. 'חלם' בחינת שְׁנָה. שְׁנָה הַנִּיּוֹל בחינת וְהִיא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יֵשׁוּ, כי פרעה בחינת יוֹבֵל שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִהַזְּמַן, בחינת מְקִיפִים הַנִּיּוֹל, בחינת 'מֵה' שֶׁהוּא בחינת שְׁנָה, בחינת עֵין לֹא רֵאֲתָה וְכוּ'. **וְהִנֵּה עַמֵּד עַל הַיָּאָר** זֶה בחינת מימי הדעת, בחינת יָם הַחֲכָמָה הַנִּיּוֹל שֶׁשָּׁם מְאִירִין הַמְקִיפִין הַנִּיּוֹל, כְּמוֹ שְׁמִבְאָר שָׁם וְשָׁם מְקַבֵּלֵת הַמַּלְכוּת הַפְּרִנְסָה, כְּמוֹ שְׁמִבְאָר שָׁם. וְזֶהוּ בחינת וְהִנֵּה מִן הַיָּאָר עֹלֹת שְׁבַע פְּרוֹת וְשְׁבַע שְׂבָלִים טוֹבוֹת וְרַעוֹת שֶׁהֵם מְרַמְזִים עַל הַפְּרִנְסָה וְהַשְּׁבַע בחינת שְׁבַע שְׁנֵי הַשְּׁבַע וְכוּ'. אֵדָּה בְּנֻדָּי כְּשֶׁהַפְּרִנְסָה נִמְשָׁכֶת לְמִטָּה בְּעוֹלָמוֹת אֵלוֹ שֵׁשׁ בָּהֶם אֲחִיזוֹת טוֹב וְרָע מִתְקַלְקֵל הַשְּׁפַע לְפַעֲמִים וְנִתְמַעֲטֶת שְׁזָהוּ בחינת שְׁבַע שְׁנֵי הַרְעָב וְכוּ', וְהַתְקוּן עַל יְדֵי יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁפָּתַר הַחֲלוּם וְנָתַן עֶצֶה אֵיךְ שִׁיתְקִים הַשְּׁבַע וְלֹא תִפְרֹת הָאָרֶץ בְּרַעֲב. כי כל עֶקֶר הַתְקוּן הַנֶּאֱמָר בְּתוֹרָה הַנִּיּוֹל נְעִשָׂה עַל יְדֵי בחינת יוֹסֵף שֶׁהוּא נְקָרָא צַדִּיק יָסוּד עוֹלָם כְּפִדּוּעַ שֶׁהוּא דִּיקָא מְקִשֵׁר עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּבַחֲבִינֵת כִּי כָל בְּשָׂמִים וְאָרֶץ דְּאָחִיד וְכוּ'. כי כל דָּא צַדִּיק שֶׁהוּא יוֹסֵף הַצַּדִּיק וְהוּא יוֹדֵעַ לְכָלֵל וְלְקַשֵּׁר עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בֶּן וְתַלְמִיד שְׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ פְּרִנְסָה וְשִׁפְעָה גְדוּלָּה. וְעַל כֵּן עַל יְדֵי נִתְפָרְסוֹ כָּל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁכֻתוֹב, כי לְמַחִיָּה שְׁלַחְנֵי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם וְכוּ' לְשׁוּם לְכֶם שְׂאֲרִית בְּאָרֶץ וְלַהֲחִיּוֹת לְכֶם לְפָלְטִישָׁה גְדוּלָּה לְמַעַן עֲשֶׂה בְּיוֹם הַזֶּה לְהַחִיַּת עִם רַב. כי זֶה עֶקֶר עֵסֶק הַצַּדִּיק שְׂמֵאִיר בְּבֶן וְתַלְמִיד כְּדִי לְשׁוּם לְכֶם שְׂאֲרִית בְּאָרֶץ שְׂאֶפְלוֹ אַחֵר הַסְּתַלְקוּתוֹ לֹא יִסְתַּלֵּק אוֹרוֹ הַגְּדוֹל לְגַמְרֵי חַס וְשְׁלוֹם, רַק יִהְיֶה נִשְׂאָר הַשְּׂאֲרָה מִדַּעְתּוֹ עַל יְדֵי בְּנֵי וְתַלְמִידָיו כְּנִיּוֹל, שְׁזָהוּ עֶקֶר הַשְּׂאֲרָה בחינת לְשׁוּם לְכֶם שְׂאֲרִית בְּאָרֶץ וְכוּ'. וְעַל יְדֵי זֶה בְּעַצְמוֹ עֶקֶר הַמְשָׁכֶת הַפְּרִנְסָה שְׁנִמְשָׁכֶת עַל יְדֵי הָאָרֶת בֶּן וְתַלְמִיד כְּנִיּוֹל וְהִבְנֵי הַיָּסוּב: וְכָל זֶה הַמַּעֲשֶׂה בְּחֲלוּם פְּרַעְיָה וּפְתָרוֹן יוֹסֵף הַנֶּאֱמָר בְּפָרְשַׁת וְיָהִי מִקֶּץ הַיָּהּ הַכֹּל יִהְיֶה בְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה, כְּמוֹ שְׂאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, בְּרֹאשׁ הַשְּׁנָה יִצָּא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֲסוּרִים, כְּמוֹ שְׁכֻתוֹב, תְּקַעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר וְכוּ'. עַדוֹת בִּיהוֹסֵף שְׁמוֹ וְכוּ', הִנֵּנוּ כְּנִיּוֹל, כִּי כָּל עַנְיָן זֶה הוּא בחינת רֹאשׁ הַשְּׁנָה כְּנִיּוֹל:

השנה יצא יוסף מבית האסורים, כמו שפיתוב, תקעו בתדש שופר וכו'. עדות ביהוסף שמו וכו', הינו פניל, כי כל ענין זה הוא בחינת ראש השנה פניל:

וזה כי [בגן] **בחי' קבורת משה/כ"ו** משה רבנו שהוא היה המנהיג האמיתי בחי' מרחמם ינהגם והוא צדיק הדור שזכה למקיפין שמעל הזמן כנ"ל, אבל בהסתלקותו זכה עוד יותר לזה (כי בחייו זכה לחיה ונסתלק לבחי' יחידה) כמ"ש (דברים לד א') ויעל משה אל הר נבו ודרשו חז"ל נ' בו, וכתוב שם פסוק ו' "ויקבור אותו בגי", ודרשו חז"ל בגי"ג מדות של רחמים, כי אע"פ שנאמר על משה רבנו (תהלים ח') "ותחסרהו מעט מאלקים" וביארו בגמ' ר"ה כא: ונדרים לח. כ"ו) שלא זכה לשער הנ"ל אבל בפטירתו זכה לשער הנ"ל שהוא המקיפין הנזכרים בתורה זו **שהוא בחי' המקיפים שהם טמונים מעין כל. וזה עליונים נדמה להם למטה ותחתונים נדמה להם למעלה, הנאמר בקבורת משה כמשרז"ל (סוטה יד/כ"ו) שחיילי מלכות הרשעה באו להר נבו ונחלקו לשתי קבורות אחת עלתה למעלה ושניה למטה ולא מצאו את קברו, כי לעליונים נדמה שהוא למטה ולתחתונים נדמה שהוא למעלה. ורבנו לומד שרמוזו כאן שקברו של משה רבנו זה בחי' כל הנ"ל בחי' כי כל בשמים ובארץ שצריך הצדיק שזוכה לאלו המקיפים הנ"ל**

²² בדפ"ר מכאן עד סוף התורה באות מרובעת

²³ עיין חיי מוהר"ן סימן מב

²⁴ פ"ח אות כא - וזה בחינת קבורת משה וכו' נראה לעניות דעתי דרוצה לומר, כי קברו של משה כלול גם כן מבחינת המקיפים הנ"ל שהם בחינת (תהלים ל"א) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (ליראיך דייקא כי מהם נעשה יראה כנ"ל), כי הם ספונים וטמונים מעין כל, והם בחינת תכלית הידיעה אשר לא נדע וזה בחינת (דברים לד) ולא ידע איש את קבורתו וכו' ודרשו רז"ל (סוטה יד) שגם משה בעצמו לא ידע, כי הוא בחינת תכלית הידיעה הנ"ל, ושם הוא בחינת הארת הרצון שהוא למעלה מכל הידיעות, שזה בחינת רעוא דרעוויין רצון שברצונות שנסתלק בו משה ומאחר שקבורת משה הוא בחינת המקיפין הנ"ל, ועל כן עליונים נדמה להם למטה ותחתונים נדמה להם למעלה כמבואר בפנים:

²⁵ ראש השנה דף כא: א"ר אבהו אמר קרא (תהילים יב-ז) אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מוזקק שבעתים (שנעמיים היינו מ"ט טעמי תורה (מכ"ט)) רב ושמואל חד אמר נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולן ניתנו למשה חסר אחד שנאמר (תהילים ח-ו) ותחסרהו מעט מאלהים (קהלת יב-ז) בקש קהלת למצוא דברי חפץ בקש קהלת להיות כמשה יצתה בת קול ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת (דברים לד-ז) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וחד אמר בנביאים לא קם במלכים קם אלא מה אני מקיים בקש קהלת למצוא דברי חפץ בקש קהלת לרדוף דינין שלב שלא בעדים ושלא בהתראה יצתה ב"ק ואמרה לו וכתוב יושר דברי אמת (דברים יז-ו) על פי שנים עדים וגו':

נדרים דף לח. (מנין שמשא היה) חכם? רב ושמואל דאמרי תרויהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים.

מהרש"א על נדרים דף לח. - **חמשים שערי בינה נתנו למשה חסר א' כו'.** בספ"ק דר"ה יליף ליה מדכתיב לארץ מוזקק שבעתים שבע שביעות דהיינו מ"ט טעמי התורה ושאר כל החכמים לא הגיעו למעלה זו בחסר א' כדאמרי' בערויבן במעלות תלמיד ר"מ שלא היה בדורו כמותו והיה יודע על כל דבר טומאה מ"ח טעמים ועל כל דבר טהרה כו' ע"ש: **שנאמר ותחסרהו מעט מאלהים גו'.** כל אותו המזמור נדרש בפרק ר"ע (שבת פח): על משה שבשעה שעלה משה למרום אמרו מה לילוד אשה כו' שנאמר מה אנוש כי תזכרנו גו' ע"ש:

²⁶ **צ"ע דלעיל** נתבאר שמשה רבנו הוא המנהיג האמיתי וכפי שנתבאר זה כולל גם ענין המקיפין הנ"ל שיש לצדיק הדור ולפ"ז בוודאי משה רבנו זכה למקיפין הנ"ל. וא"כ למה הכוונה ותחסרהו מעט מאלקים. שמבואר בספרים שמשיח כן יזכה. וצ"ל שגם בענין המקיפין יש מדרגות. וצ"ע בזה כי בפשטות הכוונה לשער החמישים כמבואר בפנים שהמקיפין הם בחי' יובל וכידוע שיוכל בחי' שער החמישים (גם עיני תורה נו) ואולי אדרבה זה הכוונה שזה לשער החמישים בבחי' מקיפין ולא פנימי ובפטירה זכה לשער הנ"ל ועיין מה שבארנו בזה בתורה כא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם דהיינו לא שהמקיף נעשה פנימי אלא שבעוה"ב התענוג הוא מעצם היותו מקיף כי תכלית הידיעה שלא נדע נהפך לתענוג בעוה"ב הפך עוה"ז שהתענוג הוא רק מהנודע. וצ"ע. כי עדיין קשה מה יזכה משיח בזה יותר. ועיין שם משמואל (פרשת שמייני - ופרה שנת תרע"ג) - שמשה רבנו זכה לחיה ומשיח יזכה ליחידה.

²⁷ **סוטה יג:** א"ר יהודה אילמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו היכן משה מת בחלקו של ראובן דכתיב (דברים לד-א) ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ונבו בחלקו של ראובן קיימא דכתיב (במדבר לב-לז) ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו' (נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים) והיכן משה קבור בחלקו של גד דכתיב (דברים לג-כא) וירא ראשית לו וגו' ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה הוי ארבעה מילין אותן ארבעה מילין מי הוליכו מלמד שהיה משה מוטל בכפניו ומלאכי השרת אומרים (דברים לג-כא) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל והקדוש ברוך הוא אומר (תהילים צד-טז) מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און ושמואל אמר (קהלת ח-א) מי כהחכם ומי יודע פשר דבר ורבי יוחנן אמר (איוב כח-יב) החכמה מאין תמצא ורב נחמן אמר (דברים לד-ה) וימת שם משה וגו' סמליון אמר וימת שם משה ספרא רבה דישאל תניא רבי אליעזר הגדול אומר שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל בת קול משמיע ואומר וימת משה ספרא רבה דישאל ויש אומרים לא מת משה כתיב הכא וימת שם וכתוב התם (שמות לד-כח) ויהי שם עם ה' מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש (דברים לד-ו) ויקבר אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור א"ר ברכיה סימן בתוך סימן ואפ"ה ולא ידע איש את קבורתו וכבר שלחה מלכות הרשעה אצל [דף י.ד.] גסטרא של בית פעור הראנו היכן משה קבור עמדו למעלה נדמה להם למטה למטה להם למעלה נחלקו לשתי כיתות אותן שעומדים למעלה נדמה להן למטה למטה נדמה להן למעלה לקיים מה שנאמר (דברים לד-ו) ולא ידע איש את קבורתו ר' חמא בר' חנינא אמר אף משה רבינו אינו יודע היכן קבור כתיב הכא ולא ידע איש את קבורתו וכתוב התם (דברים לג-א) וזאת הברכה אשר ברכך משה איש האלהים וא"ר חמא ברבי חנינא מפני מה נקבר משה אצל בית פעור כדי לכפר על מעשה פעור.

שיהיה לו בחי' כל כנ"ל, להראות לעליונים שהם למטה שאינם יודעים כלל בידיעתו ית' בחי' מה חמית וכו'. ולהיפך תחתונים נדמה להם למעלה, כי הם משיגים שמכה"כ בחי' ואראה את ה' וצ"ע כי פשט המעשה שם בגמ' הוא שאת קברו של משה הם ראו העליונים למטה והתחתונים למעלה, דהיינו ששניהם ראו את הקבר רחוק מהם. ואילו רבנו דורש שקברו של משה הראה לעליונים שהם בעצמם למטה ולתחתונים שהם למעלה. דהיינו שלעליונים הראה שהם למטה ורחוקים מהקבר ולתחתונים הראה שהם למעלה אצל הקבר, אבל זה לא מסתדר עם פשט הגמ' כי לפ"ז הקבר היה למעלה. ואולי באמת אדרבה בזה מתבאר ביאור נפלא של רבינו בגמ' שבאמת הוא למעלה וכמ"ש ויעל משה אל הר נבו, ומה שאומרת הגמ' לעליונים נדמה למטה אין הכוונה שהקבר נדמה למטה אלא שנדמה להם שהם למטה רחוק מהקבר אע"פ שבאמת הם סמוך לו למעלה. ולתחתונים נדמה למעלה, אין הכוונה שנדמה להם שהקבר למעלה רחוק מהם, אלא הכוונה שנדמה להם שהם למעלה אצל הקבר ובאמת הם למטה. וצ"ע לפ"ז לשון איה מקום כבודו ומלא כל הארץ כבודו קשה, דלתחתונים הראה שהם למעלה ומדוע הרי מלא כל הארץ פי' שהוא בכל מקום. וכן לעליונים מדוע נדמה למטה, הרי איה הפי' שהוא אינו בשום מקום. עוד צ"ע כי אמר שקברו של משה רבנו הוא בחי' המקיפים בחי' הרמזים שבים החכמה ונתבאר בתורה שזה בחי' כלליות בן ותלמיד ולא בחי' כל שיש לצדיק ואילו כאן מדבר רק מכל ולא מכלליות :

עתה מגלה לנו רבינו שכל התורה הארוכה הזו היא רק ראשי פרקים מדברים נעלמים הרבה, כי משה רבינו המנהיג הרחמן האמיתי כנ"ל היה עניו. וצ"ע מה נעלם הרי התורה ארוכה מאד וביאר בה המון דברים באריכות וגם צ"ע שענוה לא נזכר לעיל בתורה, וצ"ע מה רוצה לומר בזה שענוה גדולה מכל המדות, לגבי הדברים הנעלמים בתורה זו.

וצ"ע כוונתו, דמשמע שבענין של משה רבנו יש להאריך הרבה מאד בביאור עומק התורה הזו וכיון שהיה עניו שהיא מדה גבוהה מהכל לכן רבנו עשה סייג לעצמו ולא ביאר אלא ראשי פרקים.

עוד אולי רומז בזה למקיפין הגבוהים ונעלמים הנ"ל תכלית הידיעה שלא נדע שזוכה הצדיק הדור ומשה רבינו זכה להם בעצם דכתיב ביה והאיש משה ענו מאד, ומשה הוא הדעת כמבואר הרבה בלקוטי מוהר"ן ובזוהר פקודי רבא. וענוה היא בחי' אין בחי' תכלית הידיעה שלא נדע ולכן היא גדולה מכולן. דהיינו שמה רבנו בעצמו היה בחי' דברים הנעלמים הרמזים בתורה הזו שלא ביאר כי א"א לבאר כי הם מקיפין שלמעלה מהזמן וצריך לעשות סייג שלא לגלותם אלא ברמז כנ"ל.

ונ"ל גדר הענוה מה שמרגיש שלא מגיע לו כלום והכל רק חסד בין מהקב"ה ובין מבני אדם. ועיין תורה יד שצריך להקטין עצמו בד' בחי' מגדולים ושיום וקטנים וממדרגת עצמו עד שירגיש אין ממש. ועיין תורה פב תנינא שמה רבנו היה מרגיש שווה לכל אדם אפילו הפחות ביותר דהיינו לא רק שהוא נמוך מהם אלא שהוא נצרך להם ובמדרש כד מיני מצורעים יש ומשה מרגיש שפל מכולם.

עוד יש בזה דברים נעלמים הרבה, ולא ביאר רק קצת קצת ראשי פרקים. כי משה רבינו היה עניו [כט] וענוה גדולה מכולם [ל] כשרז"ל (ע"א כ' ע"ב) [לא] / [לב] זו דעת רבי יהושע בן לוי שם

^{טו} בתולד - בידיעת

^{טז} * במדבר יב

^ל פל"ח אות כב - וענוה גדולה מכולם וכמו שאמרו רז"ל וכו' עיין תוספות שם במסכת ע"ז כ: ד"ה ענוה וכו' שענוה גדולה מיראה וכן הוא בתוספות יבמות קג: ד"ה המסוליים, שהביאו שם מאמר רז"ל (ירושלמי שבת א-ג) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה היינו יראה עשתה ענוה עקב לסוליתה וכו' וכבר מבואר לעיל שיראה הוא בחינת מלכות, וענוה מבואר בכתבים שהיא נמשכת מבינה ועל כן משה רבינו ע"ה שזכה למ"ט שערי בינה נאמר בו (במדבר י"ב) עניו מאד וכו' (ועיין גם במאמר כי אקח מועד בליקוטי הראשון סימן קל"ה). ובינה הוא בחינת יובל הנ"ל שהוא בחינת כלליות בן ותלמיד שנמשך מהמקיפין הנ"ל, שכל זה הוא בחינת חנוכה כמבואר לעיל אות י"א או יש לומר, דרוצה לומר ענוה גדולה מכולם, כי ענוה הוא בחינת מ"ה בחינת (שמות ט"ז) ונחנו מ"ה בחינת מה הנ"ל שהוא בחינת שפע הכתר. (ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא שזה רומז רבינו ז"ל בפסוק ויהושע ב"ן נון מל"א רוח חכמה"ה כ"י סמ"ך משה א"ת ידי"ו עלי"ו בסופי תיבות יש בהם צרוף חנוכה"ה כמבואר בפנים, ויש בהם צירוף עני"ו את"ה, עניו הוא בחינת יובל הנ"ל או בחינת שפע הכתר הנ"ל, אתה הוא בחינת יראה שהוא בחינת גבורה כידוע, והם אלף ות"ה גבוראן שזה בחינת אתה כמבואר בכוונות אתה גבור וכו'): עד כאן הפל"ח.

^{טז} אמר רבי פנחס בן יאיר וכו' וחולק על רבי יהושע בן לוי שאומר ענוה גדולה מכולן

^{לב} עבודה זרה כ: - ת"ר (דברים כג-י) ונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה מכאן א"ר פנחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות וזהירות מביאה לידי זריזות וזריזות מביאה לידי נקיות נקיות מביאה לידי פרישות פרישות מביאה לידי טהרה טהרה מביאה לידי (חסידות חסידות) מביאה לידי ענוה ענוה מביאה לידי יראת חטא יראת חטא מביאה לידי (קדושה קדושה) מביאה לידי רוח הקודש רוח הקודש מביאה לידי תחיית המתים וחסידות גדולה מכולן שנאמר (תהילים פט-כ) אז דברת בחזון לחסידך ופליגא דרבי יהושע בן לוי דא"ר יהושע בן לוי ענוה גדולה מכולן שנאמר (ישעיה סא-א) רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים חסידים לא נאמר אלא ענוים הא למדת שענוה גדולה מכולן:

צ"ע מדוע אומר שחסידות גדולה מכולן הרי אמר שהיא מביאה לענוה א"כ ענוה גדולה ממנה. ועוד קשה על שניהם הרי תחיית המתים גדולה מכולן. ועיין תוס' ומהרש"א ויפה עינים שיש במאמר זה כאן ובירושלמי כמה גרסאות.

בגמ' שחולק על רבי פנחס בן יאיר הסובר שחסידות גדולה מכולן אבל עיין גרסת המסילת ישרים שרבי פנחס בן יאיר אומר שחסידות מביאה לענוה. ולדעת רבנו פשוט שענוה מכולן שהיא בחי' אין בחי' תכלית הידיעה שלא נדע שזה גדול מכולן.

ויש עוד צירוף של חנוכה שהוא מרומז בפסוק (דברים לד) ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו בס"ת יש צירוף חנוכה. כי בזה הפסוק מרומז כל הבחי' של המאמר הנ"ל. מלא זה בחי' ומלאו את הארץ המבואר לעיל [לג]. וכן רוח חכמה, כי סמך משה ידיו וכו', כל זה מבואר לעיל במאמר הנ"ל. אולי רוצה לומר כי לעיל נתבאר שר"ת חנוכה הוא "סלח נא לעוון העם הַזֶּה כְּגֹדֶל חֶסֶדְךָ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה". ופסוק זה רומז למשה כי היא בקשתו על חטא המרגלים. נמצא ר"ת חנוכה רומז למשה וס"ת חנוכה רומז ליהושע. כי חנוכה הוא חנוכת בנין בית הדעת, שמלמד הרב לתלמיד דהיינו משה ליהושע, ועי"ז יהושע מלא דעת שעל ידו מילא משה את העולם בדעת שיהיה העולם מיושב בבני אדם ולא חיות בדמות אדם, והדעת היא רוח חכמה שמלמד הצדיק לתלמיד ותכלית הדעת שלא נדע א"א ללמד בפירוש כי צריך לעשות סייג לדבריו לכן החכם רק רומז בידיו.

עתה יבאר שסוד אלף ארבע אמות וחמש גבורות שיש בו עיר אנפין הם בחי' הנ"ל. ואולי אפשר לומר כי מבואר בזוהר/ל¹⁷ שמהדעת שבעטרא דגבורה שבמצח ז"א יורדים ה' גבורות מנצפ"ח לחטם ומשם לפה ומשם לזרוע וליד ולחמש אצבעות. והזוהר ממשיך העניין לרב המלמד דעת את התלמיד דְּכִתִּיב דוֹר לְדוֹר יִשְׁפַח מַעְשָׁיָךְ וּגְבוּרְתֶיךָ יִגִּידוּ, שפירושו כמו שדור אחד מוסר הקבלה לדור הבא אחריו, בן וּגְבוּרְתֶיךָ יִגִּידוּ דהיינו שגבורה האחת מוסרת כחה לגבורה השניה, וכשהגבורה יוצאת מהחטם מתלהטת אזי מתלהטת כל הגבורות הנ"ל המשתלשלות ממנה.

ואולי אפ"ל שז"א הוא הצדיק וממנו יוצאות גבורות קדושות דהיינו דעתו ומתגלה בדבורי פיו ומה שלא מתגלה בפיו מתגלה בחמש אצבעות דהיינו הרמזים שרומז בידי, והכל הם גבורות דהיינו יראה הקדושה שהיא הביטוי של הדעת, כמבואר לעיל שעי" שמדברים זה עם זה ביראת שמים אזי מלמדים דעת זה את זה. והגבורות הן חמש אותיות מנצפ"ח כי הן אותיות סופיות וכידוע שהגבורות הם במלכות בסוף ולכן הן אותיות כפולות בחי' אימרא שבסוף הבגד שכופלים לחזקו. ולכן גם שם ב"ן הן אותיות כפולות כי הוא כנגד המלכות. וזהו שהן מתגלות בפה של ז"א דהיינו אע"פ ששרשן בדעת ז"א אבל הן מתגלות בדבור פה דהיינו מלכות. ושהצדיק שהוא בחי' ז"א מגלה דעתו לתלמיד וכן בהתלהבות של יראה קדושה אזי גם הם מתלהטים ביראה קדושה, וכמו שרמזו שם בזוהר הנ"ל.

ועיין לעיל בביאור המעשה מר"א ור"י, שר"א כדי לכלול בן ותלמיד, האיר לר"י בחי' מה, שזהו שאמר לו מה זה יהושע, ושם רבינו מבאר שזה בחי' מה ה' אלו קיך דורש מעמך כי אם ליראה, וכבר נתבאר באות ט' שיראה היא רק ע"י כלליות בן ותלמיד ופסוק זה אמר משה רבינו לעם ישראל כדי לכלול השגתו שהיא בחי' בן בהשגתם שהיא בחי' תלמיד כדי שתיהיה להם יראה.

גם בענין היראה הנ"ל נראה כוונתו ליראה שהצדיק מכניס בתלמיד וכן שנעשית ע"י כלליות בן ותלמיד והם בחי' מלכות ונוקבא כלפי הרב, כי יש לצדיק שהוא בחי' זעיר אנפין ה' גבורות שהם ה' אימות של חלש על הגיבור/ל¹⁸ שארז"ל (שבת עז:)/ל¹⁹ רמז לכלליות בן ותלמיד כי הכלל שחלש שהוא בחי' תלמיד

ובביאור החסידות מבאר המסילת ישרים – כלל החסידות הרחבת קיום כל המצות בכל הצדדין והתנאים שראוי ושאפשר (מרום אהבת הש"י). והנך רואה שהחסידות מניין הפרישות, אלא שהפרישות בלאוין והחסידות בעשין ושניהם ענין אחד, שהוא להוסיף על המפורש מה שנוכל לדון לפי המצוה המפורשת שיהיה נחת רוח לפני יתברך, וזהו גדר החסידות האמתי.

ובביאור מדת הענוה מאריך ומכלל דבריו נראה כוונתו – שהיא ההתרחקות מן הגאוה בתכלית ושכלל מדה שבו ימצא חסרון וע"י שימצא שאינו מושלם ישפיל עצמו מאד ולא יחשיב עצמו יותר משום אדם כלל. ומחמת זה לא יקפיד כלל על בזיונו ויהיה בורח מכבוד ומכבד את הבריות ומקדים שלום לכל אדם.

¹⁷ אות ד'

¹⁸ לזוהר נשא קלז: – וְכִלְהוּ גְבוּרָאן תְּלִיין מְהַאי חוּטְמָא וְכָל הַגְּבוּרִים תְּלוּיִים מִזֶּה הַחוּטָא, כלומר כל הגבורות המתפשטות צפה ובזרועות ובידים ובאצבעות, כולם יולאות מן החוטם, כי זו יורדות תחילה הגבורות מן הדעת, וממנו מתפשטות לשאר מקומות, ובידים ובאצבעות, כולם יולאות מן החוטם, כי זו יורדות תחילה הגבורות מן הדעת, וממנו מתפשטות לשאר מקומות, דְּכִתִּיב דוֹר לְדוֹר יִשְׁפַח מַעְשָׁיָךְ וּגְבוּרְתֶיךָ יִגִּידוּ, שפירושו כמו שקור אחד מוסר הקבלה לזוהר הבא אחריו, כן וּגְבוּרְתֶיךָ יִגִּידוּ דהיינו שגבורה האחת מוסרת כחה לגבורה השניה, וְכִד שְׂאֲרֵי גְבוּרָה דָא וְכַשְׁמַחֲלַת גְבוּרָה זו שֶׁל הַחוּטָא לְהַתְעוּרָא, או כְּלָהוּ גְבוּרָאן מִתְלַהֲטִין גַּם שֶׁלְךָ הַאֲרֵבֶּה גְבוּרִים מִתְלַהֲטוֹת בְּאֵשׁ הַגְּבוּרָה.

¹⁹ עיין תורה קנד – דע, כי יש יראות נפולות וכל היסורין והדינים שיש לאדם, בלם הם מהיראות הנפולות שפלו לתוף זה הדבר שהוא מתפחד ויש לו יסורין ממנו. והם בחינת (שבת ע"ז): חמש אימות אימת חלש על הגבור, שאף שהוא נגד הטבע, שהגבור יפחד מהחלש, אף שהוא מחמת היראה העליונה שפלה ונתלבשה באלו הדברים. ועל כן הם במספר חמש, כנגד חמש גבורות, שהם חמש אותיות

ירא מגבור שהוא בחי' בן ומצינו חמש אימות ששם זה להפך ורומז לכלליות בן ותלמיד שבחי' בן ירא מבחי' תלמיד, **ויש אלף ות"ה גבוראן** 1405 גבורות/ו' **המובא בזוה"ק (במדבר ד' קלז ע"ב) לח/לט** ורבנו מבאר דהיינו **שנכללים הגבורות זה בזה/מ** **עד אלף ות"ה** רומז להנ"ל שע"י כלליות בן ותלמיד נעשה יראה שהיא גבורות, בחי' את"ה גבור. שרומז ליראה שבה מתחילה תפלת עמידה. שהיא בחי' עוה"ב ששם בחי' עמידה.

עפ"י הזוהר אולי אפ"ל שהצדיק שהוא בחי' זעיר אנפין שממנו יוצאות הגבורות דהיינו הדבור שמלמד דעת את הבן ותלמיד כי דבור הוא מגבורות כמבואר בתורה רז והצדיק מדבר ביראה כדי שיתקבלו דבריו כנ"ל וכל כוונתו להכניס בתלמיד ובן דעת שתתבטא ביראת שמים ועל כן יש לו מדת "כל" שעל ידה שומר על הרצון של הבן והתלמיד כנ"ל אבל כדי ללמד תכלית הידיעה שלא נדע הוא כולל השגת הבן ותלמיד יחד שזה בחי' כלליות מלא ואיה וביחד הן בחי' 1405 גבורות וזה צריך ביאור.

וכל אלו הדברים לא ביאר כלל, כי אלו הדברים נאמרו וכו' [מא/מב] כמבואר בחיי מוהר"ן סימן מב שאלו הדברים הם מהדברים שאמר רבינו ז"ל לפני אנשי שלוש סעודות אחרים, היינו לפני עליונים. כי יש

מנצפ"ף כפולים. וצריך להעלות היראות הנפולות, לשרשם למקומם. ומקום היראה היא בלב, כמו שפרש רש"י: דבר המסור ללבו של אדם נאמר בו "יראת" (קדושים יט). והיראה צריכה להיות עם דעת, פי בלא דעת נאמר (איוב ד): "הלא יראתך כסלחתך". והדעת צריכה להיות בלב, פי גם עב"ם יש לו דעת, אף הוא בלא לב. אף עקר הדעת כשהוא בלב, כמו שכתוב (דברים ד): "וידעתה היום והשבות אל לבבך", כמו שכתוב (שם כ"ט): "ולא נתן לכם לב לדעת" דיקא. וכשמחבר הדעת שבלב עם היראה ששרשה ומקומה בלב, אזי נאמר (משלי ב): "אז תבין יראת ה' ודעת אלקים תמצא"..... ועיין גם תורה טו.

לו שבת עז: – ת"ר חמשה אימות הן אימת חלש על גבור אימת מפגיע על ארי אימת יתוש על הפיל אימת סממית על הערקב אימת סנונית על הנשר אימת כילבית על ליתן א"ר יהודה אמר רב מאי קרא ועמוס ה-ט) המבליג שוד על עז:

לו עיין תורה רנו ששם את"ה מסוגל על הים ופ"ח שם ובחי' מוהר"ן סימן קלו הגהת המעתיק שם. את"ה ר"ת אלף ארבע מאות וחמש. וכו'.

ועיין פל"ח אות ב' על תורה רנו – ועיין בפרי עץ חיים בשער הסליחות שכתב, הנה אמרנו בכונות אתה גבור שיש אלף ת"ה גבוראן וכו' (ועיין שם בכונות אתה גבור שכתב כי חמשה גבורות מנצפך הם שורש לכל הגבורות וכו' וכו' נמצא כי חמש הגבורות מנצפך הם גימטריא אלף תיו הא וכו' וזהו אתה גבור), ושמעתי ממורי ז"ל כי יש גם כן אלף תיו הא חסדים, וכולם הם בשורש חסד אחד שהוא רב חסד וכו' והנה רב חסד עולה פ"ר והם סוד הא חסדים, וכל חסד כלול מכל הא, הרי הא פעמים פ"ר גימטריא אלף תיו, ועם הא חסדים שהם השרש הרי אלף תיו הא:

^ח בתרלד (נשא ד' קלו ע"ב)

לט זוהר פרישת נשא דף קלו: (אדרא רבה) – ותאנא ולמדנו, כי **חמש גבוראן אינון בהאי זעיר אנפין** ה"ג יש צדעת של ז"א, וכל גבורה היא סוד ה' אוחיות מנצפך שגמיטריא פ"ר, **ואסתלקו לאלף וארבע מאה גבוראן** ועולות ביחד לכלף וארבע מאות גבורות, כי חמש פעמים פ"ר עולות אלף וארבע מאות, ומתפשטות מן הדעת בחמשה מקומות, בחוטמוי בחוטם מתפשטת אות ס', כי כורת כל נקב משני נקבי החוטם הוא עגול כורת ס' סחומה, בפומא צפה מתפשטת אות פ', שהיא לשון פיה, בדרועוי בזרועות מתפשטת אות ו', כי כורת הזרוע היא ארכה כורת אות ו' פשוטה, בידין ככפות הידים מתפשטת אות ד', והיינו כ"ף, באצבעיין כאלכענות מתפשטת אות ז', כי אות ז' היא ממלת אלכע, ובגין כף כתיב ולפי שכל אלו ה"ג הם רק שרשים לשאר הגבורות, לכך כתוב **מי ימלל גבורות יהו"ה** פירוש מי יכול לספר רבוי הגבורות המתפשטות לאין קץ.

ושאל **כתיב הכא גבורות** כתוב כאן גבורות כלשון רבים, המורה על הרבה גבורות, וכתיב **התם לך יהו"ה הגדולה** ושאל **כתיב הכא גבורות** כתוב כאן גבורות כלשון רבים, המורה על הרבה גבורות, וכתיב **התם לך יהו"ה הגדולה והגבורה** כלשון יחיד, המורה על גבורה אחת, וקשים הכתובים זה על זה, ומשיב **אלא הכי תאנא** אלא כך למדנו, **כד אתחבראן בלהו גבוראן פחדא, אתקרי גבורה חדא** כשמתחברות ונכללות כל הגבורות כאחת, אז נקראות ונחשבות כולן גבורה אחת, כלומר כאילו לא היתה אלא גבורה אחת.

ומפרכ ואמר **ובלהו גבוראן שריין לנחתא מחוטמוי** וכל ה"ג מתחילות ללאת מן החוטם, לפי שהם יולאות מעטרא לגבורה שצדעת המתכנסת במלה, לכן כשזכרות מהמלה פוגעות תחילה בחוטם, ואחר כך יורדות אל הפה, ואחר כך דרועוין בידין ואלכעוין, ומהאי ומה"ג שבוטס, המתפשטות בחמשה מקומות, תליין תלויות ומשתלשלות, **אלף וארבע מאה רבוא, לכל חד מנייהו** מכל אחת מן החמש גבורות מתפשטות אלף וארבע מאות רבוא גבורות, כי נפרטות לאין קץ, ובהאי תננא דאפיק מחוטמוי וזוה העשן שמוציא ז"א מנקב הימני של החוטם שלו, ממנו נכדו גם כן תליין אלף וארבע מאה דסטר גבורה דא תלויות אלף וארבע מאות פרטי גבורות של כל גבורה זו, וכן יולאות גם מנקב השמאלי כמבואר לקמן.

ובלהו גבוראן תליין מהאי חוטמא וכל הגבורות תלויות מזה החוטם, כלומר כל הגבורות המתפשטות צפה וזרועות ובידיים ואלכעוין, כולם יולאות מן החוטם, כי זו יורדות תחילה הגבורות מן הדעת, וממנו מתפשטות לשאר מקומות, ובידיים ואלכעוין, כולם יולאות מן החוטם, כי זו יורדות תחילה הגבורות מן הדעת, וממנו מתפשטות לשאר מקומות, דכתיב **דור לדור ישבח מעשיך** וגבורתיך יגידו, שפירושו כמו שדור אחד מוסר הקבלה לדור הבא אחריו, כן "וגבורתיך יגידו" דהיינו שגבורה האחת מוסרת כחה לגבורה השניה, וכד שארי גבורה דא וכשמתחלת גבורה זו של החוטם להעורר, אז בלהו גבוראן מתלהטין גם שאר הארבע גבורות מתלהטות באש הגבורה, וששאן עד דנחתן ללהט החבר המתהפכת ומשוטטות על שזרודות לעולם הזה שהוא מקום להלט החבר המתהפכת, ופועלות דין רח"ל.

מ צ"ע אולי רומז לכלליות בן ותלמיד

^כ עיין חיי מוהר"ן סימן מב ושיש"ק ה"ב סימן רפג. ודבורי אמונה ח"ד שיחה ב' עמ' סט

מב פל"ח אות כג – כי אלו הדברים נאמרו וכו' היינו מענין וזה בחינת קבורת משה וכו' עד כאן הם מהדברים שאמר רבינו ז"ל לפני אנשי שלוש סעודות אחרים היינו לפני העליונים כי יש אנשי שלוש סעודות אחרים שאומר לפנייהם גם כן, ומובן מדבריו שבשעה שאומר תורה

אנשי שלוש סעודות אחרים (אנשי ג' סעודות שלא אוכלים חלות, דהיינו למלאכים. כמבואר בשיש"ק ח"ב סימן רפג) שאומר לפנייהם גם-כן תורה. ומוכן מדבריו שבשעה שאומר לפנינו תורה עומדים שם מי שעומדים ואומר לפנייהם גם-כן מעניין התורה שאמר לפנינו. אבל בוודאי אותה התורה שאומר לפנייהם הוא גבוה יותר הרבה ומעט דמעט מאותן הדברים אמר לפנינו ברמז בעלמא :

התורה הזאת מדברת מכל הי"ס/מ"י כי עקר הכלליות הוא לכלול בחינת השגת אי"ה ומלא יחד. וזה ידוע שמבחינת אי"ה עד בחינת מלא הם בחינת עשר תקונים שהם עשר ספירין שהם מכתר עד מלכות/מ"ה, דהיינו שפע הכתר, חו"ב, ידיים, גם יראה, גם ארז"ל (כתובות צו) המונע הלכה מפי תלמיד כאלו מונע ממנו חסד, ופורק ממנו יראת שמים. גם בן ותלמיד, בן, איתא בזוה"ק (יתרו ד' עט ע"ב/מ"ה) **מה שמו [מ"י] דא חכמה מה שם בנו/מ"י** דא תפארת דהיינו שהרב הוא בחי' חכמה והבן תפארת, ומבואר בזוהר שמ"ה הוא שמו של החכמה ומ"ה הוא גם שמו של הבן, כי גם הרב וגם הבן שניהם דרי מעלה שהשגתם מה חמית, כי יש מה למעלה ממה כמבואר בלק"ה (נט"י לסעודה ו' עח) שהמלאכים השגתם איה ואעפ"כ הצדיק מראה להם איה גבוה הרבה יותר. **תלמידים הם לימודי ה' [מ"ח] דא נ"ה [מ"ט]** נצח הוא נקראים לימודי ה'. **כל דא יסוד כנ"ל שהצדיק נקרא כל כי הוא אחוז בשמים וארץ**

לפני מקורביו ותלמידיו (שהם דרי מטה ממש), עומדים שם אז מי שעומדים (היינו דרי מעלה ממש), ואומר לפנייהם גם כן מעין התורה שאומר לפני התלמידים מקורביו אבל בוודאי אותה התורה שהוא אומר לפנייהם או היא גבוהה יותר הרבה ומעט מעט מן אותן הדיבורים אמר לפני התלמידים או ברמז בעלמא וכו', והן הן הדברים הנכתבים שם אחר המאמר הנ"ל, כך כתוב בס' חיי מוהר"ן ז"ל:

מ"י עיין פל"ח אות לה – עוד יש לפרש בענין הג' יחודים (שבכוונות הדלקת נר חנוכה) הנ"ל (באות לב) באופן אחר קצת היינו שהדיבורים שמדבר החכם עם בניו ותלמידיו ומגלה להם הים החכמה, זה בחינת היחוד שנעשה בבחינת נה"י העליונים שהם בחינת השפתיים ולשון כידוע והיחוד הזה הוא בבחינת הויה אדני בחינת אדני שפתי תפתח, ועיין בליקוטי הראשון סימן ל"ב והדיבורים שאומר החכם ומרמז בהם רמזים לתלמידיו והרמזים הם בחינת ידיים, זה בחינת היחוד של חג"ת העליונים ופנימיות החכמה שנשאר ברעת החכם שאינו רשאי לגלותה כלל מחמת בחינת (אבות ג) סייג לחכמה שתיקה, זה בחינת היחוד העליון שבשלש ראשונות ואם שגיתי והוא רחום יכפר וכבר אמר רבינו ז"ל בעצמו שהמאמר הזה מדבר מכל העשר ספירות, ויש ספירות שמדבר מהם כמה פעמים כמבואר בסוף המאמר בפנים.

מ"ד עיין לק"ה נטילת ידיים ו' עז – פי עקר הכלליות הוא לכלל בחינת השגת אי"ה ומלא יחד וכנ"ל שהם בחינת תכלית גוראות הקדושה העליונה דסתים וגניו שהוא בחינת אי"ה בחינת מ"ה בחינת פתח וכו' עם תכלית קדושה האחרונה שהוא בחינת מלכות בחינת מלא כל הארץ כבודו וזה ידוע שמהבחינת אי"ה עד בחינת מלא הם בחינת עשר תקונים שהם עשר ספירין שהם מכתר עד מלכות. ועל כן באר לנו אדוננו מורנו ורבונו זכרונו לברכה, שבהתורה הזאת פולטים כל העשר ספירות בפמבאר בהשיחה שבסוף התורה הנ"ל. ודיקא על ידי אלו העשר תקונים וכלל לקשר ולכלל העולמות יחד.

מ"ה זוהר יתרו דף עט. – אמר ליה רבי שמעון לרבי ייסא רזא דמלך סוד הדבר הוא היינו דכתיב שאנא אומר בני בכורי ישראל פי כי ישראל שהוא ז"ל הוא בנו בכורו של אבא שנמשך מיוחד לו"ה, וכתיב ישראל אשר בך אתפאר פי אני מתפאר בתפארת שלך, והוא (ה"ג הרמ"ק) ברזא עלאה והוא אינו ישראל התחתון אלא כבוד העליון שהוא התפארת סוד ז"ל לאילנות, הרי לנו רואים שז"ל לאילנות נקרא ישראל, והאי אקרי בנו זה הוא הנקרא בנו של אבא, לכן מש"כ מה שמו ומה שם בנו כי תדע, פירוש מ"ה הוא שמו של אבא שעל ידו נמשך אור הא"ס ב"ה בספירות האלילות, ומ"ה הוא שם בנו של תדע, פירוש מ"ה הוא שמו של אבא שעל ידו נמשך אור הא"ס ב"ה בספירות האלילות, ומ"ה הוא שם בנו של אבא שהוא ז"ל, ששניהם שמויהם שם הוי"ה במלוי אלפין שגי' מ"ה, כי על ידו של ז"ל תדע ותשיג את אבא,

[דף עט:]...**פלגא אחזיאו לך** והרי הכל הראו לך אפילו שעדיין אינך ראוי לכך, **ודא הוא דכתיב** זה התשובה שראית בחלום כששאלת אותו מהו פי הפסוק **מה שמו ומה שם בנו פי תדע כי חכמה שמו** היינו אבא שהוא סוד שם מ"ה, תפארת בנו היינו ז"ל שהוא ג"כ שם מ"ה.

^{מ"ה} משלי ל' ד'

מ"ז עיין גם זוהר בראשית דף כד. – ישראל דסליק ביו"ד ה"א וא"ו ה"א היינו ז"ל הנקרא ישראל כשעולה בחכמה שיש בו שם מ"ה (בסוד כ"ח מ"ה), לקבל ממנו בחינת המוחין בסוד שם מ"ה שהוא שקיו לאילנות, בסוד מה שכתוב (משלי ל' ד) מ"ה שמו ומ"ה שם בנו, ורזא דמלך ישראל עלה במחשבה ז"ל עולה בחכמה שהוא סוד המחשבה, להבפראות שעל ידי המוחין שמקבל נתקן ונחשב כאלו עכשיו נכח, ומפרש מחשבה נטריקון חש"ב מ"ה דהיינו וביה תשכח שמו קדישא שיש בחכמה שם מ"ה וממנו מקבל ז"ל השם מ"ה, ובגין יעקב שהוא ז"ל, דאיהו נקרא בגלות ישראל, אתמר ויברא אלהים את האדם בנה בראה את ז"ל הנקרא אדם שהוא בני' מ"ה, בצלמו ומפרש בדיקנא דמאריה כללמו של החכמה שיש בו שם מ"ה, וכשז"ל מקבל את השם מ"ה שם המוחין, אז נמשך ממנו שפע להתחוננים, והיינו בני' חיי ומזוני מסטרא דעמודא דאמצעייתא שם מלך ז"ל שהוא מקבל ממנו עולה, ולכן נקרא דאיהו בני' בכורי ישראל על שם שממנו נמשכים הבנים, וגם ואיהו עין תחיים על שם שממנו נמשכים החיים, וגם ואיהו אילנא דמזון לכלא ביה לפי שממנו נמשך המזון לכל התחוננים, ובגין דא לפי שמו"ל נמשך המזון, אנון ישראל מזונא דיליה לכן נשמות בני ישראל שעולות בסוד מ"ן לז"ל ועל ידם נמשך שפע מזון אליו, צלותא דחשיבא לקרבנא היינו נשמת התפלה הנחשבת כקרבן, ובגלותא אתמר שהשכינה אומרת הבה לי בנים לה לומר שנייה ישראל יעלו בה בסוד מ"ן ועל ידי זה נמשך לה השפע, ואם אין מתה אנכי.

נראה שרמוז כאן כמה עניינים שנוכרו בתורה זו שז"א דהיינו המלך מקבל את הפרנסה. ומבואר שז"א המלך מקבל את השפע מהחכמה דהיינו הרמזים שבים החכמה ומחלק לתחתונים.

^{מ"ז} ישעיהו נד יג

^{מ"ח} נצח הוד. ועיין זוהר חדש כי תשא דף עה: ועיין לעיל תורה כב

ומלמד לדרי מטה מלא ולדרי מעלה איה, ומלכות הנ"ל היא המקבלת פרנסה מהידים שבים החכמה ומחלקת לכל בעלי הבטחון כנ"ל באות י'. ריאה היא איברים הפנימים ויש ספי' שמדבר מהם כ"פ. י' אשרי אזנים שכך שומעות אשרי העם שככה לו וכו') :

עד כאן ביאור חברותא לתורה ז' תנינא

